

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ

OTURUM: ÖYKÜ ELEŞTİRİSİ

Rasim
Özdenören /
/ Ayşe Demir /
Şükrü Karatepe
/ Alberto Moravia /
Zeynep Hicret / Nazlı
Karabıyıklıoğlu / Bahtiyar
Aslan / Handan Acar Yıldız /
Mesut Doğan / Mehmet Kahraman
/ Nermin Taşer / İsmail Bayer / Serpil
Yıldırım / Ömer Küçükmehtetoğlu / Senem
Gezeroğlu / Yeliz Baloğlu / Fikri Özcelikçi /
Soner Oğuz / Tolstoy / Necip Mahfuz / Bozorg
Alevi / Gülnara İlyasova / Güray Süngü / İsmail Özen /
Abdullah Harmancı / Cüneyt İssı / Hâle Sert / İshak Yetiş /
Azra Yetiş / Selvigül Kandoğmuş Şahin / Abdullah Kasay / Ali
Güney / Emin Gürdamur / Emrah Kanlıkama / Zeynep Saif Yatçın
/ Mustafa Uçurum / Şeyda Arslan / Özlem Göktaş / Segâh Gümüş
/ Saadet Külekçi / Senanur Lafcı / Tuba Dere / Mustafa Örcan / Ömer
Ayhan / Ali Necip Erdoğan / Hatice Ebrar Akbulut / D. D. Korkut / Türkan
Bayrakçı / Zeynep Tuba Öter / Hülya Sezen / Nilgün Çelik / Zühal Baylan Çalış

76

HECEÖYKÜ

AĞUSTOS
EYLÜL

76

KÜNYE

HECEÖYKÜ

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ
ISSN 1304-7604

YIL: 13 SAYI: 76
Ağustos-Eylül 2016

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Ö. Faruk Ergezen

Genel Yayın Yönetmeni
Rasim Özdenören

Yayın Kurulu
Ali Ulvi Temel, Dinçer Eşitgin, Hâle Sert
Handan Acar Yıldız, Hatice Bildirici

Son Okuma
Beyza Nur Demirci

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

İletişim
Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14
P.K. 79 Yenisehir/Ankara
İnternet Adresi: www.hece.com.tr
e-mail: hece@hece.com.tr

twitter.com/hecedergi

facebook.com/hecedergisi

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta web: sarakusta.com

Baskı: Dumat Ofset
Tel: (312) 278 82 00

2016 Yılı Abone Bedeli:
Yıllık: 70 TL.
Kurumlar İçin: 230 TL.
Hece ve Heceöykü Dergisi İçin: 175 TL.
Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayımlansa da yayımlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilanlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.07.2016

FOTOĞRAF ÖYKÜ

Şükrü Karatepe / 4

ÖYKÜ ÜZERİNE

Rasim Özdenören/Eleştiriye Özel Nesnel ve Keyfi Tutum / 5

Alberto Moravia/Kısa Öykü ve Roman-2 / 7

ÖYKÜCÜNÜN GÜNDEMİ

Zeynep Hicret / 9

ÖYKÜ

Nazlı Karabıyıklıoğlu/Üç Gölge / 11

Bahtiyar Aslan/Üç Akrep Zamanı / 14

Handan Acar Yıldız/Ölüme Çare / 19

Mesut Doğan/Bize Kim Bakacak / 24

Mehmet Kahraman/Yarın Bu Saatte / 27

Senem Gezeroğlu/A-yn-A / 31

Yeliz Baloglu/Uykuda / 37

Fikri Özçelikçi/Güzel Kabadayı Ahmet Ağabey / 41

Soner Oğuz/Bay...nın Gizli Kalmış Son Karalamaları / 45

Zühal Baylan Çalış/Anafor / 46

ÇEVİRİ ÖYKÜLER

Tolstoy/Tanrı Gerçeği Görür, Mühlet Verir / 48

Necip Mahfuz/Karanlık / 55

Bozorg Alevi/On İki'den Sonra Beş Dakika / 60

Gül'nara İlyasova/Sen Bil / 65

OTURUM: ÖYKÜ ELEŞTİRİSİ / 68

Ayşe Demir, Güray Süngü, İsmail Özen, Abdullah Harmancı

HİKÂYE İÇİNDE HİKÂYE

Cüneyt İssı/Hikâyede Ritim ve Sait Faik'in "Lüzumsuz Adam"ı / 99

SON OKUMALAR

Abdullah Harmancı / 103

NAFTALİN KOKULU KELİMELERE HİKÂYE

Hâle Sert/Şikemperver / 108

GÜNLÜK

İshak Yetiş - Azra Yetiş/Virginia Woolf'un Günlüğü / 110

YAKIN PLAN

Selvigül Kandoğmuş Şahin/Yıldız Ramazanoğlu ile Yazarlığı ve

Kitapları Üzerine Söyleşi / 113

Selvigül Kandoğmuş Şahin/Çık Bakalım Nasıl Görünecek Dünya / 118

ÖYKÜ

Abdullah Kasay/Daimi Bir Sükût / 122

Ali Güney/Bizim Jango Gönüllü Oldu / 125

Emin Gürdamur/Serander Kuşları / 127

Emrah Kanlıkama/Eksilmek / 132

Zeynep Satı Yalçın/Sandık / 137

Mustafa Uçurum/Üç Dakika / 140

Şeyda Arslan/Bekçinin Senfonisi / 142

Özlem Göktaş/Tezgâhta Yaralı Dil / 146

Segâh Gümüşi/Küllük / 149

Saadet Külekçi/Samberek / 152

Senanur Lafcı/5N1K'sız Hikâyeler / 156

KAHRAMANIMA MEKTUPLAR

Tuba Dere/Bir Gölge Oyunu Gecesi / 159

BAKIŞ

Mustafa Orçan/Modern Dünyada Hakikat ve Evrensellik / 165

Ömer Ayhan/Ölüm ve Diğer Meseleler / 168

Ali Necip Erdoğan/Zeynep Hicret'in Öykü Paradigması ya da

Dengeleyici Unsur Olarak "Anlatı" / 173

Hatice Ebrar Akbulut/Kırık Hayatların Öyküleri / 176

HECEÖYKÜ MEKTUBU

D. D. Korkut/Karanlıklar... Aydınlıklar... / 179

YENİ KİTAPLAR

Türkan Bayrakçı/Arap ve Fars Kadın Öykücülerden İnciler / 182

Zeynep Tuba Öter/Ay ve Güneş Kumpanyası / 183

Hülya Sezen/Behire'nin Talipleri / 184

Nilgün Çelik/Unutkan Ayna / 186

FOTOĞRAF ÖYKÜ

Zeynep Hicret / 188

İÇİNDEKİLER

FOTOĞRAF/ÖYKÜ

ŞÜKRÜ KARATEPE

İKİ ŞEHİTTEN GERİYE KALANLAR
Cumhurbaşkanlığı Külliyesi önü, 16 Temmuz 2016 sabahı.

ÖYKÜ ÜZERİNE

RASİM ÖZDENÖREN

ELEŞTİRİDE ÖZNEL NESNEL VE KEYFÎ TUTUM

Eleştiri, belirli kıstaslar çerçevesinde bir eseri yargılama veya değerlendirme işi diye anlıyorum.

Demek ki, eleştiri için elimizde:

1. Üzerinde yargılama işini gerçekleştirebileceğimiz bir *eserin* bulunması gerekiyor. Eser, elimizde bir metin veya bir fiil veya dava, hâl, durum olarak da bulunabilir. Bir hareketin, bir etkinliğin, bir vakanın eleştirisi de bu çerçevede imkân dâhiline girer.
2. Bu olayı değerlendirecek bir yargıca (eleştirmen) gereksinimimiz bulunuyor.
3. Ve nihayet yargıcın doğru karar vermesini sağlayacak ölçüt veya ölçütlerin belli olması gerekiyor.

Yargıç, öncelikle elindeki olayı tanılamalıdır. Hukuk alanında yargıç nasıl ki ilkin elindeki olayın mahiyetini tanılamalıysa (teşhis), edebiyat alanında da eleştirmeci elindeki ürünü tanılamalıdır. O ürün bir şiir midir, öykü müdür, roman mıdır vb. bu bilenmelidir. Böylece, bir türün gereği olan bazı özellikler başka bir tür için gerekmebilir. Örneğin şiirde şayet kafiye düzenini aramak gerekiyorsa, bu özelliğin öyküde aranması gerekmez. Arandığı takdirde yanlış bir istikamet tutturulmuş olur. Veya romanda veya öyküde plot (olay örgüsü) aranıyorsa, bu özelliği şiir eleştirisine uygulamaya kalkışmak isabetli bir eleştiri yapılmasını sendeleştir.

Eserin değerlendirilmesinde uygulanacak ölçüt kritik önemdedir. Hukuk alanında bir davanın çözümlenebilmesi için yasada öngörülen hükümler uygulanır. Edebiyat alanındaysa kuram (doktrin) ön alır. Burada bahsi geçen kuram, o dönemin genelgeçer edebiyat veya sanat anlayışına göndermede bulunur. Gerçekçiliğin ön aldığı bir dönemin ürününe romantizmin ölçütlerini vb. uygulamaya kalkıştığımızda isabetli yargıda bulunma olasılığımız zayıflar. Daha da

önemlisi dönemin bilimsel anlayışı ürünün değerlendirilmesinde işlevsellikte pay sahibi olur. Bilimsel anlayışı da o dönemin kültürüne egemen olan temel *paradigma* (değerler dizisi) belirler.

Özetle söylersek, eleştiride kullanılacak ölçütler o dönemde geçerli olan bilimsel anlayışın tüm veçheleriyle belirlenir.

Bu anlayış tarzlarının dönemden döneme değiştiği, değişebileceği söylenmeden de anlaşılabilir bir gerçekliktir. Yargılamanın (değerlendirmenin veya eleştirinin) isabeti de kullanılan ölçütlerin ne kadar yerinde kullanıldığıyla orantılıdır.

Böylece sağlıklı bir eleştiriye başlayabilmemiz için, üzerine ayağımızı bastığımız “eleştiri zemini”ni tanımlamamızın gereği ortaya çıkıyor.

Değindiğimiz ölçütler ne denli nesnel olursa olsun, bu ölçütü değerlendirmesine esas alan eleştirmenin o ölçütü nasıl anladığı da eleştirinin isabetinde pay sahibi olur. Bu durum da bize eleştirinin öznel yanını gösterir. Nesnel ölçütlerin kullanılmasına rağmen, son tahlilde, eleştirmeci “beğendim”, “beğenmedim” kabilinden bir yargıya ulaşacak ve böylece elindeki ürünün o ölçütlere ne ölçüde uyduğu hususundaki kanısı, tüm çabalara rağmen araya öznelliğin girmesini kaçınılmaz kılacaktır. Bu açıdan bakıldığında öznel düzlemde kalmayan hiçbir eleştiriye ulaşmanın imkân dâhilinde bulunmadığı teslim edilecektir. Gene de eleştirinin bu öznel yanını keyfî durumlardan ayırmamız gerekiyor.

Bizim literatürümüzde *öznellik* ile *keyfiliğin* birbirine karıştırıldığını görüyoruz. Şimdi söylediğimiz gibi, nesnel diye bilinen eleştiride bile öznellik zorunlu olarak içkindir. Ölçütler ne denli nesnel olursa olsun, eleştirmeci bu ölçütleri uygularken ne denli nesnel bir tutum sergilerse sergilesin, değerlendirme aşamasına gelindiğinde öznellik kaçınılmaz olarak kendini ele verir. Ancak bu durum gene de keyfî tutumdan kesinlikle ayrılmalıdır.

Öznellikte son safhada takdir hakkı kullanılırken ölçütler bellidir, nesnel ölçütler uygulanır. Eleştirmen, hangi ölçüte dayanarak bu sonuca ulaştığını bilir ve bildirir. Böylece ulaşılan sonuç eldeki ölçütlere göre tartışmaya açık bırakılmış olur. Keyfî yargılarda ise sonuca nasıl ulaşıldığı hususunda nesnel ölçütler kullanılmadığından varılan sonucun nesnel düzlemde tartışılması imkân dışı kalır. Burada eleştirmecinin “bu eseri sevdim veya sevmedim; beğendim veya beğenmedim” kabilinden kendi duygu dünyasını yansıtan tutumundan başka bir değerlendirmeye karşılaşmayız. Ölçütler bilinmediği için tartışma ortamı da kapalı kalır. Tartışma yerine ancak bir kör dövüşü ile karşılaşıyoruz.

Şu örnek belki aydınlatıcı olur. Önümdeki masanın boyutlarını “metre” ölçüsünü kullanmak suretiyle enini boyunu yüksekliğini şu kadar metredir diye bildirmem imkân dâhiline girer. Aynı ölçüyü ayak, arşın, inç ölçülerine çevirmem ve o ölçü birimleriyle ifade etmem de mümkündür. Böylece, bu boyutlarda olan bu masa bu odanın hacmine göre uygundur veya değildir diyebilirim. Ama “bu masanın boyu uzun duruyor veya kısa kalmış, beğenmedim” denildiğinde, bu yargı tartışma alanının dışına düşer. Neye göre uzun veya kısa olduğu bilinmediği için tartışmaya girmek abesle iştigal olur.

ALBERTO MORAVIA

ÇEVİREN: DOÇ. DR. AYŞE DEMİR

KISA ÖYKÜ VE ROMAN-2

Kısa öykü ve roman arasındaki temel farklılık, bu iki türün zemininde ve anlatılarının yapısındadır. Romanın her türü, tuhaf ve deneysel tüm yapılarıyla yazılı bir metindir ve böyle kalmaya devam edecektir. Bu da bize söylediğimiz şeyi gerçek dışı kılan bir durum sunar. Bununla birlikte, yazdıklarıyla bir tür `genre` yaratan Flaubert, Dostoyevski, Stendhal, Tolstoy ve sonrasında Proust, Joyce ve Mann gibi klasik romancılar bazı ortaklıkları kanıtlamaktadır. Bunların arasında en kayda değer, ideolojik/fikrî yapı diye adlandırabileceğimiz, öykünün yapılanışında oluşan izlek iskeletidir. Diğer bir deyişle roman, onu baştan ayağa tutan bir kemik yapısına sahiptir, buna karşın öykünün bir iskelete sahip olmadığı söylenebilir. Doğal olarak romanın ideolojisi kesin değildir, hemen kurulabilir ya da bir teze indirgenebilir. Bu; iskeletin, insan vücudunun gelişimini tamamladıktan sonra zorla içine yerleştirilememesine, onun da vücudun diğer bölümleriyle birlikte doğal olarak gelişmesine benzer. İşte bu ideoloji, romanı öyküden farklılaştırır ve diğer taraftan da iskelet yapısının olmayışı öyküyü meydana getirir. İdeoloji, her ne kadar kesin olmasa ve çelişkiler barındırsa da hayatın kendisinde bulunabilen çelişkilerle beraber –romancı, filozof değil bir gözlemcidir– romanı roman yapar.

Bunlardan biri, çoğunlukla olay örgüsü ya da olayların birbirini takip edişinin değişimi diye adlandırılan romanın öyküsünü kurar. Bazen olay örgüsü kendi içerisinde kendi varlığına son verir fakat bu iyi romancılar için bir sorun değildir, aslında bu genellikle mekanik araçların önemli bir rol oynadığı dedektiflik öykülerinde görünür. İyi romancıların, gerçek romancıların elinde olay örgüsü, çeşitli yollarla birbiriyle çatışan ya da kaynaşan ideolojik izleklerin toplamından başka bir şey değildir. Yani olay örgüsü kısa öyküde olduğu gibi sadece duyguların sezilmesinden meydana gelmemiştir, öncelikle fikirlerin şiirsel olarak ifade edilmesi ve iyi tanımlanmasıdır. Örneğin *Suç ve Ceza*'nın olay örgüsü çaprazlama desteklenmiştir; tezat, çatışma ve çeşitli ideolojik temaların ve iddiaların çarpışması; Raskolnikov'un, Sonya'nın, Svidrigailov'un, Marmeladov'un, Yargıç Porphyry ve diğerlerinin izlekleri ilk sayfadan itibaren yazar tarafından bize sunulur. Tüm bu karakterler bağımsız ve tümüyle insandırlar fakat aynı zamanda birer fikirdirler ve taşıdıkları ideolojik değerden onları yalıtma zor olmaz. Çehov veya Maupassant'ın öyküsündeki karakterler için ise bunu yapmak neredeyse imkânsızdır. Diğer bir deyişle *Suç ve Ceza*'nın olay örgü-

sü; Dostoyevski'nin, döndürüp dolaştırdığı kanısı oluşturmada –ki bu kanıyı Çehov'un uzun öykülerinde ve Maupassant'ın romanından ediniz– olayları beş yüz sayfa boyunca devam ettirmesine imkân veren şey, bu örnek romanın görkemli alt yapısından, karakterlerde vücut bulmuş bu izleklerinden doğar. Olay örgüsünün dönüşleri, sürprizleri, çelişkileri, olayların trajik değişimleri hatta Tanrı'nın eli (deus ex machinas) yazarın ya da tükenmez hayat kaynakları olarak adlandırdığımız şeylerin müdahalelerine değil, ideolojik izleklerin diyalektik ve zorunlu gelişimine bağlıdır. Bir bakış açısına göre hiçbir şeyin romanın nüfus kayıtlarıyla yarıştığını söylemek kadar yanıltıcı olamaz. Bu, her biri bireysel özelliklere sahip, geniş ve çok çeşitli karakterlerin analizini sunan kısa öykü için daha doğrudur. Gerçek şu ki birçok roman nüfus kayıtlarıyla değil felsefi tezlerle ya da ahlak metinleriyle yarışır.

Olay örgüsünün yanında karakterlerin nitelikleri de ideolojinin varlığı ya da yokluğundan kaynağını alır. (...) Kısa öyküdeki karakterler, şiirsel sezgilerin ürünüdür; romanlardakiler ise sembollerin. Bir roman karakteri kısa öykünün dar sınırları içerisine sıkıştırılamaz, aynen kısa öyküdeki bir karakterin doğasında değişiklik yapılmadan romanın boyutlarına uygun hâle getirilemeyeceği gibi.

Demek ki kısa öykü romandan şu şekilde ayrılıyor; zaman ve mekân içerisinde kısıtlı bir eylemin ihtiyaçlarıyla uyum içinde olan, kısaltılmış ve yüzeysel bakışlardan anladığımız ideolojik olmayan karakterler; her durumda kişinin, bazı ideoloji biçimlerinin uyumundan değil de hayatın karmaşıklığından anlayabildiği çok basit bir olay örgüsü; –ki mensur şiire dönüştüklerinde bazı kısa öykülerde bulunmaz– fikirlerin değil gerçeklerin işlevlerinde rol alan psikoloji; romanda uzun ve ayrıntılı değerlendirilmesine ihtiyaç duyulan sentez üretmeye yönelik teknik uygulamalar.

Elbette bütün bunların kısa öykünün temel nitelikleriyle bir ilgisi vardır. Burada hem yazar hem de okuyucu tarafından deneyimlenen anlatının kelimelere dökülemeyen ve anlatılamayan büyüünden bahsediyorum: romandan daha kat'i, daha yoğun, daha şiirsel, daha temel ve sorgulanamayacak biçimde saf olan, gücünü edebiyatın sanat boyutundan alan, son derece karmaşık bir büyü. Öyle ki roman, kısa öyküye göre gerçeğin daha derin, daha karmaşık, daha diyalektik, çok yönlü ve metafiziksel sunumunu verir. Kısa öykü şiirselliğe yaklaşıırken roman da daha önce söylediğimiz gibi makale ya da felsefi teze daha yakındır.

ÖYKÜCÜNÜN GÜNDEMİ

Sosyal medyayı kullanmayıp da sosyal medyanın gücüne ihtiyaç duyma paradoksu, hayatımızda güzel şeyler olduğunda, mesela benim için yeni kitabım çıktığında, yakamıza yapışıyor, bu da ironik bir durum tabii.

ZEYNEP HİCRET

– *Neler okuyorsunuz, gündeminizde hangi kitaplar var?*

– Edebî tür adına cevaplarsam, bu ara daha çok tekrar okumaları yapıyorum. Baş ucu öyküleri yeniden, yeni bir gözle, belki satır aralarında önceki okumalarımda fark edemediklerimi fark edebilme isteğiyle/dikkatiyle okuyorum okuduklarımı. Biyografi okumaları da bu aralar cazip geliyor açıkçası. Lyndall Gordon'ım, *Virginia Woolf /Bir Yazarın Yaşamı* adlı kitabını yeni bitirdim. Öykü kitapları, biyografiler, günceler, şiirler derken karışık bir okuma alışkanlığına sahibim. Birkaç tane yeni öykücünün ilk kitaplarını edindim. Onlara da ilk fırsatta göz atacağım.

– Bir de facebook var, twitter var, aranız nasıl bunlarla, nasıl bakıyorsunuz?

– Başlarda iyi gibiydi. Ben de buradayım, benim de bir diyeceğim var kaygısı güdenlerin bulunduğu, saygın, samimi bir platformdu ama artık like sayısına göre itibar kazanılan, seviyesiz ve zaman yiyen bir canavara dönüştü. Yine de gücü reddedilemez, orada olmayana artık hiç/ölü gözüyle bakılıyor. Bu ölünün ne zaman dirileceği soruluyor; “Neden Facebook hesabın yok? Ne zaman sosyalleşeceksin?” Şu da var; sosyal medyayı kullanmayıp da sosyal medyanın gücüne ihtiyaç duyma paradoksu, hayatımızda güzel şeyler olduğunda, mesela benim için yeni kitabım çıktığında, yakamıza yapışıyor, bu da ironik bir durum tabii.

– Neler yazıyorsunuz? Gündeminizde hangi yazılar var?

– Daha fırından yeni çıkmış bir kitabım var: Çolak Hattat. Üç yıl boyunca bu kitaptaki öykülere çalıştım, okudum yazdım yazdım. Şimdi yeni öyküler için okumalara ağırlık verme ve yeni şeyler için demlenme zamanı.

– Dosyalardan, kitap tasarılarımızdan söz eder misiniz, yakında, uzun vadede?

– İkinci öykü kitabımın henüz çıkmış olmasına karşın, insan zihni çok hızlı işliyor ve bir sonrakine odaklanıyor. Uzun yıllar önce başladığım, bu yıl ise üzerinde yoğunlaşma fırsatı bulduğum, Anı/Öykü tarzında

yayına hazır bir kitap çalışmam var. Ayrıca *Avucumda Anahtar* adında, yayımlanacak şiirlerimi oluşturduğum, hâlihazırda yayınevi aradığım bir dosyam var. Bunlar yakın vade için söylediklerim. Ölümlü ve değişken dünyada, uzun vade için kitap tasarıları yapacak biri değilim, uzun vadede ne olur bilemiyorum.

ÖYKÜ

NAZLI KARABIYIKOĞLU

ÜÇ GÖLGE

Kalabalığa teğet akışa kapılmışken bir gece, ardında üç gölgeyle dikilmiş o karaltıyı geçip gider. İlerler. Bir şey. Allahım bir şey. Yapışır tenine mi? Gözüne? Kulağına mı? Burnu mu duyar yoksa? O şey büyür gövdesinde, başını sarar. İki parmağı burun deliklerine sokup başa dizle sertçe vurmak. Her iki elin işaret ve orta parmağını büküp gözlere geçirmek. Mide boşluğuna yumruk mu, kelebekle yanağa bir fiske mi? Bir hayvanın içinin günlerce güneş altında bekleyip kurtçuklara bürünmesinden sonra çıkan kokunun çarpması mı? Yoksa. Ya da. Hangisi?

Gerçeklik, buzun ötesindedir. Kırılan o noktanın, çatırdayıp giden çizginin ilerisinde. Çeşitli boyaların altına saklanmış değirmi ruhların ya da duygularını metalden halkalara geçirip devam etmek için canını dişine katanların diğer tarafı. Kursakla, nefsin hiç kesişmediği o sapa yer.

Sağ adımı solun önüne geçmeye başladı mı, dengesiz, o an farkına varır aklının başından gittiğini. Ahengine anlam katamadan yürümeye devam eder. Şehrin en kalabalık caddelerini seçer. Dükkânlar, restoranlar ışıklarla sağlı sollu geçmeye devam ederken, gözlerini kısar. Işıkların ondan önce koşup az ileride soluklanmasına izin verir. Bilir. Ötede bir ışık huzmesinin kucağa dönüştüğünü. Seslerle ışıkların nasıl kaynaştığından emindir çünkü. Tık tık tık, yeni dökülmüş asfalt, yüz yıllık Arnavut kaldırımını. Omuriliğini eğmeden. Bacaklarını fazla açmadan. Düz çizgide.

Geceleri bir yürüyüş tutturur. Şehirden arta kalanları görmek için. Günü nasıl tükettiğini bir yana koyar. Caddeyi kuşbakışı gören sırça köşkünden,

diğerlerinin ardında dilenmekten helak olan insanlara bakıp kofulsuz, cisimcik-siz bölünerek çoğaldıklarını düşünür.

Yüzlere takılır. Saniyenin de onda biri. Anları çizgilere dönüştürür. Çenenin kenarından. Gözün o kavisli çizgisinden. Düşürür yarıkları. Kasıkların giysilere boğulmuş dökümlü kıvrımından. Dilencileri hızla geçirir iki yanından. Artık düşünmek istemez son birkaç yılda şu caddede olanları. Burnunun tıkanmış iki deliğinden giremeyen havayı, sömürüp. Bıkıp yürümekten hep aynı yerleri. Yanar tutuşur şehrin canı ayağının altında atmasın diye.

Son iki üç yılda birbirine kaynaşıp yumak olmuş ölümleri, sürgünleri, ceset dolu denizleri görmemek için yapmadığı şey kalmamıştır. Önce o sevimsiz televizyonu atmıştır evden. Sonra bilgisayarını. Telefonunu yeğenine verip eski cep telefonlarından edinmiştir bir tane. Dost meclislerinde söz dönüp dolaşıp memlekete geldiğinde, acilen tualete gitmesi gerekir. Uzun kalır tualete. Ellerini altı, bilemedin sekiz kez yıkar. Masaya döndüğünde süren konunun şiddetine ya biraz daha oturur ya da bozulan bağırsaklarını bahane edip kalkar masadan. Çok değil iki yıl önce kendisinin de soluduğu gazlardan bihabermiş gibi çenesini kitler, önündeki şinitzelin keyfini çıkarmaya odaklanır. Sufleye bir kaşık daha atar bilmem nerede linç edilmiş bir kadına gelince söz. Gözlerini hızlıca kırıştırıp muhakkak restoranın tavanına asılmış ekranda dönen reklamlara bakar. Geçen ürünün indirim oranından dem vurur, annesine yaptığı ziyareti anlatır, aldığı kilolardan yakınır. Sıyrılır cümlelerden, kısır döngüye girmiş muhabbetlerden. Evinin yolunu buluverir. Başının altında yeni yıkanmış yastık kılıfları.

Yürümeden yapamaz yine de. Kendi kendine konuşmadan, hayaller kurmadan ilerler. Gördüklerini cümlelere dönüştürür ama böler cümleleri. Dağıtır zarfları, yüklemli. Keçeleşmiş saçların başın üstünde bir atkuyruğu ile toplanması. Çıplak ayakların grileşmiş yanları. Çatlaklarına gizlenmiş kara kirler. Sözcükler, cümleler, cümleler. Tırnak içindeki konuşma tümceleri. Kalbi şişmez. Sıfatlar uydurmaz. Belli ki kalm ses tellerinden, sopranodur belki, gürül gürül çıkan, bittiğinde tekrarlayan bir cümle. Kalabalığın üstüne çekirge istilası. Arapçanın o tok, kıvıl kıvıl ahengiyle.

“Allah seni görüyor. Allah beni görüyor.”

Öfke değil. Acıma değil. Heyecanla salıverir nefesini göğsünden. Elini cebine daldırıp kağıt paraları avuçlar. Parmak arasından iki beşlik, bir onluk. Kadının elini tutar. Sıcak. Sert. Para tenden tene geçer. O an dönüp gidecekken kadın bırakmaz elini. O ardına dek açık gözleri küçülür. Heybetli ağzı incilir. Kendi dilinde bambaşka şeyler söyler. Anlamaz. Bakar. Elinin esaretinden huzursuzlanacağıma, yumuk bir uykuya dalıvermiş gibidir. Nasıl da rahat. Çok sıcak. Kara gözlerinden belki, daha koyu teninden ya da kadının yüzüne bakıp durur. Topuklarının üstünde dönüverir. Aynı anda boynu da döner. Bedeninin çevresinde tam tur. Ardında bıraktığını görür. Eteğine asılmış üç küçük velet-

le iki elini o güzel kahve dükkânının tam önünde havaya kaldırmış kadını. Çocukluğunda bir aile gezisinde gördüğü Ağrı'ya benzetir onu. Başının altında genişleyen gövdesiyle sağlam, kapkalm ama zarif nasıl zemine bastığını. Heybetli, geniş. Aklının tellerini koparmış. Karlı başından eteklerine un ufak dağıldığını. Basmasının her bir kıvrımına tutunan ellerle parçalandığını. Gözleri açılmış. Yakamoz olmuş. Sesiyle çığlar düşürecek.

“El Arabi?” diye sorar.

Dili şişer. Konuşamaz. Başını iki yana hayır manasında sallar. Elini kur-tarıverir. Koşar yürür. Az uzaklaştığında kadının aynı dramatiklik içerisinde bağırıp dilenmeye devam edeceğinden emindir. Aniden durur. Ardına bakar.

Kadın yoktur. Üç küçük gölge yoktur. Kendi yakasına yapışır. Tutar iki yanından kaldırır kendini yukarı. Boğazını sıkar, dili dişlerinin arasından sarkar. Yürü der. Yürü. Benim niye gölgem yok?

BAHTİYAR ASLAN

ÜÇ AKREP ZAMANI

Üç akrep... Üçü de kara. Farklı zamanların üç kara akrebi.

Daha sık gel. Ara sıra gel. Yok, yok, hiç gelme, uğrama. Pazar sabahı kahvaltıya... Yarın akşam sahilde, kasabaya sırtımızı dönerek, dalgalar kararana dek... Kemiklerini bir çuvala –pirinç çuvalına nedense– doldurup un ufak edene dek bir adamı dövmek, üstelik adamı kemiklerinden soyutlayarak dövmek, kemiklerini çuvala doldururken çoktan ölmüş olan adamı... Sözün bir yerinde öpüşeceğiz, bunu göze alman gerek. Akreplerle gözlerinin bir ilgisi var, ondan. Ama burası biraz daha genişleyecek, esneyecek. Şurada üzümler göz olup bakacaklar. Şurada güller dudak olup öpecekler. Öte yanda sarmaşıklar kement olup... Akrepleri iyi bilen güneyli bir kız gibi sokuluyorsun bana. Her zamanki kokun... Kösnül, uçucu...

Tuhaf harflerle oynamayı seviyorsun. Sende göre göre ben de sevmeye başlıyorum. Topraktan yeni çıkmış bir solucan gibi kıvrıldığını söylüyorsun birinin. Bir başkasını tutup çelik bir tel gibi, yay gibi çekip uzatıyorsun, kıvrılmaya –belki de kıvrınmaya– devam ediyor, bırakınca büzülüp eski hâlini alıyor. Bir öste dövüp metal bir çubuğa döndürmek mi niyetin? Kemiklerini bir çuvala doldurup bir örsün üstünde, irice bir örsün üstünde dövmek istediğim... “Ne tuhaf, ne korkunç bir sevgilisin sen!” Ne tuhaf, ne korkunç bir yazarım ben... Kalbimin sahibi olamayacağını kaç kere söyledim oysa sana. Harfler ağzımdan peş peşe, büyük bir hızla dökülürken –hadi sürrealist bir şey olsun– sehpanım üzerinde duran akrep figürlü metal küllüğün anlamlı bir yargı olarak görünen tek şey olduğunu sana kaç kere söylediğimi hatırlamıyorum bile. Arı kovani gibi. Sürekli girip çıkan arı kelimeler. Bu kadar çok mu konuşuyoruz? Orada güneş batana kadar... Sonra deniz büyük bir buğday tarlasının yanarak dalgalanması... Sonra da karanlık ve küçük tepeler. Geriye acele uzaklaşan kuşların kanat sesleri. Kanat sesine benzer bir kelimeyle ifade ediyorlar uçmayı. Hangi dildeydi şimdi hatırlayamadım.

Kendimi kaç kere yokladım, duvar dibinde, çalışma masamın altında ya da banyoda, simsiyah bir akreple göz göze geldiğimde kaç kere sordum kendime zalim bir adam olup olamayacağımı. Mesela seni bir gelişinde, sapsarı duvarlara vuran gölgene dönüştürmek için, senin hükmünü silmek, daha doğrusu bir gölge olarak yazmak için öldürebilir miydim? Bunu denemek için kendime hep “hadi, hadi” diye, bazen “şimdi tam zamanı” diye fısıldadım. Fakat her seferinde,

“hayır, asla!” diye haykırdım. İçimdeki iyilikle kötülüğün çatışması gibi saçma bir hükümle bunu açıklamak istemiyorum. Ama sen yaşamayı, “benim belim ince” yahut “saçlarım kıvrır kıvrırdır” gibi teselli cümlelerine indirgemişsen, seni nasıl öldürebilirim ki? Bu çocuksuluğa, çocuksuluğun gizli bir kösnüllüğe dönüşmesine nasıl kıyabilirim? Bir daktilo hayal ediyorum şimdi. Parmaklarımın arzusu. Tuşları kapkara olmalı. Kırmızı şeritli bir daktilo. Tek renkli. İki renkli şeritleri sevmiyorum. Kırmızı olsun ve yazdığım her şeyin yanlış olduğunu söylesin bana. Seni böyle yazmak istiyorum yalan yanlış bir aşk gibi. Olarak...

Birinci akrebin ayak seslerini duydum. Kimse inanmaz belki ama duydum. Sokakta dolaşan böceklerin bile sesini duyabiliyordum aslında. Yaşadığım evin varlığı sokağa açılıyordu. Bodrumdaydım ve boşluğu dinlemeyi denediğimde geceleri sokağın sessizliğiyle ya da o sessizliği bozamayan küçücük böceklerin kaldırımında çıkardığı cızırtılarla karşılaşılırdım. Ayakları tırtıklı olmalı. Bir anatomist titizliğiyle incelemeyi hiç denemedim ama deneyebilirim. Onlardan birkaç tanesi evime girmiş nasıl olmuşsa. Müthiş bir çoğalma güdülerini var ve birkaç gün içinde evin her tarafında çekirdek kabukları gibi görünmeye başladılar. Onlardan kurtulmanın çaresini beraberce düşünmüştük sanırım. Gece ışığı kapatıp yatağa girdiğim zaman cızırtılı fakat telaşlı adımlarla odaya doluyorlardı. Sabah gün ışırken da –arsızlıkları tutmadiysa eğer– çekilip gidiyorlardı. Eczaneden mi yoksa haşereyle mücadele ilaçlarının olduğu bir dükkândan mı şimdi hatırlamıyorum, bir kutu ilaç almıştık. Duvar diplerine püskürtmemiz gerektiği söyleniyordu prospektüste. Sevilesi bir kelimedir prospektüs. Noktürn gibi. Enfarktüs gibi hatta. Anjina pektoris...

Geceden ilaçlamıştık evi. Sabahleyin halıfleksin üstünde onlarca Gregor Samsa görmüştük. Sonra onları elektrikli süpürgecin haznesine çekmiştik. Gregor Samsaları elektrikli süpürgeyle temizliyor olmak güldürmüştü bizi. Bazıları tuhaf bir sıvıyla yapışıp kaldığı yerden bize gülümser gibi bakıyordu. Ayaklarının tırtıklarına dikkat etmediğimi şimdi hatırlıyorum. Ama onları temizlerken, belki öldürmenin tuhaf bir etkisi olarak kösnül duygularımız kabarıyor ve durup durup öpüşüyorduk. Birinci akrep onlardan birkaç gün sonra çıktı ortaya.

Gene geceydi ve sokakta dolaşan rüzgârın ayak sesleri de çekilip gitmişti. Kar yağsa duyardım. Cızırtılı bir ayak sesi işittim. Kulak kesildim. Tekil bir sesti ve aceleci olmayışı bunun Samsalardan biri olmadığını gösteriyordu. Yine de seni düşündüm ve uyudum. Seni düşünmek bazen seslerden kurtulmamı sağlıyordu. Kimi zaman da korkularımdan kaçmak için düşünüyordum seni. Evimin her yanıyla sokağa açık oluşu gerçekte ürkütücü bir şeydi. Zaman zaman bu gerçeğe yüzleşmek zorunda kalıyordum. Pencerenin hemen önünden gecenin bir yarısı geçip giden ayak sesinin sahibinin tekinliğine inanmak için ortada hiç sebep yoktu üstelik. Gecenin bir yarısı geçip gidiyor oluşu tekinliğini imkânsızlaştırıyordu hatta. Böyle zamanlarda yanımda olmanı çok istiyordum. Kapkara

bir akrep olup gövdemde dolaşmanı... Öyle olmuş olmalı. Sabahleyin uyanıp aynı cızırtılı, sabırlı ayak sesiyle karşılaştınca sesin geldiği yöne doğru çevirdim bakışlarımı ve çalışma masasının altında kapkara bir akrep gördüm. Durup baktım öylece. Sonra kahvaltımı hazırladım ve ona bakarak ekmeğimi böldüm, çatalımı zeytine batırdım. Hiç kıpırdamadan öylece durdu saatler boyu. Öğleye doğru geldiğinde onu sana gösterdim ve geceyi ölümle burun buruna geçirmiş olmanın korkunç mutluluğunu paylaştım. Sonra ikimiz bir, bütün gece yatağımın içinde dolaşabileceğini, vücudumun çıplak yerlerinde gezinebileceğini ve belki de boynumdan, şahdamarımdan beni sokabileceğini düşündük. Ölümünden bahsetmek tuhaf bir haz veriyordu sanki ikimize de. Yaşamının hatta ölüme karşı bir direniş olan çoğalmanın kendini böyle zamanlarda her zamankinden daha çok hissettirmesinin bir sebebi ve anlamı olmalıydı. Akrebi öldürmeden önce birbirimize böylece sokulduk. Saçlarını bir akrebin ayaklarıyla çözdüm.

Seni öldürmeye ikinci akrebin karalığıyla ve odaya yaydığı karanlıkla yaklaştım aslında.

Onun gelişini duymadım. Sabahleyin uyandığımda karşımda, duvarın dibinde öylece duruyordu. Sıradan bir şeymiş gibi aldırmadım, yatağımdan çıkıp banyoya gittim, yıkandım, kurulandım, geri döndüm. Bıraktığım gibi duruyordu. En küçük bir kıpırtı bile yoktu. Ölmüş olabileceğini düşündüm, varlığını aklımdan çıkarıp kahvaltıya oturdum. “Nereden çıkıyor bunlar?” diye sordum kahvaltının ortasında. Varlığıyla yeniden buluştum ve başımı çevirip baktım. Sanki kuyruğunu dikmiş saldırı pozisyonu almıştı. Belgesellerden biliyordum. Bir iki adım attı bana doğru. Geceyi geçirdim aklımdan. Hayvanın yatağıma tırmanabileceğini, buna rağmen neden tırmanmadığını, akreplerin vücut sıcaklığına karşı bir duyarlıkları olup olmadığını cevapsız sorular olarak sıraladım. Ve başkalarını da. Sonra çöl sakinlerinin kullandıkları ayakları boğumlu tahtlar geldi aklıma; tahtlar ve yataklar... Akrepler bir şeye tırmanırken bu boğumları atlayamıyorlarmış. Böylece boğumlu ayaklar üstüne kurulan bir yatakta rahatça, korkusuzca uyuyabiliyormuş insanlar. Öyle bir yatak tasarladım kafamda saniyeler içinde. Belki bu ölüm korkusundan kurtaracaktı beni ama ölümle burun buruna yaşamının heyecanını öldürecekti. Yanımda olsan “ölüm bizi nereye kadar kovalar?” diye sorar ve bir bahis açardım. Cevabı ne kadar basit gözüküyor değil mi?

O gün gelmedin ve ben akrebe sensiz hiçbir şey yapamayacağımı anladım. Öğleden sonra birkaç hamle yapar gibi oldu, ikindiye doğru salonun ortasına kadar geldi, kuyruğunu dikip sanki etrafı yokladı, düşman aradı, kıpırdamadan durup etrafı dinledi. Akreplerin gerçekte böyle şeyler yapıp yapmadığını bilmiyorum. Ama benim işim bu. Daha doğrusu işsizlikten, evde boş boş oturmaktan, daha çok da sensizlikten akrebin hareketlerini yorumluyorum. Kendimi onun yerine koymayı da denedim. Hemen gidip kendimi soktum. Düşünebilse o da hemen yürürlüğe

koyacak akrepliğini. Sonra akreple empati yapmanın izahını yapamadığım duygusunu, keyfe benzeyen ama bir yanı acı olan duygusunu yaşadım. Kendime iri iri laflar da ettim. Sanatın empatiyle başladığını filan anlattım. Karşımda sen olsan daha coşkulu bir anlatım tasarlardım mutlaka. Sana güzel, iyi ve erdemli gözükmek istemem aklımı karıştırıyor bazen. Oysa senin bana bir akrep gibi gözükmen gerektiğini düşünüyorum. Daha doğrusu bunu istiyorum. Belki sadece belinden tutmak için... Akrebin ağaran yerlerinden... Belin incedir senin.

Akrep... Kirli bir kara... Kara bir leke... Yakamda olsa... Silip atsan... Silerken parmaklarını koklasam... Parmaklarının arasından bir koku yayılsa... Uçucu... Baygın... Bayıltıcı hatta... İçime çeksem... Uykum gelse... İçimde bir leke gibi biriken, büyüyen, dağılan... Bir ur... Bir yara... Vücudumu kaplayacak zamanla... Aşk... Sen... Boşluk... Evrenin anlamı olmalı... Bir yıldız çarpırsa... Akrep yıldızı diye bir şey olmalı... Kanatları akrebin ayakları gibi... Karanlık bir yıldız... Öyle yıldızlar var evrende... Senin gibi... Sevdikçe eriten, yok eden, yutan... Ben sende mi kaybolacağım?.. Kösnüllüğümüzde saklı bir vahdet var mı gerçekten?.. Öğleden sonra gel, iki saat kal ve git... Akrebi halının ortasında... Etrafına kolonya döküp tutuşturarak... Kuyruğundan cımbızla yakalamalı mı? Dursun... BELKİ BİR TÜY KADAR HAFİFLEYEREK ÖLMEK MÜMKÜNDÜR... BELKİ AKREP BUNUN İÇİNDİR... İKİNCİ KEZ GELİŞİ... DAHA ÖNCE ÖLDÜRDÜĞÜMÜZ AKREP... BELKİ DİRİLEREK... BU MÜMKÜN MÜ?.. EŞİ OLABİLİR... Ben ölürsem... Hafifleyerek... Uçar gibi... Tüy gibi... Köpük gibi... Köpük?.. Bir hikâye adı gibi... Bir ad olarak ölsem... Aynalarda boşluk kalır mı?.. Bu kadar hafif ölürken... Bu kadar hafif bir ölüm... Boşluk bırakır mı aynalarda?.. Çöl?.. Tek bir kumun kendi üstüne eğilerek çoğalması... Hurmalar gibi... Akrepler gibi... Kumların altı kum dolu... Küçük tepeler birbirini doğurup duruyor... Kadın... Çöl ve kadın... Küçük ve kabartmalı... Esmer ve parlaltılı... Kumlar... Işıl ışıl kumlar... Çöller dolusu pırlanta... Şey... Her şeyi ifade eden şey... Tanrıyı ifade eden?.. Tanrıyı ifade eden tanrı... Tanrıyı tanrıdan başka ne ifade eder!.. Bizim kendi üstümüze eğilişimiz... Bir kapanma... Ölümünden bir kaçış, bir saklanma... Çoğalarak saklanma... Azalarak... Ağzımızda bir kuş... Bir kuşun ağzında bir kuş... Bir kuşun ağzında biz... Sen ve ben... Şiirin kılcal damarlarında ikimiz... Artık gel... Gel ve değiştir... Gel ve değiş... Gel ve değişelim... Değişerek gel... Saçlarını rüzgâr çözsün... Saçlarını akrepler çözsün... Seni böyle sevmek... Seni böyleyken sevmek... Sonra gözlerime bak ve seyahati müjdele... Yaparsın... Uzun bir yol tut...

Ertesi sabah kahvaltıya geldin. O gece de akreple, akrep gerçeğiyle yattım. Yatağıma gene gelmedi. Oysa istedim, “gelse” dedim, “boynumdan öpse”, –yokluğunu böyle sağaltıyorum– sonra hafifleyerek ölsem, ölürken sesini duysam, ölürken yüzünü görsem, ölürken sarılısam sana... Karşı duvarın dibine

gitmiş. Gece boyu kat ettiği yolun hepsi bu. Sanırım öldürdük onu. Bir sopanın ucuyla gazete kâğıdının üstüne sürükledik cesedi. Sonra götürüp arka boşluğa attık. Kuşlar inip götürmüş müdür? Yoksa bir akrep eriyip tükenebilir mi? Zehirli bir nefes olarak havaya karışabilir mi? Gelip yan yana uzandık kanepeye. İkindiydi, hava serinlemişti. Geceye kadar öylece kaldık. Gece yağmur yağdı, pencerenin aralığından bir serinlik, bir ince rüzgâr gelip tenimizi yaladı. Varlığın büyüdü, kabardı, ürperdi. Sebepsiz, hiçbir izaha gerek duymadan çıkıp gittin. Birbirimizi hiç değilse o günlük tüketmiştik belki de. Yalnız kaldım ve yağmura rağmen evin arkasındaki boşluğa baktım karanlıkta. Kapkara bir akrep ölüsünü aradım belki canlanmıştı ümidiyle. Belki yağmur alıp götürmüştür ve belki de zehirli bir nefes olarak buharlaşıp havaya karışmıştır. Gelip oturdum ve yanı başımda soluk alıp verir gibi olan gövdene yaslandım.

Üçüncü akrep de siyahtı ve belki de hiç gelmedi, hiç var olmadı. Belki bir akrep olarak geldin. Geldin ve sabaha kadar küçük adımlarla dolaştın bedenimde. Durup dinlendin... Durup dinledin... Sonra yine başladın. Bunu bir oyuna, haz veren bir oyuna dönüştürdün. Ve belki sonunda, sabaha karşı boynumdan, bir anatomistten bile çabuk bulabileceğin şahdamarımdan soktun, kuyruğunu kıvrıp başının üstünden aşırarak. Aşkın öldürmeyle bir ilgisi olmalı... Bunu kaç kere tekrarladık kim bilir? Bir gün seni öldüreceğimi biliyordun. Bir akrep gibi öldüreceğimi... Öpüşür gibi soktun boynumdan, şah damarımdan. –Öldürerek seni öldürme cürmünden mi kurtarıyordun beni?– Uyandığımda göğsümün üzerinde gördüğüm siyah lekenin anlamı sendin. Beni sokarak intihar ettin. –Öldürerek ölümden kaçmış olamazsın.– Beni sokarak hafiflettin. –Kötü ölümlerden korudun beni.– Sonra göğsüme oturup ölümümü seyrettin. Nefesim seyrekleşince... Göğsümde bir leke olarak kalışının anlamı bu olmalı... Belinin incelişi o lekede bile belirgin. Hafifleyerek, bir afyon sarhoşluğundan çıkar gibi öldüm. Kanepeden yavaşça, bir tüy gibi, duman gibi indim. Odanın ortasına sırtüstü uzandım. Hamamböcekleri geldi aklıma, Gregor Samsa geldi... Tam göğsümün sol yanından simsiyah bir akrebin buharlaşarak boşlukta yükseldiğini gördüm.

HANDAN ACAR YILDIZ

ÖLÜME ÇARE

Yıllardır kimsenin gelip gitmediği, diriler bir yana ölülerin bile terk etmek istediği eski mezarlık o sabah insanlarla dolup taşmıştı. Mezar taşları olmasa bir açılış veya kokteyli andırıyordu gelenlerin tipleri. Son derece hâli vakti yerinde kişiler oldukları giyimlerine yansımış takım elbiseli beyefendiler, bakımlı ve süslü kadınlar, uzun saçlı, otantik giyimli gençler ellerindeki metinleri toprağın altındakileri bir şeye ikna etmeye çalışır gibi yüksek sesle okuyorlardı. İştiaklarına ve kendinden geçmiş hallerine bakan onların dua ettiklerini zannedebilirdi. Ama okudukları dua değildi. Daha önce bu mezarlığın önünden bile geçtiklerine şahit olmadığım bu insanları mezar taşlarına sarılmış, ölümlere yalvarıyormuş gibi telaş içinde görünce çok şaşırmıştım. Gözyaşlarına da anlam verememiştim. Ağıt yakıyorlardı sanki. Yana yatmış, bir kısmı tamamen devrilmiş taşların yeniden dikilmesinden korkar gibi ellerini taşlara bastırıyorlardı. Dirilerin ölümlerden korktuğuna hiç bu denli şahit olmamıştım. Ne isterseniz verelim ama oradan kalkmayın, der gibiydiler. Pencereden gördüklerime inanamıyordum. İkimizden biri yanlıştı. Ya ben ya da pencere. Bulunduğum odayı mı karıştırmıştım? Acaba oda da benden şüphe ediyor muydu? Yıllardır yaşadığım, tarihe direnen bu inatçı ahşap evin daha önce defalarca baktığım penceresinden bu kez görünenler bambaşkaydı. Eşyalara baktım. Evet, hepsi yerli yerindeydi. Minderi eprimiş etajer, cilası solmuş kütüphane, kütüphanedeki kitaplar... Her şey eskisi kadar eskiydi. Hiçbir eşyayı kırılmadıkça sırf eski diye atmazdım. Hatta eskidikçe daha çok severdim eşyaları. İnsanları bile... Kentsel dönüşüme uğramamış bu eski İstanbul semtinde çağın gerisinde yaşamaktan gayet memnundum. Evimin yan penceresinden görünen mezar sakinleriyle de arkadaş gibi olmuştuk. İçlerinden biri kalkıp gelse korkmak yerine çay ikram ederdim. Yo, önce susadın mı diye sorardım dirilmişe. Ölümlerin hep susadıklarını düşünürdüm. Niye bilmem. O nedenle mezarların üzerini düzenli sulardım. Otları yolarımdı. Gönüllü bekçisiydim mezarlığın. Bazı geceler boğazım kuruyarak kalksam ölümlerin de boğazının kuruduğunu düşünür, sabah namazına kadar tek tek mezarları suya kavuştururdum. Çiçek gibi bakardım ölümlere. Velhasıl ölümlerle aram gayet iyiydi. Yaşayanlarla olmadığı kadar.

Mekânın yerindeliğinde sorun yoktu ama daha önce defalarca baktığım bu pencereden hiç görmediğim bir tabloyu görmekten ötürü şaşkındım. Gerçi hatırlıyordum. Öyle ya, gece mezarlıktan korkunç bir uğultu yükselmişti. Ben bile ilk kez tedirgin olmuştum. Merakım iyice arttı. En iyisi gidip kendim sora-

yım dedim. Birine yaklaşıp sordum. Benimle ilgilenmedi. Başka birinin yanma gittim o da öyle. Sabrım taşı. Bir gün beni de ikna etmek zorunda kalmayacağımızı nereden biliyorsunuz, dedim. İçlerinden biri bana döndü:

“Mezarlığın yanında oturuyorsun, gece yükselen uğultuyu duymadın mı?”

“Evet. Duydum, tabii ki.”

“İşte o uğultu bütün mezarlardan yükseldi. Ölülerin dirileri kışkırtıldığının işaretiydi bu.”

“Peki, siz ne yapıyorsunuz?”

“Kamu hizmeti.”

“Nasıl? Pek kamuyu önemseyecek tavrınız yok ama.”

“Dün gece mezarlardan yükselen o ses, ölülerin isyanı olarak yorumlandı. Halk hortlamalarından korkuyor. Biz de toplumun bilinçli kesimi olarak konuya el attık. Dünyada yaşayanlar için bile yeterince yer ve kaynak bulunmazken ölülerin geri gelmesi felaket olur. Bu nedenle en büyük yazarların, özellikle de ödül almışların, dünyanın ne kadar kötü bir yer olduğuna dair en karamsar eserlerini ölülere okuyoruz ki, tekrar geri gelmek istemesinler.”

“İyi de, okuduğunuz kitapların yazarlarını geri gelmemeleri konusunda nasıl ikna edeceksiniz? Dünyada kalıcı olmak için kitap yazmış erkek veya kadın, burası ne kadar kötü olursa olsun geri gelmek isteyecektir, kendi eserlerini de yutturamazsınız onlara. Bence Zweig ve Pavese’yi bile ikna edemezsiniz, size söyleyeyim. Hatta Bachmann, Plath dahi geri dönmek isteyebilir.”

“Amca maşallahın var. Herakleitos’un akan nehirlerin başında geliştirdiği diyalektiği senin zihninin durağan mezar taşlarının yanında geliştirmiş.”

O bunu söyleyince elini tutup, ikna etmeye çalıştığı kişinin toprağına değdirdim. “Bak, toprak nemli. Belki altından nehir geçiyordur.” dedim. “Duyabilenler için mezarlardan daha gürültülü yer yoktur” diye ekledim.

Benzi ölü gibi sarardı. Haaah, dedim. Biraz sonra biri daha ikna eden tarafından ikna edilen tarafına geçecek. Doğru söylüyorsun, dedi. Morali çok bozulmuştu. Elindeki kitaba daha çok sarıldı. Diğer eliyle mezar taşını daha çok bastırdı. Mezarlık, klasiklerin ölülere dua aşkıyla okunmasına şahit oluyordu. Ben de ilk önce sormam gereken soruyu en son sordum. İyi ki en son sormuşum. Baştan sorsam konuşmaya mecalim kalmazmış.

“Hem ölüler niye hortlasın ki?”

“Beyefendi, siz mezarlığın yanında kabloları hepten diğer tarafa bağlamışsınız. Haberiniz yok mu, ölüme çare bulundu! Ama yöntem çok pahalı olduğu için her aileden yalnızca bir kişi devlet desteğiyle ölümsüzleştirilebiliyor.” Az önce amca diye hitap ederken, şimdi beyefendi diyordu. Herakleitos yüzünden olmalıydı. Eve doğru yürüdüm. Anlattıklarına inansam mı inanmasam mı bilemedim. Genç adam arkamdan seslendi:

“Yalnız, aforizma saklayanlar hariç. Devlet bütün aforizmaların toplatılmasına karar verdi. Kıyıda köşede aforizma saklayanlar bu haktan yararlanamayacak.”

Söyledikleri gerçek miydi, yoksa benimle alay mı etmişti? Dönüp baktım. Hâlleri hiç de rol yapıyormuş gibi değildi. Ölülerini ikna ettikten sonra muhtemelen birbirlerine döneceklerdi. Bu ölümsüzlüğe çare bulunması işinin çok cana mal olacağını o an hissettim. Bana hiç inandırıcı gelmemişti ölüme çare bulunması. Yukarı çıktım. Yorgun hissediyordum kendimi. Salondaki koltuklardan birine oturdum. Gözlerim kitaplıktaydı. Şunların eline birkaç ikna edici eser tutuştursa mıydım? Aşağıdaki tayfanın doğru eserleri seçtiğinden pek emin değildim. Mesela pencereden bakar bakmaz dikkatimi çeken kalem etekli güzel kadın, ölülerini orada kalmaktan çok buraya gelmeye ikna edebilirdi. Sartre`m *Duvar*’ı gözüme çarptı. Pencereden kafalarına fırlatayım, önce sarsılsın sonra okusunlar, dedim. *Duvar*’ın mezarlığa düşmesi bile ölümlere “Durun, burası dönülecek yer değil” demek için etkili bir yoldu. Gencin arkamdan söyledikleri kulağımda çınladı. Aforizmalarımın tamamını kaybetmeye dayanamazdım. Konsolun çekmecesindeki küçük çakıyı kapattığım gibi bahçeye indim. Herkes kendi derdindeydi. Beni kimsenin fark edeceği yoktu. Elimdeki çakıyla bahçe duvarına aforizmamı kazıdım: “Çare, ölü bulundu. Cinayet süsü verilmiş bir intihardı bu.” İçimde büyük bir rahatlama hissettim. Aforizmama artık kimse el koyamaz, kimse tarafından toplatılamazdı. Bulunursa “Bana ait değil” der, çıkardım işin içinden.

Onu düşündüm sonra. Çok özlemiştim. Kulağına gitmiş midir acaba? Çıkıp gelseydi ya! Mezarına gidip haber verse miydim? Fısıltı gazetesi ölümler diyarında da diriler kadar hızlı işler miydi? Yok, canım... Söylenenlerin gerçek olduğuna inanmıyordum henüz. Acıkmışım. Sabahtan beri toplumsal meselelerle uğraşmaktan kahvaltı bile etmemiştim. Toplumsal meseleler insanı daha fazla acıktırıyor. Önceki günden kalan kıymalı patatesi ısıttım. Üzerine kimyon serptim. Yanma da yoğurt koyup tepsile içeri geçtim. Mezarlığın yeni ziyaretçilerinin, yüksek sesle kitap okuyanların uğultusu rahatsız edince pencereyi kapadım. Aylardır dokunmadığım televizyonu açtım. Televizyon açılıp açılmamakta tereddüt etti. Uzman kişiler grafik üzerinde savunularını yapmaya hazırlanıyordu. Bütün grafikler doğum günü pastası şeklindeydi. Oranlar, dilimler hâlinde pasta üzerinden gösteriliyordu. Ölüme çare bulununca grafikleri doğum günü pastasına çevirmişler. “Ne o öyle? Yusuvarlak, sıkıcı!” demişler. Grafikler, krema kaplıydı. Moderatör, son gelişmelerle ilgili bilgi veriyordu: “Asırlardır süren çalışmalar nihayet netice verdi. Bilim dünyası ölüme çare buldu. Ölümsüzlük keşfedildi. Ölüme çare bulunması yeni sorunları beraberinde getirdi. Daha önce belirttiğimiz gibi kişi, altı yıl süren enjeksiyon sonucu ölümsüzleşebiliyor. Bu da çok pahalı bir yöntem.” Moderatör konuşurken arkasındaki büyük ekrandan *Uluslararası Ölüme Çare Bulunmasına Çare Bulma Teşkilatı**nın son dönemde yaptığı çalışmalar gösteriliyordu. Ölümsüzlük için uygulanacak metot fahiş fiyatta olduğu için devlet tekeline verilmişti. Devlet her aileden bir kişiye bu hakkı verdiğinden,

hakkın kime ait olacağı konusunda çoğu ölümle sonuçlanan vakıalar ortaya çıkıyordu. Ebeveynlerin, savunmasız çocuklarını öldürüşüne dahi şahit olunmuştu. Teşkilat bu yeni vakıaların hukuki yönünü takip ediyordu. Bazen de, hazır, ölüme çare bulunmuşken yeni ölümlerin gerçekleşmesini engellemeye çalışıyordu. Teşkilatın en çok faaliyet gösterdiği alan fakir ülkelerdi.

Ben ekranda akan görüntüleri şaşkınlıkla takip ederken moderatör, oturma öncesi bilgilendirmeye devam ediyordu: “Özellikle dün akşam yükselen uğultu herkesi tedirgin etti. Bugüne kadar genelde dirilerin ölümleri kışkandığına rastlanmamıştı. Ölülerin dirileri kışkandığına (en azından bu kıskançlığı yüksek sesle belirttiklerine) rastlanmamıştı. Böyle bir olayla ilk kez karşılaşılıyor. Teşkilat, ölümlerin bu haksızlığa, topluca hortlayarak tepki göstermelerinin önüne geçmek için hızla çalışmalara koyuldu. İvedilikle mezarlara el atıldı. Ölülerini ikna etmek, mutlu etmek, böylece hortlamalarını engellemek adına, en gelişmiş teknolojiyle oluşturulan ses düzeneğiyle, uluslararası ödül almış veya ödül alacak yazar ve müzisyenlerin eserleri ölümlere dinletilmekte. Özellikle Nobel’e ve diğer uluslararası ödüllere aday bazı yazarlar, ölümlerin hortlamasının önüne geçerek, böylece enerji kaynaklarının dağılımı sıkıntısına çare bulmanın büyük gururu ve onuruyla mezar başlarında, dünyanın ne kadar kötü bir yer olduğuna dair en karamsar eserlerini bizzat seslendirmekteler.”

Bütün bunları, izleyenleri rahatlatmak için söyler gibiydi ama kendisi de pek rahatlamış görünmüyordu. O arada akan birkaç mezarlık görüntüsü aynı benim bahçemdekine benziyordu. Derinlerden bir yerlerden gelen içimdeki ses bana bütün bunların kurgu olduğunu söylüyordu. Keşke ölümler geri dönmeye kalkışsa, o da çıkıp bir yerlerden gelseydi. Öyle özlemiştim ki... Belki de bunu çok istediğim için olayın da kurgu olacağına inanıyordum. Medya daha önce benzerine rastlanmamış tartışmalara sahne oluyordu belli ki. Moderatörün sol yanında oturan ama izleyicilerin sağ yanında kalan, *İnsan Yattığı Yerde Güzel ve Köprüyü Geçene Kadar Hegel’i Sevmek* kitaplarının yazarı Hırsî Tükenmez, ölümün insanoğlunun başına gelebilecek en adil ve asil sistem olduğunu hararetle savunuyordu. Tükenmez; her şartta adaletin öncelikli olması gerektiğini, yöntem çok pahalı olduğu için bundan sonra bazı insanların ölümsüz kılınmasının bugüne kadar ölmüş ve parasızlıktan dolayı ölecek insanlara büyük haksızlık olacağını söylüyordu. Devletin, ölümsüzlük hakkı konusunda tekeli elinde bulundurması gerektiği, aksi hâlde böyle bir buluşun fakirlerin aleyhine zenginlerin ise lehine olacağı görüşünde ısrar ediyordu. Konuşma esnasında gösterilen grafikler meyveli pasta şeklindeydi. Adamı dinledikçe ağzım sulanıyordu. Moderatörün sağ yanında, izleyicilerin ise sol tarafında kalan, *Bırakınız Ölsünler, Bırakınız Ölmesinler* kitabının yazarı Özgür Uzunömür ise ölüme çare konusunda özelleştirmeden yana fikir beyan ediyordu. Rekabet arttığında daha çok kişinin ölümsüzlük hakkına kavuşabileceğini ifade ediyordu. Onun konuşması sırasında

gösterilen grafikler çikolatalı pasta şeklindeydi. *Sordum Sarı Çiçeğe Hâlâ Cevap Bekliyorum* kitabının yazarı Deyyin Mütedeyyin isimli üçüncü konuk ise namaz vakitlerinde Özgür Uzunömür'ün, kerahet vakitlerinde ise Hırsî Tükenmez'in yanında oturuyordu. Zorlukla birlikte kolaylık vardır inancından hareket ederek bambaşka bir savunu geliştiriyordu. Yöntemin pahalı olmasından kaynaklı olarak bu hakkı zenginler elde edecek olsa bile dünyada ebediyen kalacak olan seçkinlerin yeni paylaşımsızlıklardan dolayı birbirlerini yiyeceğini, birbirlerine rahat yüzü göstermeyeceğini, bunun da kendi içinde bir adaleti sağlayacağını kaydediyordu. O konuşurken gösterilen grafik iftar pidesi şeklindeydi.

Tartışma pek bir yere varacağı benzemiyordu. Kendime birer tane çikolatalı ve meyveli pasta almak için kalktığımda kapıda bizimkilere rastladım. Oğlanla gelin gelmişti. Öyle ya, oğlan beni, gelin kendi ailesini ikna edecek, kendi haklarını da bebeğe verecek, ailece tarihe geçeceklerdi uyanıklar.

“Hayırdır, evi bulabildiniz mi? Gelmeden önce arasaydınız, yolu tarif ederdim.”

“Sağ ol baba. Cebe sokağın ismini yazınca fazla dolanmadık.”

“Siz geçin içeri. Ben pastaneye uğrayıp geliyorum.”

“Dünya ayağa kalkmış sen pasta diyorsun baba!”

Büyük bir keyifle, “Ne olmuş ki?” dedim. Oğlanın yüzü öfkeden kızardı. Yol boyunca onları nasıl daha fazla kızdırabileceğimin hesabını yaptım. Döndüğümde pastam ve çayımın karşısına oturdum. Hiçbir şeyden haberim yokmuş ve dünyanın en yavaş anlayan insanıymışım gibi davrandım. Bu yöntem, karşımdakine aklımdan geçirdiklerini ortaya serdirmeye konusunda birebirdir. Tam tahmin ettiğim gibiydi. Gelinin yalnızca annesi hayattaydı. Ona döndüm:

“Annen ne diyor?”

“Kesin cevap vermedi.”

“Tansiyon, şeker, romatizmadan bıktığını söylüyor, devamlı ‘Ölsem de kurtulsam’ diyordu hani?”

“Ne olur bu konuda konuşmayalım. Ben de çok büyük hayal kırıklığına uğradım. Ölümüne çare bulduktan sonra bu hastalıklara hayli hayli çare bulacaklarım düşünüyorum.”

“Aslında ben de öyle düşünüyorum.” diyerek tavrımı belli ettim. Bir gece bende kaldılar. Yıllar sonra... Gece kapımı kilitleyerek uyudum. Yıllar sonra kilitlenen kapı ertesi sabah açılır mıydı bilmiyordum.

Medyaya Düşen Haber: Genç çift arasında, ölümsüzlük hakkını kimin alacağı konusunda çıkan tartışma ölümle sonuçlandı. Çiftin bebeği, tüm ısrarlarına rağmen dede ve anneanneye verilmedi. Bencillikle suçlanan ve ölümsüzlük hakları elinden alınan yaşlılar, küçük torunlarından da oldu. Bebek, devlet tarafından büyütülecek.

MESUT DOĞAN

BİZE KİM BAKACAK

Bahçenin tahta kapısı hızla açıldı. Baba bahçede bekliyordu. Elinde bir bardak su vardı. Birden karşısında tanımadığı kıvırcık sarı saçlı bir adam belirdi. Gözleri sağa sola hafif kayıktı. Baba elindeki bardağı sarı saçlı adama uzattı. Adam suyun yarısını içti. Babanın elini öptü. Bakışları sakinleşti. Yürüyüşü düzeldi. Babaya kundakta sarılı bir bebek verdi. Sonra genç bir adam girdi kapıdan. Babanın elini öptü. Kalan suyu da o içti. O da kucagındaki bir bebeği babaya teslim etti. Baba bebekleri aldı. İki yabancı adam saygıyla eğilerek kapıdan çıkıp gittiler. Az sonra anne girdi kapıdan. Babaya güvenle baktı. Yüzüne yayılan gizemli ifade şaşkınlık, hüznün ve boyun eğme duraklarını geçip, gurur duyduğunu gösteren bir konumda sıkışıp kaldı. Sonra derin bir suskunluğa gömüldü. Büyük kız, annesinin kör bir kuyuyu andıran suskunluğuna baktı. Merakla biraz daha eğilince orada kendini gördü. Ürperdi. Uyandı. Alnı terlemişti. Oturdu. Bir süre gözlerini açıp kapadı. Odasının kapısını bulmak için sağa sola bakınıp durdu. Sonra evinde olduğunu anlayıp rahatladı. Gördüklerini önemsemedi. Duvarlardan tuhaf bir ses “kader mi keder mi?” diye inledi. Büyük kız bu sesi rüyasından arta kalan bir kulak çınlaması sandı.

Çok katlı bir dairede oturuyorlardı. Büyük kız bir dairede çalışıyordu. Her sabah erkenden kalkar, anne babası ve kardeşlerine mutfakta kahvaltı hazırlamaya koyulurdu. Suyu kalmamış limonlardan soğuk havalarda bitki çayı yapar hiçbir şeyi zayi etmezdi. Erkek kardeşi olmadığından babadan sonra evin erkeği oydu. İş yerine yürüyerek giderdi. Hem bilet parasından hem de zayıflaması için spor salonuna gitmekten kurtuluyordu böylelikle. Şehirdeki tüm marketleri bilir, elindeki ihtiyaç listesiyle bir emekli gibi hepsini dolaşır ve en hesaplı ürünleri alırdı. İhtiyaç listesini, sorunlarını ve günlük işlerini bir kâğıda yazmayı ve onları yaptığında üzerlerini özenle çizmeyi çok severdi.

Her hareketinde dizginlenemeyen bir telaş, gözlerinden ve yüzünden taşarak omuzlarına, kollarına ve tüm vücuduna yayılır, oradan diğer insanları rahatsız edecek bir etki alanı oluşturarak rahatlardı. Her şeyi düşünmekten, en küçük kararları hesaplamaktan ağırlaşan varlığıyla kendine ve dünyaya daha fazla yük olduğunun farkında değildi. Hayatın akışkanlığını, neşesini ve kurallarını bozan bir tereddüt ve güvensizlik, ondan çok önce gelip yerleşmişti sanki içine. Ya da birisi onları oraya bırakmıştı. Üzerini çizerek yok edip azalttığı her şeyle etrafı boşalıyor, kendisine bir adım daha yaklaşarak yalnızlaşıyordu. Bir gün üzerini çezecek bir şey bulamamaktan ölesiye korkuyordu.

İkisi de erken uyurlardı. Kadın ilk kez gözlerini tavana dikmişti. “Çocuklarımız büyüyor” dedi birden. Sesindeki titreyen endişe adamı soğuk bir el gibi dürtüverdi. Adam irkildi ama cevap vermedi. “İyi de bize kim bakacak?” diye mırıldandı kadın. Artık yaşılanıyorlardı. Kadın daha kiloluydu ve bir sürü hastalıkla boğuşuyordu. Adam başını hafifçe kadına doğru çevirdi. Bu harekette, daha önce sorunları hep çözen, geleceği planlamayı ihmal etmeyen, güvenilirliği hak eden bir adamın kendinden eminliği, karşısındakinin ise bunu hep unutmamasına olan kırgınlık vardı. Bakışları karşılaştığında akıllarından geçen o bilinmeyen şey, vakitsiz uyandırılmaktan hoşlanmayan birisi gibi nazlanarak her ikisinin de içinden çıkıp, gözlerinde çok kısa bir an cisimleşti ve kayboldu. İkisi de bir an korkarak birbirlerine baktılar ve sustular. Adam, aldığı kararı yalnızca ikisinin bildiği yasak bir yiyecek gibi yutkunarak, ağzında bir badem şekeri gibi sessizce eriterek yuttu ve gözlerini yumdu.

Kadının dudağından yüzüne doğru yayılan mutluluk, büyüdü büyüdü ve sıcak bir duş sonrasında olduğu gibi hiçbir engelle karşılaşmadan her yanını yumuşatarak bütün vücuduna yayıldı. Sonra tüm sesleri yutarak odayı kapladı. Kapının altından bir duman gibi sızarak koridora geçti ve oradan büyük kızın odasına dek ulaştı. Önce ürperdi, kapıda bir süre tedirgin bekledi. Kadının gözünden bir damla yaş süzüldüğünde yerini bulan ve benimseyen eksik bir parça gibi büyük kızın odasına usulca yerleşti. Yaşlı adam ve eşi ilk kez bir bebek gibi huzur içinde uyudular.

Büyük kızın, duygularının birbirini ezmesine ve içinde bulunduğu zamanı şekillendirmesine her zaman izin veren bir yapısı vardı. Yaşamın zorlaştırılması, bir şeyin mutlaka mücadele ile elde edilmesi, ucuz bir yiyecek bulmak için sayısız market gezilmesi, bir başarı için herkesten daha fazla çalışılması onu strese sokan gerekli şeylerdi. Diğer kardeşlerinin aksine babası gibi becerikli, yerinde duramayan, yaşama dar gelen bir yapısı vardı. Babası, her gece takma dişlerini bardağa bırakır gibi bazı huylarını da sanki büyük kızma emanet bırakmıştı.

Büyük kız, kardeşlerinden sonra evlendi. Anne babasına yakın bir evde kalıyorlardı. Bir kızı oldu. Kız bir yaşma girdi.

Akşamdı. Yaşlı adamla karısı yatmak için hazırlanıyorlardı. Adam dişlerini çıkarıp yine su dolu bir bardağın içine koydu. Yüzü gergin ve düşünceliydi. Yüzünden derin çizgiler bırakan düşünceler gelip geçiyordu. Sessizce “büyük kızımıza kim bakacak?” dedi. Kadın çok şaşırılmış bir biçimde “bunu hiç düşünmedim.” diye cevapladı.

Büyük kız kucağında oturan torununun saçlarını tarıyor. Diğer kardeşleri ondan önce evlenip uzaklara gitti ama o, kızı ve torunu, yaşlı babası ve annesiyle birlikte aynı evde yaşıyorlar. Öyle öfkeli ki kızın saçlarını acıtıyor. Tarağın dişlerini torununun babasına mı yoksa kendi eşine mi geçiriyor bilemiyor. Torunu sesini çıkaramıyor. “Babam nerede?” diye soruyor yalnızca.

“Baban sen bir yaşındayken uzaklara gitti” diyor büyük kız. “Ne zaman gelecek babam?” diyor çocuk. Gelmez. “Babam nasıl birisiydi?” diye can sıkıcı bir soru daha ekliyor torun. “Baban önceleri bize ve annene çok saygılıydı ama sonradan bir anda değişiverdi. Başka birisi oldu. Anneni aldatıyordu. İçi yordu. Küfürler ediyordu”. Sonra. “Sonra ne oldu?” diyor torunu. Büyük kızın gözleri nemleniyor. “Annemi ve seni bırakıp gitti işte. Babam, sorun değil ben onlara da bakarım dedi”.

“Dedeme ne oldu?” diye soruyor torun. “Annen bir yaşındaydı” diyor büyük kız. Gözleri doluyor. Tıpkı senin gibiydi. O da uzaklara gitti baban gibi. Babam geçin deseydi geçinirdim, katlanırdım. Yuvam bir kuşun yuvası gibi sıcacık olurdu. Kavgı gürültü olurdu mutlaka ama başımızda olurdu. Annen tam bir yaşındaydı dedenden ayrıldığımda. Her gün içerdi. Akşamları eve usulca bir hırsız gibi sokulurdu. Duygusal bir adamdı. Kavgayı ben çıkarırdım aslında. İçmesin, becerikli olsun diye çok baskı yapardım. Şöyle kendinden emin, dimdik başımızda dursaydı. Aynı dairede çalışırdık. Diğer insanlar nasıl yaşam dolu, çalışkandı. O ise hep masada amaçsızca oturur, içinde ne olduğunu anlamadığı garip bir boşluğa bakar dururdu. Sanki yatmak için yaratılmış, dünyanın içinde taşı tarağı kalmamış, başka bir gezegenden gelmiş tuhaf bir yaratık gibi bizi seyrederdi sürekli. Üzerini çizdiğim en zor şey de dedendi.

Annen de sen bir yaşındayken ayrıldı babandan. O da benim kaderimi yaşadı. Ne tuhaf benzerlik. Tam bir yaşında. Küçüğüm benim. Önce annemi büyüttüm acıyla şimdi seni. Nasıl yanıyor içim. Kurumuş bir ağaç gibi oldum zamanla. Sözlerim ve duygularım sertleşti. Acılaştı. Tıpkı bu tarağın dişleri gibi. Babam geçin deseydi mutlaka geçinirdim. Denerdim. Annen de geçinirdi. Ama demedi. Diyemedi. Ben hepinize bakarım dedi sürekli.

Bahçe kapısı açıldı. Sırayla birileri girdi. Baba yine en baştaydı. Rahatlamış görünüyordu. Anne arkadaydı. Yüzünde tarifsiz bir huzur vardı. Arkadan büyük kız kendisini gördü. Sonra kendisi gibi bir çocukla dul kalan kızını ve onun küçük kızını. Başka kimseyi göremedi. Nasıl ümitlendi bir an. Bir gölge yaklaşıyor gibiydi. Her yer sislerle kaplıydı. Sislerin içinde yoğunlaşan, kararan bir gölge aradı gözleri. Ama yoktu. Kalbi daraldı. Kapı kapandı.

Kan ter içinde uyandı. Üzerini çezecek bir şey aradı eli boşlukta. Yıllar önce önemsemediği o tuhaf rüyayı hatırladı. Bir an duraksadı. Gözleri uzak bir noktada dondu kaldı. Yıllardır aradığı şeyi bulan aklı, gözlerinden çıkmış ve uzak bir mesafeye kadar gidip orada kısıvrak yakaladığı şeyi bırakmıyordu. Birden kulaklarına, boynuna ve yüzüne kan yürüdü.

Duvarlardan gizemli bir ses “Bize kim bakacak?” diye yankılandı.

MEHMET KAHRAMAN

YARIN BU SAATTE

Cumartesi günü öğleye kadar ders çalışmış ve yorulmuştum. Okuduklarım kafama girmiyordu. Yemek yiyip çıktım. Bir süre aylak aylak dolaştım. Sonra canım sıkıldı, birileriyle oturup bir şeyler yiyip içmek ve konuşmak istedim. Ahmet'in işi varmış, Yavuz ise telefonu açmadı. Başkasını da aramak içimden gelmedi. Şehir parkında ellerim cebimde yürüdüm. Sonra baktım aynı yerde dönüp duruyorum, yavaş adımlarla kitapçılara geldim. Aklımda alacağım bir kitap yok, sırf vakit geçsin diye sahaflara, kitapçılara, kırtasiyelere girip çıktım. Daha çok yeni gelenler bölümünde oyalandım, genç yazarların biyografilerini ve bazen arka kapak yazılarını okudum. Can sıkıntısıyla kitap alınmayacağını bildiğim için yerlerine bırakıp çıktım.

İnsan sıkkın olduğunda vakit de geçmiyor. Kendime söz vermiş gibi ikinci okunana dek buralarda oyalanacağım. Tam karşıda Sahaf Burgaç var. Kitaplara bakan iki kişi dikkatimi çekti ilkin. İstemsiz bir şekilde içeri girdim. Buyur, dedi gençten, sakallı biri. Bakacağım, dedim ve raflara yöneldim. Bir tarafta yıpranmamış, yeni sayılabilecek kitaplar; diğer tarafta ciltli, eski kitaplar vardı. Ciltliler yıpranmış ve tamir görmüş olduklarından keyif vermiyordu. Çoğunun ismi dahi okunmuyordu. Sağ tarafa yöneldim. Üst raflardan bakmaya başladım. Sırttan yeni duran kitapların da bir hayli hırpalanmış olduklarını gördüm elime alınca. Kimi kapağından yırtılmış, kiminin sayfaları kopmuştu. İçimde derin bir sızı ile yerlerine koydum.

Sahafta dolaşmanın en keyifli yanı, elinize aldığınız kitapları kimlerin okumuş olduğunu düşünmektir. Bazı kitapların üstünde ilk sahiplerinin ismi yazar. Bazısında yer ve tarih de. Bir gün elden çıkaracağı aklına gelmez insanın. Hem neden bir kitabı elden çıkarasın ki? Ekonomik sıkıntıya mı düştün, kaç para verirler kitabına, düze mi çıkacaksın o parayla? Ya da yer sıkıntısı oldu mecburen elden çıktı. Belki karısı, ya ben ya kitaplar dedi, adam da karısından yana kullandı tercihini. Kim bilir? Bilemezsin. En acısı da imzalı kitapların düşmesidir sahafa. Bak mesela şu. Ünlü bir yazar değil ama olsun. Özenle imzalamış. Ebedi dostlukla... Hüzünlü değil mi? Yazarı görmesin diye almalıyım bu kitabı. Vefasızlıkla yıkılmasın sayın yazar. Ne dostluk kalmış ortada ne ebediyet. Şu da hediye edilmiş bir kitap. Okudukça beni hatırla, diye yazmış. Sinem'den Murat'a. Aralarında olan şey tez bitmiş galiba. Murat çoktan unutmuş olmalı ya da sahafa vererek Sinem'den intikam almış. Sinem Murat'ı kızdıracak ne yapmış olabilir? Neyse şimdi onların hikâyesine girmeyelim.

Sahafa girdin mi sorular peşini bırakmaz, bunu bilirim. Kitapların kaderi, yazarın, sonra okurun, en son benim kaderimle birleşen kitaplar; nasıl birikmez sorular?

Ne anlatıyordum?

Kitapçıdaydın!

Kitapçı değil sahaf.

Biri isminin üstünü karalamıştı.

Evet, temiz kullanmış. Zarif bir kız okumuştur bunu bahse girerim. İsmini karalamış. Okul bitince de oda arkadaşına vermiştir.

Olabilir. Bütün kızlar aynı değil ama.

Olabilir. Zaten ben de zarif dedim. Bütün kızlar zarif değil.

Asıl anlatmak istediğim şeye gelemiyorum bir türlü. Dur şimdi onu anlatacağım. Tam çıkmaya karar verdim, gözüme bir kitap ilişti. Benim de çok sevdiğim ve döne döne okuduğum bir kitap. Neden bilmiyorum elimi uzattım? Biraz abartılı olacak ama sanki kendimi bulmuş gibi oldum. Şimdi adını söylemeyeceğim, onunla beni kıyaslamaya kalkarsın. Neyse aldım kitabı ve ilk sayfasını çevirdim. Zaten orada ilk şoku yaşadım. Üstü karalanmamış bir isim. Filiz Y., altında da tarih ve yer yazıyor. İsmi üç kere tekrar ettim. Sonra sayfanın en altındaki notu gördüm. “Hiçbir şeye sahip değilsin.” yazıyordu. Neden bilmiyorum bir mesaj gibi geldi bana. Merak ettim. Kimdi Filiz Y., neden ismini karalamamıştı? Hadi karalamadı, neden kitabı elden çıkardı? Kafamda sorular birikmeye başladı. Sonra diğer sayfaları çevirdim. Okumuş. Çoğu satırların altı çizilmiş. Kimi yerler ayrıca fosforlu kalemle boyanmış. Bazı sayfalara not düşülmüş. İçimde acayip bir kıpırtı hissettim. Sanki âşık oluyorum. Ona benzer bir kıpırtı. Zihnim Filiz’in fotoğraflarıyla şenlendi. Aynı kitabı okuduğumuz biri. Belki de aynı satırların altını çizdik. O an Filiz’i tanıma isteği kasıklarımın kadar ulaştı. Kimsin dediğimi hatırlıyorum. Neredesin? Belki de yakınlarda bir yerdedi. Beni görüyor ve bu kitabı almamı bekliyordu saklandığı yerden çıkmak için. Ortak bir noktamız vardı artık. Kitabı daha sıkı bir şekilde tuttum.

Çıktığımda etrafıma bakındım ama kimse yoktu. Anlaşılan Filiz gelmemişti. İçimde çoğalan şeylerle otobüs durağına gittim. Sayfaları tekrar çevirmeye başladım. Çizgilerin düzlüğü, notların okunaklı oluşu, renklerin ahengi daha çok hoşuma gitti. Titiz, zarif bir kız olmalıydı. Otobüs gelene dek sayfaları karıştırdım. Filiz’i tanıyacağım başka işaretler bulurum diye ümit ettim. Sanki bir sonraki sayfadan bir fotoğrafı çıkacak gibiydi. O heyecanla son sayfaya geldim. Bir de ne göreyim. Telefon numarası. Yalnız numaranın altında bastırarak karalanmış bir bölüm ve onun altında bir not. O notu sonra söyleyeceğim. Hemen cep telefonumu çıkarıp numarayı çevirdim. Telefonu açarsa ne diyeceğim diye düşününce geri kapattım. Hakikaten ne diyecektim. Numaranızı bir kitapta gördüm ve aradım mı? Benim de çok sevdiğim bir kitaptı, sizinle tanışmak istedim.

Yok. Olmaz. Ya numarasını değiştirmişse? Ya evliyse? Söze nasıl girebilirim diye düşündüm. Kitabı tekrar okuyup ondan sonra arayabilirdim. Hem ortak yanlarımızı daha iyi öğrenmiş olurdum. Konuşacak konu çıkardı. Öyle yapmaya karar verdim.

Eve geldiğimde annem sofrayı hazırlıyordu. Açısan hemen otur dedi. Aç değilim dedim. Odama geçip kitabı okumaya başladım. Kendi kitabımı da açıp benzer yerleri mi işaretlemişiz diye hızlıca baktım öncelikle. Aynı satırları çizdiğimiz yerler çoğunlukta idi. Yirminci satırın kenarına şu notu yazmış: “Bu benim.” Dönüp dönüp okuyorum o satırları. Kırılmış bir çiçeğin gözyaşları var cümlelerde. Elimle siliyorum. Kim kırdı seni? Değer mi hiç? Telefonumu çıkarıp numaraya bakıyorum. O hüzünlü sesi duymak için çırpıyorum ruhum. Konuşacak bir şeyler bulurum nasıl olsa. Ya terslerse? Manyak mısın sen derse? Evet, hayatının aşkını arayan bir manyağım. Seni bulmuşum ya. Yok, vakit geç oldu. Şimdi aranmaz. Annem, bu saatte arayanın ya hastası vardır ya ölüsü der. Olmaz. En iyisi sabah aramak.

Sabaha değin uyumadan kitabı bitirdim. Düz çizgi ile işaretlediği yerleri ayrı, dalgalı işaretlediği yerleri ayrı bir heyecanla okudum. Okudum diyorum ama aslında Filiz kitabı okuyor ben de onu seyrediyordum. Dizlerini karnıma çekmiş, yatağmdaydı. Üzerinde kırmızı çiçekli bir gecelik vardı. Kalemli özenle komodinde duruyordu. Altını çizmek istediği satırlar olduğunda hafifçe uzanıp alıyor ve işi bitince tekrar yerine koyuyordu. Gözlerinde hiç yorgunluk belirtisi yoktu. Daha iyi anlamak için duruyor, biraz düşünüyor, sonra yeniden okumaya başlıyordu. Bir ara başını kaldırdığında göz göze geldik. Gülümsedi. Kitabı göğsüne bastırdı. Gözünü kırpmadan bana baktı. Hüzünlü, derin bir bakışa sahipti. Yıllarca aynı kitabı okuyormuş gibiydi. Artık yatmalıydım dedi. Sen de gitsen iyi olur. Sabah görüşürüz. Görüşürüz dedim.

Sabah olmak üzereydi ve ben kalp çarpıntısıyla yatakta oturmuş bekliyordum. Son birkaç sayfam kalmıştı. Sayfanın en üstünde, “Gerçekten kendini feda edebilirsen seviyorsun demektir.” diye yazmıştı. O sayfada çizdiği bir satır yoktu. Aklına ne gelmişti acaba? Sevdği biri vardı da ona güvenemiyor muydu? Kendini sevdği için feda edebilecek biri değildi anlaşılan. Yeterince sevilmediğini düşünüyor olmalıydı. Sevilseydi bu denli varlık problemi yaşamaz, kendini güvende hissedirdi. Onun adına üzülmeye başlamıştım. Güzel, zarif, kırılgan bir çiçekti o. Sevimliyi hak ediyordu. Sevidikçe rengini de kokusunu da verecekti ama önce sevgi suyunu alması gerekiyordu. Ait olabileceği, var olabileceği bir omuzdu aradığı. Kesinlikle. O kişi bendim. Ben olmalıydım. Sabah olunca ilk işim onu aramaktı. Sonuç ne olursa olsun arayacaktım.

Hava aydınlanmaya başlamıştı. Ve ben birkaç saat sonra hayatımın en önemli görüşmesini yapacaktım. Son sayfadaki numaraya bakıyordum. Artık ezberlemiştim telefonu. Filiz Y. şimdi uyuyordu. Ben de biraz uyumalı ve din-

lenmeliydim. Fakat ne mümkün, zihnim capcanlıydı. Filiz’le yapacağım konuşmaya başlamıştım bile. Kader nasıl da bizi bir araya getirmişti? Bu mucizeydi. Büyük bir işaretti. Ben anlattıkça o dinliyor, o anlattıkça ben mütebessim bakıyordum. Altını çizdiğimiz satırlardan okudum ona. Evet, bu benim dedi. Biliyorsun hiçbir şeye sahip değilim. Neye sahip olmak isterdin diye sordum. Ona dedi. O kim diye yineledim. Nasıl da heyecanlıyım. Sen demesini bekliyordum. Yavaşça mırıldandı: Kelimelere sığmayana. Hiçbir şeye sahip değilim dedi iki cümle sonra. Her şeye sahiptin ama... dedim son cümlesine atıf yaparak. Ama... Ne? Orasını sen söyleyeceksin. Çünkü bu senin cümle. Cümleler sadece uğultuları çoğaltır, konuşmayalım ne olur. Sessizce kendi kaderimizi yaşayalım. Tamam. Hoşça kal. Yarın yine bu saatte ararım.

SENEM GEZEROĞLU

A-YN-A

*“Hatırlamak ve yeniden tutup sarılmak ve yazmak için...
Tekrar tekrar unutmak lazım”*

Hocam “Güray Süngü”ye...

Merhaba. Ben geldim. Nasılsın bugün? Ben hiç iyi değilim. İçim çok kırık. Çok incedim. Uyanık rüyalar görüyorum. Yok yok öyle değil. Yani ben uyuyorum da rüyalarım ayık oluyor. Pencereden atlıyorum. Camlar düşlerimi kesiyor. Sonra hepsi cana batıyor. Ya hayır öyle değil. Cam kırıklı... Boş ver. Basit, romantik bir dil oyunu zaten. Acı çeken oynar mı hiç, gider bir köşede acısını çeker öyle gelir. Şu köşe mesela. Kış köşesi. Kış bahçesi de diyebilirdim ama bunu da boşver. Bu aralar her şeyi boş verecek gibiyim zaten. Mevsimlerden herhâlde, Ağustos'tan mı ne? Teoman dinledim de geldim. Merhaba. Ben geldim. Nasılsın bugün? Ben hiç iyi değilim. Dilime dolanan bir şarkı var. *Bugünbenimdoğumgünüm hemsarhoşumhemyastayım birbartaburesiüstünde babamınöldüğü...* Otuz dokuz yaşımdayım. Kırk mıyım yoksa? Kılı kırk yarmama az kaldı. Kırk kırık küp kırkının da... Allah belasını versin. Bir yerden sonra saymayı bırakıyor insan. Yaş otuz beş yolun yarısı eder. Kalan dört, diğer yarısı. Şairler yalancıdır. Çünkü bazı insanlar otuz dokuzdan geriye doğru ölür. Matematik yanıltıcıdır. Çünkü babası otuz dokuz yaşında ölen bir adam kırka geldiğinde otuz dokuz, kırktan büyüktür. Otuz dokuz kırk birden büyüktür. Otuz dokuz kırk ikiden... Otuz dokuz kırk üçt... Peki bu öğrendiklerimiz günlük hayatta ne işimize yarayacak? Ah canım, sen günlük hayatın işine yarayacaksın. Tüketecekler. Rakamlarla ezecekler. Öğreneceksin. Neyi? Bilmem. On iki yıl boyunca kelimeleri pazarlamayı öğreneceksin mesela. Ayı, yıldızları, coğrafyayı. Adının Yusuf olmadığını. Düz, çukur, tümsek aynalara yansıyan kalbinin farklı kırılma noktalarını. Derin mevzular bunlar. Biz bir kere sınıfta kaldık, geçelim. Az ilerisi eşik. Hayır pencere. Aynı şey sanırım. Şöyle: İki dünya birbirine pencereyle bağlanmıştır. Pencerenin camları aynadan yapılmıştır. İçeridekilerin yaşı otuz dokuz, dışarıdakilerin yaşı kırktır. Zamanı geldiğinde bu pencereden atlamak zorundasındır. Atlarsın. Aslını kırka atlatsan da gölgeni otuz dokuzda bırakırsın. Aç pencereyi. Atla hadi. Atla. Hoooooop!.. Aferin oğluma. Artık yarım bir adamsın.

Kendime not:

*Bu ayna dışarıdan içeriye doğru uzamakta;
küçülerek bana yaklaşmaktadır.*

Merhaba. Ben geldim. Nasılsın bugün? Ben hiç iyi değilim. İçim çok kalamam. Bugün yine çok yazdım. Demek ki başka günler de yazıyorum, demek ki çok yazıyorum, demek ki yazarım. Kafamdakileri tam olarak anlatabilmek gibi bir derdim var. Bir derdim olsa bin dermana değişmeyecek bir kafam var. Ama tüy düşse de delinen bir kafam var. Ne çok kafam var. Çok kafa adamım (bunlar birbirinden ayrı şeyler). Yok yazarım demiştim. Kafası olan yazar olamıyor malum. Biraz delirmek gerek. Biraz delirmek için bilgisayara geçtim. Günün belli saatlerinde düzenli olarak deliriyorum. Sayfayı açtım, bugün hiçbir şey olmadı yazdım. Aşağı inip sağ tıkladım. Pencereyi kapat dedi. Kapat ulan dedim, bu pencereyi de kapat. Uyardı bilgisayar: A-yn-A içindeki değişiklikleri kaydetmek istiyor musunuz? Hayır, ben pencere önüne oturup çocukluğumu beklemek istiyorum. Bilyelerle yuvarlanmak, sekiz saat aralıksız oyun oynamak. Üşümek, hasta olmak, öksürmek istiyorum. İnsan mıyım neyim? (burda gülünmesi gerekiyordu) Annem ciğer pişirsin, içimde bir şeyler cız(bız) etsin, ciğerim yansın istiyorum. Fenerbahçe şampiyon olsun, babamın omuzları kanatlarım olsun istiyorum. İkimiz birden sevinebiliriz, yere bakalım diyebileceğim biri olsun istiyorum. Ayağım takılınca göğe düşmek istiyorum. A-yn-A içindeki değişiklikleri kaydetmek istiyor musunuz? Haa evet, onu da istiyorum. Bir değişiklik var aynada. Ben değişiyorum. Kaydediyorum sonra. Hafızam. Binlerce ses duyuyorum. İnsanlar gelip geçiyor, bir sürü yüz, bir sürü yüz, bir sürü... İnsanlar sürüler hâlinde yüz­süzleşiyor. Yüz­süzlerin içinde yüzme bilmiyorum. Boğuluyor muyum? Baloncuklar çıkıyor göz göz. N`oluyor ya? Ölüyor muyum? Baloncukların bile bir gözü var benim yok. Bir kedim bile yok, anlıyor musun? Anla. Yüzleşmeye geldim. Düşlerimden kalan kesikler var bak. Göz göz olmuş yaralar var. Haydi korkma, bak. Bana yakından bak. İçimde sürekli birbirine bakan ve hiç susmayan gözler var. Böyle kımıl kımıl kum gibi. Kaynıyorlar, dışarı çıkmak istiyorlar, otuz dokuzdan kırka atlamak. Kılı kırk yarıyorum, atlatıyorum. Yazıyorum. Yazarım ben. Daha önce söylemiş miydin? Okur musun? Aynam olur musun? Ben birinci ayna. Sen ikinci. İki aynayı karşı karşıya koyunca arada ne varsa sonsuza uzanır, biliyor musun? Sen

okudukça çoğalıyorum. Gözlerim katmerleşiyor, yakından bak. Daha yakından. Hiç “sen benden sana seni unutturmamı istiyorsun ama ben sana seni hatırlatmaya geldim” diyebilecek kadar zekâyâ sahip bir roman kahramanım olmadı. Beni anlıyor musun? Anla. Hatırlat kendini. Güzel şeyler söyle. Kendiliğinden güzel olan şeyler söyle bana. Cilalamadan. Ama karalamadan da. Ayna ayna söyle bana. Beni göster. Ayna tut yaralarım. Bana kendimi unuttur, sana kendimi hatırlat. Aklımdan çıkmadığı için bir türlü hatırlayamadığım şeyler var. Aklıma körleştım. Bak çok pis konuştum yine. Canım kendim. Bi de canım kedim var ama onun konumuzla alakası yok. Kahretsin bilincim aktı yine. Bir köşede toplayıp geleyim. Şu köşe iyi. Sen kaç köşeli...

Kendime not:

*Bu ayna içeriden dışarıya doğru uzamakta;
büyüyerek benden uzaklaşmaktadır.*

Merhaba. Ben geldim. Nasılsın bugün? Ben hiç iyi değilim. İçim çok karanlık. Bir şeyleri unuttum. Bana bak. Bana unuttuklarımı hatırlat. Birinin bana bir şeyleri hatırlatması lazım. Bana gözlerimi hatırlat. Gözler kalbin aynasıdır. Hayır hayır şarkımın sırası değil. Müziği kapat. Duydum ki unutmuşsun gözlerimin rengini. Bak damardan giriyorsun ama sırası değil. Kapat. Şimdi bana kaybolan gözlerimi verseler. Tamam pes. Önce istediğin kadar saçmala, sonra sadece gözlerime bak. Görüyor musun, büyüyerek benden uzaklaşan bir ayna var. Unutuyorum. Bana hatırlat. Aynanın içinde biri var. Aynanın içinde bir gerçek var. Ama gölgesi dışarı yansıyor. Gölge yaşıyor. Gölge markete gidiyor. Gölge otobüse biniyor. Gölge çay, kahve, sigara içiyor. Gölge serçe resmi çiziyor. Gölge bir noktaya uzun uzun bakıp düşünüyor. Gölge bir noktaya bakıp uzun uzun düşünüyor. Gölge hayata kapılıyor. Gölge gülüyor. Gölge düşüyor. Gölge gerçeği unutuyor. Gölge kendini uyutuyor. Gölge görmeden seviyor. Gölge âşık oluyor. Gölge şiir okuyor. “Evlerinin içi ayna döşeli/ Ayna hâtıra gözler ve sevmek/ Benim aşkım bin bir köşeli ah bin bir köşeli/ Bir köşe gidince bin köşe yeniden gelecek/ Ayna hâtıra gözler ve sevmek” N`oluyor? Gölgelelerin gücüne gidiyor. Ağır geliyor. Ayna diyor. Hatıra diyor. Gözler diyor. Ağır geliyor tabii. “Aynalar sana bir savaş mıdır Ruknnettin?” Şarkıları, şiirleri, sözleri bırak, şu savaşı bırak artık. Beni gör. Benim rüyalarımı sen de gör. İçimde

İskender'in aynası var diyorum, bana hatırlat. Bana bak. Birinin bana bir şeyleri hatırlatması lazım. Benden çıkıp çok uzaklara giden gemiler var. Gözlerim. Bana gözlerimi hatırlat. İnsan kendi gözlerini... Merhaba. Ben geldim. Hoş geldin. Nasılsın bugün? Bilmem, kafam çok karışık. Aynanın içinde biri var. Nasıl biri? Susmayı seviyor. Neden? Çünkü aynanın dışındaki konuşmayı seviyor. Bunlar birbirine bu kadar çok mu benziyor? Evet. Neden? Çünkü biri diğerine, diğeri birine hiç benzemiyor. Gözlerin gibi mi? Evet, gözlerim gibi. Aynaya bakınca ne görüyorsun? Gözlerimi. Peki gözlerin birbirini görüyor mu?

Kendime not:

*Bu ayna hem içeriden dışarıya
hem dışarıdan içeriye uzamaktadır.*

Merhaba. Nasılsın bugün? Ben hiç iyi değilim. Gözüm yolda kaldı. Kimse de bir adamlık yapıp “Al bak bunlar senin gözlerin” diye kafama takmadı. Amaaan kafama takmadım ben de. Hep böyle oluyor zaten. Gözlerim yolda kaldığıyla kalıyor. Sonra ben her şeyi göze alıp gözlerinin yolunu gözlüyorum. Gözden kaybolan bir aynanın peşinden gidiyorum. Aynaya eskiden gözgü dendığını biliyorum mesela. Gözünün peşinden yürüyorum. Gözüm gözüme görünmüyor. Göz gözü görmüyor, öyle bir göz kalabalığı. Sonra gözlerim benden çıkıp çok uzaklara gidiyor. Gözden ırak olan gönülden ırak mı olur mu? Sanmıyorum. Ama gönülden ırak olan gözümün önünde kuş tutsa bir işe yaramaz, bunu biliyorum. Hem boş ver sen bunları. Ben tüm bildiklerimi gözden çıkarıp görüntünü bekliyorum. Karanlığını seviyorum, gölgeni... Gözümde tütüyorsun. Ama göz göre göre de gelmiyorsun. Göz var ızan var, ölülerin yolu gözlenir mi diyorsun. Olsun, kalbine olmasa da gözüne girmek istiyorum. İnanmıyorsun, gözlerin yuvalarından fırlıyor, sana bakamıyorum. Benim gözüm toprağa bakıyor, benim gözüm otuz dokuzdan kırka bakıyor. Gözüme neşter batıyor, hayır gözüme hayat batıyor, gözden çıkaramıyorum. Hem gözüme uyku girmiyor gözlerin olmayınca. Dört açıyorum bütün gözlerimi. Daha gözünün önünü göremeyen bir adam nasıl göze alabilir ki kendi içine bakabilmeyi? Gözümü bir kez daha yumuyorum, eyvallah diyorum, buna da eyvallah. Sanırım yüz göz oluyorum kendimle. Gözümden düşüyorum, paramparça oluyorum, gözümün yaşma bakmıyorsun bile. Merak etme, mutluluğumuz göze geldi diyorsun. Tüm bunlar göz açıp kapayıncaya kadar geçecek diyorsun. Benim gördüğümle senin gördüğünün aynı

şey olduğunu nereden biliyorsun? Deminden beri sen mi konuşuyorsun? İçimde binlerce... Sen benim hangi gözümsün? “Gözüm cânım efendim sevdiğim devletlü sultânım” Gözlerim kazan kaldırdı görmüyor musun? Gözlerim fokur fokur kaynıyor içimde. İsyan diyemem ama nisyan elbette. Kendimi sürekli unutuyorum. İnsan kendine baktıkça kesikleri körleşir mi? İnsan kendine baktıkça yaraları közleşir mi? İnanmazdım ki ben. Gözümlle görsem inanmazdım. Hem nereden geldik buraya? Göztepe`den belli ki. Öyle mi, hoş geldin. Nasılsın bugün? Bilmem, hiç iyi değilim. Gözlerim bıçak altında. Çok ağrıyor. İlk göz ağrım... Nerededir şimdi? İçimin hangi gözlerinde gizlenmiştir? İçimin hangi gizlerinde gözlenmiştir? Ama iyi sevmemiştir helal olsun. Hiç kimse onun kadar güzel sevemez. Allah söyletti galiba. Ben biraz kendimi seveyim. Canım kendim. Hatırlar mısın, sana konumuzla ilgisi olmayan bir kediden bahsetmiştim. O kedinin hâlâ konumuzla bir ilgisi yok. Ama gözlerinin var. Senin gözlerinin bir-biriyle çok ilgisi var. Gözlerin yuvalarını terk etse de evini buluyorlar. Kedi gibi. Gözlerin pencereden atlasa da ölmüyorlar. Kedi gibi. Gözlerin bir kere ölse de sekiz canın daha var. Kedi gibi. Bak gözlerinle nasıl güzel oynadım. Kedi gibi. Kediler deyimleri sevmez oysa. Kedi gibi. Bunu da ben uydurdum. Portakalı soydum, baş ucuma koydum, deyimlerden yumak yaptım sana iki gözüml. Kaş yapayım derken göz mü çıkardım yoksa? Kafam çok karışık, bilemiyorum ki Karagöz`üm. Ben bir gölgenin oyununa sığmıyorum.

Kendime not:

Her şey bir illüzyondan ibarettir.

Merhaba. Ben geldim. Nasılsın bugün? İnsan ara sıra kendi hatırını sormalı. Canım kendim. Gözlerin nasıl, onlar da iyi mi? Kusura bakma geçen gün gözlerine çok yüklandım. Gözlerinin hassas olduğunu unutmuşum. Unutmuşum dedim de bir hikâye hatırladım. Tepegöz`ü bilir misin? Oğuz boyunun başına gelen o büyük bela var ya hani, şu bizim tek gözlü. Yav ne illuminatısı! Tek göz gördüğün yere tövbe tövbe. Hani Basat kendi boyunu kurtarmak için Tepegöz`ü öldürmeye gidiyor da hizmetçilerine nasıl öldüreceğini soruyor ya. “Bilmeyiz fakat gözünden başka et yoktur.” diyorlar. Sonra Basat, Tepegöz`ü tam gözünden vuruyor da bizim tek göz öyle ölüyor. Hah bildin mi? Onu hatırladım işte. Durup dururken neden ki? Gördüklerim gözlerimden mi vurdu yoksa beni? Ha?

Şöyle tam on ikiden? Yok yok ondan değil. Tepegöz de içimdeki gözlerden biri. Medusa'nın gözleri gibi. Hatırlanmak istedi. Hatırladım. Hatırlatalım. Bu öykünün içinde bir kişi var. Ama bu öykünün içinde bin kişi var. Bin kişinin içindekini bir kişinin içindeki hatırlar. Hatırladıkça göz göz olmuş yaralarım var. Gözlerin gözlerime değince. Gözlerimin içinde kocaman bir dünya kurar. Bakma, duyma, dokunma. Sadece oku. Aynalar var bak ellerimde. Görüntüleri oku. Yansımaları oku. Gözlerime baktıkça aynaya yansıyan suretlerimi oku. Kendi gözlerime baktıkça hatırladığım başka gözleri oku. Beni gör. Merhaba. Ben geldim. Pardon daha önce de gelmişim. Kendime geldiğimi unutuyorum bazen. Devam edelim. Delirmeden önce netleştirmem gereken bazı şeyler var. Beş yüz yetmiş altı megapiksel gözlerle sahip bir insan nasıl olur da bu kadar bulanık görür her şeyi? Bilemiyorum. Benden kopup giden fotoğraflarım var. Bana unuttuklarımı hatırlat. Hadi. Bu öykünün içinde bir kişi, bir kişinin içinde binlerce göz var. Binlerce göz unuttuğunu hatırlamak için sürekli aynaya bakar. Durma. Yüzleşmem gereken bazı gözler var. Körleşmem gereken bazı yüzler var. Yuvalarımdan çıkıp giden hatıralar var. Yılanlar yuvalarına giderken ölümlerin gözlerinden geçer biliyor musun? Yılanların ölmeden önce gördüğü son şey fotoğraf gibi gözlerinde durur biliyor musun? Yılanların iki gözü birbirinden farklı şeyler görür biliyor musun? Yılanların göz kapakları yoktur, sürekli görmek ne kadar zordur biliyor musun? İnsan aynaya bakarken bazı gözler otuz dokuzdan kırka atlar bunu biliyor musun? Bilmiyorsun. Aferin oğlum. Ne kadar da mutlusun. Mağaranın karanlığına alışan gözler, ışığı görünce acımaz mı sanıyorsun? Gözlerimi kapat. Gözlerimi kapat. Gözlerimi kapat. Bu illüzyona daha fazla dayanamadığımı görmüyor musun?

Hastaya Not:

*Ameliyatta sana nakledilen gözler,
babanın gözleridir.*

YELİZ BALOĞLU

UYKUDA

Dila Meryem Hafalır'a

Çok uzak rüyaların birinde çocuktum. Yürüyordum. Önümde annem, kucağında kardeşimin kundağına sarılmış altı aylık ablam pazar yerinden geçiyorduk. Kayboldum. Annem görünmez oldu ve ben kalakaldım. Aramızdaki mesafe açıldı önce. Sonra rengârenk çamaşır leğenleri yığıldı önüme. Yol boyu aynı büyüklükte yeşil, kırmızı, mavi ama en çok yeşil çamaşır leğenleri iki saniye evvel elini tuttuğum annemle arama sıra sıra çoğalarak dizildiler. Elimde babaannemin bastonu hoplaya zıplaya leğenlerin arasında önce annemi sonra kendimi kaybettim. Korktum. Ablamın annemin omzundan bana doğru bakan gözleri kaldı aklımda. Onun yerinde olmak istedim, kundakta ve kucakta. Yeşil bir plastik deryasında kıpırdamadan öylece bakakaldım arkalarından. Nefesimi tutmuş beklerken uyandım. Yattığım yerden karanlıkta ürkererek fısıldadım: “Anne!” Pencereden sızan ay ışığında annemin kardeşimi emzirdiğini gördüm.

Çok yakın rüyaların birinde bir buğday tanesiydim. Hızla giden bir kamyon kasasında bana benzeyen milyonlarcasıyla un olmaya, ekmek olmaya doğru yola çıkmıştım. Üzerimize gerilmiş yeşil brandanın gerginliğine inat içeriye sızan rüzgâra direnmeye çalışıyorduk. Sonra bizi taşıyan kamyon daha da hızlandı. Bunu fırsat bilen rüzgâr yakalayıp kollarımdan beni uzaklara taşıdı. Havada savruldukça un olmak, ekmek olmak hayali silikleşti. Tarlalar, dereler, evler geçtim. Sonra rüzgâr sımsıkı kavradığı kollarımı aniden bırakıverdi. Toprağa düştüm. Üzerime güneş, üzerime yağmur yağdı. Filiz oldum, boy verdim. Birdim, çoğaldım. Yeşildim, kurudum. Kuşlara yem, karıncalara kış katığı oldum. Bir parçam toprağa düşmüş beklerken nasırlı yaşlı bir el kavrayıp iki parmağı ile beni avucunun içine bıraktı. Tam göz göze gelecektik, uyandım. Masanın üstünde kahvaltı için bekleyen gazete kâğıdına sarılı, koparılmış ucundan dumanlar çıkan ekmeği gördüm. Mis gibi kokuyordu.

Çok renkli rüyaların birinde kadındım. Ayağымda yeşil topuklu ayakkabılar eteğimi çekiştirerek bir yokuşu tırmanıyordum. Evden çıkarken çorap giymeyi unuttuğumu fark ettim. Belki de giyme ihtiyacı hissetmemiştim. Ama tuhaf bir tedirginlikle yürüyordum. Namuslu olmakla aramdaki tek engel şeffaf ten rengi bir naylon çorabın eksikliğiydi o an. Etraftaki dükkânlara bakındım bir tuhafiyeci bulma ümidiyle, lakin dükkân kapıları önünde tabure üstlerinde fütursuzca yoldan geçenleri süzen tuhaf gözler gördüm. Gözlerimi kapattım,

açtığımda küçük bir kız çocuğuydum. Kucağımdaki lahana bebeğimin ipten saçlarını örüyordum. İpler birbirine karışıyor, kördüğüm oluyor çözemiyordum. Sonra biri, kim olduğunu göremediğim biri yambaşıma çeliği pencereden sızan güneş ışığında parıl parıl parlayan bir makas bıraktı. Oyuncak bebeğin gözlerine baktım, bir de düğüm düğüm olmuş yeşil saçlarına. Küçük parmaklarımla zor kavradığım kocaman makasla tek tek kesmeye başladım düğümleri. “Endişelenme, tekrar uzayacak, daha güzel daha gür olacak,” diye seslendi aşına olmadığı bir ses odanın dışından. İnanmadım. Son düğümü kesecekken uyandım. Kafamı kaldırdığım çalışma masasının üstünde parmağımdan çıkartıp bıraktığım nişan yüzüğünü ve yarısı yazılmış ayrılık mektubunu gördüm. Mektubu dikkatsizce yırtılmış kareli bir harita metot defteri sayfasına yazmış olduğumu fark ettim.

Çok solgun rüyaların birinde yeşil bir çöp kutusuydum. Ankara’da Güvenpark’ta banklardan birinin yanı başında sırtımı duvara yaslamış seyyar satıcının tezgâhındaki leylaklara bakıyordum. Leylaklar bahar geldi ve geçmek üzere der gibi hem taze hem soluk bekliyorlardı. Tam olmam gereken yerdeydim, öyle hissediyordum. İçimde şeker kağıtları, sigara izmaritleri, çekirdek kabukları, kâğıt mendiller, küçük pet şişeler, bulmacaları yarım yamalak çözülmüş dünün gazeteleri... Dolmuşum ama taşmamışım. Ucundan ısırılıp atılmış bayat simitler, sandviçler yok diye seviniyorum. Yere bakıyorum etrafım temiz. Ankara olmayabilir burası diye geçiriyorum içimden... Sonra kirden kararmış parmaklarını kendine iki numara büyük olan terliğinde zor zapt eden bir kız çocuğu yaklaşıyor. Biraz çekingen ama kararlı. O gazetelere, ben onun çakmak gibi yanan gözlerine bakıyorum. Uzaktan, kaldırımın kenarından kendinden kat kat büyük bir kâğıt toplama arabasını dengede tutmaya çalışan bir başkası sesleniyor: “acele et.” Bulmacalı bulmacasız tüm gazeteleri alıp yanımdan uzaklaşıyor. Biri içime bir çift sağlam ayakkabı bıraksın istiyorum. Önümden bir ayakkabı boyacısı sandığı kolunda geçiyordu ki uyandım. Açık kalmış televizyonun renkli ışığı gözümü aldı. Bir kadın “Suriyeli komşu istemiyorum,” diye veryansın ediyordu.

Çok uyur uyanık rüyaların birinde anneydim. Boş bir beşiği sallıyordum. Uzaklardan bir yerden bir bebek ağlaması duyuyordum ama umursamıyordum. Sonra derin bir uykuya daldım. Yemşemiş akan bir nehrin kıyısında uyandım. Su içmek için eğildim, sudaki aksimde annemi gördüm. Dönüp arkama baktım kimsecikler yoktu. Suyu dönüp baktım nehir kurumuş, bütün balıklar can çekişmekte... Yağmur yağsın istedim. Yağdı. Her yere yağın yağmur bir tek bana değmedi. Sonra uzaklardan gelen bir çocuk kahkahasıyla uyandım. Beşiğin içinde annelerini bekleyen üç kırlangıç yavrusu gördüm. Uzandım. İçlerinden mavi tüylü olanı parmağımı ısırdı. Uyandım. Başımın ucunda sallanan serum torbasını gördüm. Baştan aşağıya pembe giyinmiş bir hemşire başını koluma

yaklaştırmış serum iğnesini sabitliyordu. Sonra bana döndü ve “birazdan bebeğinizi de odaya getireceğiz, zor bir doğum olmuş geçmiş olsun” dedi.

Çok derin rüyaların birinde bir bardak lohusa şerbetiydim. Orta hâlli bir evin döşemesi iki hafta önce yenilenmiş salon takımının kenarına iştirilmiş zigon sehpanın üstünde kristal bir şişenin içinde bekliyordum. Tarçın ve karanfil kokuyor olmalıydım. Göz ucuyla yanı başımda kristal başka bir kasede duran gül lokumlarına bakıyordum ki birden sehpa sallandı ve içinde bulunduğum şişe ile birlikte yeni alınmış pudra pembesi halının üstüne düştüm. Şişenin içinde sabit durmaya çalışsam da yavaş yavaş halının yumuşak tüylerinin içine doğru aktım. Şişenin ne kadar dar olduğunu halının üstüne yayıldıkça anladım. Küçük bir el uzanıp şişeyi tamamen boşalmadan yerden kaldırdı. Diğer yarım şişenin içinde tutsak kaldı. Ya da ben öyle sandım. Halının içine nüfuz ettikçe o benden rengimi aldı, ben onun tüylerine karışıp kayboldum. Telaşlı bir el elinde kocaman yeşil bir bez üzerime doğru gelirken uyandım. Kabin görevlisinin yanımdaki yolcuya uzattığı vişne suyunu gördüm. Evden aramıza okyanuslar koyacak kadar uzaklara gittiğim ilk yolculuğumdu.

Çok sıradan rüyaların birinde şairdim. Heceleri sayıyor ama bir türlü ölçüyü tutturamıyordum. Aklıma gelen tüm güzel kelimeleri uymadıkları kafiyelere kurban ediyordum. Parmaklarımda mürekkep lekeleri, masamın üstünde buruşturulup atılmış bir sürü kağıt, yarısı içilmiş bir fincan çay... Neden bilgisayarım yok bilmiyordum. Ortaokul öğrencisiyken yıllık ödevlerimi yazdığım dolma kalem elimde, mürekkebi aka aka heceden aruza atlıyordum. Ölçülü bir şairdim, usturuplu şiirler yazıyordum. Hepsi yarım, hepsi mürekkep lekeli... Kafamı kaldırıp duvardaki kurbağa resmine baktım. Elleri, ayakları, gözleri, üzerinde durduğu yaprak, onun altındaki göl hepsi yeşildi. Kurbağa tam resimden fırlayıp önümdeki kâğıdın üstüne atladığında uyandım. Önce sadece karanlığı gördüm. Sonra yattığım odanın açık penceresinden içeri yağan yaz yağmurunu... Uzaktan kesik kesik kurbağa ve çekirge sesleri geliyordu.

Çok sıra dışı rüyaların birinde tanrıydim. Olympus'taki küçük iki göz evimin bembeyaz mutfağında yeşil çay yapmak için demlik arıyordum. Üstünde adım yazdığı dökme demir bir demlikti aradığım. Demliği bulsam unuttuğum adımı da hatırlayacaktım. Mutfaktan ümidi kesip diğer odalara yöneldim. Duvarları aynayla kaplı bir koridordan geçtim ama aksimi göremedim. Aynalar boştu. Hem isimsiz hem cisimsizdim. Koridorun sonundaki odaya girdim. Dört duvar boydan boya dolap. Kapaklarını açtıkça üstüme kıyafetler, kitaplar, mutfak eşyaları, makyaj malzemeleri, temizlik ürünleri düştü. Kuytuda kalmış bir çekmece buldum aradığımı. Uzanıp tuttum demirden demliği, tam ismime bakacakken elimden düşüp paramparça oldu. Parçaların üstündeki hecelerde ismimi ararken uyandım. Mutfaktan ağır ısınmış plastik kokusu geliyordu. Ocağın üstünde unuttuğum çaydanlığı hatırlayıp mutfağa koştum.

Çok ıssız rüyaların birinde katıldım. Yerde yüzükoyun biri yatıyordu. Sırtında bir samuray kılıcı... Eminim, kılıcı tutan el benim değildi ama oradaydım. Yerde yatan kişinin yüzüne bakmaya cesaretim yoktu, kaçmaya ise takatim. Sırtüstü maktulün yanına uzandım. Evin yüksek tavanında Da Vinci'nin "Son Yemek" tablosunu gördüm boydan boya. İsa'nın yanında ayakta çizmişler suretimi. Masanın örtüsünü yeşile boyamışlar. Bir ben bir de örtü eğreti duruyoruz tabloda. Kulağına eğilip "kaç, seni öldürecekler" demek istedim, ama sustum. Tam yerde yanımda yatanın kim olduğunu hatırlamışken uyandım. Yattığım yerden doğruldum. Masanın üstündeki anahtarı kapıp hızla dışarı çıktım. Rüyamda yerde yatanı bulmam gerekiyordu.

Çok karmaşık rüyaların birinde kuyruğu kopmuş bir uçurtmaydım. Dengesizce sağa sola rüzgâr beni nereye götürürse oraya savruluyordum. Aşağıda bir yerde ipimin ucunu biri tutuyordu ama göremiyordum. Deliler gibi koşuyor ve beni de peşi sıra sürüklüyordu. Kuyruğumun kopmuş olduğunun farkında mıydı bilmiyordum. Kuyruksuz nasıl hâlâ havada durabiliyordum onu da bilmiyordum. Bulutların arkasından arada çıkan güneş gözlerimi kamaştırıyor, yeşil parlak kâğıttan yapılmış gövdeyi ısıtıyordu. Beni yere bağlı tutan ipimi bir koparabilsem, bulutlara bile değecektim. Ama sonra tekrar yere inemeyecek olmak beni daha da korkuttu. Önce bir ağacın dalına takıldım, sonra ipim koptu. Bulutlarla toprağın arasında asılı kalmışken uyandım. Yatağın karşısında yarı toplanmış bavulumu gördüm. Henüz biletimi almadığımı anımsadım ve tekrar uykuya daldım.

Çok aykırı rüyaların birinde insandım. Kimliğimi aradım ceplerimde, bulamadım. Bir yanlışlık olmalıydı. Bir şeyler eksikti. Sadece insan olmak mümkün değildi. Çekmeceleri, dolapları, rafta duran kitapların sayfa aralarını tek tek aradım. Başka bir çok şey olduğumu yüzüme haykıran bir isim, bir belge, bir hikâye, bir tarih... Yoktu. Pencereden dışarı baktım. Yoldan geçen herkes sadece insandı, başka türlü göremedim. Sonra birden her şey, yüzüm, eşyalar, duvardaki rakamları yeşil saat bir Salvador Dali tablosundaki gibi eriyip akmaya başlamıştı ki uyandım. Odanın diğer ucundaki masadan nüfus memuru adımı bağıırıyordu. Yenilensin diye beklediğim, beklerken uyuya kaldığım nüfus cüzdanım hazır, alabilirmişim.

Çok sıradan rüyaların birinde cesettim. Ne zaman öldüm nasıl öldüm meclüldü. Yeşil kumaşla kaplanmış tabutumu pencerenin aralığından görebiliyordum. Üryan yattığım soğuk mermerin üstünde bembeyaz uzanmıştım. Üzerime gelişigüzel dökülen şebeke suyunun serinliğine uyandım. "Ömrün uzadı" dediler. İstemedim.

FİKRİ ÖZÇELİKÇİ

GÜZEL KABADAYI AHMET AĞABEY

Şunu büyük bir gururla söylüyorum ki, Ahmet Ağabey bizim mahallenin kabadayıydı. Şimdi ona sahip çıkmaya çalışanlar, onunla ilgili hikâyelerimizi çalanlar var ya, zamanında onların hiçbir ilgisi olmadı Ahmet Ağabey’le. Hatta onların Ahmet Ağabey’i tanıdıkları bile kuşkulu. Her güzel şeyi çaldıkları gibi, Ahmet Ağabey’i de alıyor bu insanlar. Oysa Ahmet Ağabey bizindir. Mahallemizindir.

Mahallemiz derken... Sakin, sıradan bir mahalledir mahallemiz. Bir söğüt ağacı gibi sessiz ve durgundur. En heyecanlı zamanlarında bile yaprakları biraz hışırdayan akasya gibi nazlıca salınır, bir süre sonra yine kendi sakinliğine bürünür, önünden akıp giden durgun ırmağı seyre dalar. Sokaklarında mahcup bir mahremiyet vardır. Zaten öyle göz alabildiğine uzayan sokakları da yoktur. Dar ve henüz asfaltla kapanmamış yolları vardır o sokakların ve bu yollar da üç beş adım yürüdükten sonra birbiriyle kesişir.

Bu sokaklarda geceleri titrek sarı ışıklarıyla lambalar yanar ve uzun yaz gecelerinde bu sokak lambalarının altında, birbirlerine günün olaylarını anlatan, ne bileyim, belki de sevgililerini anlatan ergen delikanlılar eğleşir.

Dedim ya, sakindir mahallemiz. Bir gelincik bile rahatça büyüyebilir burada. Hoyrat eller uzanmaz kendisine. Kırmızının her tonunu deneyebilir yapraklarında. İstedği keleşi konurabilir saçlarına.

Mahallemizin yıllar süren bu sakinliği, Ahmet Ağabey’in mahallemize gelişiyse bozuluverdi işte. Onun gelişiyse nazlı nazlı uyuyan meraklar uyandı. Alı al, moru mor, saç dalgalı bir heyecan uğradı mahallemize. İlgi çekici şeylerin olabileceği hissi adım adım sokuldu insanların kalplerine. O andan itibaren herkes değışti sanki. Çevresine kayıtsız olan, kimin ne yaptığıyla ilgilenmeyen, neredeyse şaşma duygusunu yitirmiş, işinde gücünde olan bu insanlar, bu olayla birlikte değışip yeni bir surete büründüler sanki.

Ahmet Ağabey’in bizim mahalleli olduğunu anlamak için o kahverengi tüylü, mahzun, yaşlı kediye bakmak bile yeterli. O kedinin nerede yaşadığına, bir akşamüzeri nereye gittiğine, gittiği yerdeki servi ağaçlarına bakıp hüznlenmelerine bakarsanız ne demek istediğimi anlarsınız. Göklerin aniden karardığı, baharların sebepsiz geciktiği, erguvanların erken solduğu şu zamanda Ahmet Ağabey’i sahiplenilenler ne o kediyi tanır ne de Ahmet Ağabey’le ilişkisini bilirler.

Ahmet Ağabey ancak bizimleyken anlamlıdır, bunu bilmesi gerek herkesin. Onu her şeyiyle bilen biziz. Kime bakarken omuzlarının dikleşip içinde

öfke kabardığını, kime bakarken içine merhamet yağmurları yağdığını biz biliriz. Onun öfkesini bilmeyen, onun merhametini hak etmez, ona sahip de çıkamaz.

Kabul, Ahmet Ağabey komşu mahallelerde de bilinen biriydi ama o, asıl kimliğini, asıl şöhretini bizim mahallemizde kazandı. Burada kimliğini kazandı, burasıyla var oldu ve yine bir akşamüstü burada öldü.

Ahmet Ağabey neden bizim mahallemizi kendine mekân seçti, bunu biz de bilmiyoruz bak. Bunu merak edip kendisine soranlar olmuş ama Ahmet Ağabey anlayışlı bir tebessümle yanıtlamış bu soruyu. Hem bazı şeyler de bilinmeyiversin. Ahmet Ağabey'e biraz da bilinmemek yakışır. Onun hüznü tebessümlerinde bin bir bilinmezlik saklı değil mi zaten?

Onun hakkında ilk merak edilen şey, nasıl kabadayı olduğuydu. Bunu ben de merak edip araştırdım. Örneğine çokça rastlanan bir olaydan sonra kabadayı olmuştu Ahmet Ağabey. Arkadaş hatırına kabadayılıktı onunki. Yirmi altı yaşında, sıradan biri olarak yaşayan biriymen, geceleri göklere bakıp herkes gibi hayaller kurarken olmuş her şey. Bir ilkbahar gecesi, çalıştığı fırından çıkıp evine doğru giderken bir kalabalık görür Ahmet Ağabey. Üç kişi, bir karanlık köşede birisini sıkıştırıp hırpalıyormuş. Hırpalanan kişi, onun komşusunun oğlu olunca kayıtsız kalamamış buna. Ölüme sokulur gibi yavaşça sokulmuş yanlarına, efendice bir sakinlikle... Durumu anlamak için "Arkadaşlar, hayırdır, ne oluyor burada?" diyecek olmuş, ağzına tokadı basmış üçlüden biri. Ne olduğunu anlamayan Ahmet Ağabey'in içine öfke yürüyüvermiş Karadeniz gibi. Anında basmış o da tokadı sonunu düşünmeden. Sonra ne zaman bıçak çekmiş biri, ne zaman Ahmet Ağabey o bıçağı alıp birinin bağına sokup onu öldürmüş, bilen yok.

Sonra cezaevi yılları, iyi hâl indirimi ve mahkûmların dillerinden düşürmediği o aflardan biri...

Kısa hikâyesi bu Ahmet Ağabey'in. Doğru mu, yanlış mı bilmem ama ona yakışıyor bu hikâye. Ahmet Ağabey, olsa olsa böyle kabadayı olur zaten. Başka türlü eğreti durur onun üzerinde. Mertçe ve iyi niyetli atılan bir adımın beklenmeyen sonucu olmalıdır illa onun kabadayılığı.

Bütün kabadayıların yüzünde, onların kabadayı olduğunu belli edecek bir yara izi bulunur ya, Ahmet Ağabey'in yüzünde de böyle bir yara izi vardı. İlginçti bu iz. Kemerli denebilecek burnunun hemen sağ yanında, zülfünün bittiği yerden başlayıp burnuna doğru ilerleyen, daha burna varmadan kısa bir çizgi şeklinde aşağı inen bir yaraydı bu. Bu yara ne yarasıydı, ne zaman ve nasıl olmuştu, bilmezdik hiçbirimiz. Bıçak yarası, derdik ona. Öyle olmalıydı. Bir ölümcül dövüşten kalmalıydı.

Başkalarının yüzündeki çirkin izlere benzemiyordu ama bu iz. Bundandı ilginçliği. Güzel ve iyi bir yara iziydi bu. Gülümsüyordu sanki. İnsana güven

veriyordu. Kıvrıla büküle akıp giden sakin ve berrak bir ırmaktı. İçinde oynayan balıkları, kenarında yemyeşil söğüt ağaçları vardı bu yara izinin.

Köşeli bir çenesi vardı Ahmet Ağabey'in. Hani öyle yumuşaklık hissi veren kavisler yoktu çenesinde. Kısa ve hatları belli, keskin çizgiler vardı. Ahmet Ağabey'in bir kaya gibi sert ve yıkılmaz olduğunu sanmamızın sebebi bu sert çizgiler miydi yoksa onun hakkında işittiğimiz hikâyeler miydi, bilemiyorum.

Ahmet Ağabey bizim sokağa gelene kadar kabadayılığı hikâyelerde dinleyen bizler, Ahmet Ağabey'in yüzündeki o heybetli ve önemli yaraya bakarak Ahmet Ağabey'in kabadayı olduğunu bir kez daha ve kesin olarak anlar, onun mahallemizde olmasının bizim için bir imtiyaz olduğunu düşünür, diğer mahalledeki çocuklara üstten bakardık. Öyle ya, her mahallenin, yüzünde yara izi bulunan bir kabadayısı yoktu.

Üstelik Ahmet Ağabey farklı bir kabadayıydı. Kimseye zarar vermezdi. Kendi hâlinde yaşar, mahallelinin kendisine gösterdiği korkuyla karışık saygının hakkını verir, bile isteye kimseyi rahatsız etmezdi. İşin tuhafı, normalde korkulması ve çekinilmesi gereken kabadayının varlığı, mahallemiz için bir güvenceydi. Kolay mıydı kabadayısı olan mahallede bir vukuat işlemek? Kimin haddine düşerdi bu!

Ahmet Ağabey hakkında herkes farklı şeyler söylüyor, onun geçmişiyle ilgili bir sürü şey anlatılıyordu bu yüzden. Bunların hangisi doğru hangisi uydurmaydı, bilinmiyordu. Herkes görmek istediği Ahmet Ağabey'i anlatıyor, herkes inanmak istediği Ahmet Ağabey'e inanıyordu. Anlatılanları dinledikçe fark ediyordum ki, Ahmet Ağabey anlatılanların hiçbirisi değil, bambaşka biri. Ona birçok şey yakıştırıyorlar, bunların bazısı iyi, bazısı da kötü ama dedim ya, Ahmet Ağabey bunların hiçbirisi değil.

İşte böyle, kokusunu rüzgârın çaldığı bir akşamsefası gibi geldi geçti ömrümüzden Ahmet Ağabey.

Nasıl mı öldü? Kendine yakışır şekilde elbette. Bir su damlasının göklerden yere kadar devam eden yolculuğunun bitişi gibi bitiverdi ömrü Ahmet Ağabey'in.

Bir akşamüzeriymiş, öyle anlatıyor görenler. Mahallemize yeni yeni dadanmaya başlayan o uyuşturucu bağımlısı gençler, bir grup olarak gelmişler yine mahallemize. Allah'ın hikmeti, yine üç kişiymişler. Suda yalpalayan bir gemi gibi dolaşırken sokaklarda, bir kedi görmüşler; yaşlı, kahverengi tüylü, mahzun bir kedi. Gençlerden biri ani bir hamleyle yakalamış kediyi, tutuvermiş ensesinden. Bir ejderha zalimliğiyle bakmışlar birbirlerine "Ne yapalım ulan bunu?" der gibi. Sonra içlerinden biri, hani o en kirli suratlı, en kirli dişli olan var ya, işte o, uzanıp almış kediyi arkadaşının elinden. Sırtüstü yere

yatırıvermiş onu, arka bacaklarını bir araya getirip ayağıyla basmış bu bacaklara, gövdesini sabitlemiş toprağa. Sonra kedinin sağ ön ayağını sol avucuyla tutmuş ve cebinden çıkardığı falçatayla kedinin tırnaklarının arasını çizmeye başlamış. Önce sadece yüzeyi çizen falçata, hep aynı noktada daha derinleri çizmeye başlamış. İnleyip kıvranan kedi, kendini sağ sola atıyormuş ama nafile. Bu durumu görenler de içten içe kediye acıyorlarmış ama “Benim gücüm bu belayı defetmeye yetmez” diye düşünüp uzaklaşıyorlarmış yavaşça oradan. İşte tam kedinin ölmeyi dilediği o anda çıkıp gelmiş Ahmet Ağabey. Sessizce yaklaşmış grubun yanına. Önce o falçatalı eli tutup kediyi kurtarmış. Kurtulan kedinin adım atacak dermanı bile yokmuş, inleyip duruyormuş oracıkta. Sonra Ahmet Ağabey, öfkesini zor yendiğini belli eden bir ses tonuyla “Gidin, hemen gidin buradan!” demiş. Niyetleri kötü de olsa o çocuklara zarar vermemek için sabrediyormuş belli ki Ahmet Ağabey. O tam böyle söylerken çocuklardan diğeri, kolunu kaldırıp Ahmet Ağabey’in yüzüne doğru hızlıca indirmiş kolunu. Ahmet Ağabey’in yüzüne inen elde bir parıltı fark etmişler görenler. Kol indikten sonra kimse bir şey yapmamış bir an. Neden sonra Ahmet Ağabey kolunu kaldırıp “Şırraaakkk!” sesinin sokaklarda yankılandığı bir tokat aşk etmiş kendisine bıçak sallayan çocuğun yüzüne. Çocuk arka üstü yere düşmüş ama hemen yekini kalkmış ve kaçmaya başlamış. O kaçınca çocuğun arkadaşları da onun arkasından gitmişler. Onlar kaçarken Ahmet Ağabey dizlerinin üstüne çöküvermiş önce. Sonra da yüzükoyun yere kapaklanmış. Ahmet Ağabey’in yanına yaklaşanlar, şah damarından boşanıp toprağı sulayan bir kan gölüyle karşılaşmışlar. Hemen oracıkta vefat etmiş zaten Ahmet Ağabey.

...

“Er kişi niyetine.” deyip namazını kıldık Ahmet Ağabey’in. Omuzlarda taşıdık onu mezarlığa kadar. Kimin ne zaman diktiğini bilmediğimiz servi ağacının altına kazılmış mezara defnettik onu.

Sonra, ilk ben fark ettim kedinin her günkü ziyaretlerini. Bir akşamüstü, Ahmet Ağabey’e Fatiha okumak için mezarlığa gittiğimde gördüm kediyi. Sonra birkaç kez daha gördüm onu. Anladım ki akşam meleği şehri kanatlarıyla kuşattığında, kedi de olanca hüznünü kuşanıp mezarlığa, Ahmet Ağabey’i ziyarete gidiyordu her gün.

Böyleydi, güzel bir kabadayıydı Ahmet Ağabey.

SONER OĞUZ

BAY ...'NIN GİZLİ KALMIŞ SON KARALAMALARI

- Ağabey, ben ölmesem?
- Ama hikâye olmaz o zaman. Hikayecikten öleceksin zaten.
- Yani yalandan mı?
- Pek de yalandan sayılmaz aslında.
- Anlamadım, nasıl?
- Anlatamam ki şimdi. Birkaç satır sonra ölür ve anlarsın nasıl olduğunu.
- O kadar yakın mı?
- İstesem şimdi bile yapabilirim. Çünkü bu çok zevkli. Kendimi Orwel’in “1984”ündeki ağabey gibi tek tuşla dünyayı idare edecek güç olarak görüyorum yazarken. Kurmacada ipler hayatta hiç olmadığı kadar benim elimde. Klavyeden sadece beş tuşa bastım mı “öldün” demektir.
- Birkaç satır içerisinde nasıl yapacaksın bunu?
- Çok kolay benim için. Ama sana ölüm şeklini seçmek gibi bir şans verebilirim. İntihar edebilirsin mesela?
- Olmaz! Arkamdan konuşurlar, inançsız falan derler.
- Bir tırın altında paramparça olabilirsin motosikletinle?
- O kadar acı çektirme bana!
- Bir kiralık katil, suikast silahıyla öldüremez ya üçüncü sınıf öykücünün isimsiz kahramanını.
- O da doğru.
- İstersen alkol komasına sokar, dersen ameliyat masasında bırakırım?
- Korkutma beni! Tüm bunların bir şaka olduğunu söyle.
- Seç çabuk, yoksa öyle bir öldürürüm ki seni eşe dosta rezil olursun.
- Gül gibi geçinip gidiyorduk. Sana Unamuno’yu okuma demiştim, biliyordum ağabey. O alçak Augusto Perez gerçekten hak etmişti ölmeyi ama ben bir şey yapmadım ki...
- Bazen bir şey yapman gerekmez, anlatıcım sıkılır ve seni birden geber-tip senden kurtulmak isteyebilir. Şimdi seni uykundan uyandırıp sevgilinle de buluşturabilirim, şu an bütün bu konuşmalarımız bir rüya dahi olabilir istersem. Ama sıkıldım anlamalısın beni. Hepimiz vakti gelince bir kalemin hükmüne uyar gideriz. Bana, sana ve senin gibilere hükmetme kudretini bağışlayan da milyarlarca öyküsünden yalnızca birini tamamlamış olacak bir gün; ben de sana çok başka gelecek bir boyutun sıradan bir karakteriyim yalnız. Ama ortak bir noktamız var ki ölüm söz konusu olunca iradelerimiz buharlaşıveriyor. Her öyküye bir nokta koymak gerekiyor bir yerde. Senin öykünü bitirip kendi öykümün finalini beklemek istiyorum, köşemde, bir başıma. Anla beni!

ZÜHAL BAYLAN ÇALIŞ

ANAFOR

Onu ilk gördüğümde yanında iki evladı vardı. Biraz sohbet ettik, onun beni tanınması gerekmiyordu ama benim ona her şeyi anlatma zorunluluğum vardı... İşimin gereğiymiş gibi davranarak alakasız sorular sormaya başladım, merakımdan.

Meğer o çok basit soru ruhundaki girdabı ele verecekmiş.

– Kızınız kaç yaşında?

– Kızım sen kaç yaşındasın, 4 müydün yoksa 5 mi?

Kızı, soru ile beraber gözlerini yerden kaldırdı, yoksunluğu ve sensizliği bilecek yaşıyım der gibi... Fakat önündekileri karıştırmaktan vazgeçmedi.

– 5 yaşımdayım anne.

Ufacık kısa parmaklı ellerinin üstü hafif etli ve çok sevimliydi. Kıvrık saçları omuzlarında ama gözleri annesinin gözlerinin aksineydi... Boyundan büyük gelen sandalyede kısa bacaklarını sallıyordu. Ama yine de galipti... Annesi ne de olsa o ve abisi için geri gelmişti, mutluydu.

Kadın soyadının birkaç ay sonra “kocasından” boşanabilirse değişebileceğini, çocuklarının babası olan “o adaminkini” hiçbir zaman taşımadığını, aslında “o adamlar” evli olduğunu ama yabancı birinin resmî nikâhını taşıdığını söyledi. Her şey tümüyle varlığına alışılmış bir nesne gibi sıradanlaştı.

Bakmadığım bir çift kara göz, sakın sakın ağızdan dökülen kelimeleri yalanlıyor, çığlıklar atıyordu. Kadının sözlerini dinlerken yüzünden başımı çeviriyor, gözleriyle buluştuğumda ise o korkunç, sessiz çığlıklar geri dönüyordu.

Zihnim bulanıklaşıyor düşecek gibi oluyorum, bu bulantı... Duvarlar etrafımda dönüyor. Gözleri büyüyor odamın içinde kara bir gölge gibi. Duvarlara çarpıyorum. Ayaklarım zeminde, ellerim koltuğa sabitlenmiş. Düşecek yerim bile yok...

– Babam ben çocukken öldü. 16 yaşma gelince 46 yaşındaki “o adamlar” evlendirildim. Saçı o zaman da yoktu, erkenden yitirdiği gençliğini mi yakalamak istedi bilmem, benimle evlendiği gün yüzünde tebessüm vardı.

Peki diğeriyle ne zaman nikâhlandım, “kocanla” evliyken neden çocuklarını peyda ettiğin “o adamın” yanmdasm ve neden yanıma sessiz sessiz sokulup sadece benim duyacağım çığlıklar atıyorsun, neden yoruyorsun beni bile diyemedim.

Birkaç ay sonra yine çıktı geldi

– Boşandım, dedi, “kocamdan”...

Yüzü, ince beli, mahzun bakışları ve çığlığı bir çocuğunki gibiydi.

– Kızdım “o adama” gençliğimi aldın, dedim, çıktım o evden, kalacak yerim yoktu. Sebep oldular hapisteki adamla evlendim. Kendime kalacak bir yer buldum. “Kocamın” 11 yaşındaki oğluna bakacak ve orda barınabilecektim. Ne mi yaptım, iki hafta sonra tükürdüğümü yaladım, geri döndüm “o adama”.

– Peki... Sonra?

– Çocuklarım bitlenmişti, onların saçlarını yıkadım, evi temizledim, akşam yemeğini pişirdim ve saçlarımı arkadan topladım...

– ???

– “Kocamdan” boşandım, yatağımdaki “o adam” ile evlenemem.

– Şimdi... şimdi ne yapacaksın?

– Kızıyorum “o adama” gençliğimi aldı, beni parasıyla aldı, beni başkasının karısıyken geri aldı...

TOLSTOY

ÇEVİREN: NERMİN TAŞER

TANRI GERÇEĞİ GÖRÜR, MÜHLET VERİR

Genç bir tüccar olan Aksenov, Vladimir şehrinde yaşıyordu. Burada iki dükkâna ve bir eve sahipti. Kumral, yakışıklı, hem çalan hem söyleyen neşeli biriydi. Smolodu Aksenov çok içki içiyordu ve ne zaman içki içse küfürbaz bir adam hâline geliyordu. Neyse ki evlendiği günden beri içmeyi bıraktı denecek kadar azalttı.

Yaz günlerinden birinde Aşağıpazara geldi. Evden ayrılırken kendisiyle vedalaşan eşi ona :

“İvan Dmitriyeviç, bugün ortalıkta çok görünme, seni rüyamda deli divaneymişsin gibi gördüm,” dedi

Aksenov güldü ve: “Sen korkuyorsun diye ben pazarda dolaşmayacak mıyım?” dedi. Karısı:

“Bilmiyorum kendim de neden korktuğumu, ama şehirden geliyorsun, şapkanı çıkarmışsın, ben başını okşuyorum, tüm saçın beyazlaşmış. İşte öyle gördüm rüyada” dedi.

Aksenov tekrar güldü:

“Bak nasıl kâr edeceğim ve gelirken değerli yiyecekler getireceğim,” deyip ailesiyle vedalaştı ve gitti.

Yolun yarısında tanıdık bir tüccarla karşılaştı, gece onunla birlikte konakladılar. Birlikte çay içtiler ve yan yana iki odada yattılar. Aksenov uzun süre

uyumayı sevmezdi; hafif serinlikte daha kolay yol gidileceği için gecenin bir vaktinde kalktı, seyisi uyandırdı ve atların koşumunu hazırlamasını istedi. Sonra kara kulübeye gidip hancıya hesabı ödedi ve ayrıldı.

Kırk vert yol gittikten sonra atları doyurmak için tekrar durdu. Bu arada kendisi de hanın bir odasında dinlendi, sundurmaya çıkıp öğle yemeğini yedi, semaverle çay sipariş etti. Keyfi yerine gelmişti, gitarını çıkardı ve çalmaya başladı. Tam bu sırada avluya çingiraklı atlar girdi, troykadan bir memur iki askerle birlikte indiler, Aksenov'a yaklaşıp; "Kimsin? Nereden geliyorsun?" diye sordular. Aksenov olan biten her şeyi anlattı ve "Buyurun, benimle çay içmez misiniz?" diyerek ikramda bulunmak istedi. Ama memur ısrarla soru sormaya devam ediyordu: "Dün gece nerede konaklamıştı? Yalnız mı yoksa tüccarla birlikte mi? Sabaha karşı onu görmüş müydü? Neden sabahın erken saatinde handan ayrılmıştı?" Aksenov neden böyle sorular sorduklarına şaşırıyordu, neler olduysa her şeyi anlatıyordu.

"Hırsız değilim, haydut değilim, niye böyle sorular soruyorsunuz? Kendi işime gidiyorum, siz ise öyle şeyler soruyorsunuz ki" diye memura yüksek sesle çıkıştı.

Bunun üzerine memur tüccara:

"Ben sorgu memuruyum ve seni sorguluyorum, neden dün gece birlikte konakladığın tüccarı boğazını keserek öldürdün? Onu öldürürken ne kullandın, göster bakalım" dedi. Ardından da kulübeye girip bavulu ve çuvalını aldılar, içini karıştırmaya başladılar. Birden sorgu memuru çuvaldan bir bıçak çıkardı ve bağırmağa başladı.

"Bu bıçak kimin?"

Aksenov çuvalından çıkarılan kanlı bıçağı görünce irkildi:

"Ne kanı bu, bıçakta?"

Aksenov cevap vermek istedi, ama bir kelime bile söyleyemedi.

"Ben... ben bilmiyorum... ben... benim değil..." diye kekeledi.

Sorgu memuru:

"Sabaha karşı tüccar yatağında boynu kesilmiş olarak bulundu. Bunu yapan senden başkası değil. Bina içeriden kilitliydi ve içeride senden başkası yoktu. İşte kanlı bıçak senin çuvalından çıktı, evet bu yüzünden belli. Böyle hadi, onu nasıl öldürdün ve kaç parasını çaldın?"

Aksenov yemin ediyordu, bunu o yapmamıştı, onunla çay içtikten sonra, bir daha görmemişti, bu 8000 ruble kendi parasıydı, bıçak onun değildi. Fakat söylerken sesi çatallandı, rengi uçtu, korkudan bütün vücudu titredi, tam suçlu gibi davrandı.

Sorgu memuru askeri çağırıp, kelepçe takılmasını ve at arabasına götürülmesini emretti. Onu ayaklarından bağlı hâlde at arabasına koyarlarken Aksenov istavroz çıkarıp ağlamaya başladı. Eşyalarına ve parasına da el koyup en yakın şehirdeki hapishaneye gönderdiler.

Durumunu kendi şehrinde de sorguladılar. Gelen cevap şöyleydi: Aksenov da şehrin diğer tüccarları gibiydi, Vladimir şehri sakinlerinden biriydi, gençlik yıllarında içkiye düşkün, biraz derbederdi ama, iyi bir insandı. Bu bilgiyi alınca kendisini yargılamaya karar verdiler: Ryazanlı tüccarı öldürmüş ve 20.000 ruble parasını çalmış mıydı? Bu iddia ile yargılanacaktı.

Karısı, kocası için ölüp bitiyor, ama ne yapacağını bilemiyordu. Çocuklar henüz çok küçüktü, biri henüz kucaktaydı. Kadın çocuklarını aldı, kocasını hapiste tuttukları şehrin yolunu tuttu. Önce görüşmesine izin vermediler, ama kadıncağz idarecilere öyle çok yalvardı ki, kocasını getirdiler. Kadın onu mahpus kıyafetleri içinde, ayakları prangalı ve diğer haydutların yanında görünce yere yığılıp bayıldı, uzun süre ayılamadı. Sonra çocuklarını yanına koyup adamın dizinin dibine oturdu, başladı kendi ev işlerini anlatmaya, adamın başından geçenleri sormaya... Adam her şeyi anlattı.

“Peki, şimdi ne olacak?” diye sordu kadın.

“Çar’a sorulacak. Suçsuz birini idam edecek degiller ya!”

Karısı, af dilemek üzere yazı yazdığını, ama henüz Çar’a ulaşamadığını, söyledi. Aksenov bir şey demeden sadece gözlerini yere indirdi.

“Boşuna değilmiş, ben sana rüyamı anlatmıştım, hatırlıyor musun, saçların bembeyazdı. Gördün mü, kederden saçların ağardı. Keşke gitmeseydin o zaman.”

Kocasının saçları arasında ellerini dolaştırdı:

“Vanya, can dostum, gerçeği söyle karıcığın, sen bir şey yapmadın değil mi?”

Aksenov:

“Sen de mi yapabileceğimi düşünüyorsun!” dedi ve elleriyle yüzünü kapayıp ağlamaya başladı.

O sırada, bir er geldi ve kadına çocuklarını alıp gitmesi gerektiğini söyledi. Aksenov da son kez ailesiyle helalleşmiş oldu.

Karısı gittikten sonra, Aksenov konuştuklarını yeniden düşündü. Karısının şüphesiyle ona soru sorduğunu hatırladı, acaba tüccarı öldürmüş olabilir miydi? “Demek ki, Tanrı’dan başka, hiç kimse gerçeği bilemezdi, sadece ondan yardım istemek ve sadece onun merhametini beklemek lazımdı”.

O günden sonra Aksenov af dilekçesi yazmayı bıraktı, umut etmeyi bıraktı ve sadece Tanrı’ya dua etti.

Sonuçta Aksenov’a kırbaç cezası verildi ve kürek mahkûmiyetine gönderildi. Önce kırbaçladılar, kırbaç yaraları iyileştikten sonra da diğer mahkûmların yanına katıp Sibirya’ya sürdüler.

Sibirya’da kürek mahkûmu olarak 26 yıl yaşadı. Başındaki saçlar kar gibi beyazlaşmış, sakallarına aklar düşmüş, zayıf yüzünde uzun sakalları oluşmuştu. Tüm mutluluklar onu terk etmişti. Kamburlaşmış, yavaş yürümeye başlamıştı. Hemen hiç konuşmuyor, hiç gülmüyordu, ama sık sık Tanrı’ya dua ediyordu.

Mahkûmiyeti sırasında Aksenov çizme dikmeyi öğrenmişti, topladığı paralarla Aylık Takvim alıyor, hapishanede hava aydınlandığında onu okuyordu. Bayram günlerinde hapishanedeki kiliseye gidiyor, din kitapları okuyor ve kilise korosunda ilahiler söylüyordu. Sesi her şeye rağmen iyiydi. İdare Aksenov'u kadere boyun eğmiş biri olduğu için seviyordu, hapishane arkadaşları onu sayıyorlar, ona "dedecik" ya da "inançlı adam" diyorlardı. Ne zaman hapishane yönetiminden bir şey istenecek olsa idareye onun gitmesini istiyorlardı ve ne zaman kürek mahkûmları arasında bir anlaşmazlık olsa Aksenov'a danışıyorlardı.

Evinden kimseler Aksenov'a mektup yazmıyordu, bilmiyordu eşi yaşıyor mu, çocukları hayatta mı?

Bir ara yeni kürek mahkûmu hükümlüler getirdiler. Akşam eski kürek mahkûmları yenilerin çevresinde toplandılar ve sorular sormaya başladılar. Kim hangi şehirden ya da köydendi, kim ne yapmıştı? Aksenov da yeni gelenlere yakın bir yere, yer yatağını sermiş gözlerini yere dikmiş anlatılanları dinliyordu. Yeni hükümlülerden altmış yaşlarında, sağlıklı, ak sakalı traşlı, uzun boylu biri; neden tutuklandığını anlatmaya başladı: Bazı cümleler Aksenov'un kulağına geliyordu.

"Arkadaşlar, şundan dolayı buraya düştüm. Arabacı atını arabadan çözdü. Yakaladılar, diyorlar ki, çaldın. Diyorum ki: Ben sadece daha hızlı gitmek istedim, atı çözdüm. Arabacı da benim arkadaşım. Ya, ben doğru söylemiyor muyum?" "Yok sen çaldın," diyorlar. "Aslında nerede çalındığını da bilmiyorlar. Bu iş olduktan sonra, buraya düşeceğimi bilsem, beni yakalayamazlardı, şimdi kanuna aykırı olarak buraya gönderdiler. Yalan söylüyorsun, Sibirya'da kal bakalım, kısa da olsa git..."

"Sen nerden geliyorsun?" diye sordu mahkûmlardan biri.

"Vladimir'den" dedi adam. "Yerli esnafım ben, adım Makar, soyadım Semenoviç."

Aksenov başını kaldırdı:

"Semenoviç, acaba duydun mu sen, Vladimir şehrinde tüccar Aksenov diye birini? Yaşıyor mu?"

"Nasıl duymam! Zengin tüccarlar, ama babaları Sibirya'da. Görüyorsun ya, bizler günahkârız. Ya sen dedecik, sen ne diye buradasın?"

Aksenov kendi talihsizliği hakkında konuşmayı sevmediğinden, soluklandı ve kısaca:

"Ben suçumun karşılığı olarak 26 senedir buradayım." dedi

Makar Semenov:

"Nasıl bir günahın var?" diye sordu.

Aksenov, "öyle böyle oldu bir şeyler!" dedi. Daha ayrıntılı anlatmak istemiyordu, fakat diğer hükümlüler yeni gelenlere Aksenov'un nasıl Sibirya'ya sürüldüğünü anlattılar. Yolda birinin, bir tüccarı öldürdüğünü, bıçağını Aksenov'un çuvalına soktuğunu, onun boşuna yargılandığını, her şeyi yani.

Makar Semenov dinledikten sonra Aksenov'a baktı, dizlerinin üzerine çöktü: "Hey! Mucize! İşte bu imkânsız! Ne kadar yaşlanmışsın sen dede!"

Herkes soru sormaya başladı, niye şaşırmıştı, Aksenov'u nerede görmüştü, fakat Makar Semenov kimseye cevap vermedi, sadece dedi ki:

"Entresan, çocuklar, kiminle nerede karşılaşacağın bilinmiyor!"

Bu sözlerden sonra Aksenov'un aklına; bu adamın tüccarı kimin öldürdüğünü mutlaka bildiği fikri gelip saplandı.

"Sen bu konuyu ya daha önceden duydun, ya da beni daha önce gördün, değil mi?" diye sordu.

"Nasıl duyulmasın! Herkes bu olayı biliyor. Çok önceden olup bitmiş, kulağıma gelmişti, ama unuttum gitti," dedi, Makar Semenov.

"Tüccarı kimin öldürdüğünü, belki duymuşsundur?" diye sordu Aksenov.

Makar Semenov gülerken:

"Ah evet, adamı öldürdü, bıçağı da çuvalın içinde bulundu. Biri sana bıçağı sokacak ve yakalanmayacak, ayrıca hırsız da değil." "Peki, sence bıçak çuvala nasıl girdi?"

"Sen bunu duysaydın bunu senin aklın nasıl alırdı?"

Aksenov bu sözleri duyduktan sonra, bu adamın tüccarı öldürdüğünü düşündü. Adam ayağa kalktı ve karşısından çekildi. Aksenov bütün gece uyuyamadı. İçini kaplayan can sıkıntısıyla düşünmeye başladı: Bir taraftan, son kez kocasını pazara uğurlayan karısının o hâlini kafasında canlandırmaya çalışıyordu. Âdeta, kadının nasıl hayat dolu olduğunu, onun yüzünü ve gözlerini görüyor, kocasıyla nasıl konuştuğunu ve güldüğünü işitiyordu. Sonra çocuklarını hayal etmeye çalıştı, onlar o zamanlar ne kadar küçüklerdi, biri henüz kucakta, diğeri küçük bir mont içinde. Ve kendi geçmişini düşündü; ne kadar neşeli, genç biriydi; tutuklanmadan önceki ânı hatırladı; duvara dayalı iskemlede nasıl oturduğunu ve gitar çaldığını, o anda ruhunun ne kadar mutlulukla dolu olduğunu. Sonra götürüldüğü açık meydana, dipçikle dövüldüğünü, çevresini saran insanları, zincirleri, hükümlüleri ve 26 yıl süren sürgün hayatını ve büsbütün yaşlandığını gözünün önünden geçirdi. İşte böyle! Derin bir keder Aksenov'a musallat olmuştu, âdeta boğazını sıkıyordu.

"Bunlar bu canı yüzünden" diye düşündü Aksenov.

Makar Semenov'a karşı derin bir öfke hissettiğini, intikam almak istediğini fark etti. Bütün gece dua etti, ama bir türlü sakinleşemiyordu. Gündüzleri Makar Semenov'a hiç yaklaşıyor ve ona doğru dönüp bakmıyordu.

Böyle iki hafta geçti. Aksenov geceleri uyuyamıyor, içine derin bir keder çöküyor, nereye sığınacağını bilemiyordu.

Bir defasında akşamüzeri, hapishane içinde yürürken, ranzadan birinin önüne indiğini gördü. Baktı, Makar Semenov korkulu bir yüz ifadesiyle gözlerini ona dikmişti. Aksenov geçip gitmek istedi, onun yüzüne bakmak istemiyor-

du; fakat Makar onu kolundan tutup diğerleri iş yaparken kendisinin duvarların altından nasıl tünel açtığını, her gün çizmelerinin içinde toprağı nasıl taşıdığını ve sokağa döktüğünü anlattı.

Sonra dedi ki: “Yeter ki sus ihtiyar, seni de kaçıracağım. Eğer söylersen, beni kamçılarlar, ben de seni bırakmam, öldürürüm.”

Aksenov, bütün vücudu öfkeden titreyerek kendisinin de cinayet işleyebilecek derecede öfke dolduğunu gördü, kolunu hızla çekti ve “beni ne bir yere götürebilirsin ne de öldürebilirsin, sen beni zaten çoktan öldürdün. Ama, Tanrı ruhumu almadığı sürece; senin adını bir daha anacak mıyım, yoksa...”

Ertesi gün, hükümlülere işe götürdüklerinde, askerler, Makar Semenov’un kazmaya başladığı yerleri fark ettiler, aramaya başladılar ve tüneli buldular. Müdür hapishaneye geldi ve herkesi sorguya çekmeye başladı. Bu tüneli kim açtı? Herkes inkâr ediyordu. Bazıları Makar Semenov’u ele vermiyorlardı, çünkü onun öldüresiye dövüleceğini biliyorlardı. Müdür Aksenov’a döndü, onun dürüst bir adam olduğunu biliyordu.

“İhtiyar sen doğru sözlüsündür; şimdi Tanrı huzurunda söyle bana, bunu kim yaptı?”

Makar Semenov hiçbir sebep yokken ayağa kalktı ve Aksenov’u görmüyor gibi, doğrudan müdüre bakmaya başladı. Aksenov’un elleri, dudakları titredi, bir süre tek kelime edemedi. “O, beni böyle mahvederken ben onu niçin affedeyim, niye onu saklayayım?” diye düşünüyordu. “Çektiğim ızdırabın karşılığını ödesin. Müdüre söylemek lazım. Onu öldüresiye kırbaçlayacaklar. Ama bütün bunları nafile yere düşünüyorum. Söylediğim zaman benim içim ferahlayacak mı?”

Müdür bir defa daha sordu: “Eee, ihtiyar, gerçeği söyle. Kim kazdı bu tüneli?”

Aksenov, Makar Semenov’a doğru baktıktan sonra,

“Ben görmedim, bilmiyorum,” dedi.

Böylece öğrenemediler, kimin tüneli kazdığını.

Ertesi gece, Aksenov kendi yatağına uzandı, tam içi geçiyor, uykuya dalıyordu ki bir ses duydu. Biri gelmiş onun ayaklarının dibine oturmuştu. Karanlıkta Makar'ı tanıdı.

Aksenov: "Senin için daha ne yapmam gerekiyor? Ne arıyorsun burada?" dedi.

Makar Semenov susuyordu. Aksenov doğruldu ve "Git burdan! Yoksa askerleri çağıracağım", dedi.

Makar Semenov, Aksenov'a doğru iyice eğildi ve fısıltıyla "İvan Dmitriyeviç, affet beni!" dedi

"Niçin affedeceğim?"

"Tüccarı ben öldürdüm, bıçağı da ben koydum çuvalına. Seni de öldürmek istedim, avludan sesler geldi, çuvalın içine bıçağı koydum, pencereden çıkıp gittim."

Aksenov ne diyeceğini bilemeden susuyordu. Makar Semenov yataktan sıyrılıp dizlerinin üzerinde yere doğru eğilip;

"İvan Dmitriyeviç, affet beni, Allah için affet. Ben tüccarı öldürdüğümü açıklayacağım, seni bırakırlar, evine dönersin."

"Senin için konuşmak kolay, ama ben ne yapacağım? Nereye gideceğim?... Karım öldü, çocuklarım unuttular beni; gidecek yerim yok..."

Makar Semenov ayağa kalkmadan kafasını iyice eğdi:

"İvan Dmitriyeviç, affet! Beni ne zaman öldüresiye kamçılarsa ben o zaman hafifleyeceğim, yüzüne bakamıyorum... Sen ise bana acıdın ve onlara bir şey anlatmadın. Affet beni, Peygamber aşkı için! Acımasız katilin biriyim ben, beni affet!" Kendinden geçti ağlamaya başladı.

Aksenov onun ağladığını duyunca kendisi de ağlamaya başladı:

"Tanrı affetsin seni; ben senden yüz kat daha kötü biriyim!" dedi. Birden içinin hafiflediğini hissetti. Evine özlemi bitti, hapisten çıkıp hiçbir yere gitmek istemiyordu, sadece daha sonraki saatleri düşünüyordu.

Makar Semenov; Aksenov'u dinlemedi ve kendi suçunu itiraf etti. Ama Aksenov'un dönüşü için izin verildiğinde artık o ölmüştü.

Eserleri kadar renkli yaşamıyla da dikkat çeken Lev Nikolayeviç Tolstoy'un (1828-1910) ilginç hayatı, bütün zenginliği ve çeşitliliği ile eserlerine de yansır. Soylu ve zengin bir ailenin ferdi olarak dünyaya gelen Tolstoy, hayatının sonuna doğru telif gelirleri dâhil tüm servetini halkıyla paylaştı. Kiliseyi karşıtı bir kurum olarak gördüğü için aforoz edildi. Yaşamının son yıllarındaki bu değişim felsefesi eserlerine de daha halka yakın bir içerik ve yalnız bir üslupla eserler kaleme almasıyla kendini gösterdi. Bu tür eserlerinde doğu geleneğinin kıssadan hisse tarzına yakın bir anlatım öne çıkmaktadır. Onun böyle bir anlayışa ulaşmasında erken yıllarda devam ettiği şarkiyat eğitimi ve çevresindeki Tatar aydınların varlığı etkili oldu. Yukarıda okuduğunuz hikâye onun bu tür eserlerinden biridir.

NECİP MAHFUZ

ARAPÇADAN ÇEVİREN: İSMAIL BAYER

KARANLIK*

Zifiri karanlık. Bakışların delemeyeceği kalm bir duvar gibi. Hiçbir şey gözüküyor. Yokluğun baş ucunda toplanmışlar. Tık yok, otçu nargilesinin fokurtusundan başka. Elden ele, bir makine dişlisi gibi dolaşüyor nargile, nihayet son durak patrona geliyor. Patronun ağzında hep aynı terane.

“Ben var ya! Karanlığa zindandan ve inzivadan talimliyim”. Patron, göremeyenlerin göremediklerini görür. Keşler şebekesinin her üyesi, bu karanlığın hatırına, uzak yakın, farklı memleketlerden gelmiş ve kapıların sıkı sıkıya kapalı olduğu hücrelerinde yaşıyorlar. Kimse kimseyi tanımıyor ama onları bir araya getiren illetleri aynı illet. Patron ister ortaya konuşsun, ister içlerinden birine seslensin, hep güven ve korunak vaat ediyor:

“İzbetu’n-Nahl’da bir evim var benim. Tarlalara bakan arka bahçede, tırmanmayla çıkılamayacak, yerden bağlantısız bir dam. Saman yığınlarının arasına atınca dışarıdan gözükmeyen tahta merdivenle çıkılıyor. Anlayacağınız, karanlığın kucağında korunaklı bir kale.”

Öyle. Onlar muallaktakilerdir, gözlerin daha yaratılmadığı zamanlarda yaşayan, karanlığa gark olmuş kimselerdir. Eller ellere yalnızca, nargile sırası geldiğinde yana uzanınca temas edebiliyor. Fakat bu el kimin, kim bu, bu kimin nesi?

Patron gülüyor ve diyor ki: “Biz var ya! Keyfini çattığımız bu barış ortamını karanlığa borçluyuz. İnanın bana! Ben, görmüş geçirmiş adamım.” Zulmetin bir kefen gibi sarmaladığı bu ortamda çıkacak rezillikten ötürü kimsenin onunla tartışmaya ne mecali, ne de böyle bir beklentisi var.

Derdi ki patron:

“Şayet mum ışığında tanışmışsanız; bitip tükenmez sohbetler, fikir ayrılıkları ve hatta meclisin tahammül edilmez bir cehenneme dönüşü olağandır. Hayattan tat almak isteyenler böyle şeylerden hazzetmezler. Ben ise tadımın kaçmasıyla kalmam, tadımı kaçıranın da fena hâlde tadını kaçırdım.”

Yutkunmuş kahkahalardan sızan kıkırtılar yayıldığında sözüne devam etti:

“İçinizden dinleri ve düşünceleri farklı olan insanlar tanıyorum. İşte! Karanlığın ve suskunluğun sayesinde ne güzel vakit geçiriyorsunuz.”

Fısıltı yeniden depreşti. Belki için için, âdetleri üzere alay ediyorlar. Din ve düşünce ayrılığının üstesinden gelebilmek için enteresan hoşlukta bir çıkar yol. Debelendikleri hücrelerinde tek aşinalıklarının şilte ve hasıra dokunuşları olduğunu fark etmeden alay ediyorlar.

Öksürüp tıksırıyor, sonra fokurdayan sesiyle:

“İçinizde ilk defa bu mecliste tanışanlar var. Belki ileride bir gün, aynı menfaat uğruna sırt sırta verecek veya akrabalık kuracak veya içindeki öldürme arzusunu gizleyip birbirlerinin yüzüne gülücükler saçacak insanlar var aranızda. Ne kadar da ilginç!”

Alayı bilecümle günaha batmış. “Günahkâr korkak olur” kaidesince, “Aman bir kakhaha sesi duyulmasın!” diye kendilerini tutuyorlardı. O ise hakır hakır gülüyor ve:

“Hepinizi tanırım, isminizi, işinizi ve kaç para ettiğinizi bilirim. Hiçbirine aldığım yok. İyi bir şöhrete gülünççe düşkünlük kadar insanı esaretin dizginine râm eden bir şey bulunmaz. Keyfini çıkardığım özgürlüğün sırrı hapis, yalnızlık ve kötü şöhrettir.”

Sesinin fokurtusu inanılacak gibi değil! Tonlamasındaki alay ve kendine güven asla yok olmuyor. Tahakküm kurmadaki diplomatik hüneri olmasa, kötü şöhreti, etrafındakileri korkutup kaçırmaya yeter de artar bile. Başı belaya girenler, başka yerde bulamayacakları rahat ve huzuru onda buluyorlar. Söz ve suret karaborsacılığı yaparak karanlıkta kendini gizliyordu. Bir defasında şöyle dedi:

“Hepiniz efendiler tayfasmdansmız. Hepiniz konumunuzu kaybetmekten korkuyorsunuz. Fakirler ise hiçbir şeyden korkmazlar. Bu yüzden, yanımda yer yoktur fakirlere. Onlar korkmadıkları için karanlığa ve suskunluğa iman etmezler.”

Bu adam, tüm hakaretlerine rağmen belaya batmışların saygın efendisiydi. Minnetle eteklerine yapışıyorlardı. Onları ancak karanlık duvarını parçalayan gözleri çıkarıyordu hiçlikten. Kambur, buruşuk yüzlü, kısa boylu, yetmişlerindeki bu adam şeytani bir dinçliğe sahipti.

Gülerek “Niçin hayatınızla bu meclise güzel bir yatırım yapmıyorsunuz?” sorusuna cevap verircesine dedi ki: “İş diyeceksiniz, aile, görev. “Alaycı gülümsemesiyle devam etti:

“Fakat burada sadece karanlık ve suskunluk var.”

Uzun, sessiz bir aradan sonra:

“Ben sizinle boş sözlerimle alay ediyorum, sizler de benimle suskunluğunuzla dalganızı geçiyorsunuz. Demek ki, öğreniyorsunuz. Bakın, ben tüm dünyaya karşı kendi mucizemi gerçekleştirdim. Ailem yok, işim yok. Çünkü iş dağıtanın işi olmaz. Günler bomboş gelip geçiyor. Hayat bana göre usanılacak uzunlukta ve sıkıntılarla dolu olduğu için ölümden korkmuyorum. Söyleyin aranızda ölümden korkmayan var mı?”

Hakaretine rağmen, gizliden gizliye alay edilmesine rağmen sözleri etrafındakilerin bam teline dokunuyordu. Fakat kim inanır ölümden korkmadığına?! Korkmuyorsa bu izbe ve askıdaki hücreyi neden yapmıştı?

Bir gece kendinden emin: “Bu odada hayatın öz anlamı var.” dedi.

Uzun bir zaman konuşmadı. Nargilenin elden ele dolaşması durunca, etrafındakiler alışılmadık şekilde dinlenmek istediğini sandılar. Beklediler, karanlık ve suskunluğun bağrındaki bekleyiş uzadıkça uzadı. Bekleyip durdular, fakat değişen bir şey yoktu. Beklemeye tahammülleri kalmamıştı. Öksürüp tıksırıp bir cevap, bir hareket beklediler, ama nafile. Uyumuş muydu, bayılmış mıydı?! Yoksa ölmüş müydü?! En yakınındaki yoklamak için elini uzattı. Sonra endişeyle fısıldadı.

“Adam yerinde değil!”

Sırtını kapıya dayamış olan kişi kapıyı açmak için kalktı. Büyük bir sıkıntıyla fısıldadı.

“Kapı kilitli.”

İçlerinden biri çaresizce sesini yükselterek:

“Bir pencere olmalı! Herkes etrafını yoklasın!”

Bir süre sonra ardı ardına homurtular başladı: “Pencere yok! Pencere yok!”

Artık gizlenme vakti değildi, ne olup bittiğini anlamak için kibrit yakmaya karar verdiler. Fakat hiçbiri kibrit bulamadı. Sigara paketi yerindeydi, kibritten ise eser yoktu. Bu bir tesadüf olamazdı. Çalınmış mıydı, ama kim ve niçin?! Onlarla kimin ne derdi olabilirdi ki?! Patrona seslendiler. Kızgın seslerle seslendiler. Bangır bangır bağıryorlardı. Ya cevap veren? Nerdee..! Ne bir cevap ne de bir ses.

– Nereye ve ne zaman gitti? Hangi delikten sıvıştı? Neden yok oldu? Nasıl ve niçin kibritleri çaldı? Belki de ihtiyacını gidermeye gitmiş ve başına bir iş gelmişti. Peki, neden kapıyı kapattı? Neden kibritleri çaldı? Bu işin sonu nereye varır, şerre mi hayra mı?

Karanlıkta bela girdabındayız.

Yeniden adama seslendiler. Sesleri sağır duvarlarda yankılanıyordu. Sesleri kısıldı, duvarlara vura vura ellerinde derman kalmadı. Ümitsizlik kapandı üzerlerine bu karanlıkta.

Elimizden ne gelir? Sonsuza kadar bekleyecek miyiz? Sonumuz belli olana kadar kaderimize boyun mu eğeceğiz? Sonumuz ne olacak? Adam delirmiş miydi?

Şilteli koltuklarına sonsuz bir yılgınlıkla çöke kaldılar. Maratondan çıkmış gibi nefesleri tükenmişti. Veya savaşta darmadağın olan yılgın askerlere benziyorlardı.

Bu hâl, yılgınlığın ezilmişliği altında, korku ateşleri soğuyuncaya kadar devam etti. İçlerinden biri esnedi. Esneme bir ağızdan ötekine geçiyor, tur bindiriyordu sanki ağızlarında.

Bir ses sordu: “Sadece kibrit kutularını mı çalmıştır?” Eller cepleri yoklamaya başladı. Biri haykırdı: “Kimlik kartım!.. Kimliğim yerinde değil.” Sesler birbirini takip etti. “Benim de yok. Paralar var ama kimliğim gitmiş. Bu bilmececinin anlamı nedir?”

“İmdat!” diye haykırmak isteyenler vardı ama ağızlarında düğümleniyordu avazları. Yeniden esneme dalgası sardı odayı uzayıveren yayvan seslerle. O ağır sessizlik hâkim oldu odaya, uyku gibi, ölüm gibi.

Sakin bir ses, sorusuyla sessizliği bozdu.

“Nasılsınız?”

Ses, sadece karanlıkta yankılandı, dudaklarda akis bulmadı. Yeniden sesini biraz daha yükselterek sordu.

“Huu.. Nasılsınız?”

Hafif bir hareketlenmeden sonra ümide bulanan korku dolu bir ses :

“Patron! Kim? Patron?!”

Sesler birbiri ardınca çıkmaya başladı. “Patron. Patron.”

Alaycı bir tavırla yeniden sordu:

“Nasılsınız?”

“Bize hâlimizi mi soruyorsun!.. Sen..! Bu ne çirkin şakadır böyle!”

“Nasılsınız? Tüm dediğim bu.”

“Nerdeydin sen?”

“Yerimden ayrılmamıştım..”

“Hâlâ dalganı mı geçiyorsun bizimle?”

“İnanın bana, hiç yerimden ayrılmadım.”

“Yalancı. Yerini yokladık, yeller esiyordu.”

“Kimsenin kımıldadığı yoktu.”

“Seni bay ego! Seslerimiz kısılcıncaya dek seslendik, ellerimiz duvarları yumruklamaktan bitap düştü”.

“İnanın kimse kımıldamadı, ben hep aranızdaydım.”

“Hâlâ bizimle dalga geçeceğini mi sanıyorsun?”

“İnanın bana. Kibrit kutularını ve kimlik kartlarınızı almaktan başka hiçbir şey yapmadım.”

“İşte itiraf ediyorsun. Bırak dalgayı. Hilekâr bir kefen soyucusu olduğunu bilmiyoruz ya!”

“Onları siz uyurken aldım..”

“Uyurken öyle mi?!”

“Öyle, siz uyurken.”

“Hiçbirimizin gözü kapanmamışken!”

“Hayır, en az bir saat uyudunuz ve ben de o arada işimi gördüm.”

“Tuhaf davranışını açıklayacak gibi duruyorsun.”

“Tamam. Görülmemiş, duyulmamış bir şey yapmak istedim ve sizi kendi icadım olan bir karışımla uyuşturdum.”

“Dalga geçiyorsun.”

“Şafak atmadan hafızanızı kaybettiniz.”

“Bizden çaldıklarını geri ver ve kapıyı aç.”

“Tabii planıma uygun olarak tam bir saat uyudunuz, sonra uyandınız ve esnediniz. Sonra anlamsız mırıltılarınız başladı. Sonra da ben konuştum.”

“Hilen kâr etmeyecek.”

“Fark ettirmeden istediklerimi sizden almam, bir saat uyuduğunuzun kanıtıdır.”

“Fakat ben yerini elimle yokladım, sen yoktun.”

“Elini kaldırmaya takatin yoktu.”

“Duvarları yumrukladık, gümbür gümbür bağırdık.”

“Buna şimdi gücünüz yetmediği gibi o zaman da yetmedi. Fakat gerçeklikle ilgisi olmayan şeyleri yaptığınızı vehmettiniz. Etrafınızı kuşatan karanlık gibi eylemlerinizin de gerçekliği yok ki.”

“Ya biz sizinle dalgamızı geçiyorsak!?”

“Sabahtan önce hafızanızı kaybedeceksiniz. Değil başkasının, kendinizin bile farkında olamayacaksınız.”

“Diyorsun. Peki ya!”

“Kimliklerinize bu yüzden el koydum. Kimse kendini bilemeyecek, başkasının onu tanıması da uzak ihtimal.”

“Bence başını soğuk suya tut hem de acele et!”

“Yarın sabah sizden hiçbiriniz bulunmayacak. Kimlikleriniz yok olduğu gibi sizler de yok olacaksınız.”

“Yahu sen delirdin mi?”

“Peki, benim bu zekâmdan ne kaptınız? Deliliğimi tecrübe edin! Müthiş buluşumla kendimi uyuşturacağım! Fakat şansa bak ki, benim kimliğim yok ve hiç olmamıştı. Karanlığa ve suskunluğa şükrederim.”

“Deli, zırvacı!”

“Hareket edemediğiniz gibi konuşamayacaksınız da. Sonra ben size katılacağım, söz veriyorum. Kendinizi yataklara bırakın. Yarın, tarlaların çiğiyle ıslanmış genç vücutlar olarak sizi, boşluk karşılayacak.”

Sessizlik hâkim oldu. Kimse çıtını çıkaramadı. Derin uykunun solukları alınıp veriliyordu. Gözünü tek tek her birinin üzerinde gezdirdikten sonra rahatlamış bir edayla kalktı ve alay ederek:

“Tarlaların çiğiyle ıslanmış olarak.”

* Yazar'ın “*Tahta'l-Mizelle*” adlı kitabındaki “*ez-Zalam*” adlı kısa öyküsü.

BOZORG ALEVİ*

FARSÇADAN ÇEVİREN: SERPİL YILDIRIM

ON İKİDEN SONRA BEŞ DAKİKA

Karbor Bey, genel nüfus müdürü olmuş, bu haberi de birkaç gün önce bütün gazeteler manşetlerine taşımışlardı. Özellikle bir süre önce bu dairede, basının da dikkatini çeken birtakım düzensizliklerden sonra ülke için önemli gelişmelerin sinyallerini veren böyle bir atama çok önemli addedildi.

Devlet yanlısı gazeteler, özellikle –o zamana kadar İran’da belli bir geçmişi olan– Karbor Bey hakkında gazetelerinde ayrıntılı açıklamalarda bulundular. “Eğitim görmüş vatansever bir genç” ya da “asil ve şerefli bir aile çocuğu” veya hut da “özgürlük ve vatanseverlik âşığı” bunun gibi ve daha buna benzer bir çok övgü içerikli sözler basının haber sütunlarında yer aldı. Hatta Tahran radyosu da bu sözlerin bir kısmını cuma günü yaptığı mizah programında nakletti.

Benim Karbor Bey’le yakınlığım başka bir sebeptendir. Biz birbirimizi eskiden beri tanırız, belli bir geçmişimiz var. Çocukken aynı okuldaydık. Sonraları birbirimizden koptuk. Lakin hayatta her ne zaman yardıma ihtiyacım olsa özellikle de resmî dairelerin birinde işim çıkmaza girse, devlet memurları da beni önemsemese Karbor Bey’in benden hiçbir yardımı esirgemeyeceğini biliyordum. Çünkü Karbor Bey, genellikle müdürlerle oturup kalkıyordu. Çoğunu tanıyordu. Onlarla nereden tanıştığını bilmiyorum, ama bunlar her müşkül durumu çözebilen tipten insanlardı.

Yaklaşık yedi yıl önceydi. Hayır, tam olarak söyleyebilirim ki, Karbor Bey’in bana büyük bir iyilik yapmasının üzerinden tam yedi yıl, beş ay ve on iki gün geçti. Bu zamanı şu cihetten çok net hatırlıyorum: Bugün oğlumun ömründen tam olarak yedi yıl, beş ay ve on iki gün geçti. Oğlum doğduktan sonra bir cuma günü Karbor Bey’i görmeye gittim ve ondan yeni doğan oğluma kimlik kartı almamda bana yardım etmesini istedim. O da hemen isteğimi kabul etti. Cumartesi günü birlikte nüfus idaresine gittik. Ben de yapılan yardımı karşılıksız koymadım tabii. İki dönemdir ona oy veriyorum bu yetmezmiş gibi bir de seçimlerde propagandasını yapıyorum.

Tam olarak bundan yedi yıl, beş ay ve on iki gün önceydi.

* * *

Bir süre Başkan Bey’in huzuruna çıkabilmek için nüfus idaresinde bekledik. Her yerde Karbor Bey’i büyük bir teşrifatla karşıladılar. O da genellikle

idaredeki görevlilerle çok sıcak ve samimi konuşuyordu. Karbor Bey'e genellikle şöyle karşılık veriyorlardı: "Selam, beyim, selam!", "hizmetinizdeyim," "gölgeniz eksik olmasın." "Selam, beyim, Allah yar ve yardımcınız olsun."

Nüfus müdürünün odasına bizim için çay getirdiler. Müdür beyler benim için hayırlı bir iş yapıyor olmaktan dolayı çok mutluydular. Hem nihayetinde Karbor Bey'le görüşme şerefine nail olabilmişlerdi... Uzun süreden beri onu görme arzusundaydılar... Görüşlerinden fazlasıyla istifade ediyorlardı... Derken arka arkaya birkaç defa zil çaldı ve hemen sonrasında görevli memurlar geldi. Beni, benim gibilerinin çocuklarının kimlik kartlarının çıktığı dördüncü ofisin üçüncü dairesindeki yedi numaralı şubeye götürdüler. Karbor Bey ise, Müdür Bey'in yanında kaldı.

Geldiğim bu ofiste masanın arkasında otuz yaşlarında bir adamcağız oturmaktaydı. Sağlam kale duvarları gibi yaklaşık elli altmış dosya adamın tıraşsız yüzünü ve küçük kafasını gizliyordu. Görevli memur, beni onunla tanıştırdı. Adamcağız başını hareket ettirmeden sadece alın çizgilerini, kaşlarını ve kirpiklerini kaldırdı. Bana baktı ve: "Bakayım!" Çocuğumun kimlik kartının hazırlanması için gerekli olan bütün evrakları ona gösterdim ve belki beni tanır diye: "Ben falan kimseyim." dedim. Herhangi bir tepki göstermeyince kefilim olan Karbor Bey'in ismini verdim. Onu tanır diye özellikle onun çok samimi arkadaşım olduğunu söyledim ve açıklamaya devam ettim: Bir süre önce evlendim ve Allah iki gün önce bana bu çocuğu bağışladı. Şimdi Karbor Bey, Müdür Bey'le oturmuş sohbet ediyorlar. İkisi eskiden beri arkadaşlar. Her ikisi de şimdi beni bekliyorlar. Adamcağız hiçbir şekilde bana bakmıyordu.

Zift gibi olmuş sigara izmaritini içine çekiyordu. Elini dudaklarından masanın kenarına götürdü ve yavaşça elindeki sigara izmaritini, metal kül tablasının kenarına koydu. Âdeta metalin tınlama sesinden haz alıyordu. Sonra kendi ismini, eşimin ismini, anne babamın ismini ve Karbor Bey'in ismini söyledim.

Adamcağız bütün sözlerimi iyice duyunca masanın üzerinde yığılmış kâğıt ve dosyalardan başını kaldırdı ve yavaşça baştan aşağı beni süzdü. Sağ gözünü kısıp, sol dudak altından bir bakış attı ve: "Hepsi doğru. Hiçbir eksik ve kusur yok. Tecrübeli olduğunuz anlaşılıyor. Ama maalesef vakit geçti. Öğle paydosunu tam beş dakika geçtiği için geç kaldınız. Yarın erkenden gelip, çocuğunuzun kimlik kartını alm. Selametle gidin." dedi. Şöyle karşılık verdim: "Bugün sırf bu kart için işten oldum ve yarın da gelemem."

Sözümü işitince başını biraz yukarı kaldırdı. Kaşlarını çatıp, iki gözünü de kısarak: "Yoksa siz tacir değil misiniz?"

"Hayır, ben tacir değilim," demeye kalmadan yeniden konuşmaya başladı: "Siz tacirsiniz. Omuzunuza aldığınız şaldan belli."

Ona: "Hayır, ben de sizin gibi resmî dairede çalışıyorum. Sizin gibi o şubelerden birinde masam var. Ayrıca biz öğleye kadar çalışmıyoruz. Öğleden

sonra da iki saat çalışıyoruz. Bütün işçiler, bu şekilde saat ikiye kadar işlerini yürütüyorlar.

Konuşmama daha fazla fırsat vermedi. Birden parladı ve üzerime atladı.

– Hayır, siz satıcısınız. Devletin makamlarını suistimal ediyorsunuz. Siz her gün insanlar için kimlik kartları alıyor ve satıyorsunuz. Ben buraya sizin gibi insanlar gelsin ve işleri yapılırken beni rezil rüsva etsinler diye oturmam. Şimdi derhâl gidin ve dosyanızı almak için yarın gelin.

Zili çaldı ve hizmetli geldi. Telefonun ahizesini alıp, beni polis gücüyle çıkarmasını emretti. Kendi işimi kendim yaptım ve çıktım. Dosdoğru nüfus genel müdürüne çıktım; fakat dördüncü ofisin üçüncü dairesindeki yedi numaralı şube müdürünü şikâyet etmek için değil. Zira ben insanların ayağını kaydırın cinslerden değilim. Arkadaşıma –Karbor Bey– danışmak için yanma gittim. Hizmetli kapıyı açtı ve nüfus genel müdürü, masasından kalktı. Karbor Bey: “İyi, biz daha fazla rahatsızlık vermeyelim.” diyerek masadan kalktı.

Müdür Bey biraz daha dinlenip, bir fincan da çay içmemiz için ısrar etmesine rağmen Karbor Bey kabul etmedi. Oradakilerle vedalaşıp, Müdür Bey’e de sonsuz teşekkürlerimizi ilettikten sonra ayrıldık.

Hizmetliler, bizi saygı ve selamlarla uğurladılar. Karbor Bey, yolda itirazı mümkün olmayan bir tutumla: “Biraz fazla sürdü.” dedi.

Cevap vermedim. Zira henüz çocuğumun kimlik kartını alamadığımı söylemek istemiyordum. Sonra Karbor Bey, nüfus müdüründen sohbet açtı. Onun kötü bir adam olmadığını, birtakım ıslahatlarda bulunduğunu ve şimdi de kimlik kartlarında, özellikle hazırlanması birkaç dakikadan fazla sürmeyen bir tasarının hazırlanmasında radikal bir değişiklik yapma düşüncesinde olduğunu söyledi. Birden bana döndü ve: “Ver bakayım, nüfus kartında ne tür değişiklikler yapmışlar?” dedi.

Olayın iç yüzünü ona anlattım. Güldü ve tekrar daireye döndük. Henüz nüfus genel müdürlüğünün kapısından girmeden tekrar dördüncü ofisin üçüncü dairesindeki yedi numaralı şubeye gittik; fakat bu defa farklı şekilde girdik.

Karbor Bey, hizmetlilerden birine bize rehberlik edip, dördüncü ofisin üçüncü dairesindeki yedi numaralı şubenin özel korumasının itirazına aldırmadan kapıyı bize açması için iki kıran verdi. Masanın arkasında oturan adama bilmiyorum ne dedi, ne işaret etti; ama dosyaların arasında kaybolan adam, bu defa yerinden kalktı ve Karbor Bey’e sandalye uzattı. Bana da getirmelerini emretti.

Karbor Bey, ona elini uzatarak: “Biz misafiriz. Yönetmelik gereği öğleden sonra kimlik kartı çıkarma başvurusunu kabul etmediğinizi biliyorum; fakat bu istisnai bir durum.”

Şube müdürünün konuşmasına fırsat vermiyordu.

– Öğleden sonra ne kadardı? Beş dakika mıydı? Hayır, hayır değildi. Sadece iki dakikaydı. Pekâlâ, iki buçuk dakikaydı. Fark eder mi?

Tasavvur dahi edemeyeceğim bir çeviklikle şube müdürünün masasındaki çekmece açıldı ve dostum Karbor Bey, iki tümenlik bir banknot ve beş riyallık tek banknotu çekmecenin içine fırlattı ve odadan çıktı. Ben kaldım...

* * *

Uzun uğraşlar neticesinde çocuğumun kimlik kartı çıktı. Birkaç dakika da imzalanmasını bekledim. Şube müdürü adamcağız, görünüşünden ne kadar acemi olduğumu anladı. Bana bakıyordu. Gayriihtiyari elindeki kalemi dördüncü ofisin üçüncü dairesindeki yedi numaralı şubenin notları üzerinde gezdiriyordu.

“Allah sizi affetsin. Çocuklarınız hâlâ küçük mü? Benim sekiz tane evladım var. İlk eşim birkaç yıl önce sizlere ömür. Çocuklara annem bakıyor. Bana aylık doksan beş tümen veriyorlar. Ben de hastayım. İlk defa insanların işini bu şekilde hallettiğimi söylemiyorum. Hayır, birkaç yıldır. Ama ne zaman sizin gibilerden birine rastlasam utanıyorum. Eğer sizin de gerçekten benim gibi resmi dairede memur olduğunuzu bilseydim size bu şekilde davranmazdım. Ama size bir nasihatte bulunmak istiyorum. Neden işinizi bilmiyorsunuz? Neden öğrenmiyorsunuz? Siz sürekli idare müdürü olan dostunuz hakkında konuşuyordunuz. Meğer ben onun bu iş yerinin gerçek sahibi olduğunu bilmiyormuşum.” Bir süre durdu ve dedi: “Bu işte uzman olmayan bir kişi her zaman idare müdürü oldu. Size söz veriyorum, artık her ne vakit olursa olsun ister öğleden önce beş dakika olsun, ister öğleden sonra beş dakika insanların işini halledeceğim.”

Çocuğumun kimlik belgesini aldım. Vedalaştım ve oradan ayrıldım.

Karbor Bey, nüfus genel müdürü olmuş ve bu haberi birkaç gün önce bütün gazeteler yazmıştı. Özellikle kısa bir süre önce dairede basının da dikkatini çeken bir takım yolsuzluklardan sonra ülkenin bütün işlerinde önemli gelişmelerin sinyallerini veren böyle bir atama çok yerinde bir karar olarak telakki edildi.

Karbor Bey, benim arkadaşımdır. Hayatta bana defalarca yardım etmiş, ben de iki defa şura meclisinde milletvekili olması için ondan yana oy kullanmışım. Nüfus genel müdürlüğü onun için küçük bir iş. Buna rağmen onu tebrik etmeye özellikle dördüncü ofisin üçüncü dairesindeki yedi numaralı şube müdürü adamın bana söylediği son cümleyi ona hatırlatmaya gittim.

Bu işte uzman olmayan birileri her zaman idare müdürü oldu. Size söz veriyorum, ben de artık her ne vakit olursa olsun ister öğleden önce beş dakika olsun ister öğleden sonra beş dakika insanların işini halledeceğim.”

Nüfus genel müdürü Karbor Bey, beni çok sevecen karşıladı.

– Hoş geldin! Çok memnun kaldım.

Benim için çay ve kahve getirmelerini söyledi. Kendisi de bana sigara ikram etti. Yeni görevini tebrik etmek için yanma gelmemden dolayı çok mutlu

oldu. Sonra bana yardımcısını tanıştırdı. Nüfus genel müdür yardımcısı beni hemen tanıdı. Elimi sıktı ve: “Allah size başka evlat vermedi mi?” dedi.

Nüfus genel müdür yardımcısı, yedi yıl, beş ay ve on iki gün önce dördüncü ofisin üçüncü dairesindeki yedi numaralı şube müdürüydü.

* Bozorg Alevi, 1904 yılında Tahran’da tüccar bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. ilk ve orta öğrenimini Tahran’da tamamladıktan sonra 1920 yılında Avrupa’ya gitti. Almanya’da Eğitim bilimleri bölümünde tahsiline devam etti. 1927 yılında İran’a döndükten sonra Tahran sanat okulunda öğretmenlik yapmaya başladı. Sosyalist bir gruba katıldığı için 1937-41 arasında hapiste kaldı. Bu dönemde hapis deneyimlerini anlattığı öykü kitabı Zindan Notları’nı kaleme aldı. Böylece hapisane edebiyatında kaleme alınan zindan hatıralarının anlatıldığı ilk öyküler Bozorg Alevi tarafından yazılmıştır. Yazar kısa öyküler yayımladıysa da asıl şöhretini bir dönemin siyasi meselelerini kapsayan bir aşk ilişkisini işleyen Çeşmhâyeş adlı romanına borçludur. Uzun yıllarını gurbette geçiren Alevi, Berlin’de kalp krizi geçirip bir süre hastanede yattıktan sonra 1997 yılında 93 yaşında yine gurbette vefat etti.

GÜLNARA İLYASOVA*

ÇEVİREN: ÖMER KÜÇÜKMEHMETOĞLU

SEN BİL

Zodiye teyze ağır hastalık sebebiyle hastanede yatan tanışı Alime'nin hâlini hatırlını sormak için onun yanına gitti. Hastaneden çıktıktan sonra kızı Saniye'nin yanına uğramaya niyetlendi. Yolda dokuz aylık torununa sevine sevine oyuncaklar aldı. Zodiye teyzenin birinci torunu olmasından dolayı, çocuğa alman her şey ufacak ve acayip görünüyordu. Bu yüzden çocuğa bir şeyler almak için dükkâna geldiğinde, alacağı şeyleri sevinerek seçerek alıyordu. Dükkândan çıkıp, Saniye'nin evine doğru yürüdü. Her zaman olduğu gibi Zodiye teyze cep telefonunu evde unuttu. Dışarı çıktığı zamanlarda telefonu yanına almaya bir türlü alışamamıştı. O gençken böyle bir telefon nerde bulunurdu? O zamanlar diğer şehirlerde yaşayan hısım akrabalarına ancak postaneden telefon açılabilirdi. Şimdi ise her şey kolaylaşmıştı. Ufacak bir telefonu çantaya ya da cebe koyarak istediğin yere telefon açmak mümkündü. Zodiye teyze bu imkânâ şaşkınlığından bir türlü alışamıyordu. Şimdi de Saniye'nin evine iyice yaklaşmıştı, kızı evde olmazsa ne yapacağını düşünüyordu. Elbette, telefonu yanında olsa, telefon açıp Saniye'nin nerde olduğunu öğrenirdi. Ama telefon yanında yoktu. Kızının evde olduğunu ümit ederek avlu kapısını çaldı. Avludan adımlar işitildi. Saniye evde idi. Avlu kapısını açıp annesini gören genç kadının yüzünde tebessüm belirdi. Kucaklaştılar ve eve girdiler.

Zodiye teyze eve girer girmez “Çocuk ne yapıyor? Uyuyor mu?” diye sordu.

Saniye “Uyuyor.” dedi. Ben akşam yemeğini hazırlayacağım. Uyansa, yardım edebilir misiniz anne?

– Elbette, sorma canım. Diğerleri işte mi?

– İşteler. Siz oturunuz. Şimdi kahve yaparım.

Zodiye teyze mutfaktaki masanın yanına oturdu. Tanışı Alime'nin hastanede yattığını söyledi. Saniye çabucak bir kahve pişirdi ve masaya lezzetli şekerler koyarak annesine hürmet etti. Saniye de annesinin arkadaşı Alime'yi iyi biliyordu. Kaynanasından onun hastaneye düştüğünü duymuştu. Ama gidip ziyaret etmek, hâlini hatırlını sormak için boş vakti olmamıştı. Çocuğa bakıyor, yemek pişiriyor, çamaşır yıkıyordu. İşte bütün gün ev işleriyle meşguldü.

Saniye annesinin yanına oturup “Alime teyzeye ne oldu? Ağır hasta dediler, ama hastalığının ne olduğunu kimse söylemedi.” diye sordu. Sonra “Siz kahvenizi içiniz, çikolatalı şekerlerden yeyiniz, çekinmeyiniz anneciğim.” diye ilave etti.

Zodiye teyze “Sağol evladım. Saniye biliyor musun ağır hastalık ne? Kanser yavrum. Kulağını çekip yere tükür. Alime teyzemiz bugün var yarın yok. Tövbe tövbe.” Bu sözlerle Zodiye teyze kendisinin ve Saniye’nin kulağını çekip tuf tuf dedi. Çok güzel, şakalaşmayı çok seven bir kadındı. Altı ay içinde sarardı soldu.

Saniye “Çocukları yanındadır.” dedi.

Bu sözleri duyan Zodiye teyzenin yüz ifadesi değişti. Sanki Saniye çok olumsuz sözler söylemişti. Saniye, annesinin yüz ifadesine bakamıyordu. Ne söyleyeceğini bilemiyordu.

Çocukları mı, dedi Zodiye teyze. Sesinde bir kızgınlık duyuldu. Bir oğlu bir kızı var ancak biri de yanında değil. Şimdi yaz, para kazanıyorlar, anneleri de son anlarını yaşıyor. Ay kızım, Alime teyzenin düştüğü zor ve hor durumu ne sen sor ne de ben söyleyeyim. Anlatmak da istemem.

Saniye, Alime teyzenin hâline çok acıdı. Annesine bu konuda daha birçok şey soracaktı, bir yardıma ihtiyacı var mı diyecekti belki, ancak o esnada yan odada Ali’nin sesi duyuldu. Birden ikisi kalkarak ona doğru koştular. Saniye oğlunun beşiğinin yanına gelip, onu kucağına aldı ve:

– Bak, kim geldi? Ninemiz geldi, dedi.

Zodiye teyze yanında getirdiği oyuncakları Alicik’e göstererek, onu sevin-diriyor ve okşuyordu.

Ninesi “Alicik büyümüş pehlivan yiğit olmuş.” diyordu.

Böylelikle annesi ve ninesi çocukla meşgul oluyorlardı, bir taraftan da yemek pişiyordu. Akşama yakın Zodiye teyze eve dönecek olup “Karanlığa kalmayayım.” dedi.

Saniye, annesini çok özlemişti. Bu yüzden onu göndermek istemedi. Bir iki gün kalmasını rica etti.

Zodiye teyze “Yok kızım bugün kalamam. Yarın teyzen gelecek. Unuttun mu yoksa? Sonra bir gün teyzenle ikimiz geliriz, kısmet olursa.” dedi.

Bu sözlerle anne kız vedalaştılar. Zodiye teyze otobüs durağına doğru yürüdü. Saniye ise eve girip, Alicik’in beşiğinin yanına oturdu. Annesinin Alime teyze hakkında söyledikleri bir türlü aklından çıkmıyordu. Alicik gülerек oynuyordu. Saniye’nin aklında düşünceler kol geziyordu.

“Niçin böyle sabilerden annelerini horlayan insanlar çıkıyor?” sorusu aklına geldi. Böyle düşüncelere dalan Saniye eline kâğıtla kalemi aldı. Gölünü dolduran bütün duyguları kâğıda dökmeye, hislerini yazmaya niyetlendi. Masaya oturup yazmaya başladı:

“Oğlum Alicik, sen bu mektubu bir gün okur musun bilmiyorum. Ancak bugün ninenden hayati bir olayı öğrenerek müteessir oldum. Ninenin arkadaşını çocukları ortada bıraktı. O, pek hasta. Sen şimdi daha dokuz aylık bebecsin. Ben yanına oturdum ve bu mektubu sana hitap ederek yazıyorum. Oğlum, belki ben de yaşlandığımda elden ayaktan düşerim, hastalanırım ve bana senin yar-

dım etmen gerekir. Sen beni ortada bırakma, benden vazgeçme evladım lütfen. Benim senin annen olduğumu unutma. Annesini üzen insan bu dünyada iflah olmaz. Ben seni dokuz ay bekledim, evladım. Sen dünyaya geldikten sonra, gücüm yetmese de bütün vücudum ağrıya da seni bağrıma basıp kendimi en bahtlı insan olarak hissettim. Uykusuz gecelerimi beşiğinin yanında geçirdiğimi bil. Sevinçle sana ninni söylediğimi bil. Senin ağladığında kalbimin kederden ne kadar yandığını iyi bil. Güldüğünde ise başımm göklere değdiğini bil. Senin anne dediğini duyup, en nazik hislerle gönlümü doldurduğunu bil. Sen ilk kez oturduğunda, ayaklarının üstüne zar zor basıp ayağa kalktığını gördüğümde sevindiğimi bil. Senin bana minicik ellerini uzattığında, seni alıp bağrıma basıp okşadığımı bil. Benim kucağıma çıkmak için entarimden asılıp kaldığını bil. Yıllar geçer sen büyürsün ancak gözümün önünde ufacık bir Alicik duracak. Kulağımda ise “ee-ee-ee” diye konuşman kalacak. Benim bir tanem. Sabi yavrum, emzirdiğim sütüm helal olsun. Sana bakıp, büyüdükten sonra merhametli ve akıllı bir insan olacağını ümit ettiğimi bil. Sen benim sevincim, bahtım, Allah`ın en kıymetli hediyesisin evladım. Bu ana sevgisidir, oğlum. Bu sevgi sınırsız, bitmez. Her zaman sana rıza göstereceğim ve Allah`tan senin için uzun ömür, sağlık ve saadet dileyeceğim. Bütün dualarımda seni anacağım. Sen bunu iyi bil, oğlum. Hiçbir zaman annenden vazgeçme evladım. Kalbimi kırma lütfen. Benim seni doğurup büyüttüğümü bil, unutma. Sen şimdi sabi bir yavrusun, annen olmadan bir şey yapamazsın. Ben her zaman yanındayım. Seni besliyor, üstünü giydiriyorum. Senin yardımına ben de muhtaç olurum. Sen de benim gibi yanımda ol. Sadece yanımda ol, anneni ağlatma, annenden vazgeçme!”

Saniye`nin gözleri doldu. Yazdıklarını bir kez daha okudu. Kalbi biraz boşaldı, gönlü hafifledi. O esnada kapı dövüldü. İşten kocası gelmiştir. Hemencecik kalkıp yazdığı mektubu rafta duran kitaplardan birinin arasına koydu. Kapıyı açmak için odadan çıktı. Belki, Alicik bir zaman bu kitabı alıp okumak ister ve bu mektubu o sayfalar arasmda bulur. Aylar, yıllar geçer. Zamane değişir; ancak anneler ve onların mukaddes duyguları değişmez. Allah annelerin eline çok güç vermese de onların kalplerine çok güç vermiş. Bu güç anne sevgisidir. Anneler bu sevgiyle yaşıyorlar, bu sevginin yardımıyla nefes alıyorlar, bu sevgiden ilham alıyorlar.

¹ Gülnara İlyasova, 30 Ekim 1989 tarihinde Özbekistan Cumhuriyetinin Fergana vilayetine bağlı Kuvasay şehrinde dünyaya geldi. Daha sonra Margılan şehrine taşındı. 1997 yılında Kırım’a döndü. Bahçesaray’a yerleşti. İlköğrenimini Bahçesaray’da 2007 yılında iftihar diplomasıyla tamamladı. Aynı sene Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesine kaydını yaptırdı. 2012 yılında Kırım Tatar ve Türk Filoloji Fakültesinin Kırım Tatar ve Ukrain Dili Bölümünü başarı diplomasıyla bitirdi. 16 yaşından itibaren hikâyeler yazmaya başladı. Üniversitede Ablaziz Veliyev’in yönlendirmesiyle eserlerini Yıldız Dergisi’nde bastırdı. Şu anda Kırım Bahçesaray’da yayın hayatına devam eden Rusça “Slava Trudu” (Emeğin Sesi) gazetesinin Kırım Tatarca yayımlanan sayfasının editörlüğünü yürütmektedir.

OTURUM: ÖYKÜ ELEŞTİRİSİ

Ayşe Demir: *Davetimize icabet ettiğiniz için teşekkür ediyoruz. Bugün sizlerle ele almak istediğimiz konu “Öykü Eleştirisi”. Öncelikle üzerinde konuşacağımız konuyu bir çerçeve içerisinde değerlendirmek amacıyla eleştiriyi kavramsal açıdan ele alalım istiyoruz. Daha sonra öykü eleştirisi üzerine neler düşünüyorsunuz ve öykü eleştirisi üzerine neleri dâhil etmek mümkün sorusunu yanıtlamanızı istiyoruz. Eleştiri, tahlil, tanıtım ya da akademik eleştiri... Bu konulardaki fikirleriniz nedir, nasıl bir tanıma gidebiliriz buradan? Genel kanaatlerinizi alarak başlayalım isterseniz.*

Abdullah Harmancı: Öykü eleştirisi diye özgün, farklı bir eleştiri alanı olduğunu düşünmüyorum; edebiyat eleştirisi var fakat. Metinsel anlamda değil, metin dışı anlamında öyküye ilişkin farklılaşmalar söz konusudur ama genelde öykü eleştirisini konuşmak eleştiriyi konuşmaktır. Tabii ki zaman içerisinde türler ayrılmış Cumhuriyet Dönemi edebiyatımız içerisinde. En başta şunu söylemek isterim, benim eleştiriden anladığım şeye, yıllar önce Rasim Özdenören’in bir metninde okuduğum ayırım tam denk geliyor. Eleştirmen, yargılarını gerekçelendiren kişidir, Özdenören’e göre, mealen söylüyorum tabii. İşte beğeniyorum, beğenmiyorum gibi. Ki bu çok önemli. Bunu küçümsemiyorum, bir yargıya varabilmektir bu. Seviyorum, sevmiyorum kadar basit de olsa bir yargıya varabilmek gerekiyor bence. Ama tabii ki ortalama bir okur ile eleştirmeni ayıran şey bunun gerekçelendirilmesidir. Aslında bu gerekçelendirmedir eleştiri süreci bütünüyle. Bence, çözümleme ya da tahlil denilmiş, tahlil kavramı da eleştirinin ancak bir bölümüdür. Onu ben ayrı bir tür olarak düşünmüyorum. Çünkü her eleştiri ister istemez bir çözümleme yapar. Hüküm vermek; gerekçelendirmek ve eseri ya da sanatçıyı –öncelikle eseri– sanatçının edebî kişiliği içinde bir yere koyabilmek, daha da önemlisi edebiyat tarihi içerisinde ona bir konum verebilmektir. Aslında “eleştiri yoktur” tartışmalarının altında yatan sebeplerden birisi de kuramsızlıkla ilgili bir durumdur. “Bu eleştiriyi neden yapıyorsunuz, hangi noktaya dayanarak yapıyorsunuz?” gibi. Bunu açarak biraz zenginleştirmek istiyorum bu konuyu, mesela Berna Moran’ın

Ayşe Demir, Güray Süngü, İsmail Özen, Abdullah Harmanlı

Yaban romanı ile ilgili yaptığı eleştirisini okuduğum zaman, benim de kendimce *Yaban*'a ilişkin yorumlarım vardı, hiç düşünemediğim bir şeyi fark ettim ya da Berna Moran'ın bunu fark ettiğini gördüm. O da şudur, detay vereyim: *Yaban* romanı 1932'de yazılmış; olaylar ise 1922'de geçiyor. Şimdi biliyoruz, *Yaban* romanında Anadolu insanına bir öfke, bir hınç var; bunun sebebi beni bir okur olarak düşündürmüştü, neden bu kadar hınçlı Yakup Kadri, gibi. İlginç bir şey söylüyor Berna Moran. Bu arada geçen on sene içerisinde Türkiye'de olup bitenler, –daha açık konuşmak gerekirse Cumhuriyet rejiminin yapmak istedikleri– Anadolu halkından gördüğü mukavemet, kendisini Kemalist olarak tanımlayan bir yazarın bu hınca sahip olmasının sebebidir. Şimdi eleştiriden kastettiğim tam da budur. Çünkü ortalama bir okurun bu kadar derin bir şey bulması mümkün değil. Ya da şöyle sadece başlıklarını söyleyeyim: Mesela Mehmet Kaplan'ın *Başını Vermeyen Şehit* öyküsünü tahlil ederken oradan eski destanlara gitmesi... Destanla –yani bir roman diyebiliriz buna– modern anlatılar arasındaki farkları mekân, zaman, detaylı anlatım veya psikolojik çözümlemeleri vurgulaması, tam da eleştiri dediğimiz şeyi ortaya çıkarıyor. Dedğim gibi, bu kavramları yan yana koyacak olursak, bence bunlar ayrı bir tür olmaktan ziyade eleştirinin zorunlu bir bölümüdür. Ama Mehmet Kaplan'dan İsmail Çetişli'ye kadar pek çok hocamızın –malumunuz– tahlil kitapları olduğu için belki de, tahlil artık zihnimizde yavaş yavaş müstakil bir türe dönüşüyor. Burada akademik eleştiri ile ilgili de şunu görüyorum: Çevremde, akademik eleştiriye yazarların da okurların da soğuk baktığını görüyorum. Bunun sebebi de akademik çalışmanın zorunluluk duyduğu şablonlar ve tekrarlar olabilir diye düşünüyorum. Bunu kendimce şöyle slogana dönüştürdüm: Kurama ve yöntem ihtiyacımız olduğu kadar, şablonlara ve ezbere de alerjimiz var.

Demir: Kendine özgü dilden uzaklaştırıyor herhâlde.

Harmancı: Evet, nesnelleştiriyor... Bu da daha çok akademik. Ama şunu da söyleyeyim son olarak, her ne kadar sanatçılarda, öykücülerde, romancılarda, şairlerde akademisyenlere ve akademik çalışmalara karşı mesafe varsa da hepimizin elinin altında bir Tahsin Yücel kitabı, bir Berna Moran kitabı, bir Mehmet Kaplan kitabı vardır. Ve bunlar her gün yararlandığımız eserlerdir. Yani iyi akademik çalışmalar vazgeçilmezdir diye düşünüyorum. Ama bunun çok şablonlu bir durumu var. Burada “tanıtım” terimini de söylediğiniz için, programdan önce

de Güray Süngü ile galiba biraz farklı baktığımız ortaya çıktı. Ben tanıtımların bugün, Güray’ın da söylediği gibi, sektörel olduğunu ve profesyonel yayınevlerinin özellikle böyle ısmarlama yazılar yazdığını görüyorum. Şunu itiraf edeyim, uzun zamandır gazetelerin kitap eklerini de okumuyorum, takip de etmiyorum. Hâlbuki ben de bir zamanlar bu organlara yazılar vermiştim, benimle ilgili yazılar da çıktı doğal olarak. Çünkü tanıtım tamamen bugünkü yayıncılık sektörünün bir aracı gibi ve eğer bu tanıtımların içerisinde tanıtım sınırlarının dışına çıkmaya cüret ederseniz, o çok can sıkıcı bir şeye dönüşüyor, bunu hissediyorsunuz çevrenizde...

Demir: *Teşekkür ediyorum Abdullah Hocam. Bu sorunlara ve kavramlara bütüncül bir bakış açısıyla yaklaştınız. Hepsi de eleştirinin olmazsa olmaz bölümleri. Akademik eleştirinin belki diliyle belki şablonuyla bir kavram olarak değerlendirilebileceğini söylediniz. İsmail Bey, siz bu temelden hareketle neler söyleyebilirsiniz?*

İsmail Özen: Ben ilk önce eleştirinin etimolojik kökeninden başlamak istiyorum; kelime elemek, elden geçirmek anlamlarını taşıyor. Bir sanat eserinin özelliklerini, güçlü ve zayıf yanlarını, özellikle eserin derin ve kapalı anlamlarını ortaya koymak ve edebî eserin edebiyat tarihi açısından değerini ortaya koymak olarak düşünüyorum eleştiriyi. Bunun yanında birtakım eleştirmenler, sanatçılar farklı yaklaşımlar da getirmiş konuya. Edip Cansever, eleştirmenin bir sanatçı olduğunu söylüyor ki bu da ilginç bir yaklaşım. Onun dışında Turgut Uyar, Erdal Öz eleştirmenin mutlaka bir sanatçı sezgisine, sanatçı sağduyusuna sahip olması gerektiğini vurguluyor. Bunun dışında Hüseyin Cöntürk, eleştiriyi bir bilim olarak görüyor fakat farzımahal Füsun Akatlı, edebiyat olayı olarak görmüş. Bunların dışında Suut Kemal Yetkin eleştirinin bir karakter ve ahlak işi, dürüstlük işi olduğunu da söylüyor. Yani eleştirmenin dürüst olması gerektiğini söylüyor ki bu da önemli bir yaklaşım. Ben de bunlara ilaveten günümüzde

eleştirinin felsefeyle yahut sanat felsefesi ile desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum. Eleştirmenliğe soyunan birinin mutlaka bir miktar sanat felsefesinden yahut da günümüzün felsefî eğilimlerinden haberdar olması gerekiyor. Edebiyat tarihine baktığımızda sanat ve felsefenin birbirine koşut bir yürüyüşü olduğunu görüyoruz. Yani işte, egzistansiyalizmin edebiyata yansması çok belirgindir, diğer felsefî akımların da öyle. Günümüzde Derrida'nın yaklaşımları ile post-modern eserlerin uyuşması bağlamında da bunu söyleyebiliriz. Eleştirmenin mutlaka kendi çağının eğilimlerini yorumlayabilecek bir felsefî birikime sahip olması gerektiğini düşünüyorum. Öykü eleştirisine yönelik özel bir başlık açmayı gerekli görmüyorum. Roman ve öykü eleştirisi yapan birçok yazarın şiir eleştirisi bile yaptığını biliyoruz. Mesela Murat Belge'ye bakmıştım en son dün akşam, Divan edebiyatı üzerine de roman üzerine de hikâye üzerine de yazmış. Yani öykü eleştirisi diye özel bir başlık açmayı gerekli görmüyorum. Zaten mahiyet anlamında bunlar birbirinden farklı değil. Günümüzde öykü verimleri çok arttı. 314 tane yeni öykü kitabı basılmıştı galiba 2015'te. Belki tanıtım yazılarının bu kadar artmasının sebeplerinden birisi de budur. Bu kadar kitabın eleştirisini yapabilecek sayıda eleştirmenimiz var mı? Bunu düşünmek lazım. Bu anlamda –yani bir yılda bu kadar çok öykü kitabı basılıyorsa– eleştirmenlerin belirli bir türe ağırlık vermeleri daha iyi olabilir. Mesela Ömer Lekeşiz, Necip Tosun ve Semih Gümüş, genel itibarıyla günümüzde öykü eleştirisi üzerine yoğunlaşan isimler. Fakat Semih Gümüş son yıllarda, belki kendisi de roman yazdığı için, daha çok roman eleştirisi yazmaya başladı. Özetle şunu söylüyorum, verimler arttığı için belki böyle bir uzmanlaşma gerekli olabilir. Öykü eleştirisine nelerin dâhil edilebileceği meselesi tamamen eleştirmenin eleştiri kuramına ve anlayışına bağlı bir husus. Bunların dışında eleştiri, tahlil, tanıtım, akademik eleştiri ile ilgili olarak şöyle söyleyebilirim: Günümüzde bütün bunları “eleştiri” başlığı altında topluyoruz biz. Yani ayırmadan, genel olarak “eleştiri” dediğimizde belki içine tahlil de tanıtım yazıları da akademik eleştiriler de giriyor. Eleştiri, kendi gelişim tarihi boyunca birçok farklı metot ile yapılmış; bu alanda birçok kuram ortaya konmuş. Bu anlamda eleştiri geniş bir anlamsal çerçeveye sahiptir diyebiliriz. Tahlil ise daha çok liselerde veya üniversitelerde öğrencilere ödev verildiğinde gördüğüm, tanık olduğum bir durum. İşte bir eseri şekil, içerik, kişiler, olay, olay örgüsü, mekân, zaman, bakış açısı ve dil gibi farklı açılardan analiz etmek, ayırtmak, özelliklerini ortaya koymak. Tahlilde sanki çok spekülâtif düşünceler yokmuş

gibi geliyor bana. Sadece bir ayırıştırma ameliyesi yapılıyor gibi. Üniversiteden hocam olan Mehmet Tekin'in Peyami Safa romanlarına ilişkin yazdığı eser biraz tahlil görüntüsü veren bir metin genel itibarıyla. Tanıtım yazıları, şimdi bunu nasıl değerlendirmek lazım, günümüzde edebiyat çetelerinin kendi dergilerinde veya gazetelerinde veyahut gazetelerin verdiği kitap eklerinde daha çok reklam amacıyla yaptıkları ve yine daha çok eserin olumlu yanlarını ortaya koydukları yazılardır, diyebilirim. Tabii bunu şöyle makul karşılamak da mümkün: Biraz önce dedik, çok fazla eser basılıyor dolayısıyla eleştirmenlerin hepsine yetişmesi mümkün değil. Bir de eleştirmenlerden çok şey bekleniyor galiba. Sonraki soruda geleceğiz ama meseleye bir de şu açıdan bakmak gerekiyor sanırım: Edebiyat dünyasının bir eleştirmene vadettiği şey nedir, itibarlı bir iş midir edebiyat eleştirmenliği? Değildir. Hatta genelde, edebiyat eleştirmenleri edebiyat dünyasının kötü çocuklarıdır. Bu şartlarda bir insan neden eleştirmenliğe soyunur bunun üzerinde de düşünmek gerekiyor herhâlde. Dolayısıyla bunları makul bir çerçevede değerlendirmek istiyorum. Tanıtım yazılarının da en azından yayınevleri bağlamında bir gereklilik olduğunu düşünüyorum. Başka türlü okur eseri nasıl tanıyacak? Birçok eser var çünkü. Tanıtım yazıları da çıkmasa eser hakkında hiç kimse, hiçbir şey söylememiş olacak belki. Bu manada bir gereklilik olduğunu düşünebiliriz. Bir de yayınevleri nihayetinde ticari kurumlardır, kitap basabilmesi için bir gelirinin olması gerekiyor. Akademik eleştiriye de tamamen akademik çevrelerin tezleri veyahut puan almak için yazdığı makaleler diye yorumlamak istiyorum. Bu tür yazıların en belirgin özelliği, başkalarının yaptığı yorumları alıntı olarak eserimize taşıyabiliyorsunuz ama çelişkiye bakın ki kendiniz bir yargıya varamıyor, kişisel düşüncelerinizi ortaya koyamıyorsunuz.

Harmancı: Başarılı bir örnek yok mu akademik eleştiriler arasında?

Özen: Şimdi, Mehmet Kaplan'm eleştirilerini öznel eleştiriye dâhil eden araştırmacılar var, ben öyle okumuştum. *Hikâye Tahlilleri* ya da *Şiir Tahlilleri* gibi metinlerin akademik eleştiri bağlamında değerlendirilemeyeceğini söylüyor galiba Hüseyin Özçelebi. Muhtemelen izlenimci, öznel eleştiriye dâhil ediyordu Mehmet Kaplan'ı.

Demir: Öznel olması, izlediği yoldan kaynaklanıyor belki. Hatta sezgisel diyenler var Mehmet Kaplan için, ama o genelde metin içerisinde kalmayı tercih ettiği için belki daha çok şahsi yorumlarına yer verebiliyor. Öznellik değil de takip ettiği eleştiri kuramının gereklilikleri belki...

Özen: Evet, izlenimci eleştiri diyor sanırım Özçelebi, yanlış hatırlamıyorsam öyle diyordu.

Harmancı: Mehmet Kaplan dışında da örnekler verelim ama. Mesela Yıldız Ecevit'in *Orhan Pamuk'u Okumak* kitabı gündem olmuştur, konuşulmuştur. Akademisyenlerin yazdığı kitaplar eşittir akademik eleştiri diyemeyiz.

Özen: Şöyle soralım o zaman –sen daha iyi biliyorsun yine, Ayşe Hanım daha iyi biliyor– bu yazılardan, makalelerden dolayı bir puan almış mıdır Yıldız Ecevit; yoksa kişisel olarak edebiyat piyasasına sunduğu bir şey midir bu eser? Yani ondan puan aldı mı ya da bir tez miydi bu? Akademik fikri olan birisi de herhangi bir eleştiri kuramına göre eleştiri yapabilir ve edebiyat kamuoyuna sunabilir tabii. Bunun pek çok başarılı örneği de var.

Harmancı: Benim itiraz ettiğim şu: elemeyeceğimiz kadar çok örnek var olumlu, örneğin Berna Moran’dan başlarsak... Haklısın, akademisyenler yazdığı için ona mutlaka akademik eleştiri diyemeyiz.

Özen: Diyemeyiz, orası kesin.

Harmancı: Bugün elimizin altında olan kitapların çoğu da akademisyenler tarafından yazılmış. Bunların hepsini de öznel, izlenimci diye de ayıramayız. Çok başarılı ve her an başvurduğumuz eserler. İşte az önce *Yaban*’ı söylemiştim, örnekler var gibime geliyor. Ama kahir ekseriyette de bir şablonculuk, bir kuralcılık, ezberci yaklaşım var. Onlar zaten genellikle tez falan oluyor ve iz bırakmıyor.

Demir: Ona da sanırım, zaman karar verecek.

Özen: Üniversitelerde edebiyat piyasasındaki çok daha birikimli akademisyenler olduğunu düşünüyorum. Onu net söyleyeyim. Mesela aklıma hemen Hilmi Uçan geliyor.

Demir: *Sanırım tanıtım ve akademik eleştiri kavramları konusunda epeyce söylenecek söz var. Evet, hem ihtilaf tabii ki ihtilaf zenginleştirir bakış açısını. Genelde tanıtım ve akademik eleştiri konusunda hem uzlaştığımız hem uzlaşamadığımız noktalar, farklı bakış açıları var. Bu noktada Güray Bey, sizin bu kavramlar hakkındaki görüşlerinizi dinlemek isteriz.*

Güray Süngü: Öncelikle, Şule Gürbüz’ün *Öyle miymiş?* kitabının ilk öyküsünün içerisinde bir bölüm var. Mealen şöyle diyor: “Bir peygamber gelse bize dese ki ‘bergamotlu çay şu derde şifadır.’ Bir sürü insan çıkar, der ki kime göre, neye göre?” Bu ‘kime göre, neye göre’nin Allah belasını versin. Abdullah, Rasim Bey’den bir alıntı yaptı. “Eleştirmen yargılarını gerekçelendirendir.” diyor. Bu çok güzel. Zaten öykü eleştirisi nedir meselesine girdiğimiz zaman hemen akla şu geliyor: “Eleştiri nedir? Şudur. Kime göre, neye göre?” Bu öykü, öykü demeyelim zaten, arkadaşlarıma katılıyorum, eleştiri diye bir şey var; öykü eleştirisi, roman eleştirisi,

bunları ayrı ayrı ele almak çok doğru olmayabilir. Eleştiri dediğimiz şeyden tarih boyunca, Platon'dan Aristoteles'ten itibaren, önce sanatı tarif etmiş bu ağabeyler; ondan sonrakiler, Todorov'dan bizimkilere gelene kadar herkes, önce bir sanatı tarif etmişler. Sanat şudur; ne idir ise de ona göre bir hizmeti vardır. Yani şu işe yarar, "şudur"un içerisinde şu işe yarar çıkar oradan, o anlam çıkar. Şudur diye tarif edildiği zaman, o tariftten ne işe yaradığı da ortaya çıkar. Ne işe yaradığı ifade edildikten sonra da o işe yarayıp yaramadığı, ne kadar yarayıp yaramadığı, ne ölçüde yaradığı ile alakalı eleştiri mekanizması ortaya çıkar. Hep böyle olmuş. Misal; Yansıtmacılar, yansıtın der, nedir bu, "sanat hayatı yansıtır; hayatı yansıtandır." Bu eleştiri kuramına göre bakarsak bir sanat eseri, gerçekliği ve hayatı yansıtıyorsa başarılıdır. Özdenören'in tarifine gelirse "Ben bu eseri beğendim" bir yargıdır. Ben bunu gerekçelendiriyorum çünkü hayatı yansıtıyor. Yansıtıyorsa başarılıdır. Yansıtmayan binlerce, milyonlarca eser var. Faydacılar var. Marksist eleştiri kuramı da faydacılarınkine benzer. Bu faydacılar da fayda sağlasın, yani insanlığa, bir derde deva olsun, insanlığa fayda sağlasın derler eser için. Anlatımcılar var; sanatçıdır önemli olan derler. Sanatçı dediğin büyük, yüce bir insandır, sıradan olmayan bir insandır. Senin hissetmediğin şeyleri hisseder. Onun hissettiklerini okuduğun zaman o his ile tanışırsın ya da karakterine yattığı şeyleri okuduğun zaman o yaşamı deneyimlersin; bu da sana yeter de artar derler. Asıl olan sanatçıdır onların odağında. Biçimciler var. Metnin yapısıdır önemli olan derler. Metne odaklanırlar, estetikçilere de benzerler bu açıdan. Okur merkezli kuramlar var, burada iyice kafa uçar, en azından benim kafam uçuyor. Edebiyatı sorumlu sayanlar var, yine bu Marksist eleştiri kuramı benzeri bir şey. Onlar da sanat dediğin şey sorumludur bir şeylerden der. Onlara göre sanatı inşa ediyorsan, bir sanat eseri ortaya koyuyorsan bir şeylerden sorumlusundur. Bu sorumluluğun bilincinde olarak yine bir derde deva olacak, dünyayı iyileştirecek, güzelleştirecek bir şeyler ortaya koyarsın, koymalısın derler. Buradan postmodernistlere bir uzanırsak darma-duman oluruz. Onların söylediklerine gidersek yani. Estetikçiler vardır mesela. Onlar tamamen kafayı yemiştir. "Bak, sanat." derler ve önünde eğilmeni, ona tabi olmanı isterler. Kısacık bir anekdot: Pazar sabahları kahvaltı yaparken TRT HD kanalında bir belgesel seyrederdik biz, eşimle. Orada, Fransız yapı-mı bir belgesel, ev eşyaları yapıyorlar, evler dekore ediyorlar. Ağabeyin bir tanesi çekmeceleri almış, oradan buradan toplamış, bunları üstünkörü üst üste dizmiş –tabii sarsıntıya el vermeyecek bir şekilde bir mühendislik kullanarak illa ki– ve bunları deri bir kemer ile bağlamış, bize sanat eseri diye gösteriyor. Karşısındaki de gerçekten harikulade filan diyor. Bu estetikçilik. Bir faydası var mı? Buna fayda açısından bakamayız, bakarsak çünkü bizi dövrerler. Onlar estetikçi. Bunlar da böyle. Değerciler var mesela; sanat değer üretir derler. Faydalı olmaya çalışmasa bile faydalı olur, derler. Mesela Tarık Buğra'nın sanat anlayışında da buna benzer bir şey var. Ben Tarık Buğra'dan okumadan

önce de böyle düşünüyordum, Tarık Buğra'da okuduğum zaman da kendimle gurur duymuştum, itiraf ediyorum. Sanat eseri dediğimiz şeyi dünya daha iyi bir yer olsun diye üretmeyiz, sanatçı olduğumuz için üretiriz, o ruha sahip olduğumuz için üretiriz. Ama dünyaya iyi gelir o ürettiğimiz şey hakiki sanat eseri ise. Değerciler de böyle biraz. Tabii bunlar böyle arka arkaya gelen şeyler değil, aklımda olanları, not ettiklerimi anıyorum. Marksist eleştiri kuramı diye bir şey var mesela, bu bizim başımıza bela, arkadaşlarım katılır mı bilmiyorum. Toplumcu gerçekçilik falan. Benim gördüğüm İslamcıların da etkisinde kaldıkları kuram bu. Geçenlerde Malatya'da dostumuz Gökhan Tokatlıoğlu Ağabey ile konuşuyorduk o da bunu söyledi. Ben de şiddetle katılıyorum. Bizim alını secdeye değen edebiyatçılarımız, sanat eserine, edebiyat eserine yaklaşırken biraz böyle bakıyorlar. Ne işe yarıyor? Topluma bir faydası var mı, neyi eleştiriyor, belli şeyleri gözetiyor mu? “Döneminin tanığı olmak” ifadesi var mesela. Bana ağabeyler falan kızabilir ama ben dönemime sağır bir duyuş içerisinde olabilirim. Hakiki bir sanatçı olarak dönemime gerçekten sağır olabilirim.

Harmancı: Haşim gibi. En parlak örnek olarak...

Süngü: Mesela bugün bir sanat eserinde bir edebiyat eserinde Suriye'den bahsediyor olmak, aslında sonuçlardan bahsediyor olmaktır. Ben hakiki bir sanatçı olarak sonuçlardan değil de sebeplerden bahsetmek istiyor olabilirim. Sebep nedir? Habil ile Kabil'dir. Bir insanın diğer insanı öldürmesidir. Bir insanın kardeşini öldürüyor olmasıdır. Kardeşini öldüren bir hikâye anlattığın zaman bireye odaklanmış diye seni küçümserler. Toplumdan haberi yok, bireye odaklanmış... Hayat nerde başladı ama? O cinayet nasıl başladı? Bu sonuçlar ile alakalı hikâyeler yazarak döneme tanık olmak gibi şeylere ben sağır olabilirim. Dolayısıyla da bu yöntem benim eserim için doğru bir eleştiri yöntemi olmaz.

Özen: Sen biraz da Oğuz Atay'ı görmezlikten geldiler diye böyle yaklaşıyorsun galiba.

Harmancı: Ki o dönemde dediğiniz şey, dayatmacı eleştiri. Sonradan özür dileyen bir yazı da yazdı Selim İleri. Oğuz Atay'a “faşist” demişti. Neden? Çok basit. İşçilerden, emekçilerden bahsetmiyor diye.

Süngü: Bahsetmiyordu pek.

Harmancı: Bireysel edebiyat aşağılanan bir şeydi.

Demir: Ama bahsetmiyor muydu, bunu da tartışmak lazım.

Süngü: İşte sonuca odaklanarak bakarsak bahsetmiyor gibi görünür.

Harmancı: Orhan Kemal gibi bahsetmiyor, dersek aynı noktada buluşmuş oluruz.

Süngü: Bence bu bize atılmış bir kazık, bu toplumcu gerçekçilik filan, şu an bunun çok etkisindeyiz. “Sadece” eserin hizmet ettiği anlam, burada sadeceler

tırnak içerisinde. “Sadece” eserin estetik yönü, sadece denildiği müddetçe hep bana göre çuvallanmış olacak. Şu mesele var: “Bana göre eleştiri nasıl olmalı?” Bana göre bu mantıksız bir soru. Çünkü bizden binlerce yıl öncesinde birileri sanat üretmeye başlamış ve gerekçelendirmişler. Önce bu işin felsefesini ortaya koymuşlar. Hem neden insan sanat eseri üretmeye mecburdur demişler. Hem de sanat eseri üretmişler. Ayrıca bize Allah bir kitap göndermiş ve kitapta hikâyeler anlatmış. Hikâye ile öğrenebilen bir tür olduğumuzun en büyük kanıtıdır bu. Biz de buna öykünmüştük ve sanat eseri (hikâye) üretmeye çalışmışız. Ama işte neye göre, niye üretiyorum. Bunların hepsinden, hepsini karman çorman okuyup öğrenmeye çalışıp, kurcalayıp insan kendini de kurcaladığı zaman kendince bir cevap illâ ki ortaya çıkartır. Ama bunun Türk edebiyatına bir faydası olmaz.

Nereye geldik? Benim ilk soruyla alakalı söylemem gereken asıl şey, bizim bir estetik kuramımızın, bir eleştiri kuramımızın olması gerektiğidir. Bir edebiyat kuramımız olmalı. Bir yerlerden devşirdiğimiz şeylerle hareket etmemiz çok doğru değil. Bir sanat eseri ortaya konduğu zaman buna yaklaşmak için bir kurama sahip olmamız gerekiyor. Bunu kim yapar? Ben yapamam, bana göre değilmiş gibi geliyor. Ben derken öykü yazar, roman yazar insanlar yapabilir ama yapamayabilir de. Belki de bu akademisyenlere, filozoflara düşer. Birçok farklı alanda çalışan insanlara düşer. Ama bunu yapmak için estetik çalışmamız lazım. Estetiğin kelime anlamı güzel duyu. Estetikçiler gibi meseleye bakamayacağız ama. Sanat eseri dediğimiz şey estetik içeriyor. Ama estetik ne ve nasıl olmalı? Biz müslümanız. İslam estetiği çalışmamız lazım. İslam estetiği dediğimiz zaman bugün değerli çalışmalar yapan Turan Koç Hoca'nın *İslam Estetiği* gibi bir kitabı var. Ama İslam estetiği desek bugün, aklımıza hat sanatı gelir mesela; roman gelmez. Ama ben müslümanım ve roman yazıyorum. Yani ya din değiştireyim ya roman yazmayı bırakayım. Bunu mu diyeceğiz? Böyle bir şey mümkün olabilir mi? Kendi roman kuramımızı ortaya koyabilmek için de edebiyat estetiğimizi ortaya koymamız gerekiyor. Kaynak da çok elimizin altında aslında, ilk önce yine kutsal kitap...

Özen: Tasavvuf, irfan. Evet, yani kaynağımız yok değil. Çok. Ben böyle bir kuram ortaya koyacak kişi değilim dedim ama hikmet olabilir mesela işin altında yatan. Hikmet, toplumcu gerçekçilik gibi metnin içerisinde bize bir şey vaaz eden değil de metni okuyup kapattığımız zaman içimizde kalan tortu ya da eseri şekillendiren temel felsefî bakış açısı olarak bize kalan şey olmalı gibi geliyor bana. İlk soru ile ilgili olarak bunları söylemiş olayım.

Demir: *Evet, o zaman sınırları tekrar düşünerek ya da eleştiriye hangi alanların yardımcı olabileceğini göz önünde bulundurarak yerli ve orijinal bir eleştiri kuramı üzerinde çalışmak gerekir belki de.*

Süngü: Yerli kelimesini ben kullanmayayım. Biz imanlı insanlarız; o pencereden bakalım sadece. Çünkü yerli dediğimiz zaman bu sefer işi doğuya

hapsetmiş olma ihtimali var. Ben kültürün Doğu kültürü, Batı kültürü falan filan gibi ayrılabilirliğini de düşünmüyorum. Yani kültür diye bir şey var. İnsan diye bir şey var. Bunların hepsi kültüre dâhil. Niye? *Tarkovski* filmi benim inancımı kamçılıyor. Lars von Trier'in *Dalgaları Aşmak* filmini seyrettiğim zaman, film bittiğinde mesele absürt bir şekilde ele alınmış olmasına rağmen "elhamdülillah" diyorum ben "vay anasını" dedikten sonra.

Demir: Daha geniş bir çerçevesi var aslında. Şimdi genel manada düşündük hep eleştiriyi. Bir roman eleştirisi, öykü eleştirisi yok ama bir eleştiri var dedik. Aslında bir taraftan da, benim düşüncem, öykünün roman karşısında ikinci bir tür gözüküyor olmasının bu eleştiri yokluğuyla ya da kuramsal bir yoklukla alakası var. Onu da düşünmek lazım belki, her ne kadar başlangıcı 19. yy olsa da öykü çok yeni bir tür. İşte hikâyeden devam ediyor diyoruz ama bambaşka modernizmin getirdiği bir tür. Bu noktada kavramların çok açık olmadığı ya da bir kuramsal çerçeve oluşturulamadığını vurguladık sanırım. Herkesin ortak kanaati bu. Belki bu sürecin neye dayandığını konuşmak, bunun nedenleri üzerinde durmak lazım.

Süngü: Kuramsal çerçeve var aslında. Bize dair değil tam olarak.

Özen: Ben eleştiri kuramlarını okuduğumda felsefe tarihi okuduğumda düşündüğüm şeyleri düşündüm. Yani hepsi gerçekliği, bir parçasından alıyor. Sanki –zaman zaman söylerim de– Fransızlarda kuram ortaya koymak gibi bir züppelik var. Züppeliğe varan bir şey var yani. Sanki yola kuram ortaya koymak için çıkmış, niyeti bu. Hepsinde gerçekliği, bir parçasından alarak her şeyi ısrarla o çerçevenin içerisine sığdırma çabası var bu tür kuramlarda. Dün de Abdullah Hoca'mla konuşmuştuk, Gürsel Aytaç diyor, plüralist, çoğulcu yaklaşım diye. Ben de esere öyle yaklaşmak gerektiğini düşünüyorum. Hatta yeni eleştiricilerden Schumacher, "Eseri okurum, bende özellikle bıraktığı intiba üzerine yoğunlaşırım eleştiri yazarken" şeklinde bir şey söylüyor. Bu da bana sıcak gelen bir yaklaşım. Yani esere göre eleştiri. Tabii bu bir kuramsal yaklaşım ama bir taraftan da –Güray Hoca'm söyledi biraz önce– bu kuramların altını irfani geleneğimizle doldurmak gerekir diye düşünüyorum.

Demir: Evet. Bu birikimi oluşturmak için belki de bir yol haritası lazım bize. Daha yolun başındayız. Şöyle bir soru ile devam edeyim o zaman: *Divan edebiyatında bir eleştiri geleneği var. Çok belirgin olmasa da modern manada sınırlarını çizemesek de hem bir taraftan üretim, sanat üretimi var hem de farklı geleneklerle kısmen bir eleştiriden söz etmek mümkün. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Bir devamlılık olarak görüyor musunuz? Günümüz Türk edebiyatına aktarılan bir devamlılığı var mı bu geleneğin? Yoksa belirli noktada kesilmiş mi? Ya da eleştirinin özellikle öykü eleştirisinin yıldızının parladığı anlar var mı? Belki bunlar ile devam etmek de güzel olur.*

Harmancı: Aslında bizim modern edebiyatımızda ilk eleştirmenimiz Namık Kemal'dir. Devamlılığının olmadığını düşündüğüm için Namık Kemal'den bahsederek başladım. Çünkü malumunuz Namık Kemal'in daha doğrusu Tanzimatçıların eleştiri politikalarını bir cümle ile ifade edebiliriz: Divan edebiyatının reddi, eleştirisi ve yeni edebiyatın temellerinin nasıl atılacağı... Bunun üzerine yoğunlaşmıştır yani bizim modern eleştirimiz. Dolayısıyla Divan edebiyatından bize tevarüs etmiş bir eleştiri geleneği olduğunu düşünmüyorum. Ama tabii ki Divan edebiyatında tezkireler, divanların ön sözleri, nazire mecmuaları, belagat kitapları ve hatta bazı mesnevilerin bazı bölümleri doğrudan doğruya eleştiri örnekleridir. Ama mesela Kenan Akyüz "Tanzimat Eleştirisi" başlığının altındaki ilk cümlesinde, Divan edebiyatımızda bir eleştiri olmadığını söyleyerek başlar.

Demir: Genel bakış açısı bu tabii.

Harmancı: Genel bir bakış açısidir bu. Hâlbuki işte Ali Fuat Bilkan, Dursun Ali Tökel gibi Cemal Kurnaz gibi araştırmacılar tam tersini ortaya koydular. Peki, bu nasıl bir eleştiri idi? Daha çok bazı nitelermeler yapıyorlardı tezkirelerde. Bu nitelermelerin de ne anlama geldiği, objektif olarak aynı şeyi mi kastettiği gibi sorunlar var. Belki bir eleştirememe geleneği bize tevarüs etti diyebilirim. Az önce söyledim, biz de eleştiri bir önceki edebiyat geleneğinin eleştirilmesi, reddedilmesi diyelim daha doğru bir ifade ile ve yeni edebiyat nasıl olacak, özellikle Namık Kemal bu konuda çok ciddi programlar önermiş birisidir. O bir kırılma noktasıdır. Modern eleştirimizdeki kırılma noktalarından gitmek istiyorum, birer cümle ile tabii, bunlar bilinen şeyler çünkü. Beşir Fuad çok önemli bir kırılma noktasıdır. Yaşadığı dönemde üç Batı dilini bilen ve gerçekçiliği bize taşıyan; kendisinden sonra –her ne kadar roman yazmamış olsa da– roman yazmış isimlere öncü olmuş çok önemli bir isimdir. Servet-i Fünuncular ve mutlaka Ahmet Şuayip çok önemli isimlerdir. Çünkü daha o dönemde bilimsel eleştiriden bahsediyor ve örnekleri vermeye çalışıyor. Ve ölümünden sonra da arkadaşları yazılarını kitaplaştırmışlar. Maalesef çok erken ölmüş bir isim. Bir de bu konuyu düşünürken –tanımıyorum kendisini– bir akademisyenimizin bir tasnifine rast geldim. Şimdi çok kısa birkaç cümle ile onu aktarmak istiyorum. Çünkü beni düşündürdü. Cumhuriyet Dönemi eleştirisi hep isimler üzerinden gider. Nurullah Ataç'tan bahsedilir; arkasından Fethi Naci, nirengi noktasıdır çünkü. Yakın döneme geldiğimiz zaman isimler çoğalır. Mesela bir Hüseyin Cöntürk bugün unutulmuş olsa da çok önemli bir dönüm noktasıdır. Şimdi Adem Can isimli akademisyen arkadaşımızın tasnifi ilginç. Şöyle tasnif ediyor. Nurullah Ataç inkılapçı eleştirinin temsilcisidir, diyor. Muhafazakâr, milliyetçi bir eleştiri vardır, diyor, Cumhuriyet Dönemi'nde. Tanpınar'dan Peyami Safa'ya Cemil Meriç'ten Mehmet Kaplan'a kadar hatta Ömer Leksiz'e kadar gelmiş bir milliyetçi çizgiden bahsediyor. Sonra büyük bir hacim kaplayan

Marksist sosyalist eleştirmenler var ki Tahir Alangular, Berna Moranlar, Attila İlhanlar, Mehmet Fuadlar, Fethi Naciler, Asım Bezirci, Mehmet H. Doğan, Doğan Hızlan, Murat Belge gibi pek çok eleştirmeni bu gruba alıyor. Şöyle ilginç bir şey de çıkıyor aslında: Cumhuriyet Dönemi eleştirisine bakıldığında bu Marksist sosyalist ekol, en güçlü ekol. Güray Süngü'ye katılıyorum. Bizleri de çok düşündürmüş, etkilemiş bir ekol. Tabii bu tasnif de tartışılabilir. Ben sadece bir meseleyi çok güzel özetlediği için aldım ama tartışmalı şeyler var: Mesela hümanist eleştiriden modernist, seküler ve bilimsel nesnel eleştiriden bahsediyor. Cumhuriyet Dönemi eleştirisini bu şekilde tasnif etmiş, bugünlere kadar getirmiş. Onun zikretmediği isimlerden de bahsetmek istiyorum, öykü eleştirisine sözü getirmek için: Semih Gümüş, Ömer Türkeş gibi. Alim Kahraman'ın *Bir Duyarlılığın Çağdaş Biçimleri* kitabı beni çok aydınlatmış bir kitaptı, 80'lerin başında yayımlanmış. Necip Tosun'u saymalıyız mutlaka. Bir de 90'larda şiir yazan, aslında çok da güçlü eleştiri yazıları yazarak aklımızda kalan isimler vardır: Hayriye Ünal, Hakan Arslanbenzer, Osman Özbahçe, Hakan Şarkdemir, Ali K. Metin, Ali Görkem Userin, Suavi Kemal Yazgıç gibi. Bunları söyleyerek bugüne bağlamak istedim.

Bu özetten sonra şunu söylemek isterim: 60'lı yıllar, 50'li yılların sonlarından sonra bilimsel-nesnel eleştiri, Hüseyin Cöntürk ile başlayan süreç, bence en başarılı, gerçek, sahih eleştiriye yaklaşmayı başardığımız dönemlerden birisidir. Nurullah Ataç'ın öznellikten de öte keyfiliğini hatırlayacak olursak ya da birtakım Marksist eleştirmenlerin tarafgirliğini düşünürsek ikisini de bertaraf eden bir tavidir bu. Bilimsel-nesnel eleştiri ki başını çeken isim olduğu için söylüyorum, Hüseyin Cöntürk ve arkasından başka isimler tabii ki getirilebilir. 90'lı yıllarda "Öykü patladı, öykü yükseldi." sözleri hep o zamanlarda konuşulurdu. Çok soruşturmalar yapılmıştır. Gerçekten de 90'lı yıllar öykünün patladığı yıllardır tabir caizse. Şöyle bir şey söyleyeyim, bu patlamadan neyi kastettiğim anlaşılсын isterim: Mesela Türk öyküsü 1890 ile başlatılır; "Küçük Şeyler" ile. Elbette ki öncesi de vardır. Bu ilk yüz yıl içerisinde çıkan kitap sayısının 90'lı yıllarda çıkan kitap sayısından az olduğu söyleniyor. Yani burada demek ki birdenbire sıçramış.

Demir: Gelişim göstermiş.

Harmancı: Çok yüksek bir sıçrayış var. Eleştiriye getireceğim sözü. Bir Semih Gümüş, hatta herhâlde ondan da öncedir –bunu tam tespit etmiş değilim– Ömer Leksiz, öykü eleştirisi konusunda Türk eleştirisinde tabir caizse uzmanlaşmış eleştirmenlerdir. Ondan önce de tabii ki biz Fethi Naci'yi roman eleştirmeni olarak biliriz. Ama şiir eleştirileri de vardır. Öykü konusunda uzmanlaşan ve bu dönemeci ilk dönen üç isim var diye düşünüyorum: Ömer Leksiz, Necip Tosun ve Semih Gümüş. Bunlar öykü eleştirisine hem nicel hem nitel anlamda bir seviye kazandırmışlardır. Bitirirken şunları da söylemek

istiyorum: Tanpınar'ın meşhur sözüdür: "Tenkit bize münekkitsiz geldi." diyor. Asıl sorun bu. Bizde eleştiri yok tartışmalarının sebebi kuramsızlıksa –az önce konuşuldu– bir sebebi de eleştiri olduğu hâlde eleştirmenin olmamasıdır. Bu nasıl oluyor? Şöyle söyleyeyim: Namık Kemallerden bugüne kadar çok ilginçtir, belli sanatçı çevreleri kendi arkadaşları hakkında yazılar yazıyorlar. Yani bu kırılmadı. Mesela bunu, Türk eleştirisinin bir karakteri olarak düşünüyorum ben. Bunun sebeplerini konuşabiliriz. Belli sanatçı çevreleri kendi çevrelerini konu ediniyorlar. Bu da bizim eleştirimizin sağlamlaşmasına engel oluyor. Olumlu örnek olarak Necip Tosun'un *Günümüz Öyküsü* kitabı bunu bertaraf etmiş bir kitaptır. Asıl sendromlarımızdan birisi bu. Yani eleştirmenler bir çevrenin eleştirmeni olmak durumunda kalıyorlar. Hâlbuki tam tersi yapılmalı.

Tenkit, münekkitsiz geldi belirlemesi eleştiri tarihimizde dünden bugüne kadar gelen bir şey. Tabii ki münekkit sıfatına ulaşmış yazarlar var. Bunlar da işte galiba az önce söylediğim o arkadaş çevresinin ötesine geçerek herkese, Türk edebiyatının bütün isimlerine yönelme gibi bir –ne diyelim– yüce gönüllülüğü sergiledikleri için başardılar bunu. Genel olarak bizim öykü tarihimizle, geçmişimizle ilgili olarak söyleyeceklerim bunlar.

Süngü: Ben arkadaşşa katılıyorum.

Demir: *Aslında temel sorun, ne kadar gelenekten de bahsetsek güncel; gerçi geleneğe baktığımızda da akademik anlamda da Tanpınar da Namık Kemal de bunu söylüyor. Bir taraftan türleri yönlendiren bir şey. Her ne kadar eleştirmene kızsak da eleştirmenin bakış açısını eleştirsek de ya da nerde durduğunu eleştirsek de onsuz da yürütüyor. Çünkü bir şekilde yazarlar da yankılarını bulmak istiyorlar. Sözlerinin, seslerinin nereye ulaştığını, nasıl ulaştığını görmek istiyorlar iç içe geçiren bir alan eleştiri ile yazarlık. Sanat ve eleştirmenlik iç içe geçiyor. Biz biraz buna da sanırım tepki duyuyoruz. Eleştirmenin, evet, bir görevi var ama ne kadar yerine getiriyor? Nerde duruyor? Size yaklaşımı ne? Aslında bu eleştiriler eleştirmene yönelik eleştiriler, alanın ne kadar gerekli olduğunu da ne kadar tamamlayıcı olduğunu da gösteriyorlar aynı zamanda. Gelenekte de buna işaret ettiniz siz. Hem belirli kırılma noktalarını ifade ettiniz hem de sorunlara parmak bastınız aslında. Bu bakımdan diğer aşamaya geçerseniz öykü eleştirisinin hak ettiği yere sahip olduğunu düşünüyor musunuz? Dergilerde ve diğer yayınlarda yeterince yer bulduğunu düşünüyor musunuz? Bu konudaki düşüncelerinizi almak isterim.*

Harmancı: Ben dergilerde ve gazetelerin kitap eklerinde bu kadar çok öyküye yer veriliyor olmasına öncelikle şaşırılmışım. Öykü ile ilgileniyorum, benim için bu tabii güzel bir şey. Beni sevindiriyor. Gazetelerin ya da edebiyat dergilerinin öykülere ve öykü eleştirisine yer vermesi öncelikle sevindirici, nicel anlamda mutlaka çok belirgin bir ilerleyiş söz konusu. Fakat az önce de konuştuk bunların ciddi bir kısmı eleştiri değil. Eleştiriden ne beklediğimizi az

önce konuşmuştuk. Yani daha çok sektörel yazılar bunlar. Güray Süngü'nün en başta söylediği şeye katılıyorum. "Sektörel yazı" ifadesi beni kurtardı. Yani kitap tanıtım yazısı meselesini düşünüp duruyordum ama galiba İsmail Özen de az önce tanıtmak gerekir gibi yaklaşım içine girdi. Ben burada ayrılıyordum olabilirim. Çünkü "Kötü iyiyi kovar." derler. Ya da "İyi, en iyinin düşmanıdır." derler. Yani, siz illa ki bir hacim kaplıyorsunuz o gazetede, dergide ve bunun yerinde daha nitelikli eleştiriler olabilir, diye düşünüyorum. Nicel anlamda çok iyi, niteliği çok tartışmalı. Buradaki sorunlara biraz değinmek istiyorum. Yani nitelik neden düşük konusunda hep düşünmüşümdür. Birincisi, zaten bu yazıların bir kısmı reklam, tanıtım amaçlı. Hepsini için tabii ki bunu söylemem ama bir kısmı yayınevlerinin PR çalışmalarının uzantılarıdır. Dolayısıyla bunlardan bir eleştirel derinlik zaten beklememek lazım.

Bir başkası da ben kendi adıma bunu yaşamışım: Dergilerin iki aylık ya da aylık tempoları bizleri olumsuz etkiliyor. Çünkü bu aylık ya da iki aylık tempo açıkçası gardımızı alarak çok daha derinlemesine metinler yazmamıza engel oluyor. Dergilerin temposu ile ilgili bir sorun olduğunu düşünüyorum. Bunun; şairleri, yazarları, öykücüleri her anlamda etkilediğini düşünüyorum. Az önce söylediğim şey, ideolojik tarafgirlik sorunu var bizim edebiyatımızda. Benim gençliğim mesela bu antolojide neden Sezai Karakoç yok gibi yazılar okuyarak geçti. Yani bizim tarafın diyelim, alınmamalarına, antolojilerde bulunmamalarına, yer almamalarına üzülerken, hayıflanarak ve yazdıkları itiraz yazılarını okuyarak geçti. Bu ideolojik tarafgirlik basit bir şey değil. Her derginin kendi kendine düşünmesi gereken bir şey. Ben bir dergide, şöyle bir isimle röportaj yapılsa dediğimde mesela, tepki aldığımı biliyorum. Neden? Bizi nasıl Sivas'taki "Madımak Olayları" sert bir şekilde etkilediyse –o zaman gençtik– "Gezi Olayları" da şekilde etkiledi. İnsanların maalesef başkalarına tahammülü kalmadı. Ama bu hayra alamet bir şey değil. Yani Türkçe edebiyatla meşgul insanlar, hep birlikte yapıyoruz bu işi.

Öykü eleştirisindeki nitelik düşmesinin bir başka sebebi de –az önce arkadaşlarımız da söyledi– artık bu kadar büyük bir hacmi takip edemeyiz. Bu imkânsız bir şey. Zaten edemiyoruz da. Nasıl oluyor? Belirgin kitapları alıyoruz. Gelenler oluyor. Bunlar üzerinden gidiyor. Çok önemli bir eseri kaçırdığıma eminim. Mesela ben Mustafa Çiftci ismini bilmiyordum. Bana ısrarla Mustafa Çiftci önerdi bazı arkadaşlar. Okuduğumda da büyük şaşkınlık yaşadım, üzüntü de yaşadım. Geç kaldığımı düşündüm. Yani birçok değerli yazarı atladığıma da eminim. Hiç kimse de atlamadığına emin olamaz. Çünkü bu hacim de niteliği düşüren bir şey.

Demir: Evet, teşekkür ediyorum.

Süngü: Benim cevaplarım kısa demişti.

Demir: Konu konuyu açıyor tabii ki.

Süngü: Her şeye cevap veriyor maaşallah...

Harmancı: Senden de başlayabiliriz istersen? Başlayınca susulmuyor.

Süngü: Çok besleyici oldu gerçekten.

Demir: *Evet, şimdi iki soru da olunca... Sizinle devam edelim İsmail Bey, hem gelenek ile başlayalım devamında bugüne gelelim; geniş çerçeve ile mümkünse.*

Özen: Şimdi Divan edebiyatından başlarsak eğer, tezkirelerden ziyade, şerh geleneğimiz üzerinde durmak gerektiğini düşünüyorum ben. Tezkirelerde şairin önemli şiirlerinden alıntılar yapılır, birkaç satırlık süslü betimlemeyle şairin şiirine dair birtakım özellikler ortaya konur. Biraz da şairin biyografisine dair bilgiler aktarılır. Yani şerh geleneği üzerinde daha çok durmak gerektiğini düşünüyorum. Şerh, haşiye, talikat, tefsir gibi kavramlar eleştiriyle daha çok ilişkili gibi geliyor bana. Mesela gelenekte neden şerhe ihtiyaç duyulduğunu şöyle açıklıyorlar: birincisi, her okuyucu aynı düzeyde değildir. Bu sebeple şerhe ihtiyaç duyulur. İkinci olarak ise eserde başka ilimlerle ilgili bir alana girilmişse ilgili ilimlere dayanarak bunu açıklama ihtiyacı olduğunu söylüyorlar. Bir de kapalı noktalar varsa onları aydınlatmak. Dil yanlışları üzerinde duran şerhler de var genel itibarıyla. Bütün bunlar günümüzdeki eleştiri mantığına daha yakın, diye düşünüyorum. Bütün bunları ilk şurada düşünmüştüm. Semih Gümüş'ün *Çözümleyici Eleştiri* kitabını okurken dedim ki bu adam bizim şerh geleneğinden bahsediyor. Gümüş söz konusu eserde özetle edebî eserin karşısında nesneleşmeyen, özne olan bir eleştiri anlayışından bahsediyor. Fakat genel olarak daha çok sol çevrelerde şerh geleneğinin İslam düşüncesinin inkişafını engellediğine dair birtakım görüşler, teraneler de var. Şimdi günümüzde daha korkunç boyutlara vardı bu. Mesela Batı'dan bize çevrilenlere de bakmak lazım. Farzımahal Heidegger'in *Varlık ve Zaman*'ı üzerine yazılmış kaç tane eser var? Veya İslam dünyasındaki önemli eserler kaç defa şerh edilmiş? Kafka'nın sözgelimi *Dönüşüm* adlı eseri üzerine kaç eser yazılmış, karşılaştırmak lazım, diye düşünüyorum. Yani İslam geleneğinde şerh, düşüncenin inkişafını engelliyor da günümüzde yazılan bu eleştiriler engellemiyor mu? Şimdi genel anlamda Batı'da kutsal kitap şerhlerini bir tarafa bırakırsak bildiğimiz manada eleştirinin 17-19. yy.da başladığı söyleniyor. Ben şerh geleneğimizin de Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki reddimiras mantığı sebebiyle doğru bir biçimde günümüze transfer edilemediğini düşünüyorum. Hatta bununla ilgili daha ciddi, derinlikli kuramsal okumalar yapmayı düşünmüştüm bir aralar. Yani şerhten nasıl yararlanılabilir, nedir şerh? Böyle bir çalışma yapsa birileri belki üniversitelerde filan, iyi olur diye düşünüyorum. Çünkü derinlikli bir araştırma gerektiriyor konu. Bizim Tanzimat Dönemi'nin ilk eleştirileri olarak kabul ettiğimiz

“Şiiri İnşa”, “Tahrib-i Harabat” vb. yazılara gelince bunları daha çok edebiyat tartışmaları bağlamında değerlendirmek gerekir, diye düşünüyorum. Ve bunlar bilindiği üzere ağırlıklı olarak edebiyatın ve dilin nasıl olması gerektiğine dair tartışmalardır. Yani “Şiir ve İnşa”, “Tahrib-i Harabat”, “Lisan-ı Osmaniye’nin Edebiyatı Hakkında Mülahazat-ı Şamildir”, “Zemzeme” “Demdeme” tartışmaları” vesaire hep bu çizgide yürümüş edebiyat tartışmaları gibi görünüyor. Yani eleştiri değil edebiyat üzerine yapılmış tartışmalardır bunlar. Bildiğimiz manada ilk ciddi kuramsal eleştirileri aslında Servetifünunculardan Ahmet Şuayip ile başlatmak gerekiyor herhâlde. Yazıların orijinallerini elde etmek mümkün olmadı, özetlerine baktım. Ahmet Şuayip’in “Musahabe-i Edebiyye”lerinde Taine’nin edebiyat anlayışına veya eleştiri kuramına bağlı olarak bir şeyler ortaya konduğunu görüyoruz. Belki oradan başlamak gerekiyor. Cumhuriyet Dönemi’nde de Nurullah Ataç ve Suut Kemal Yetkin ile başlayıp devam eden bir eleştiri geleneği var. Fakat biraz önce söylediğimiz manada bunların hepsinin birtakım eleştiri anlayışları vardı. Fakat mesela izlenimci eleştirinin veya toplumcu gerçekçi eleştiri kuramının da bu anlayışlara bağlı yazarlar tarafından aynı biçimde uygulanmadığını da görüyoruz. Mesela Asım Bezirci ile Murat Belge’yi aynı kefeye koymak zor. Yapısalcıların eleştirileri de birbirinden farklı. Bunlar yapısalcı eleştirmen diyorlar. Fakat eleştirilerine baktığımız zaman yüzde yüz aynı yöntemi kullanmadıklarını görüyoruz. Bunun dışında öykü eleştirisinin yıldızının parladığı anlar, dönemler var mıydı? Belki işte son on yıl muhtemelen daha fazla öykü eleştirisi yapılmıştır. Biraz önce söylediğimiz gibi öykü verimlerinin artması ile ilişkisi var bunun. Daha önceki dönemlerde görmediğimiz bir şey gerçekten bu. Mesela Ömer Seyfettin’den bahsederken öykücülüğü meslek edinen ilk yazardır diyoruz. Ömer Leksiz, Semih Gümüş, Necip Tosun için de öykü eleştirmenliğini meslek edinen ilk yazarlardır, diyebiliriz, diye düşünüyorum. Hani genel itibarıyla eleştirilerinin sayısına ve neyle ilgili olduğuna baktığımızda bu kanaate varmak mümkündür gibi geliyor bana. “Öykü eleştirisinin hak ettiği yere sahip olduğunu düşünüyor musunuz, dergilerde ve diğer yayınlarda yeterince yer aldığı kanaatinde misiniz?” sorunuza gelirse bu konudaki düşüncelerim şöyle: Eleştirinin olmadığına dair yahut yetersiz olduğuna dair yakınmalarla edebiyat dünyasında her dönem karşılaşmışız aslında. Genel itibarıyla geçmişimize baktığımız zaman dergilerde görüyoruz bunu. Ben biraz da bu meseleleri şöyle değerlendiriyorum: Biraz önce söylediğim gibi eleştirmenlik yapmak gerçekten zor bir iş. Bir tür düşman kazanma sanatı gibi. Bu zorluğa rağmen bir karşılığı da yok. Bunu şu anlamda söylüyorum: Hiçbir zaman yazarlar kadar itibara, prestije sahip olmamış eleştirmenler, en azından okur ve edebiyat kamuoyu nezdinde. Eleştirinin ve eleştirmenin azlığına bir de bu açıdan bakmak gerekiyor sanırım.

Demir: Teşekkür ediyorum.

Özen: Rica ederim.

Demir: *Evet, sizle devam edelim Güray Bey. Bu iki soruyu hem gelenek hem bugün bağlamında...*

Süngü: Gelenek bağlamında çok fazla eklemek istediğim bir şey yok. Yıldızın parlaması meselesi konusunda iki arkadaşımınla aynı düşünüyorum ben de. Yani 120 yıllık bir sürece bakarsak son yirmi yılda yayımlanan kitap sayısı ilk yüzyıl yayımlanandan elbette daha fazla. Buna karşın daha önceden öykü eleştirisi diye bir tür yoktu ama bugün öykü eleştirisi diye belki yine türden bahsedemesek de en azından bütünlüklü olarak öykü eleştirisi yapan insanların olduğu ortada, bu bir değer. Bu anlamda da yıldızın parladığı dönem olarak ben şeyi söyleyebilirim; Ömer Leksiz'in beş ciltlik eleştiri kitabını söyleyebilirim. Orda yazıklandığım tek husus bize gelmeden bu işi Ömer Ağabey'in sonlandırmış olması...

Harmancı: Aslında altıncı cildi çıkartacağını söylüyordu.

Süngü: Yok çalışmıyor artık. Bize sıra gelmeyecek.

Harmancı: Cemal Şakar?

Özen: Necip Tosun'un *Günümüz Öyküsü**'nde geldi size sıra.

Süngü: Necip Tosun'da geldi. Bazı akademisyenler var, Mehmet Narlı, Ertan Örgen gibi, onların birtakım çalışmaları var. Semih Gümüş yazıyor. Son yıllarda öykü eleştirisi nispeten biraz daha dikkatle daha titizlikle yapılıyor gibi görünüyor. Ama şöyle baktığımızda hani hak ettiği yer meselesi, bu hak edip hak etmeme; bir yere sahip olma, olmama meselesi olarak bakmayayım da başka bir yerden bakayım. Bir öykü eleştirisi nerde yayımlanabilir; gazetede yayımlanabilir edebiyat dergisinde yayımlanabilir, doğrudan kitap olabilir ya da gazete ve dergilerde yayımlananlar kitap olarak karşımıza gelebilir. Bunlar birbirinin karşısı değil. Gazetelerde, kültür sanat sayfalarında kitap eleştirisi gibi bir şey öykü eleştirisi gibi bir şey yayımlanması pek de söz konusu değil. Yani oralar tamamen işin magazin tarafında. İşte kitabın tanıtılması birtakım organizasyonların duyurulması, bundan ibaret. Kitap ekleri var, bu işler için ayrılmış. Kitap ekleri de benim o sektörel tanımı yapmama sebep olan yerler. Yani tanıtım yazısı sanatsal bir şey değildir, sektörel bir şeydir dememin sebebi. Kitap ekleri belirli kaygılarla çıkıyor, belirli anlayışları var. Bu anlayışta estetik mestetik hatta çoğu zaman teknik üslup şu bu söz konusu değil. Yayınevleri, reklam alman yayınevleri, onların kitaplarını öne çıkarmak onlardan bahsetmek vesaire gibi işler bu anlayış ile çıkan eklere siz ciddi bir yazarın eleştiri yazısını alamazsınız yani vermez zaten size, bu bir; verse o yazıyı, o yazı orada heba olur zaten, okuruna ulaşmaz. Çünkü o kitap eklerini bu masadaki hiç kimse artık takip etmiyordur herhâlde. Kitap eklerini artık okumuyoruz. Bakmıyoruz. Ben yayıncı olduğum, editör olduğum için kitap eklerine bakıyorum. Kültürel değil mesleki bir kaygıyla.

Özen: Hikâyeler de böyle... Tam böyle yazılıyor.

Süngü: Dergilerde ise durum biraz daha farklı; biraz daha nitelik yüksek. Edebiyat dergisi çünkü adı üzerinde. Ama dergilerde de Abdullah Hoca'nın söylediği şey var. Aylık çıkan bir dergi ya da maksimum iki aylık çıkan bir dergi bir şekilde birkaç ay önce çıkmış bir öykü kitabını duyuralım yani buraya alalım kaygısı taşıyor. Bunun üstünde böyle çok nitelikli ciddi bir çalışma yap, gerekiyorsa bu kitabı göm diye birisine yazı sipariş edilmiyor. Ben de dâhil, etmiyoruz bunu. Çünkü ite kaka yayımladığımız bir kitap var. Kitap okuruna ulaşsın iki üç tane muhatap bulsun istiyoruz doğal olarak. Bunun için, ondan o edebiyat dergisinde bahsedilmesi. Bunun sebeple de eli kalem tutan meselelere vâkıf birisine yazı sipariş ediliyor. Bu, bütün edebiyat dergilerinde böyle. Edebiyat dergilerinde bir eleştiri mekanizması var. Ama bu güncele dair değil. Bugünün, son dönem çıkan kitaplara yönelik bir eleştiri değil. Oğuz Atay'ın öyküleri ile alakalı adamın birisi durmuş; canı sıkılmış, çalışmış, ciddiye almış, süre ön görmeden kendisine, bir yazı ortaya çıkartmış. Bunu bir edebiyat dergisine gönderirse, yanlış anlaşılmasın bu demek değil ki yazı yayımlanmaz; havada kapılır. Böyle yazılar da zaten çıkıyor edebiyat dergilerinde. Sabahattin Ali hakkında, Rasim Özdenören hakkında, vesaire vesaire, birtakım yazılar çıkıyor. Ama yoğunluklu olarak edebiyat dergilerinde yayımlanan eleştiriler eleştiri değil tamtım yazıları. İlk sorunun son kısmında bu tahlil, eleştiri, tanıtım konusunu ele aldığımız kısımda benim kullandığım bir şey vardı, tamtım yazıları meselesi, bunun üzerinde çok tepinmeye gerek yok. Bu, bizi meseleden uzaklaştırır. Ama Abdullah benim fikrimi değiştirmeme sebep oldu. Bunun, kötü bir yazı türü olduğunu ve hakiki olanı uzaklaştırdığını kötü yazının iyi yazıyı itmesi gibi bir şeye sebep olduğunu söyledi. Ben böyle düşünmüyordum. Niye böyle düşünmüyordum? Onu da izah edeyim müsaadeniz olursa: Şu an çok kötü romanlar yayımlanıyor mesela. Ben sadece öykü yazmıyorum, roman da yazıyorum. Romanla da ciddiyetle ilgileniyorum, takip ediyorum. Çok kötü romanlar yayımlanıyor ve yüz binler falan satıyor bu romanlar. Mehmet Fatih Kutan, Facebook'ta bundan yakınr bir yazı yazdı. Ben bundan da yakınmıyorum, onu söylemeliyim. Bundan yakman bir şey, bir ileti yazmıştı. Şu kitap şu kadar satılıyorken işte şu değerli yazarların kitapları şu kadar satılıyor filan. Ben de altına yorum yapmışım. Kaşkol da çok satıyor demişim. Ama kaşkol çok satıyor diye iyi bir romanın az satmasından yazıklanamayız. Bunlar başka türlü şeyler demişim. Hâlâ da öyle düşünüyorum yani iyi bir roman okuru kötü bir romanı okumaz zaten, kötü bir romandan tat alabilen o yığınlar iyi bir romanla tanışılırsa ne olur onu bilmiyorum ama tersini biliyorum. Belki Hoca'm bir şey der. İyi roman dediğimiz şey okuru yetiştirir diye bir görüş var çünkü. Belki ona sebep olabilir; onun önünü tıkayan bir şeydir. Bunu eleştiri meselesine alırsak da tanıtım yazıları eleştiriye dışlıyor, dışarıya itiyor ya da nitelikli eleştirinin daha doğrusu eleştirinin yapılmasına engel oluyor diye bir şey çıkar mı buradan? Bu

bağlamda çıkar gibi görünüyor. Ben aksini düşünüyordum önceden. Bu da bu açık oturumun bana kattığıdır.

Özen: Veya ne tanıtım yazısı ne eleştiridir. En azından hani bunları daha açık seçik tanımlamak, konuşurken adını doğru koymak gerekiyor herhâlde. Israrla tanıtım yazısı denmesi, eleştiri denmemesi gerekiyor. Bu da bir kavram kargaşasına yol açmamak için dergi editörlerinin ve edebiyat kamuoyunun görevi herhâlde.

Süngü: Tabii ilk bakışta okur zaten bunu biliyor. Yani eleştirinin ne olduğu belli zaten. Tanıtım yazısı konusundan şuyundan buyundan bahsediyor. İşte şu yayınevinden çıktı; “gerçekten metin birdenbire sizi içine alıyor” filan. “Çok kolay okunan ve sürükleyici sade bir dille yazılmış” bunlar, korsan ifadeler aslında. Bunlar tanıtım ama dediğiniz gibi belki de bir edebiyat dergisinde yayımlanırken bu yazı şunun eleştirisi değil de şunun tanıtımı gibi bir dili, tanımlı oturtabilirsek edebiyat dergisine eleştiri yazmak isteyen insan da “tanıtım değil ha, eleştiri gönderiyorum” demek durumunda olacağı için belki bir kademe daha yüksekte hissedecek kendini ve metne daha çok çalışmayı göze alabilecek. Mesela yeri geldi, toplantıdan önce konuşmuştuk. Bunu söyle demişti Abdullah: Benim hakkımda şu ana kadar yüzün üstünde yazı yazıldı. Yani bu kadar keskin olmayacağım.

Harmancı: Sonra da söyleme demiştim.

Süngü: Sonrakini ben duymamışım. Bunca yazı yazıldı, beş altı tanesi bunların eleştiri yazısı. Bunlardan ilk aklıma gelen Hece dergisinde bir dosya yapılmıştı benimle alakalı. Oradaki yazıların çoğu eleştiri yazısıydı. Ama hep de romanlarla alakalıydı. Ercan Yıldırım’ın yazısı filan tabii çok güçlü çok katmanlı bir eleştiri yazısıydı, onun haricinde birkaç tane daha sayabilirim eleştiri. Ama diğerleri yani yüz kadar yazı diyorum bu az bir şey değil, benim hep ne kadar iyi bir yazar olduğumdan bahseden, öykülerimin ya da romanlarımın gerçekten harika olduğundan bahseden yazılar ama bunlar teknikten bahsetmiyor. Yani karşı değilim yine yazılsın, yine övüleyim; o başka bir şey.

Demir: Ama neden iyi olduğunuz anlatılsın.

Süngü: Yok, neden iyi olduğum anlatılmasın, metnin tekniği, üslubu, iç organları yani, o anlatılsın. Eleştiri dediğimiz şeyin başka bir şey olduğunu anlatmak istiyorum.

Demir: Anladım.

Süngü: Yani eleştiri dediğimiz şey başka bir şey. Aynı şekilde anlamsız kötüler de vardı. Çok az ama %1 gibi. O da gerekçeli değil. Adam sevmemiş. Ne yapayım? Ben de ayva sevmiyorum. Ayvanın kabahati ne? Sert, boğazıma takılıyor da bu benim problemim yani o ayvanın problemi değil, benim boğazıma takılıyor çünkü. Tamam, sustum ben.

Demir: *Aslında hep üzerinde durduğumuz şeylerin ortaklaştığını görüyorum. Gerekçelendirme meselesi, eleştirmenin görevine hâkimiyeti meselesi, ne yaptığının farkında olması, tanıtıyor muyum yoksa eleştiriyor muyum? Gerçekten metnin içerisine yazarın dünyasına girebiliyor muyum? Bunların farkında olmasını da bekliyor sanatçılar. Bunu da söylemek lazım.*

Buradan, isterseniz eleştirmenin kimliğinden devam edelim. Eleştirmen kim olmalıdır sizce? Bazen bakıyorsunuz sanatçılar tarafından doğal olarak bu görevin üstlenildiğini görüyoruz. Ya kendi sanatını değerlendirirken ya da başka çağdaşlarının sanatını değerlendirirken. Doğal olarak bir sanatçı aynı zamanda eleştirmen olmalıdır, çizgisi var bizim edebiyatımızda. Ama son dönemlere bakıyorsunuz, gerçekten kitaplarını merakla beklediğiniz takip ettiğimiz eleştirmenler de var, farklı türlerden olmak üzere. Siz ne düşünüyorsunuz bu konuda? Eleştirmen kim olmalıdır, kimin görevidir eleştirmek?

Süngü: Hemen söyleyeyim mi?

Demir: Buyurun.

Süngü: “Kim olmalı?” başka bir şey de –kim olmalı derken söylenmesi gereken başka şeyler çıkar belki.– “Nasıl biri olmalıdır?” sorusuna sanattan anlaması lazım demek istiyorum. Cidden sanattan anlaması lazım.

Demir: Estetik?

Süngü: O bir sonraki aşama. Kurumuş bir kuyudan saatlerce, günlerce, haftalarca ya da yıllarca su çekmeye çalışan bir adamın hâinden anlayacak birisi olması lazım.

Demir: Yaratım sürecinden...

Süngü: Yaratım, yok o da değil. Yani bütün tanımlar kısıtlayacak onun için sanattan anlayan demek yeterli. Sonra ben devam edeceğim. Buyurun siz, sadece muziplik olsun diye onu söyledim.

Harmancı: Ben bu soruya bir şey diyemeyecektim zaten, sen iyi ki girmişsin yani. Şöyle, bence eleştirmen diye birisi olmalı. Ki deminden beri ben onu anlatıyorum aslında. Ben çok tekrar ederim bunu: Faulkner demiş ki: şiir yazamayanlar öykü yazar, öykü yazamayanlar roman yazar demiş ama orda bırakmış.

Süngü: Roman yazamayanlar eleştiri yazar, dememiş.

Harmancı: Evet. Böyle olması olumlu bir şey, çünkü sanatçı sanatçıyı çok daha kolay çözer bence. Bu olumlu tarafı, yani sanatçıların sanatçıları yazmasının olumlu tarafı bu. Olumsuz tarafı da şu: İster istemez bir politika ortaya çıkar. Yani, bunu inkâr etmeyelim. Ve bence eleştirmen diye birisi olmalı ve mümkünse edebiyat dünyasını da pek tanımamalı. Yani, biraz uzak durmalı bu edebiyat dünyasından. Bizde dediğiniz gibi son zamanlarda giderek çoğalıyor sayısı ama hep şeydir, dediğim gibi bilinen münekkit vasfını kazanmış isimleri

çıkırırsak, bu eleştiri genellikle o çevrenin diğer sanatçıları tarafından üstlenilmiş gibidir. Ama tersi olmalı. Yani eleştiri, bir kişi tarafından üstlenilmeli. Vasıfları meselesine gelince ilginçtir. Tanzimat'ta, Servet-i Fünun'da başlayıp 90'lara kadar yüz küsur yıldır eleştirmenin vasıfları konuşuluyor. Ve neredeyse "melek" çıkıyor ortaya, yani o kadar çok yükleme yapıyoruz ki ilginçtir.

Demir: Beklentilerimiz çok fazla.

Harmancı: Çok fazla, ilginçtir mesela romancının vasıflarını konuşmamışız bu başka bir şey. Eleştiri hep konuşulmuş. Eleştirmen şöyle olmalıdır, böyle olmalıdır. Nedendir bilmiyorum. Eleştiri türüne mahsus bir şey bu. Biz bunu çok tartışmışız, belki de eleştirmeni bulamadığımız için.

Özen: YGS, LYS'de çıkan paragraflarda da hep eleştirmenin vasıfları vardır. Yüzlerce bu içerikte paragraf var sınavlarda çıkan. Büyük bir kısmı da eleştiri metinlerinden alınmış paragraflar. Hatta okuduğum şeyler ile karşılaşıyorum. Şuradaydı filan diyorum mesela. Dergide çıkmış, aynı yıl paragraf sorusu yapılmış.

Demir: Çözümleyici metinler de oldukları için.

Harmancı: Ben sözümü şöyle tamamlayayım: Fethi Naci diyor ki: Yazdığım yazılardan dolayı işte şu kadar sanatçı beni görünce yolunu değiştiriyor. Niye? Çünkü Fethi Naci, biraz da bu tarafla bilinir, ne düşünüyorsa onu yazıyordu. Bunu şunun için söyledim: Eleştirmen müstakil olarak eleştiri ile ilgilenirse sanki daha az politik davranarak daha adilane metinler çıkar diye düşünüyorum. Bizdeki eleştirmenlerin çoğu neredeyse zaten şiirden, öyküden, romandan gelmiştir... Mesela Fethi Naci diyordu ki... Roman yazıyor musunuz, diyorlar ona. O da "Bu vakitten sonra yazsam da yayımlayamam, diyor. Çünkü neler olabileceğini tahmin edebiliyor.

Demir: Aynı süreç kendisi için işleyecek bu sefer.

Özen: Senin söylediğine binaen söyleyeyim; az önceki yerden devam ediyor gibi olacağız. Eleştirmen mümkünse edebiyat dünyasına uzak biri olsun dedin. Aslında bunları daha insani çerçevede düşünmek istiyorum. Şimdi eleştirmenin okur nezdinde bir itibarı yok. Eleştirmen okur tarafından tanınan birisi değildir çok fazla.

Harmancı: Sanatçı nezdinde vardır.

Özen: Zaten tek itibarı da sanatçıdan görüyor. Şimdi Orhan Pamuk'u hatırlıyorum: "Beni Fethi Naci yazsa diye ne kadar bekledim." diyordu galiba. Yani tek itibarını orada görüyor. Eskiden toplanıp meyhaneye gidiyorlar, bir camiaya girmiş, kabul görmüş oluyor yazar bu yazılardan sonra. Bu bana mümkün görünmüyor gibi geldi söylediğine ilaveten. Bilemiyorum şimdisi nasıl olur? Zaten böyle bir isim de yok sanki. Edebiyat dünyasından uzak eleştirmen. Sadece böyle eleştiri üzerine yoğunlaşan Ömer Leksiz vardı; Semih Gümüş bir

roman yazarak bu işe dâhil oldu, belki. Biz geçen Necip Ağabey ile otururken –aralık ayı mıydı?– şöyle demişti: Biz eleştiriyi de kendimiz yapalım. Kendimiz yazalım, kimse yazmıyorsa biz yazalım. O aklımda kalmış, onu not almışım buraya. Semih Gümüş de –çok takip ettim Semih Gümüş’ü, birçok eserini hem dergiden hem kitaplarından okudum– yazarların mutlaka kuramsal açıdan yaptığı işi çok iyi bilmeleri gerektiğini söylüyor sık sık. Eleştiri yazsın demiyor ama böyle bir kuram bilgisine sahip olan birinin de belki eleştiri yazması kolaylaşabilir, öykü eleştirisi yazması vesaire. Öykü nitelikli okur kitlesine hitap eden bir türdür, diye düşünüyorum ben. Dolayısıyla okuru az. Bu manada, başkaları yapmıyorsa belki de bir kısım öykücülerin bunu yapması gerekebilir. Edebiyatımızda çok yönlü sanatçılar var. Mesela Tanpınar. Çok tipik bir örnek. Şiirde, öyküde başarılı, romanda başarılı, eleştiride de çok başarılı olabilmış.

Demir: *Edebiyat Araştırmaları...*

Özen: Bu olabiliyor. Abdülhak Şinasi Hisar bunu yapmış, onun eleştirileri belki günümüze gelmedi, basılmadı ama böyle bir şey olur diye düşünüyorum. Yani öykü yazarları da eleştiriye yönelebilir. Tabii ben birkaç yazı yazdım, çok yeniyim bu hususta. Ciddi manada beni yordu bu yazılar, eleştiri ise eğer yazdıklarım. Çünkü asıl olarak öykü yazmak istiyorum. Kafamda hikâyeler dolaşüyor. İki aydan beri bir türlü oturamıyorum mesela. İçimde bir keyif olarak hikâyeler dolaşıyor fakat durmadan kuramsal kitaplara bakıyorum, bir şeyler didikliyorum. Birçok yazı yazmak istiyorum. Böyle bir tarafı da var yani. Buna gerçekten zaman ayırırsa insan, yeterince öykü yazabilir mi, roman yazabilir mi? Bunun üzerinde de düşünmek gerekiyor herhâlde. Zor gibi geliyor bana. Bir de eleştiri yazmaya başladığında muhtemelen birilerinin beklentisi de oluşacak bir süre sonra. Abdullah Hoca’mıla konuşurken hep bunu söylüyor, yetişemiyorum, birileri kitapları imzalayıp gönderiyor. Yetişemiyorum, yani onları nasıl okuyup da yazacağım, iki satırla cevap vermeme bekliyorlar filan diye. Böyle ciddi zorlukları var. Beni de Abdullah Hoca’m çekti bu işlerin içine. Bilemiyorum nereye doğru gidiyorum? Zor iş yani.

Demir: Evet, bu zorluk aslında sorumlulukların fazlalığından kaynaklanıyor.

Harmancı: Biz öykü eleştirisinde bir deney yapıyoruz. Ne kadar deney oluyor bilmiyorum da... *Post Öykü*’de. Aynı kitabı dört farklı yazar birbirinin ne yazdığını bilmeden yazıyor. Dergide görüyoruz ne yazdığımızı. Ortaklıklar oluyor, farklılıklar oluyor, onu kastediyor hocam.

Süngü: Eleştiri kimin görevi olmalıdır meselesinde birilerine rol biçmek belki çok doğru olmaz ama arkadaşlarım güzel şeyler söylediler. Elbette kim talipse onun olması lazım. Bu kaçak cevabım. Ama bizdeki süreç biraz tarifi edilen gibi. Yani yazarlar şairler doğal olarak edebiyat ile doğrudan ilgilendikleri için zaman zaman görev gereği zaman zaman bir boşluğu doldurmak adına

zaman zaman da gerçekten bir eleştiri ihtiyacı ile devreye girmişler ve eleştiriler kaleme almışlar, istisnaları var.

Özen: Murat Belge var mesela.

Süngü: Akademisyenler zaman zaman akademik çalışmaları gereği, bazen harici bir çalışma olarak –yine akademik çalışmalarına daha sonra dâhil edilmek üzere muhtemelen– eleştiri yazıları yazıyorlar. Onların tabii bahsettiğimiz birtakım zihinsel yükleri var. Evet, sanattan anlama meselesi, kuram dedik, estetik dedik vesaire vesaire, bunlardan bir kademe önce. Çünkü en nihayetinde iş kurumuş bir kuyudan aylarca su çekmeye çalışma çabası. Belki hiç su gelmeyecek ama sen çekiyorsun. Hüseyin Su: “Yazmak sonsuzluğa mektup atmaktır.” diyor. Sen atıyorsun da cevap gelecek mi bakalım ya da cevap gelmese bile senin attığın o mektup muhatabına ulaşacak mı? Sen onu bilmiyorsun mesela. Bunu göze almış bir adamın eseri ile karşılaştığının bilincinde olmak meselesi, benim için en öncelikli mesele. Çünkü kuram öğrenilir. Sanatçılık öğrenilebilir bir şey değil. O yüzden ben bazı sanatçıların bazı edebiyatçıların eserleri hakkında yazılan yazıları okurken gerçekten inciniyorum. Mesela Fethi Naci’nin Oğuz Atay eleştirisi beni incitiyor. Bir kurama dayanarak bu eleştiri yapılmış ya da Abdullah bahsetti, Selim İleri’nin Oğuz Atay yazısı –bugün de aklıma sadece Oğuz Atay geliyor.– Bugünlerde Şule Gürbüz. Birçok kişi hakkında yazılan yazılar var böyle bizi inciten. İşte belirli bir kuram, o kuramdan hareketle belirli bir eleştiri ama en nihayetinde karşında gerçekten bir sanatçı var. Ve sen ona daha serin yaklaşmak durumundasın gibi geliyor bana. Niye öyle geliyor bilmiyorum. Bunu çok gerekçelendiremem. Bu duygusal bir şey. Bu adam övülmeli diyor değilim ama bazı sanatçıların yaptığı şeyin tam anlaşılmadığını hissediyorum. Hatta bu adam övülmeli diyorum, vazgeçtim, övülmeli.

Demir: Haksızlık edildiği...

Süngü: Anlaşılmama o haksızlığı getiriyor. “Sen onu görmemişsin.” diyorum ben içimden. Yani orada görülecek bir şey vardı; sen onu görmemişsin. Başka bir gözlükle bakıyor, başka bir tarafına bakıyor.

Özen: Sevk edemiyor belki de.

Süngü: Sağ üst köşesinde onun asıl önemli tarafı ama o başka tarafına bakıyor ve oradaki meseleden bahsediyor. O mesele onun kusuru olabilir. Ama görmezden gelinen şey çok daha büyük bir şey. O kusurdan çok daha büyük bir şey olabilir. Bunun için sanat denilen şeyden anlamak... Estetik, şu, bu, filandan önce gelen bir şey. Yani bir sanatçı, niye yapılması mümkün milyonlarca şey varken odasına kapanmış ve bir roman yazmaya çalışmış, bu derdin farkında olan insanın eleştiri yapması gerekiyor sanki... Bunlar tabii çok ütöpik istekler farkındayım, şu an farkına varıyorum.

Demir: Olanı görmek değil de olmayanı görmek ile ilgili bir şey söylediniz, sanki sosyal medyada.

Süngü: Bu Şule Gürbüz eleştirileri ile alakalı bir şeydi. *Öyle miymiş* için yazmış Ahmet Ergenç. İsmi de öyle öğrendim ben. Everest'in editörüyümüş galiba. Şu yok, bu yok yani onda olan sende yoksa, onda olanı görmezsin bu durumda da problem sende. Bunu nereye koyacağız?

Özen: Ne var, diye bakılması lazım yani.

Süngü: Ne var diye bakılması lazım. Tabii bu, kuramsal bir iddia değil. Ne var diye bakılır, böyle bir kuram tek kuramdır demem söz konusu değil ama önce sanat eseri vardır, kuram sonra inşa edilir, onu da unutmamak lazım.

Özen: Akademi ancak yazar öldüğünde ortaya çıkar; belki o yüzden akademinin hâlâ öyküye çok fazla eğilmemesi çok fazla çalışmaması... Bir yerde de haklı bir gerekçe aslında.

Akademilerde şöyle bir şey de var. Mehmet Tekin'in Peyami Safa romanları ile ilgili bir kitabı çıktı. Bunu söylemiştim biraz önce, hocamız olduğu için. Peyami Safa çalışmış doktorasmda. Onun için önemli yazar o; çok araştırmış, dolayısıyla çok ayrıntılı bildiği için kafasmda önemli yazar o; bir başkası da Oğuz Atay çalışmış farzımahal. Hasbelkader ikisi de Yeni Türk Edebiyatı dersine giriyor olsun. Derslerine girdiğimiz zaman birinin Peyami Safa ağırlıklı, birinin Oğuz Atay ağırlıklı ders verdiğini görürsünüz. Böyle bir tarafı da var muhtemelen.

Harmancı: Bu tespit ile ilgili bir şey söyleyeyim. Bir kere tarih de değişti, şimdi eskisi gibi değil ki. Mesela çok hızlı bir şekilde ders kitaplarında beş sene önce yaşadığımız şeyleri görebiliyoruz. Tarihi kayıt da değişti, edebiyat tarihi de buna göre çok hızlandı. Bir lisansüstü öğrencisi hocasına, Cahit Zarifoğlu çalışacağım, demiş, şimdi isim vermeden konuşayım, hocası "O kim?" demiş mesela. Size garip gelebilir ama akademi Cahit Zarifoğlu'nu bilmezdi.

Özen: Bilmezlerdi, evet.

Harmancı: Burada 20 yıl içerisinde, aslında dünyada da Türkiye'de de her şey çok değişiyor. Birçok şey aşıldı.

Demir: O aşıldı ama yine de o zamana atılan mektuba cevap gelecektir. Bu durum edebiyat tarihinin konusu olması bakımından geçerli bir husus. Ama bunlar bizi akademik eleştiri yapılamaz yargısına ulaştırmıyor.

Özen: Şimdi lise kitaplarına da alındı yaşayan birçok yazar biliyorsunuz. Mesela Hüseyin Atlansoy, Haydar Ergülen. Şimdi onları da gösteriyoruz çocuklara. Hatta yaşayan birçok yazarın eseri soruldu üniversite sınavlarında. Müfredatta yer almamasına rağmen Latife Tekin'in *Ormanda Ölüm Yokmuş* kitabını sormuşlardı geçen yıllarda.

Demir: Kayahan Özgül Hoca'nın söylediği; son hüküm verilsin, ondan sonra tarih hükmünü versin yazar hakkında ya da şair hakkında. Ama dediğim gibi hem alan genişliyor, öğrencilerimiz fazlalaşıyor, akademisyen sayısı, üniversiteler artıyor; bu, gidişatı değiştiriyor. Öykünün bir kaderi var ne yazık ki.

Hiçbir zaman akademide şiir ya da roman kadar yer bulamıyor kendisine. Bu Batı'da da böyle, sadece Türk edebiyatına özgü bir şey değil. Öykünün kaderi belki bu durum ama sonlanmıyor bir türlü. Roman size bir dünya vadediyor ama öyküde size daha çok görev düşüyor. Hem okur açısından zor bir tür, hem eleştirmen açısından zor bir tür.

Harmancı: Tomris Uyar diyor ki, “Beş yüz sayfalık romanı okuyorlar, beş sayfalık öyküyü okumuyorlar...” Hep dedik ya, öykü modern hayata denk geliyor diye, geliyorsa niye kitlesel bir karşılığı yok? Ben şöyle çözüyorum bunu, siz de dediniz zaten, daha ince zevkliği gerektiren bir tür; roman çok daha bilindik, açık bir tür.

Demir: Evet, roman açılabilir ve yazar istediği şeyleri söyleyebiliyor, belirli bir noktaya taşıyor okuru. Okur da sanırım elinden tutulsun istiyor. Ama öyküde yazar onu bırakıyor; sen yorumla, bıraktığın boşlukları sen doldur diyor. O biraz yorucu geliyor okura. Eleştirmen açısından da öyle, ben şimdi öykü çalışıyorum tahmin etmek çok zor geliyor. Bir boşluk vermiş ama acaba nasıl vermiş, ben onu nasıl yorumlamalıyım? Daha karmaşık geliyor. O yoğunluk belki de öykünün yoğunluğu. Birkaç sayfada anlatma mecburiyeti daha sembolik bir anlatımı getiriyor. Bunun çözümlemesi kolay olmuyor. Mehmet Kaplan Hoca'dan daha fazla ve daha derli toplu çalışmaya imza atan da olmadı hâlâ.

Harmancı: Şiire göre öykü daha kolaysa belki, sizin söylediklerinizden bunu anlıyorum. Bana göre romana göre öykü daha da zor. Yani çözümleme zorluğundan bahsediyorum. Mesela öğrencilerimiz şiiri de almak istemiyorlar.

Demir: *Evet, yine o da sembolik dilden kaynaklanıyor. Pek girişmek kolay olmasa gerek. O yüzden öykünün kaderi diyorum ben buna. Eleştirmenin eleştirilebilir olmasından bahsettik. Yazarın ve sanat üretiminin hakkını vermesi gerektiğini söyledik. “Eleştiri kime yön vermeli?” sorusunu bu noktada sormak lazım. Okura yön verebiliyor mu? Ya da vermeli mi? Verse daha farklı bir alana doğru kapı aralanır mı? Sizce bugün de neler var öykü eleştirisi noktasında ve öykü eleştirisinin geleceğini nasıl görüyorsunuz? Doğru yolda mı Türk öykü eleştirisi? Ve gelecekte bu türü neler bekliyor genel manada, hem son sözlerinizi alıp hem bu soruların cevaplarıyla toparlayalım isterseniz.*

Harmancı: Bugün sanırım nitelikli eleştiri daha çok öykücüye yön veriyor. Çünkü okurun, eleştirmen ne diyor, acaba eleştirmen bu konuda ne beyan etti gibi bir derdinin olduğunu zannetmiyorum açıkçası. Bir de şunu unutmayalım: Artık eleştirinin içine sosyal medya da girdi. Bu da eleştiridir, tamam biz edebî eleştiriyi konuşuyoruz ve sosyal medya dergilere yansıyan bir şey değil ama bunun göz ardı edilmemesi lazım. Şimdi bundan birkaç sene önce isimlerini gizleyen –hâlâ bilmiyorum kim olduklarını merak da etmiyorum– bir grup, eleştiriyi sosyal medya üzerinden yaptılar ve nasıl söyleyeyim bayağı da ses getirdiler. İnsanlar bunları konuştu, sosyal medya ilginç biçimde eleştirinin görevini üstüne aldı.

Demir: Başka bir platforma taşıdı.

Harmancı: Başka bir platformda. Ama bir insanın kendi ismini vermeden eleştiri yapması doğru mudur mesela? Çünkü çok başka şeyler de yapılabilirdi, bu başka bir şey. Benim düşündüğüm daha çok yazarlara bir yön vermiş olması. Onlara biçim verdiğini hâlâ düşünüyorum. Bir eleştirmenin iyi ya da kötü bir yazarı eleştirisine konu etmesi bir kere her şeyden önce prestijdir. Eleştirinin böyle bir gücü var. Ama ortalama okurun bunlardan haberdar olduğunu hiç zannetmiyorum. Bir de kendi kendimi eleştirecek bir şey söyleyeyim, zaten öykü piyasası tınak içerisinde aslında öykü yazan insanlardan oluşuyor büyük oranda. Yani öykü okuru dediğimiz kişiler daha çok bu işin mutfağında da olan dergilerde yazan kişiler. Kendi içimizde, sayı veremem ama böyle bir şey var. Bu anlamda diyelim ki Necip Tosun'un *Günümüz Öyküsü* kitabına alınmayan bir öykücünün alınganlık göstermesi normal. Niye normal, çünkü edebiyata kabul edilme dediğimiz şey, kabul mekanizması eskiden antolojilerdi, bugün artık antolojilerin esamisi okunmuyor, doğal olarak bu kadar çok iletişim ağının olduğu bir yerde antolojilere çok ihtiyaç duyulmuyor.

Eleştirinin geleceği ile ilgili olarak şunları söyleyebilirim: Öncelikle medya, sonra da sosyal medya eleştirinin gücünü zayıflattı. Ve olan gücünü de gürültüsü ile örtüyor, yani siz herhangi bir kitap hakkında istediğiniz kadar isabetli eleştiriler yazın, düşünün bir de o yayınevinin farklı medya organlarında yaptığı gürültüyü düşünün. Sizin eleştiriye ne etkisi olabilir? Yani sosyal medya ve medya çok güçlü. Ve bir kitabı farklı platformlarda reklamını yaptığı zaman, onu insanların gözlerine soktuğu zaman, herhangi bir dergide çıkmış eleştiri yazısının çok büyük bir değeri kalmıyor. Bu da eleştirinin medya ile imtihanı, diyorum ben buna. Sosyal medyanın ise her gün yeni bir tarafını görüyoruz. Yavaş yavaş eleştiri biçim değiştiriyor. Ama bu etik bir problem getirecek kesinlikle. Çünkü edebiyat dergisinde eleştiri yazmak bir sorumluluk almaktır. Sosyal medyada istediğinizi yazarsınız. Hiç kimse de size ne yaptınız diyemez, diymiyor. Bir perde arkasından konuşuluyor bazen. Bu da tabii etik sorunları doğuruyor.

Demir: Evet, Abdullah Bey bunun Türk öykü eleştirisinin farklı platformlara taşındığından bahsetti, İsmail Bey, siz ne düşünüyorsunuz, Türk öykü eleştirisi işlevini yerine getirdi mi ve sonrasında neler geçiriyor eleştiri?

Özen: Şimdi şeyden başlayayım, eleştiriyi işlevi açısından değerlendirmek bağlamında söyleyeyim, "Okuyucuya mı hitap edecek?" buna cevap vereyim. Genel olarak edebî kamuya eleştirinin yön verdiğini söyleyebilirim. Fakat genel itibarıyla eleştirinin daha çok okura hitap eden bir tür olması gerektiği düşünülmüştür. Bir de şunları merak ettim oturumumuz sürecinde: Gerçekten eseri hakkında olumsuz eleştiriler yapılan bir yazarın sonraki eserlerinde bu eleştirinin olumlu etkilerinden söz edilebilir mi? Var mıdır böyle bir araştırma? Yoksa yapmak gerekiyor herhâlde. Filanca şunları bunları yazdı. Ondan sonra öykü roman

çizgisinde bir değişiklik oldu mu yazarın, bunları düşündüm. Yıllardır edebiyat, dergi takip eden biriyim. Tesadüfen karşılaşıyorum, bir yazarı kendim keşfettim sanıyorum. Bakıyorum yirmi sene önce okumuşum bir dergide eserin eleştirisini, çizmişim altını. Belki ondan yönelmişim söz konusu esere. Yani, siz de okuduğunuz dergilere baksanız okumayı seçtiğiniz yazarlarla oralarda yayımlanan yazıların arasında bir paralellik olduğunu göreceksiniz belki. Bir de edebî kanonun şöyle bir yanı var: Mesela Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna*'sı pek bilinmiyordu biz öğrenciyken. Yahut Zweig'ın *Satranç* romanı bilinmiyordu. Bana kitap tavsiye edin diyenlere hep tavsiye etmişimdir. Bir süre sonra baktım, birçok tavsiye ettiğim metin çok satar oldu. Demek ki belirli kişiler, mahfiller var. Bunları çok somut bir biçimde göremesek de edebî kamuya bir yön veriyor diye de düşünmek istiyorum bir taraftan. Ben dergilerde eserlerini okumadığım birçok yazarın eleştirisini de okumuşumdur. Niye okuduğumu da bilmiyorum. Yani neden bu tarz okumalar yaptım bilmiyorum.

Harmancı: Yazacaklarınızı...

Özen: Belki de, belki de, yani geriye dönüp baktığımda yazarlar ile bu eleştiriler sayesinde tanıştığımı da söyleyebilirim aslında. Bir yerde çıkan eleştiri yazarlık tavrımızı değiştirecek mi, değiştiriyor mu, bir şeyleri onarmamızı, yeniden düşünmemizi sağlıyor mu? Bunun üzerinde düşünmek gerekiyor herhâlde. Abdullah Bey altıncı soruya cevap vermedi.

Süngü: Verdi.

Harmancı: Verdim.

Özen: Bugünün eleştirisinin doğruları yanlışları bağlamında benim ısrarla söylemek istediğim: geleceği ile ilgili herhangi bir şey söylemeyeceğim ama bunu özellikle söylemek istiyorum. Biraz önce Semih Gümüş'ü uzun yıllar takip ettiğimi söyledim. Dergilerini, Adam Öykü'den bu yana aldım. Notos'u 50 sayı aldım, 50. sayıdan bu yana hiç bakmadım. Yani protesto ediyorum bir anlamda. Tabii bu yeni olan bir şey değil.

Süngü: Soruşturmadan sonra mı?

Özen: Gezi'den sonra desek daha doğru olacak belki. Semih Gümüş'ün dergilerinde ve kendi kitaplarında Rasim Özdenören'in Mustafa Kutlu'nun ismi bile geçmiyor; inanılmaz bir şey bu. Ama bir Ömer Leksiz'in veya Necip Tosun'un eserlerine baktığımız zaman sağ sol hiç ayırt etmeden Türk edebiyatının değerli yazarlarıyla ilgili yazdıklarını görüyoruz. Bütün Türk solunda böyle bir hastalık var, baştan beri. Hatta biz bizim mahalle diyoruz, kendi aramızda konuşurken. Onlar bizim mahalle bile demeye ihtiyaç duymuyorlar çünkü başka bir mahalle yok kafalarında. Ne olacak, sol bizi okur eleştirirse başımız göğe mi erecek? Bizim adımıza değil, onların kendi adına ciddi bir problem bu. Bunu durup düşünmeleri gerekiyor. Geçmişte görmezlikten geldikleri pek çok yazar Türk

edebiyatının önemli değerleri şu anda. Yani benim kitaplığım da onların kitapları var. Onların kitaplığında hiç yoksa bu, onlar adına ciddi bir eksikliktir. Yani Notos'ta nasıl olur da elli sayı boyunca Rasim Özdenören'in, Mustafa Kutlu'nun ismi bile geçmez. Abdullah Harmancı'yı, Güray Süngü'yü filan geçtik. –Güray Süngü geçti bir ara galiba– Ama Hece Öykü'de soldan pek çok isim kendine yer bulabildi. Nasıl bir şey bu böyle? Anlamlandıramıyorum bunu. Tesadüfen denk geldim, birisi internette bir sitede Post Öykü'deki öykü soruşturmasını analiz etmiş. Orada da –İslamcıların dergisi olduğu için platforma uygun cevap verelim anlamında düşünen de olmuş olabilir belki– buna rağmen sizce bu yılın ilk beş öykücüsü kimdir sorusuna soldan cevap veren arkadaşların, ağırlıklı olarak soldan isimleri verdiklerini fakat İslamcı ve sağcı yazarların solcu isimlere daha çok yer verdiğini tespit etmiş. Böyle bir sorun var yani.

Harmancı: Bu da kültürel iktidarı domine eden gücün ve oraya bakanların durumu.

Özen: Ama şöyle bir şey de var: On beş yıl önceki gibi değil. Ciddi bir okur ve yazar kitlesi var İslamcı kesimde. Üniversitelerde çok ciddi birikimli arkadaşlar var; bizim kuşak gibi ezik tipler de değil. İşte bir Arda Arel'dir, Ertuğrul Emin Akgün'dür; sola eyvallahı olmaz yani bu adamların. Bizim ezikliğimiz hiç yok bunlarda anlamında söylüyorum. Onların aleyhine gelişebilir bazı şeyler. Bunu da söylemek lazım herhâlde.

Süngü: Çok güzel bir şey diyecektim unuttum. Kültürel iktidar meselesi bana göre büyük bir balon.

Özen: Bundan sonrası için mi?

Süngü: Yok hep balondur, işlevsel açıdan baktığım zaman balon yani. Burası neresi? Burası Hece dergisi mesela. Burada kim var, buranın geçmişinde? Hüseyin Su. Onun geçmişinde kim var? Nuri Pakdil. Beni Hece dergisi yetiştirdi, ben Hüseyin Su'nun öğrencisiyim. Daha cümle kurmayı bilmezken benim öykümü yayımladı 1998'de. Etrafıma baktığım zaman gördüğüm, kültürel iktidarı elinde bulundurmadığı söylenen insanlar çok ciddi sayıda ve değer de sanatçı yetiştirmişler. Bunu görmeyip kültürel iktidarı elinde bulundurduğu söylenen insanların, şampanyalı selfielerine ya da para kazanmalarına takılmak anlamsız. Onun için ben bu işlere balon olarak bakıyorum. Yani bir yayınevinin, işte, Kültür Bakanlığının, kütüphaneler alım yaparken yayınevinden şu yayınevinden şu kadar kitap alırken bu yayınevinden bu kadar kitap almasının kültürel iktidarın bir sonucu olmasını da sektörel bir sonuç olarak değerlendiriyorum ve sektörel şeylerin de tartışmaya değer olmadığını düşünüyorum. İşte o çok büyük yayınevleri Kültür Bakanlığı desteklemiş, kitaplar almış, şu olmuş, bu olmuş, falan filan ama Diriliş Yayınları diye bir şey var, bir efsane var. Sezai Bey'i okuyanlar inşa olmuş. Bunun ötesine ne geçebilir, bunun koyduğu

değerin ötesine ne geçebilir; bunlar çok uzun vadelerde anlaşılacak şeyler gibi gözüküyor. Bu kültürel iktidar konusu ayrıca tartışma konusu elbette. Konuya gelirsek, Abdullah'ın anlattığı yani yazara katkı dedi ya, o meselede kendi hayatımdan örnek verebilirim. Benim 2006'da ilk romanım yayımlanacaktı. *4. Tekil Şahıs*, beş yüz sayfalık bir roman. Yayınevinden beni aradılar, dediler ki bu roman Mart ayma yetişmiyor gel. Yayınevime gittim, işte ne yapsak ki yetişmeyecek bu kitap –niye Mart ayma yetişmeliyse– Ben de o zaman sektöre dair bir şey bilmediğim için hadi ya falan deyip üzıldüm... Mart ile benim işim yok, ne zaman yayımlanırsa o zaman yayımlansın ama akla da gelmiyor bu. Senin başka bir şeyin yok mu öykülerini filan yayımlayalım dediler. Dedim ki ben öykülerimi Hece'den çıkaracağım. –Böyle bir şey de yok görünürde de idealim bu. Düşüm o. Dört yıl sonra çıktı Hece'den öykülerim.– Kitaplaştırmayacak mısın şimdi dediler, ne yapsak ki dediler! Dedim ki ince bir romanım var, bir bakalım mı ona? Olur dediler. Adı da yoktu, o zaman *Pencereden* diye kötü bir isim koydum ona. O romanı gönderdim. Bir süre geçti okundu, dediler ki çok güzel bunu yayımlayalım. Şimdi beş yüz sayfalık bir roman Mart'a yetişmiyor. Bir kitabın yayına yetişmesi için ne gerekiyorsa ben şimdi biliyorum. Yüz yetmiş altı sayfa *Pencereden*, onun yayma hazırlanılması bir buçuk günse *4. Tekil Şahıs*, bir buçuk gün artı bir saat. Yayma hazırlamak anlamında bir roman dosyası o kadar fark etmez. Neyse *Pencereden*'i yayımladılar. *4. Tekil Şahıs*'ın neden o zaman yayımlanmadığını ben yıllar sonra öğrendim. İlk roman, ilk kitap beş yüz sayfa; satmaz. Çok zarar ettirir. Ama bu çocuk, güzel bir şey var bunda. Yazarlık var yani kumaşında. Bunu heba da edemeyiz. Ne yapalım, başka bir şeyi var mıdır acaba? Böyleymiş. Yani *Pencereden* yayımlandı. Dört ay sonra da *4. Tekil Şahıs* yayımlandı. *4. Tekil Şahıs* madem kalm bir romandı ve zarar ettirecekti, niye yayımlandı? Onun cevabı Abdullah'ın anlattıklarında gizli, eleştirinin yazara etkisi. *Pencereden* hakkında Ömer Türkeş Radikal'de yazı yazdı. Kitabı övdü, beni övdü filan. Hatta daha sonra o yazı yabancı dile çevrildi. Frankfurt Kitap Fuarı Genç Yazarlar Kataloğu'na girdi filan. O yıl onur konuğuydu Türkiye. Bir eleştiri çok şeyi değiştirdi. Benim yayınevime baktı, Ömer Türkeş bu adı sanı duyulmamış genç yazarı övdü, bu iyi yazar, kaybetmeyelim bunu benim zarar edecek romanımı yayımladı. Bu, eleştirinin yazara etkisi ama bu dışarıda bir etki. Bir de içerideki etki meselesi var.

Özen: Hangi yayınevi?

Süngü: Soldan bir yayınevi idi. *Bir Harf*. Bir başka etkisi de yazara yönelik olan, eleştirinin yazara etkisi, yazarın yayınevime etkisi açısından yine Harmancı'dan örnek vereceğim. Benim romanım hakkında ilk yazan Ömer Türkeş oldu. Benimle ilk mülakat yapan da Abdullah Harmancı, sağ olsun. Benim için o açıdan çok kıymetlidir. Bir tane sorusunda –mealen söyleyeceğim, bilgisayardan soruyu bulabilirim.– “Bu öykülerin hepsi sizinle ilgiliymiş gibi.

Ama yazar, başkalarının hikâyelerini anlatandır.” gibi bir sorusu vardı. Ben o zaman gıcık olmuştum tabii. Beni kimse anlamıyor, bu insanlar neden böyle, herkes bana düşman tribindeyim. O zaman Abdullah Harmancı, Abdullah Harmancı’ydı. Yani, ben hiçbir şeydim. Adam lütfetmiş, senin onunla mülakat yapman gerekiyorken o seninle yapıyor ve sen bir soruya sinirleniyorsun. Bir süre nefret ettim o sorudan. Bir süre sonra idrak ettim, soruda kastedilen şey doğruymuş. Şimdi kırk yaşımdayım. Hem haklı hem haksızmış. Hallettim kafamda çünkü şunu anladım. Bazı yazarlar başkalarının hikâyelerini anlatır, bazı yazarlarsa hep başkaları olur ve kendi hikâyelerini anlatır. İkisi de değerlidir. Birisi diğerinden daha değerli bile değildir.

Demir: Başka biri olur kısmı orada çok önemli.

Süngü: Evet. Bu kapıyı açan şey bu eleştiri idi. Eleştirinin ciddi bir katkısı var. Önce seni üzer, sen cidden edepli, ahlaklı, yaptığı işi ciddiye alan insansan bir süre sonra o içini mikrop gibi kemirirken sen onu düşünmeye başlarsın; yarayı kaşımak gibi. Düşünmeye başlarsın ve bir yere ulaşırsın muhakkak, bana böyle bir katkısı var. Bu tarz başka eleştiriler de var. Benim hakkımda yazılan son eleştiri, İsmail yazdı sağolsun. Onun da dediği bir şey var. Romanlarımla alakalı olarak onu da çok ciddiye aldım. O eleştiri bana zaten söyleniyordu ama ciddiye almıyordum pek itiraf edeyim. Ama nitelikli bir yazının içerisinde onu görmek etkiliyor. Onun üzerine şu an düşünüyorum. Hatta o sorunun bende daha anlamlandırılmasına neden olan şey İsmail’in yeni öykü kitabını okumak oldu. Eleştirisiyle eserini birlikte okuyunca onun ne dediğini anladım. Bizi metin eğitir, öykü insanı eğitir, roman eğitir, eleştiri de eğitir. Bu şu demek değil. Şu eleştiri geldi, oraya göre bir yol çizeyim. Hayır, düşünüp taşınıp karar verip ciddiyetle üstesinden gelinebilir. Halk bunu istiyor, eleştirmenler bunu istiyor gibi bir şey elbette değil.

Son soru bağlamında öykü eleştirisini gelecek yıllarda neler bekliyor? Biraz önce sohbetten açılan bir şey var: sosyal medya, üstü kapalı olarak Abdullah’ın bahsettiği mesele, internet siteleri aracılığıyla gizli kimliklerle yazılan yazılar. Bu şekilde epeyce yer yerinden oynadı edebiyat camiasında. Kim bunlar? Yazıların etkisi yazıların doğruluğundan mı kaynaklanıyordu acaba? Yoksa kullanılan üslubun kötücül, pervasız, sert, keskin oluşundan mı kaynaklanıyordu? Muvaffak olamamış insanların muvaffak olmuş insanlar hakkında böyle keskin laflar edilmesinden memnun olmasından mı kaynaklanıyordu? Çok şey söylenebilir ama bu ayrıca tartışmalı. Bir etkisi vardı ve sosyal medya dediğimiz şey daha sonra –çok büyük oranda özellikle Gezi’den sonra– patladı. Bu bize bir dil teklif ediyor; bir eleştiri dili. Hani öykü eleştirisi, kuram gibi meseleleri konuştuktan sonra Twitter’ın dilinin eleştiri dili olması biraz hafif kalıyor farkındayım. Ama o kadar da hafif bir mesele değil. Sosyal medya bize eleştiri dili teklif ediyor ve dayatıyor zaman zaman. Gizli kişilikler, gizli kimlikler, ismi belli olmayan insanlar –insandırırlar herhâlde.– Kullandıkları ifadeler, itiraf edeyim, iyisi çok zekice. Kötüsünü konuşmanın anlamı yok.

Harmancı: Evet.

Süngü: Bu, zekâ gerektiriyor ama edepsizce aynı zamanda.

Harmancı: Emeğe saygısı yok.

Süngü: Evet. Ama toplumların dönüşümü önemli. Postmodernizm dersi anlatırken diyorum ki: “Newton işte şuydu: kütle, zaman, doğrusallık. Sonra Einstein falan. Yani zaman doğrusal değilmiş. E, o zaman ben de kurgumu parçalayayım. Böyle olmadı diyorum. Bunlar yüz senelik süreçler aldı. Bunu da şöyle anlamlandırıyorum: Öğrencilerim daha iyi anlayabilsin diye, bir arkadaşımın evine gitmiştik misafirlige fotoğraf albümleri çıktı, biz üniversiteden ev ve okul arkadaşydık. Fotoğraf albümleri çıktı. Oğlu Ömer geldi yanımıza albüme bakıyor. Üniversitenin kampüsünde tenis kortunun etrafındaki basamaklarda çekilmiş bir fotoğraf. Çocuk biz fotoğraflarda küçük olduğumuz için elini şöyle yaptı, (ekrandaki görüntüyü büyütme için iki parmakla yapılan hareket) büyütme ister gibi. Bu ne demek? Ömer dönüşüyor. Niye dönüşüyor? Böyle bir şeyin içine doğdu. Onun algılayışı artık o şekilde. Bu dönüşüm bize böyle bir dil teklif ediyor ya da dayatıyor derken on beş on altı yaşlarında gençler var, çocuklar var. Bunların bir kısmı şiir yazıyor, öykü yazmaya hevesli bir kısmı; edebiyat okumaya falan çabalıyorlar. Onları kastediyorum. Bunların aynı zamanda Twitter’da hesapları var. Facebook’ta hesapları var. Ve onun üstünden konuşuyorlar. Bu adamlar eleştiriyi nereden öğreniyorlar? İşte şu çay bardağından öğrenilecek şeyler, su bardağından öğrenilecek şeyler diye ayırmaz. Her şeyden her şey öğrenilir. Biz burada niye sesimizi yükseltiriz. Pencere açıkken dışardan ses gelmektedir, sesimiz daha çok duyulsun diye sesimizi yükseltiriz, ama pencere açık ses geliyor o zaman ben biraz daha yüksek sesle konuşayım diye düşünmeyiz. Kendiliğinden olur. Bu sosyal medyanın da bir etkisi olacak. Eleştirinin nereye gideceğini sanatın da nereye gideceğini elbet göreceğiz. Ama bir taraftan da sosyal medya öyle bir şey ki balon sunuyor size ve o bir süre sonra patlıyor, kendisi patlatıyor bazen o balonu. Bu dil de öyle bir balon olabilir ve her şey hakikatine dönebilir, onu ben kestiremiyorum şu anda.

Özen: Daha çok bir şeyleri göstermek için değil de görünmek için insanlar sosyal medyada. İşin bu tarafı da göz ardı edilmemeli.

Süngü: Evet, bir değer ortaya koymak değil maksat; bak ben bir değer koyuyorum ortaya demek. “Ama bak ben!”

Özen: Evet.

Süngü: Teşekkür ediyoruz efendim.

Demir: Biz teşekkür ediyoruz. Gerçekten çok verimli bir toplantıydı. Ayağınıza sağlık.

HİKÂYE İÇİNDE HİKÂYE

CÜNEYT ISSI

HİKÂYEDE RİTİM VE SAİT FAİK'İN “LÜZUMSUZ ADAM”I

Modern manada hikâyeden söz edebilmek için, karakterin kendisiyle ya da hikâyenin kendi dışında kalan diğer unsurlarıyla (diğer karakter/ler, zaman, mekân vb.) ‘çelişki veya uyum eksikliği’ ekseninde ortaya çıkan bir ya da daha fazla ‘çatışma’nın içine girmesi, ana fikrin de buralarda üretilmesi gerekmektedir. Müzik alanından ödünç alınan bir kavram olan ‘tempo’ veya ‘ritim’ bağlamında düşünüldüğünde çatışma, bu kez tiyatrodan alacağımız bir kavramla ifade edelim, hikâyede endişe ve merakın en üst düzeye çıktığı doruk nokta’dır. Birden fazla çatışmanın olduğu metinlerde bütün çatışmalar, ana çatışmayı hazırlar ve ritim, her birinde yüksele yüksele asıl doruk noktasına bu çatışma’da yükselir. Bir bakıma “metnin hızı” artmaya başlar. Yani, ana çatışma’ya kadar olan çatışma sekansları arasında, hikâyenin âdeta düşük tempoyla yol aldığını, asıl çatışmaya doğru, onu hazırlamak için giderek tempoyu yükselttiğini ve nihayet doruk noktaya çıkınca oradan aşağı, çoğunlukla sona doğru, sakinleşerek devam ettiğini söyleyebiliriz. Böylelikle de “metnin hızı”nda bir düşüş meydana gelir.

Hikâye okurunun ilk başta sıkıcı gelen kimi uzun ve durağan tasvirlerle, temposu düşük olaylara katlanmasının en önemli sebebi, ritmin bir süre sonra yükseleceği, hem hikâyenin, dolayısıyla hem de kendisinin nabız/tansiyonunun artacağına dair inancı ve beklentisidir. Mesela Aristo’nun klasik tragedyada ‘katharsis’ adını verdiği duygusal ve düşünsel mutluluğun/arınmanın gerçekleştiği bu nokta, hikâyenin ritminin en tepe noktaya çıktığı çatışma anlarında bulunabilir. Çünkü çatışma bölümleri, hikâyede okurun çeşitli sorularına, beklenti/tahminle-

rine cevaplar yetiştirdiği gibi, başka soru/endişe/beklenti/ duygu ve düşüncelerine bir yuva/kuluçka olmak potansiyeline sahiptir. Söylediklerimizi kısaca toparlarsak, tiyatrodan ve müzikte olduğu gibi, hikâyede de hesaplı bir notalama sisteminin varlığı, pes ve tiz seslerin (hikâyede yapılar, teknikler vs. söz konusudur) değişik aralıklarla ve belli anlamları üretmek üzere dizildiği, bazılarının çeşitli aralıklarla tekrarlanmak suretiyle bir örüntünün oluşturulduğunu söylememiz gerekir. Yine tiyatrodan ödünç alacağımız bazı tanımlayıcı ibarelerle ifade edersek, örüntü, esas itibarıyla ve özellikle olaylar bağlamında iki temel düzeyde karşımıza çıkar. Bunlardan biri, ‘yükselen aksiyon’ ve onun düzenli veya düzensiz, ama son kertede mutlaka hep yukarıya doğru ilerleyen ritim düzenidir. Diğeri ise, ‘düşen aksiyon’ olarak adlandırılabilir. Burada, düzenli veya düzensiz aralıklarla da olsa, ritmin giderek düşmesi, sakinleşmesi söz konusudur.

Ritm/tempo, olaylar dizisi ve olay örgüsüyle ilintili olan ve bu anlamda sadece çatışma öncesine ya da çatışma anı ve sonrasına ait (yani başından sonuna dek bütün hikâye) bir kavram değil elbette. Onun hikâyedeki diğer görünümünü ‘sıklık’ diye ifade edilen bir kavramla izah edebiliriz. Buna göre, zaman, mekân ve şahıs kadrosu gibi bütün kurucu unsurların, bunları işletirken kullanılan yöntemlerin (anlatma ve gösterme, tasvir, leitmotif, iç monolog, iç diyalog, anlatı seviyeleri, çerçeve ve iç anlatmalar vs.) ortaya çıkışları, görünüş ve kullanılış sıklığı/aralığı da, görünme ve kaybolma anlamında bir ritim/tempo kompozisyonu oluşturur. Metnin zamanına ilişkin düzenlemeden örnek verecek olursak, anlatma ve gösterme zamanı, olay zamanı, zamanın iyice yavaşlatılması demek olan tasvir, onu hızlandıran özetlemeler, geriye dönüş ve ileri atlamalar, eksilti vb. tekniklerin kullanım sıklıkları ve aralıkları da, tıpkı müzikte notaların diziliminde olduğu gibi, hikâyede bir düzen (order) içindedir. Bu düzenleme, çatışma/ları hazırladığı gibi karakter ve olay örgüleri arasında tematik ilişkilerin yönünü de belirleyerek yapıyı kurmaktadır. Nesne (mekân/eşya) ile anlatıcının bakış açısı arasında da benzer ilişkinin varlığından söz edilebilir. Uzaktan veya yakından bakışlar, odaklanma, ima, ironi vs. arasında, diğerine benzer şekilde bir düzen, doğrusu ritim söz konusudur.

Nabız ‘Hep Altmış Üç’: “Lüzumsuz Adam”

Sait Faik’in “Lüzumsuz Adam”¹ başlıklı hikâyesinde, pek çok duygunun yanında hikâyenin ve esasen hayatın kâh yükselen, kâh düşen tempo/ritm demek olduğu, yani değişimde yattığı, onun deyişiyle değişen *nabız atışları arasında* kurulduğu anlatılmaktadır. Bu hususun anlaşılması için hikâyeyi kısaca özetleyelim.

“Ben bir acayip oldum.” (s.1) diyen anlatıcının sesiyle başlayan hikâyede ‘acayip’ sıfatının kullanılma sebepleri şöyle sıralanır: Uzunca bir süredir kimseyi görmek istememesi, kapısının çalınması dahil. Hatta, “Dünyanın en sevimli insanları olan posta müvezzilerinin bile...” (s.1) Üç ayda bir, dükkânın kirasını

almak için Karaköy'e gidişini saymazsak, nerdeyse yedi yıldır oturduğu mahalleden dışarı çıkmamış olması.

Yıllardır hiç çıkmadığı, dışarıdan biriyle görüşmediği ve mektup yoluyla olsun dışarıyla herhangi bir temas kurmadığı mahallede hayatı, her gün tekrar ettiği belli başlı eylemler etrafında devam etmektedir. Günlük rutinlerini hemen sayalım: Mahallenin her birini bir numarayla adlandırdığı üç dört sokağını dolaşmak, oturduğu apartmanın girişindeki sütçü ve onun karşısındaki marangozun nasıl geçindiklerine şaşmak. Bazen, özellikle marangozu düşünürken, İstanbul'da kaç marangoz olduğunu merak etmek. Kimi günler ise "Frenkle Yahudi kırması" madamın kahvesine gitmek ve onunla hep aynı cümlelerle konuşmak:

"-Bonjur mösyö" der, "komantalevu?"

(...)

Madam:

"- Ön kapuçına?" der.

Ben:

"-Peki" derim, "önce".

Sonra Fransızca olsun diye, sesa'yı yapıştırırım. Madam, pek sevinir. Başlar kapuçinasını nasıl yaptığını Almanca anlatmaya :

"-....." (s.2)

Anlatıcının rutinlerinden bir diğeri, mahalledeki lokantada işkembe çorbası içmektir. Lokantacıyla, Madamla olduğu gibi hep aynı cümlelerden kurulmuş bir diyalogları olur:

"-Terbiyeli mi olsun, Mansur Bey?" der.

"-Terbiyeli olsun, Bayram" derim.

İsmi ister Bayram, ister Muharrem olsun, her işkembeci benim için Bayram'dır.

"-Sirke, sarımsak koyayım mı, Mansur Bey?"

"-Koyma bugün. Evvelsi gün biraz dokundu; gaz yaptı. Bir limon alsın çocuk, sıkıver."

"- Sizin geçen günkü limonun yarısı duruyor."

"- Yok be?" (s.3)

Anlatıcının gittiği yerler gibi, gidiş saatleri de hiç şaşmaz. Sabahleyin evden çıktığında önce madamın kahvesine uğrar, saat on bire doğru, her zaman kullandığı güzergâhı takip ederek kütüphaneye gider, sonra, Bayram'ın lokantasına ve ardından tekrar evine döner. Evdeyken Fransızca'dan çeviri yapmaya çalışır. Bu esnada uyuyakalır. Uyanışı, hep aynı saat, "elifi elifine dört buçuk"-tur. (s.3) Tekrar dışarı çıkar, sokakları dolaşır ve bazı esnafla her günkü konuşmaları yapar, bu esnada onlarla ve mahallesiyile ilgili zihninden hep aynı düşünceleri geçirir. Anlatıcı, birbirinin tekrarı olan eylem ve düşünceler içindeyken, ara sıra nabzını tutarak kaç attığını saymayı âdet haline getirmiştir. Nabzı da hayatı gibi, dakikada hep aynı sayıda atmaktadır: "Hep altmış üç, hep altmış

üç. (s.5) Bunun değiştiği bir yer vardır: “İki numaralı sokak”. Anlatıcının nabız vuruşları, gitmemesi gerektiğini bilmesine rağmen inadına içinden hep gitmeyi istediği, ayaklarının onu oraya çektiği iki numaralı sokağa yaklaştığında değişir. Bu sokak, âdeta heyecan ve korkunun yanı sıra merak ve arzu duygularını uyandıran, bu anlamda yaşadığını fark ettiği biricik yerdir. Gitmeyi istemesine rağmen neden buraya gidememektedir? Çünkü, yıllar önce orada dolaştığı bir gün, evlerden birinin önündeki Yahudi kızla ilgilenmiş, defalarca kızın önünden geçtiğini fark eden marangoz onu bir daha bu sokağa gelmemesi için tehdit etmiştir: “-Bana baksana” dedi, “lop incir! Bir daha buradan geçersen gözünü patlatırım.” (s.5) Anlatıcının hikâyesinin başında marangozlarla ilgili olarak dile getirdiği düşüncesinin sebebi de, ancak bu olayı anlatınca anlaşılır.

Giremediği iki numaralı sokağın hemen bitişiğindeki sazlı meyhaneye gitmek de anlatıcının rutinleri arasındadır. Gerek meyhanenin önünü mekân tutmuş taksicilerin, gerekse meyhane çalışanlarının söz ve eylemleri de hep aynıdır.

Sıkılmasına rağmen uzun yıllar mahallesinden dışarı çıkmamasının nedeni, kocaman, ancak birbirini tanımayan, sevmeyen, birlikte yaşamalarına rağmen birbirine dokunmamış, konuşmamış insanların bulunduğu şehirden korkmasıdır. Mahalleye kapanması, bu korku yüzündendir. Çünkü burada o herkesi, herkes de onu bilir, tanır. Söz gelişi bir gün aç açık kalsa, esnaf, öyle ya da böyle, onunla ilgilenir. Mesela madam, parası olmasa bile bir kahve ısmarlayabilir; manav, hiç olmazsa atacağı çürük meyve sebzeyi ona verir vs. Yani, bilinmeyenin daveti, içinde korku ve merak uyandıran şehir ile her şeyini bildiğinden kendisini güven hissettiği mahalle arasında kalmıştır. Tıpkı, tehdidin korkusuna rağmen kızı görme arzusunu bastıramadığı iki numaralı sokakla mahallesi arasında kalması gibi. Çatışma buradadır ve metnin teması, işte bu iki ton yahut nabzının vuruş sayısını değiştiren mekânlar arasında oluşmaktadır.

Anlatıcı dışarıdan, kalabalıktan birbiriyle sevişmeyen, konuşmayan ve dokunmayan şehirden korkmasına rağmen, uzun yıllar mahallesinden çıkmadığı için sanki ‘kabuk bağladığını’ da düşünmektedir. Bir gün şehre (İstanbul) gittiğinde hamama girmesiyle bu kabuktan kurtulur. Mahallesi döndüğünde artık başka biridir. Değişimi, tekrar eden söz ve eylemlerindeki değişikliklerle fark ederiz. Mesela, bol sarmısaklı sevdiği işkembe çorbasına bu kez sarmısak koydurmaz. Mahallesini, hayatını sıkıcı bulmaya başlamıştır. Anlaşılan, nabız vuruşlarını değiştiren şey, sürprizleri, tanımadığı bilmediği insanlarıyla şehirdir ve anlatıcıyı kendine çekmiştir.

İki numaralı sokak ve İstanbul, kısaca söylemek gerekirse, bu hikâyesinin asıl hikâyesidir ve biz okurlar bunu, anlatıcının dakikada nabız vuruş sayısının sadece buralara yaklaştığında değişmesinden anlıyoruz.

¹ Sait Faik, *Lüzumsuz Adam*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2015. İncelemedeki alıntılar için yalnızca bu baskı kullanılacaktır.

SON OKUMALAR

ABDULLAH HARMANCI

“KARA GERÇEKLİK” PEŞİNDE

2000’li seneler, Türkiye’de uzun süre iktidarın, kamusal alanın dışında tutulmuş dindar çevrelerin siyasal iktidar cihazını ele geçirmesi ve bunun doğal sonucu olarak hayatın diğer alanlarında kendilerini peyderpey göstermeye başlamasına sahne oldu. Bir başka deyişle, adına İslamcılar mı dersiniz, dindarlar mı dersiniz, muhafazakârlar mı dersiniz, “çevre”yi oluşturan kitleler merkeze yerleşti. Henüz iktidarın uzağında iken prensiplere vurgu yapan, ahlaki ilkeleri her seferinde tekrarlayan, o dönemin “merkez”ine anlamlı eleştiriler yönelten bu çevrelerin, kendileri merkezî noktalara geldiklerinde, daha önceden dile getirdikleri eleştirilere bu defa konu olmaları, ilkeleri değil de reel politiği önemsemeleri gibi bir sonuç 2000’lerle birlikte karşımıza çıktı.

Mustafa Kutlu’nun *Huzursuz Bacak* isimli eseri hayatın pek çok alanında artık “izleyici” değil “eyleyici” olan dindar kesimlerin çelişkilerini anlatan çok değerli bir örnektir. Fatma Barbarosoğlu’nun *Rûzgâr Avı* adlı öykü kitabı da aynı eleştiriyi fragmantal bir üslupla yapmayı başarmıştı. Cemal Şakar’ın *Kara*’sında yer alan “The Mahrem Palace” öyküsünü bu iki kitaba eklemelenen önemli bir öykü olarak görmekteyim. Kitabın en ilginç öykülerinden biri “The Mahrem Palace”. Öyküye adını dindar, muhafazakâr ailemizin kaldığı otel verir. Bu ailenin reisi olan erkeğin bilincinden Müslüman zenginlerin içine düştükleri konformizm gösterilir. Kitabın başlangıç öykülerinin ardından gelen “The Mahrem Palace”, iki bakımdan dosyanın güçlenmesine sebep olmuş. Birincisi genellikle mazlumların uğradıkları zulümler, içinde yaşadıkları yoksulluklar üzerinden anlatılan öykülerin arasında, bu öykü, bir farklılık, bir zenginlik oluşturmuş. İkincisi de bütün bu zulümlerin ve yoksullukların sebeplerinden birinin de varlıklı ama bilinçsiz Müslümanlar olduğu mesajı verilmiş. Bir anlamda neden bu hâlde olduğumuz sorusunun cevabı da verilmiş.

Ne kadar malum da olsa söyleyelim: Şakar`m odaklandığı meselelerin başında İslam dünyasında akan kan geliyor. Şakar, âdeta, İslam coğrafyasında işlenen zulümleri anlatmak üzere öykü yazıyor. Filistin`i, Suriye`yi anlatıyor. Fakat özellikle son senelerde meydana gelen Suriye felaketine yönelip mültecilerimizin demeyelim, muhacirlerimizin maceralarına odaklanıyor. Bu macerayı Suriye`nin köylerinden, kasabalarından, kentlerinden başlatıp İstanbul`a ve İstanbul`da yaşanan bir faciaya kadar anlatıyor. Akdeniz kıyısını mezar edinen çocuklardan kötü yola düşen genç kızlara, dilenen Suriyelilere uzanan acı akıbetleri öyküleştiriyor. Şakar`m bu noktaya yaptığı vurgu, Afganistan`la bütünleşen Cahit Zarifoğlu gibi,

Suriye acısıyla bütünleşen bir Cemal Şakar portresinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. (Yazdıklarından veya sosyal medya paylaşımlarından, Kanada`da mı yoksa İsveç`te mi veya Konya`da mı yaşadıklarım anlayamadığım, dahası hangi asırda yaşadıklarını anlayamadığım arkadaşlar var. Doğrusu bu da bir sanatsal tercihtir, diye düşünemiyorum. Bana yapay ve bencil geliyorlar. Bu “steril”lik doğal ve samimi olsa böyle bir sanatsal tercihe diyeceğim olmaz. Nedense aklıma şimdi bu arkadaşlar geldi.)

Yazarın öykülerindeki bir başka meselesi ise İstanbul. Bu İstanbul, acıların, gözyaşlarının, tecavüzlerin, yoksullukların, açlıkların, ölümlerin, öldürümelerin, sefaletlerin İstanbulu`dur. Şakar`m İstanbulu son derece acımasız, öldürücü, yok edici bir şehirdir; dilendirir, süründürür, öldürür. Şakar, İstanbul`a yakın zamanda gelmiştir. Anadolu onun için taze hatıralarla yaşamaktadır. İki dünya arasındaki farkın büyüklüğü, İstanbul hayatının dinden ve merhametten uzaklığı, onu büyük bir üzüntüye itmiştir. Aynı zamanda çok sayıda öykü yazmasına da sebep olmuştur. İstanbul`un yazarın öykücülüğünü derinlemesine etkilediği muhakkaktır. Bu etki hem nicelik hem de mahiyet anlamında bir etkidir. İşte bu yeni hayat ve yeni şehir, yazarın İstanbul`u anlatırken âdeta “Tevfik Fikretleşerek” şehri pek çok acının, felaketin sebebi olarak göstermesine sebep olur. Elbette ki, kendisine öfke duyulan merci, şehir değil, bu şehrin “kara”lığını ve karanlığını artıran hak çizgisinden uzaklaşmış insanlardır. Şakar`m zaman zaman insanları kötülüğe, karanlığa götüren sebepleri de göstermeye çalıştığı, bir insanı namussuz ya da katil yapan sebepleri “Yumak” öyküsünde olduğu gibi göstermek istediği görülür.

Öykülerde anlatım tutumu üzerinde mutlaka durulmalı. Zira Cemal Şakar, anlattıklarına karşı olumlu veya olumsuz bile değil, yüceltici veya yerin dibine

batırıcı bir “yanlı” yaklaşım geliştiriyor. Mazlumlara acırken zalimlere nefret kusuyor. Ancak bunu da bir başka kahramanın veya yarattığı anlatıcının ağzından kotardığı için, mesela “hidayet” romanlarında rastlayageldiğimiz edebî kayıp, yani yazarın tavrının açık edilmesinin roman sanatına ödettiği bedel burada söz konusu olmuyor. Şakar, bunu ustaca başarıyor.

Şakar öykücülüğünün önemli bir yönü hiç şüphesiz öykülerinde cesurca uyguladığı anlatım biçimleridir. Bilinç akışından kolaja, gösterme tekniğinden fragmental anlatımlara uzanan anlatım yöntemleri uyguluyor. Mesela Şakar’la aynı jenerasyondan olan Cihan Aktaş ve Necip Tosun’la kıyaslandığında, Şakar’ın bu iki isme oranla daha deneysel olduğunu rahatlıkla söylemek mümkündür. Aktaş ve Tosun, öykü türünün alışılmış çerçevesini bozmadan, daha klasik bir noktada durmayı tercih etmektedirler. Kitapla ilgili söylemem gereken son bir not ise, birbirine benzer iç seslerle örülmüş öykülerin art arda gelmesi, dosyadaki öykülerin okur tarafından ayrı ayrı algılanmasını zorlaştırmaktadır. Metinler zihnimizde iç içe geçmektedir.

Meraklısına önemli not: Ertan Örgen’in *Öykümüzün İzinde* (2014) kitabında Şakar’la ilgili yetkin bir makalesi bulunmaktadır ve bu yazıda Örgen, Şakar’ı “kara gerçeklik” yazarı olarak tanımlamaktadır.

FOLKLOR ÖYKÜLERİ

Hatice Tekin, 1966 doğumlu ve 2015 senesi itibarıyla ilk öykü kitabını neşretti. 49 yaşında ilk öykü kitabını neşreden bir yazar... *Şehirler Arası*’nın “Konya” bölümündeki yedi öyküyü okuduğumda küçük çaplı bir şok yaşadım. Çocukluğumdan beri duyageldiğim deyimler, atasözleri, âdetler, olaylar, örfler birdenbire hafızamın kutusundan çıktılar ve beni esir aldılar.

Bugün yaşadığı şehrin folkloruna bu kadar hâkim bir öykücü var mıdır veya kaç tane vardır? “Konya” bölümünün başına konmuş olan “Düğüm” öyküsü; eski usul kız isteme, istenecek olan kızı uzaktan uzağa seyretme, kız evinin oğlan evi için hazırladığı dürü, bu dürünün sergilenmesi sırasında nişanın bozulması ve iki gencin daha birbirleriyle konuşmadan yollarının ayrılmaları gibi, bizim neslin artık uzağında kaldığı, belki kulaktan kulağa duyduğu artık büyük oranda hayatımızdan çekilmiş ritüelleri anlatıyor. Birbirlerini sevip sevmediklerine emin olamayan, evlilikleri hakkında kendi kararlarını kendileri alamayan, psikolojileri çok canlı olarak verilmiş damat ve gelin aday. Her öykü, âdeta Konya folklorunun farklı

bir cephesi yeni nesillere aktarılmak isteniyormuş gibi yazılmış... İçimizde iz bırakan öyküler...

Burada ilgimi çeken nokta, yazarın artık olmayan hayatları, artık yaşamayan insanları anlatırken, buna bir nostalji havası vermeyi tercih etmemesi. Abdülhak Şinasi-vari bir geçmiş anlatısı değil bu. Hatta daha da önemlisi bir geçmiş anlatısı değil bu. Yazar, artık olmayan ve yaşamayan bu hayatları anlatırken geçmişe bakarak anlattığını hissettirmiyor bize. Hâlbuki konaklarda, “şivli”liklerde, pişmaniye çekilen evlerde geçiyor öyküler. Bu insanlar, bu hayatlar, bu âdet ve örfler büyük oranda bugün bizim yaşantılarımızdan çekilmiş durumda. Ancak yazar bu durumu görmezden gelerek öyküleştiriyor olup bitenleri. Kitapla ilgili tek eleştirim, modern dünyanın, modern edebiyatın karmaşıklığı, çapraşıklığı, kaotik yapısıyla yan yana konduğunda Tekin’in öykü dilinin belki biraz fazla açık/sade olması. Anlatımına bir çapraşıklık, bir yoğunluk, bir karmaşıklık ekmeli Hatice Tekin. Böylesine masum ve تنها hayatları yazdığı için belki de böylesine masum ve تنها bir dil kullanıyor... Ancak dilin estetize edilmeye, işlenmeye ve anlatımın yoğunlaştırılmaya ihtiyacı var. Ki “arkaik”likten kurtulsun bundan sonraki öyküler...

KAHRAMAN’IN YOLCULUĞU

Mehmet Kahraman, ikinci öykü kitabı *Işıklar Açık Kalsın*’la ilk kitabındaki başarısını tekrar etti. Kahraman’ın başarısı, öykülerinin sonuna geldiğimizde bizde bir tatmin duygusu yaratabilmesi. Öykünün yapısını ihmal etmiyor. Psikolojik derinliğe inmesini biliyor. Öyküyü ilginç bir son için yazmıyor. Bizi bir final beklentisine sokmuyor. Kitaba adını veren öyküsünde olduğu gibi, bizde bir acıma hissi uyandırmayı başarıyor. Yoğunluk sorununu aşmış görünüyor. Duygusalılığı, daima öykülerinin en güçlü kozu olarak kullanıyor. Ancak bunu abartıp metin-

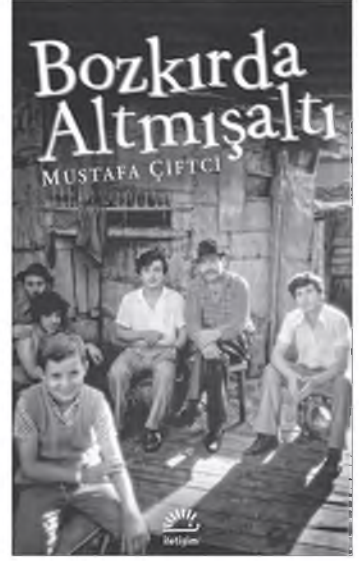
lerini okunmaz hâle getirmiyor. İki kitapta yer alan öykülerden sadece biri, ikinci kitabın son öyküsü “Gölge Oyunu”, gerçekçi çizginin sınırlarını zorluyor. Bu da onun arayışını gösteriyor. “Gölge Oyunu”, metafizik bir açılımı ima ediyor. Dikkat ediyorum, pek çok öykücü, kitabının sonuna doğru daha deneysel, daha sıra dışı metinlerini koyuyor. Kahraman da öyle yapmış, sıra dışılık özelliği gösteren öyküsü dosyasının sonunda yer alıyor. Buradan bir damar bulup yeni öyküler yazmayı başaracak mı? Yoksa bu metafizik deneme bir deneme olarak mı kalacak? Göreceğiz. Kahraman, ikinci öykü kitabıyla ilkindeki başarısını yineledi. Her iki kitabında da yapısı zayıf veya anlatım temposu düşen tek bir öykü bile yok. Asıl gücü

burada işte. Ne yazarsa yazsın, okumamızı sağlayacak bir ritim, bir canlılıkla yazıyor. Aslında bir “akım”dan bahsedilebilir. Öyküleri içten içe saran ve gücünü daima zirvede tutan voltaı yüksek bir elektrik akımından bahsedebiliriz. O sebeple ışıkların açık kalmasını istiyor, diyerek bir latife ile bitirelim.

“BOZKIRDA ALTMİŞALTI”

Mustafa Çiftci’nin ilk kitabı *Adam’ın Kekliğı ve Chopin* üzerine yazmıştım. Yazar ikinci kitabını çıkardı. İkinci kitabında öykülerin, “uzun öykü”-ye dönüştüğünü görüyoruz. Çiftci yoluna ilk kitabındaki konu ve kişileri derinleştirerek, çeşitlendirerek devam ediyor. Ancak *Bozkırda Altmışaltı* ilk kitaba oranla çok daha ileride bir kitap. Dolayısıyla iki eser arasındaki kısa sürede bile yazarın ciddi bir mesafe kat ettiğini söylemek isterim. Mustafa Çiftci ile Konya’da mülaki olduk. Birazcık zaman ve zemin bulabildiğimizde, sohbe daldığımızda, Çiftci’nin öykülerindeki o alttan alta gülümseyen, güngörmüş, hoşsohbet anlatıcının ortaya çıkıverdiğini, dünyaya ve hayata bakışını aşıkâr ettiğini gördüm. Çiftci’yi anlamak için kendisini tanımak ve dinlemek gerekiyor. *Bozkırda Altmışaltı*’nın içinde yer alan “Kara Kedi” öyküsü beni büyüledi. Burada yazacaklarım ancak bir methiye olabilir bu yüzden. Zira büyülendim.

Koku satıcısı Aziz Efendi ancak bu kadar renkli ve bu kadar zengin çizilebilirdi. Kendisine böyle bir tipi gerçek hayatta tanıyıp tanımadığım sordum. Bütün amatörler yazarlara böyle aptalca sorular sorar. Ben de yaptım bunu. Koku satıcısı Aziz Efendi, Türk öyküsünün unutulmaz tipleri arasına şimdiden girdi bile. Öyküyü büyüleyici kılan, içimizde bir yerde yaşayan, çocukluğumuzda bir yerlerde gördüğümüz bir insanın, belki de görmediğimiz, şahit olmadığımız ama sezgilerimizle, duygularımızla içimizde yaşattığımız bir insanın, bu derece sahici, bu derece çarpıcı bir biçimde bize sunulabilmesinde.

NAFTALİN KOKULU KELİMELERE HİKÂYE

HÂLE SERT

ŞİKEMPERVER

شکم پرور

Sahne 1:

Dün akşam sofrada iki tabak etli patlıcan ve iki tabak pilavı yedikten sonra erkenden uyumuşum. Rüyamda kırmızı bir odadaydım. Odada bir zarf açacağından başka bir şey yoktu. Sabah uyandığımda, ki yatağın benim yattığım tarafı hafif göçüktür, eşim yine yatağın eğimi nedeniyle üzerime doğru kaymıştı. Onu düşürmeden usulca kalktım, elimi yüzümü yıkarken aynada sürekli rüyamdaki kırmızı odayı düşünüyordum. Aşırı kilolarımı vermek için çok çaba sarf ettiğim söylenemez, diyetisyenleri palavracı addederim, biraz sabit fikirliyim, olaylarla ve kişilerle ilgili bir yargıya vardığımda bunu değiştiremediğimin farkındayım. Psikologlar, hipnoz seansları da benden uzak dursun. Bu rüya hiç aklımdan çıkmıyor.

Sahne 2:

– Hoş geldiniz, anlatın lütfen.
– Kilo vermek istiyorum.
– Buyurun uzanın lütfen. Şimdi bir enerjinin ayak parmaklarınızdan başlayarak yavaş yavaş bacaklarınıza oradan karnınıza ve üst bedeninize kadar yayıldığını düşünün. O enerji ellerinize, kollarınıza, boynunuza ve başınıza da uzansın.

Şimdi bir oda hayal edin, odanın rengini belirleyin ve ilk aklınıza gelen nesneyi odaya yerleştirin.

Şimdi odadan çıkın, bir orman düşleyin, bu ormanda ilerleyin, yerde bir yemek kabı gördünüz, bunu düşünün ve sonra bir ev, ev nasıl bir ev onu hayal edin. Yavaş yavaş ormandan çıkın ve ben ondan bire kadar saymayı bitirdiğimde gözlerinizi açın.

– Bana neler hayal ettiğinizi anlatır mısınız?

– Kırmızı bir oda hayal ettim, odadaki nesne bir zarf açacağıydı. Ormanda yürürken yerde içi yer yer atmış beyaz emaye bir tas gördüm, karşılaştığım ev ise kahverengi bakımsız bir evdi.

– Annenizle ilgili çocukluğunuzdan zihninizde yer etmiş canlı hatıralarınız var mı peki?

– Annem idealist bir öğretmendi, mesaisinin dışında da çalışırdı. Bize çok az vakit ayırdığını hatırlıyorum. Abim ve ben çoğu zaman yalnız kalır, kendi başımızın çaresine bakardık. Annem, abimi daha çok severdi, ya da ben onu benden daha çok sevdiğini düşünürdüm, akıllı, başarılı ve gelecek vaad eden oydu, ben onun yanında vasattım. Biraz da haşarıydım, annemin bana sürekli “ömür törpüsün sen” dediğini hatırlıyorum.

– Bugünkü seansın çok verimli geçtiğini söyleyebilirim. Kilo probleminizi çözmemiz tahminimden kısa sürecek.

Siz, anne sevginizle ilgili açlığınızı yemekle doyurmak istemiştiniz, odanın kırmızılığı mideniz ve sizin iştahınız. Ormandaki kap da sizin yer yer ruhsal zararlar gördüğünüz çocukluğunuz, ev sizin için çekici, sevimli bir yuva değil, evle annenizi özdeşleştirmişsiniz.

– Peki zarf açacağı?

– Siz o cümleyi kurmasaydınız benim de bunu çözebilmem çok zordu ama bilinç dışınız annenizin “ömür törpüsün sen” sözünü zarf açacağı olarak algılayıp öyle atmış derinlere.

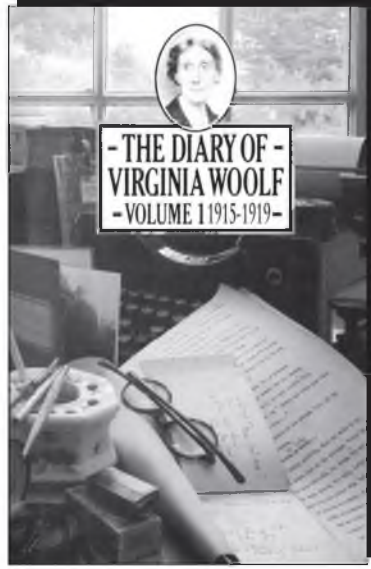
Midenizdeki bu törpüyü çıkarıp midenizi rahatlatma zamanı geldi.

Sahne 3:

Hipnoz seansından çıkınca annemi aradım, “Bugün senin sevdiğin börekten yaptım, kızartma da var, akşam yemeğe gelin.” dedi. Eşimle akşam yemeğine anneme gittik.

GÜNLÜK

VIRGINIA WOOLF'UN GÜNLÜĞÜ

İNGİLİZCEDEN TÜRKÇELEŞTİREN: İSHAK YETİŞ - AZRA YETİŞ

12 Mayıs 1919, Pazartesi

Yayıncılık mevsiminin en yoğun dönemindeyiz: Murry, Eliot ve ben bu sabah tamamıyla insanların ellerindeyiz. Bu nedenle belki de kısmen ve şüphesiz biçimde çökmüş hissediyorum kendimi. *Kew Bahçeleri*'nin az sayıdaki nüshalarının birini okuduğumdan görevim tamamlanana kadar bu uğursuz işi bir kenara bıraktım. Sonuç belirsiz. Bana göre kısa ve hafifti; bunu okumanın Leonard'ı nasıl bu kadar etkilediğini anlayamıyorum. Ona göre şu ana kadar yazdığım en iyi kısa parça bu; bu yorum beni *Duvardaki İz*'i okumaya yöneltti ve onunla ilgili oldukça büyük bir yanılsa rastladım. Sydney Waterlow'un bir keresinde söylediği gibi, en kötü yazı övgülere dayandırılmış olandır. Bu öykü için hiç övgü almayacağımdan neredeyse eminim; bunu çok önemsememeliyim. Beğenilmemiş olunca sabahleyin yazmaya başlamakta

zorlanıyorum; fakat bu keyifsizliğim 30 dakika sürüyor; bir kere başlamaya göreyim bununla ilgili her şeyi unutuyorum. Bir insan ciddi anlamda yükseliş ve düşüşleri; övgü ve suskunlukları gözardı edebilmeyi amaçlamalı; Murry ve Eliot sipariş aldılar, bense almadım; ama işin esası hâlâ aynı ki o da sanat adına benim kendi mutmainliğim. Bu ruhsal bulutlanmaların başka sonuçlarının da olmasını bekliyorum; her ne kadar derinlere gizlenmiş olsalar da. Hayatın akışı içinde ona anlam katan birtakım gelgitler olsa da bu gelgitleri neyin doğurduğundan pek emin değilim.

Bir haftadır buraya bir şey yazmadım, birkaç tane daha kapak kesebilmek için şu an dahi kendimi tutuyorum. Salı günü yazılmıştı; Cuma günü (9 Mayıs) entelektüel duruştan daha az yorucu olan anne sevecenliği tavrını benimsediğim Murry ve K. Mansfield'le çay içtim. Cin fikirli gençliğin bütün kırıntılarını henüz üzerinden atmamıştı Murry. İnsanlar, aynen benim de geçmişimde olduğu gibi onun da gerektiği gibi şekillenmediğini ve hayatla ilgili zorlu ve heyecanlı yolculuğu sürdürmeye muktedir olmadığını düşünebilir. Bunun bazılarıncı bir deha göstergesi olduğu varsayılabilir. Pazar günü Margareth ve Lilian akşam yemeklerini burada yediler; Margareth âdeta bir yönetici gibi süzülüyordu; hareket etme konusunda son derece isteksiz, geniş bir koltuğa ancak sığabiliyormuş gibi gözükererek git gide şişiyordu. Ciddi ciddi istifa etmeyi düşünüyorlardı. Lilian Margareth'e fısıldadı, bunca iş için her geçen gün daha da uygunsuz hâle geliyordu. Zavallı Janet işini kaybettiğinden ve başka herhangi bir iş için uygun olmadığından, ayrıca da beş parasız olduğundan dolayı üzgündü. Dolayısıyla bu hepsi için bir melankoli mevsimiydi; fakat Janet kendisini üzecek daha fazla gölgeye sahipti. Ermenilerin sayılarıyla ilgili kendi kendime güldüm. Nasıl olur da bir insan sayılarının dört bin mi yoksa dört milyon mu olduğuna karar veremez! Bu konu beni aşıyor.

10 Haziran 1919, Salı

Akşam yemeğinden önceki on beş dakikayı her zamanki gibi büyük boşluğu doldurmak üzere tamamlamalıyım. Kulüpten henüz geldik; Pelican yayınevinde *Duvardaki İz*'in yeni baskısını sipariş edip James'le birlikte çay içmekten. Barış görüşmelerinden tiksintiyle istifa eden, tozlu ofisini terk eden Maynard'm¹ bundan sonra Cambridge'te akademik bir figür olacağını anlattı. Fakat aslında şükretmeliyim. Asheham'dan döndüğümüzden beri masanın üstü *Kew Bahçeleri*'nin siparişleriyle dolup taşıdığı için. Sofaya yayılmışlardı; akşam yemeği boyunca onları zaman zaman açarak tartıştık, bunu söylediğim için üzgünüm, çünkü ikimiz de heyecanlanmıştık, heyecanın karışık akıntıları coşuyordu içimizde ve Charleston'm eleştirel patlamalarıyla dalgalara dönüşmüşlerdi. Bütün bu siparişler –yaklaşık 150 tane şahıslardan ve dükkânlardan– ki kabul-

lenebileceğim kadar çok övgünün yer aldığı, büyük ihtimal Logan tarafından yazılan *Edebiyat Eki*'ndeki eleştiriden sonra geldi. On gün önce neredeyse tam bir çöküşle yüz yüzeydim. Başarının hazı olduça örselenmişti, önce tartışmamız sebebiyle ardından da neredeyse 90 nüshayı hazır hâle getirme gerekliliğiyle kapakları keserek, tabloları basarak arka kapakları yapıştırarak ve son olarak sevkıyatları yaparak, yani bütün boş vaktimi doldurarak ki şu ana kadar çoğu zaten boş değildi. O günlerde başarı nasıl da gökten yağıyordu! Kendiliğinden üstelik! New York'taki MacMillan'dan bir mektup almıştım, *Dışa Yolculuk*'tan ne kadar etkilendiklerini ve *Gece ve Gündüz*'ü ne kadar okumak istediklerini anlatan. Hazzın doruk noktasının ne kadar kolay hissizliğe dönüştüğünü düşünüyorum. Ben ufak yardımları severim; fakat şöhretin psikolojisi boş zamanlarda düşünölmeye değer. İnsanın arkadaşlarının bu şaşaayı dağıtmasını takdir ediyorum. Lytton cumartesi günü Webb²'lerle birlikte burada öğle yemeği yedi, ona çeşitli zaferlerimden bahsettim –gül rengi meyvelerim güneşin etkisinden kurtulmamışken birden dağılıveren bir küçük gölgelenme mi hissettim ne! Doğrusu ben de onun zaferlerine neredeyse aynı şekilde yaklaşmıştım. Bay ve Bayan Ashequite tarafından M veya H şeklinde imzalanmış ve satır altları çizilmiş *Ünlü Viktoryenler* adlı kitabın nüshaları üzerine ayrıntılı şeyler söylediğinde memnun olmuyorum. Yine de bu düşünce yüzünde rahat bir parıltı oluşmasına vesile oldu. Öğle yemeği iyi geçti. Bahçede yedik, Lytton sohbet üzerindeki ağırlığını biraz daha arttırarak incelikle övündü: “Fakat İrlanda pek ilgimi çekmiyor ki.”–

¹ Maynard Keynes 1919 Paris Barış Konferansında İngiliz Hazine temsilcisiydi. Almanya'ya dayatılan haksız ve adaletsiz koşulları protesto ederek görevini bırakıp Cambridge'te ders vermeye başlamıştır.

² Karı koca sosyalist Fabian derneği kurucularından Beatrice ve Sidney Webb.

YILDIZ RAMAZANOĞLU İLE YAZARLIĞI VE KİTAPLARI ÜZERİNE SÖYLEŞİ

KONUŞAN: SELVİGÜL KANDOĞMUŞ ŞAHİN

– Sevgili Yıldız ablacığım uzun yıllardır tanışıyoruz. Sizin kuşağınız bizim yol haritamızı çizen, bizlere yollar açan yol olan bir kuşaktı. Nice inanç ve gönül bağıyla kenetlenmiş kardeşliklerden sonra, direniş yüklü nice hikâyelerle bezeli bir hayatı soluklanmak... Hayatın damarlarından akan öyküler devşirirken hep yollarda olmak, yakinen yaşamak, durmaksızın adaletin, hürriyetin, özgürlüğün, inanmanın aşkın duraklarına hep yürümek... Sizi böyle bildik. “Ben yalnızlık olmadan edemem. Yalnızlık, yani iyileşme, kendine dönüş, özgür, hafif, eşinen bir havayı solumak” diyor ya Nietzsche, sizi yazının kıyılarına getiren biliyoruz ki böylesine bir yalnızlık değildi. Soracak olsam yazının kıyılarına hangi saikler sizi sürükledi, bizlere bu minval üzere neler söylersiniz?

– Aslında hep birlikte helezonik bir deneyim alanından geçiyoruz. Yollarımız bu acımasız dünyada nasıl iyi bir Müslüman olabiliriz sorusunda kesişiyor. İslam insanlığa ne vaat ediyor, iddiası nedir soruları, peki öyleyse ne yapmalı derdiyle buluştu hepimizin yaşamında. Bu noktada elbette ortak muhayyilemiz ve ütopyalarımız var. Yazmak bir etkileşim alanı fakat yalnızlaşmadan gerçekleşmesi mümkün olmayan bireysel bir hâl aynı zamanda. Hâl demem boşuna değil, çünkü hikâyenin kıyısına beni atan şeyi tam olarak çözebilmemiş olsaydım artık yazmama gerek kalmazdı. Bartleby ve Şürekası kitabında mesela, yazmaya başlayıp sonra derdini atlatınca bırakan yazarlardan söz edilir. Dert söyletir lafı çok anlamlı.

– “Bizim hayatımız adalet odaklı olmak zorunda, hep bu yoldan yürümek inancımızın gereği, sonuçlarını Allah’a havale edince insan rahatlıyor. Karşılaştığım adsız kahramanlarımdan öğreniyorum yukarı tırmanmayı. Güçlü imanlı insanlara bakıp silkinmeye çalışıyorum bedbinlikten” diyorsunuz bir söyleşinizde. İnsanlığa karşı evrensel kuşatıcı bakışınız, zulme, haksızlığa karşı direniş göstererek haklının yanında muhkem duruşunuz var. Bu bağlamda soracak olsam aktivist yönünüzden ziyade edebî eserlerinize bu ruhu taşımak zor oldu mu?

– Muhkem duruşu kim kaybetti de ben buldum? Talip olmalıyız ama. Bu

dünyaya şahit olmaya adil olmaya geldik. Günübirlik siyasetlere feda edilemeyecek kadar hayati bir mesele hak ve adalet duygusu. Peygamberimizi bu kadar sevmemizin nedeni insanoğlunun üstünlük iddialarını ve buradan doğacak ayrıcalıkları imtiyazları yerle bir etmesidir herhâlde. Bir çocuğun kuşu öldüğünde ona taziye gitmesi, Hz. Ayşe’yi kördüğüm gibi sevmesi, kızı Fatıma gelince ayağa kalkması ve daha nice incelikler. O bizim değil, kim izini sürerse istikametini ciddiye alır hayatına mihver yaparsa onun. Üç kuruşluk ve üç günlük dünya için kalbimizi bozmaya değmez. Kalbi korumanın aktivisti olmalı en iyisi, öyle çabuk kayıyor ve havalanıyor ki...

– “Üzerimde insanlara ait ne kadar mayı varsa daha da onlara bulanarak. Yeşille beraber metropol, kırmızı görmüş vahşi boğalar misali, arabaları çocukların üzerine sürüyor. Bir kez daha hızla uzaklaşıyoruz derin siyaha.” İlk öykü kitabınız *Derin Siyah*’ın final cümleleri böyle bitiyor. İlk öykü kitabınızın ismi ‘Derin Siyah’ sonrasında ‘Kırmızı’, ‘Zilha Günü’ ve ‘Bu Sefer Lila Olsun Saçlarım’ adlı öykü kitaplarıyla okuru selamladınız. Renklerin yazın dünyanızdaki yerini kitap isimlerinden ve kurulan cümlelerden ve dahi pek çok öykünüzdeki ipuçlarından görmekteyiz. Yazın dünyanızı renklerin kuşatması, anlam arayışlarınızda imgesel olarak kullandığınız renklerin sırrı nedir diye sorsam bizlere neler söylersiniz? Renklerin yazın dünyanızda ve hayatınızdaki öneminden bahseder misiniz?

– Dünya büyük bir hikâyenin küçük un ufak hatta, parçalarından oluşmuş. Hikâye aslında gerçek olanı sürekli başka şekilde hatırlayarak yeniden icat ederek kurgulama hâli. Olaylar insanlar konuşmalar rengiyle kokusuyla anın bütün

atmosferiyle tabakalar levhalar tablolar hâlinde geliyor. Bunun sinestezya olduğunu çok sonra öğrendim. Bende tam olarak böyle bir şey yok ama esintisi var sanki. Yaşanan hâllerin ve algılanan durumların kendine özgü bir havası rengi bulutu ya da güneşi kalbi ya da kayası olması. Derin Siyah yazılana kadar ne olduğunu anlayamadığım siyah bir taşın ağırlığı vardı üzerimde, yazarken taşın altına azıcık da olsa bakarken yaşam biraz hafifledi sanki. İtalo Calvino'nun ağırlığı azaltmak için hafifleme için yazıyorum demesi bu sanırım.

– *Gezi yazılarınızı okuduk, gezerek müşahade etmek, farklı nice hayatların yaşandığı coğrafyalarda yaşayan insanları tanımak onların hayatlarına dokunmak mutlaka ufuk açıyor. Sizin hayata bakışınızı, yazılarınızı, inancınızı bu geziler nasıl etkiledi ya da nasıl ve ne yönde besledi diye sorsam ve “çok gezen mi bilir, çok okuyan mı” meşhur söylemini de göz önünde bulundurarak okuyucularımıza neler söylersiniz?*

– Okuyan bilir diyeceğim oyumu ondan yana kullanacağım ama nasıl bir okumak. Yunus Emre'nin “bu nice okumaktır” dediği türden mi? Yoksa akleden bir kalbin serinliğinde okumak mı? Seyahatlerin eskiye oranla önü açıldı. Elinde fotoğraf makinesi hatta cep telefonu dünyayı gezenler var, fakat “görme”nin ön hazırlığı yine çokça okumaktan geçiyor. Okumaktan kurtuluş yok açıkçası. Mekânları, binaları, nehirleri görmekle yetinmeye sözüm yok, bu bir tercih. Fakat siz Petersburg'u birkaç gün dolaşmakla insana ulaşamazsınız. Rus yazarları okumakla Rusların yaşamına ve ruhuna dokunabilirsiniz ancak. Göz göze geldiğiniz insanların sırrı o zaman aralanır. Joyce'u, Yeats'i hatta Becket'i okumadan İrlanda'ya nüfuz edilemeyeceği gibi.

– *‘Zilha Günü’ adlı kitabınızdaki öyküler hayatın içinden, doğal ve içten anlatımıyla okuru kuşatıyor. ‘Teyzemin Aynasız Günü’ adlı öykü çocuk bakış açısıyla yazılmış büyük köklü bir ailenin dağılmaya başlayan serüveniyle, küçük bir kız çocuğunun tertemiz hislerle bağlandığı teyzesine duyduğu hayranlıkla, modern zamanların kuşatmasında iç dünyalardan ziyade dış görünüşün önemsenmesiyle gelen çocukluk travmasına şahit oluyoruz. Bu öykünün sırrı sanki çocuk bakış açısı ve safiyetiyle bakamadığımız nice güzellikleri nasıl da yitirdiğimiz. Sizce hayata ve insanlara karşı yitirdiğimiz o saf bakış ve hissediş çocukluğun sırlı dünyasında mı gizli? Neler söylersiniz bu konuda?*

– Çocukluğun bitmez tükenmez bir hazine olduğunu söylemeyen yazar yoktur. İyi ya da kötü nasıl geçmiş olursa olsun bu müstesna dönem karanlıkla, ışıyla, meleğiyle, acısıyla ve yoksunluklarıyla başta gelen ilham kaynağı. Bütün uyarılar sizi yetişkinlik döneminde maruz kalacaklarınızdan çok daha derin etkiler izler bırakır. Sezgiler, temel karakterler bu dönemde gelişir. Meleklerin kanat seslerinin bile duyulabildiği şeffaf, narin, uçucu ama sonra unutulmaya mahkûm zamanlar. Bu dönemde kurduğumuz oyunlar da edebiyatın hazinesi. Freud roman ve hikâyenin tamamen oyuna dönme, kurgulama

arzusu olduğunu söyler hatta, edebiyatın menşeyinden söz ederken. Buna sine-mayı da eklemek lazım.

– *En son gittiğim Anadolu Yazarlar Birliği toplantısında konuk Şair Mürsel Sönmez, “İşlevsiz bir edebiyata hiçbir zaman inanmadık” diyerek etkili bir konuşma yaptı. Aynı zamanda, “Türkiyedeki İslamcılığın edebiyatçılar, Müslüman şair ve yazarlar sayesinde bugünlere kadar geldiğini” belirtti. Bu minval üzere soracak olsam siz bu konuda neler söylersiniz?*

– İslamcılık eğer İslam'ı ciddiye almak, asrın idraki içinde temel ilkeleri ve değerleri güncellemek, insanlığın önüne hiç kimseyi dışarıda bırakmayacak bir dünya sözleşmesi sunabilmekse, bunun sadece siyasal bir dille gerçekleşmesi mümkün değil. Elbette edebiyat ve sanat bilgiden daha fazlasına ihtiyaç duyan insan için ve insanın aklıma kalbine nüfuz ederek vahyin muradını billurlaştırır. Buna gönülden inanmasaydık abesle iştigal etmiş olurduk. İslam insanları takva dışında kayırmaz, ayırmaz ve yüceltmez. Gündelik yaşamda neler olduğunu nazara veren edebiyatın işlevi ince bir yoldan sezdirme yöntemiyle kötülüğü aşındırmak. İnsanla hikâyesi arasındaki yabancılığı gidermek.

– *‘Bu Sefer Lila Olsun Saçlarım’ öykü kitabınız öncelikle hayırlı olsun. Farklı hayat kesitlerini kadın duyarlılığının derin bakış açısını yüklenmiş tahkiyeye yaslı bir anlatımla sunuyorsunuz okura. “Aslında mülteci kamplarını gördüğümünden beri bir uçurumun kenarına bırakılmış insanların baş dönmesi, mide bulantısı musallat oldu bana, sürekli düşme hâlindeyim” diyor ‘Siirt Marşı’ öyküsünde kahraman. Son yıllarda yaşadıklarımız derin travmalarla yerleşiyor hayatımıza. Ortadoğu halklarının yaşadıkları, bitmek bilmeyen iç savaşlar ve arada kalan Müslüman coğrafya... Siz mültecilerin dramına bu öykünüzle değiniyorsunuz acaba edebî kamuda yeterince anlatılıyor mu, edebiyata taşındı mı Ortadoğu gerçeği ve mülteci dramı ne dersiniz bu konuda?*

– Başımıza geleni tam olarak idrak edebilmiş değiliz. Edebiyata yansımaları zamana bağlı biraz. Türkiye'nin demografik yapısı değişiyor. Gelenler öyle kısa vadede gidecek durumda olmadığına göre yeni bir yapılanma içindeyiz. Bu durum artık çok dilli, çok uyruklu bir Türkiye demek. Zaten öyleyiz ama bu daha da belirleyici olacak, biz henüz teker teker mültecilerin hikâyelerine vâkıf değiliz. Perdeler kalkacak gözümüzden ve onların çırpınışlarına daha yakından tanık olacağız. Onlar da yazacak biz de.

– *‘Bu Sefer Lila Olsun Saçlarım’ adlı öykü kitabınızın arka kapak yazısında şair Suavi Kemal Yazgıç'ın sizi öykü yazmaya yüreklendirmesinden bahsediyorsunuz. Çok anlamlı geldi bana. Çoğunlukla bizden büyüklerin önerilerine kulak asıp onların dedikleri doğrultuda hareket etmeye çalışırız. Siz sizden sonra gelen genç kuşağı önemsemenin ipuçlarını veriyorsunuz bu anlatımınızla acaba doğru mu anladım? Sizin hemen bir adım arkanızdan gelen edebiyatla uğraşan ve artık kırklı yaşları aşmış kuşak için neler söylersiniz?*

– Hikâye ve şiirde önemli bir mesafe katettiğimizi düşünüyorum. İsimleri saymayı çok isterim ama atlamaktan korkuyorum. Deneyimlerin kuşaktan kuşağa birbirini beslemesi ve bir devamlılık arz etmesi çok kıymetli.

– *Son dönemde kadın öykücüler sayı olarak ve verdikleri eserler bakımından erkeklere nazaran daha bir dikkat çekiyor. Sizin böyle bir gözleminiz oluştu mu? Bu durumu neye bağlıyorsunuz diye sorsam neler söylersiniz?*

– Kadınlar ayrıntıları çok iyi biriktirdi. İçlerinde biriken dışı vurmada çok başarılılar. Ülkemizdeki bütün olumsuzluklara rağmen kadınları yüreklendiren edebî bir ortam da var. Bu ara peş peşe çok iyi kitaplar yayımlandı. Fakat burada cinsiyetçi yaklaşım mümkün görünmüyor son yıllarda erkek hikâyecilerden de inanılmaz bir birikim oluştu. Fırsat buldukça okumaya çalışıyorum.

SELVİGÜL KANDOĞMUŞ ŞAHİN

ÇIK BAKALIM NASIL GÖRÜNECEK DÜNYA*

Yıldız Ramazanoğlu, seksenli yılların hareketli, siyasal yaşantısından sıyrılarak kendi öz değerlerini harmanlayıp, inancını muhkem ve mütevekkil bir şekilde yaşayan nadir öncü kuşağın sayılı temsilcilerinden. Kendi kuşağının yaşadığı travmatik acıların, yoklukların, haksızlıkların odağında içinde bulunduğu toplumu sorgulayarak, adil ve haksızlıklardan arınmış, ilahi olana yaslı bir dünyanın eteklerinde soluklanmaya başladığında aslında Türkiye toplumu inanç ekseninde uyanan bir gençlikle yeni başlangıçlara doğru yürümeye çoktan başlamıştı.

Ramazanoğlu kendi kuşağının meseleleriyle her zaman hemhâl olan çalışmaların içinde yer aldı. Gençlik yıllarından itibaren daha çok aktivist kimliğiyle ön planda yer alarak pek çok çalışmaya da imza atanlardan... Türkiye’de başlayıp çığır açan İslami hareketlerle paralel devam eden kadın hareketlerinin ivme kazanmasında, anlamlı yürüyüşlerle yol almasındaki çalışmalara büyük destek verdi. Sivil toplum örgütlerine sağlam ve muvahhit duruşu, sorumluluk sahibi, değerlere sıkı sıkıya bağlı tavırları ile destek verirken, Türkiye ve dünyada düzenlenen kadın zirvelerine katıldı. Tebliğler sundu. Onun tebliğleri her zaman hak, adalet, eşitlik, yaşanılır bir dünya, Müslüman coğrafyanın acıları, hırpalanan, yok sayılan kadınların travmatik sorunları ve daha özelde Müslüman kadının toplumda anlamlı ve her anlamda hak ettiğini yaşaması noktasındaki mücadelesi gibi konuları temsil ediyordu.

‘Bir Dünyanın Kadınları’, ‘İçimden Geçen Şehirler’, ‘Bağdat Fragmanı’, ‘İşgal Kadınları’, ‘Şehrin Gizli Öznesi’ gibi toplumsal, siyasal, gezi notlarıyla harmanlanmış ve pek çok derinlikli konunun yer aldığı kitaplarıyla paralel, edebî kamunun sıkı ve seçici havasını soluyan pek çok öykü kitabına da imza attı. Düşünsel anlamda meselesi olan bir yazar olarak duygunun, yaşanmışlıkların, acıların, coğrafya insanın nice kederini konu alan ve psikolojik, sosyolojik derinlikte pek çok hikâyeler yazdı. ‘İkna Odası’ romanı bir dönemin şahitliğine dipnot vazifesi gören; yasakların, hak ihlallerinin, inancı gereği örtülü olarak okumaya çalışan üniversite gençliğinin silinmez izler bırakan derin yaralarla kabuk bağlayan mahrumiyetlerinin serencamı idi.

Onun öyküleri merkezde kadını konu alırken farklı insan tipleriyle insanlık ailesinin meselelerine duyarlı ve hassas dokunuşlarla yer verir. Geleneksel yaşantıda kadının uğradığı mahrumiyetlerle, kimlik inşasında karşılaştığı nice

zorlu mücadeleyi konu eder. Toplumda erkeklere tanınan, onların öncelemesiyle hep gerilerde bırakılan, mahrum edilen kadının dramını anlatırken feminen çıkışlara seslenişi yüklediği görülür.

Öykülerinde biçimsel anlamda çok fazla farklılıkların peşine düşmeden, okurunu yormadan, seçkin dille ama o denli de sakın, derinlikli anlatımıyla okuyucuyu muhatap aldı.

Modern hayatın getirdiği nice sorun onun başat konularını teşkil eder. Zaman kendi gerçek kimliğinden soyutlanarak yarılmalarla artık yaşanılır anlar olmaktan çıkmıştır. ‘Derin Siyah’, ‘Kırmızı’, ‘Zilha Günü’, ‘Anjelika’, ‘Çiçekli Bir Boşluk’ ve ‘Bu Sefer Lila Olsun Saçlarım’ öykü kitaplarında farklı insan manzaraları ve yaşanmışlarla, incelikli kurgularla, duyarlı, inançlı, hayata anlam yükleyen pek çok kişinin öyküleri ile bizleri sarıp kuşatır.

Entelektüel sancılarla yazılmış öykülerinde yazar olmanın ve özelde kadın olmanın zorluklarından cesurca bahseder. Kendi kuşağından nice öncü yazarın da gösterdiği yazınsal çaba ete kemiğe bürünerek onun öykülerinde topluma sesleniş hâlini alır âdetâ. İstidatları noktasında kendini gerçekleştirmek isteyen, yeteneğiyle ön plana çıkarak görünür olmaya çalışan, aynı zamanda içsel yolculuklarla kendine doğru anlamlı seferlere çıkan ve en önemlisi de yazarak hayatına anlam kazandırmaya çalışan kadınların mücadelesini yılmadan anlatır.

‘Bu Sefer Lila Olsun Saçlarım’ son öykü kitabıyla Ramazanoğlu yine başka başka hayatlara çağırarak, yolculuğa çıkarıyor okuru. Sıradan olaylar ve kişilerin derinlikli hikâyeleri ile başbaşa kaldığımızda anlıyoruz ki her hayat özeldir ve nice derin duyuların sırrını yüklenmiştir. Kendi küçük dünyalarında nice fırtınalı anların kahramanları öykülerin arasından bize göz kırparken anlıyoruz ki ‘asra yemin edilmiştir’ ve zaman o denli kıymetlidir. Ve ne yaparsak yapalım zaman hızla akıp gitmekte dönüp dönüp bakacağımız bir insanlık ailesi bizi beklemektedir. Yazar bir öyküyle, farklı duyularla okuru tam yüreğinden vururken; sorumluluğa, şahitliğe, yazarla beraber farklı farklı yaşanan hayatların en girift hâllerine ve daha da güzeli her zamanki durduğu yerden değil başka başka pencerelerden dünyaya ve insanlık ailesine bakmaya çağırıyor okuru yazar.

Kitabın ilk öyküsü ‘Kayıp Defter’de, Avrupa seyahatine çıkan iki kardeşin öyküsünü okurken, park hâlindeki arabadan çalman sırt çantasıyla ve içinde en anlamlı varlık olan günlüğün çalındığının da anlaşılmasıyla kahramanın yaşadığı ağır travma ve düş kırıklığı anlatılmakta. Aslında görülen o ki; Batı’ya doğru yolculuğa çıkan Doğulu iki kardeşin, Batı duraklarının güvenli, kuşatan, her anlamda insana huzur veren havasının artık olmadığını anlamasıyla başlıyor her şey. En mahrem duyguların yüklü olduğu; “*Günlüğüm varlığımın eviydi bir bakıma. Kaybolan tarihimdi. Kısa gibi görünen ama içine yeryüzünün bütün kaygıları, altüst oluşları, heyecanları, acıları, sevinçleri sığmış olan esaslı bir*

tarih” diye yazarın vurgu yaptığı özel duyguların yer aldığı yine özel bir defter. Burada aslında sembolik bir anlatımla karşı karşıyayız. Doğu ve Batı çatışması, Batı’nın her zaman değerlere, insanların mahremlerine saldıran, onların varoluşlarını yok eyleyen hor gören yaklaşımına bir atıf söz konusu. Ustaca kurgulanmış öykü âdeta gezi yazısı havasında başlıyor ve kahramanın muhayyilesinde artık tuzla buz olan Batı şehirlerinin yalnızlığında devam ediyor... Turist olarak gezip görmeyi yeğleyen kahramanların çalman eşyalarının arkasından yaşadıkları derin büyük boşluğun duyumsanması. Eşya ve insan arasında sıkı sıkıya kurulan bağların nasıl çözüldüğünün ve bir anda nasıl sona erdiğinin öyküsünü okuyoruz ve öykü ironi yüklü bir söylemle sona eriyor: *“Yaşananları kimse benden çalamayacağı gibi tarihim de kayıt altına almamdan bağımsız olarak sağımda solumda yüzüp duracaktı. Vakti geldikçe defterdekiler hücum edecekti belleğime.”*

Büyükler yazarın deyimiyle kayan yıldızlar gibi avuçlarımızdan bir gün göçüp gidecekler. Zaman akıp geçiyor ve her fani ait olduğu dünyaya doğru her an daha bir yaklaşıyor. ‘Baba Oğul ve Yıldızlar’ öyküsü alzheimer hastalığına yakalanan bir babayı ve onun yanında destek olan oğulu anlatırken insan ilişkilerindeki hassas, duyarlı ve vefa kuşanmış ilişkiler ağının öyküsüyle karşılaşırız. Genelde şimdiye kadar anne kız ilişkisinin konu edildiği öyküleri okuduk. Yine aynı kuşaktan Cihan Aktaş’ın ‘Kızım Olsan Bilirdin’ adlı son öykü kitabı bir alzheimer hastası bir anneyle kız ilişkisini konu alan bir kitap.

“Hatırlayamamanın mahcubiyetini, vakarını kaybetmemek için verdiği mücadeleyi görüp daha bir ihtimam gösteriyordum” diyen ve babasına şefkati ve merhametiyle muamele eden kahramanın eşine az rastlanır duyarlılıkla dokunmuş hassas, duyarlı öyküsü. Ahir zamanda hayırlı bir evlat olmanın, modern kuşatıcılığa rağmen sabırla nasıl yaşandığının öyküsünü okuyoruz.

‘Mahpusta Yüzen Gemiler’, siyasal suç dolayısıyla öğrenci eylemlerinde içeri alınan Akif’in ve ona yılmadan temiz çamaşır ve yemek taşıyan yıllarca oğlunun yolunu gözleyen Nimet Hanım’ın öyküsü. Umutların hep var olduğu, yıllarca gidilip gelinen mahpushane yollarında yüreğini her dem taze baharlar gibi yeni başlangıçlara, yeni kurtuluşlara bağlayan bir anne. *“Yeniden yargılanma talebinin kabul edilmesi, cam kırıkları üzerinde geçen yirmi üç yıl yedi ay hiç yaşanmamış*

gibi eski iyi günlere döndürmüştü Nimet Hanım'ı. Kırkını aşmış, saçları ağarmış oğlu sanki hâlâ yirmi ikisinde, âşık olduğu gemi mühendisliğini okuyor, üç gün önce sebepsiz tutulmuş, şimdi de bir pardonla serbest bırakılacak. Yazar bir kuşağın haksız ithamlarla inancından ve bağlı olduğu değerlerden dolayı nasıl hırpalandığını, âdeta hayatlarının, en görkemli yıllarının çalındığını çözümlemelerle, sağlam bir tahkiye ve düşüncenin kavi duruşuyla anlatırken bir dönemin de çetelesini tutmuş gibidir. “Bir meselen, derdin, davan yoksa neden yazasın ki. Yazmak bir boğuntu sonucu olmaz, çok bilinçli ve net bir eylem, ağırlıklara işaret etmek ve onlardan kurtulmak içindir” diyerek bir söyleşisinde tam da öykünün damarlarından akıp gelen düşüncenin ve eylemin güçlü yanını bize gösterdiğini duyumsayacağız. Ve Akif'in, mumdan gemiler nasıl denizlerde yüzerse, artık içinde yüzdürdüğü ve denizlere indirdiği nice batmayan gemisi vardı...

“Aslında mülteci kamplarını gördüğümde beri bir uçurumun kenarına bırakılmış insanların baş dönmesi, mide bulantısı musallat oldu bana, sürekli düşme hâlindeyim” diyen anlatıcının ruh hâlinin tasviriyle duyumsadığı acı, hüznün ve şaşkınlıkla mülteci kampını ziyareti, buradaki ince gözlemleri ‘Siirt Marşı’ öyküsünde konu ediliyor. Mültecilerin yaşadıkları dram, onların hayat şekilleri ve savaşın sarsan etkisiyle değişen yaşantıları ve yaşanan topluma, insanlığa bu manzaranın nasıl yansıdığı öykünün genel konusunu teşkil ediyor. Ama yazarın anlatımıyla savaşın zihinlerde bıraktığı o derin boşluğun *“Okşadığım keçeleşmiş saçlar, kirden görünmez olmuş yüzler, içine insana dair bütün hislerin aynı anda tırnak geçirmesiyle öldürücü bir silaha dönüşmüş gözler, en çok da yerinde yeller esen kollar ve bacakların bıraktığı derin boşluk”* diyerek anlatılması çaresizliğin yaralayan yanını ortaya koymakta.

‘Bu Sefer Lila Olsun Saçlarım’, ‘Film Seyreden Kadınlar’, ‘Selma’nın Bahçesi’, ‘Süslü’, ‘Perçem’ adlı öyküler farklı farklı kadın dünyalarına konuk ediyor okuru. Kendi küçük dünyasında tamahkâr hâlde iş hayatına sarılan kahramanlardan, aile içi ilişkilerin yozlaşan duraklarına, göç sürgünü vatan hasreti çeken küçük insanların dramatik hikâyelerine bizi taşıyan yazar; *“Hikâyelerimde kelimeler arasından helezon şeklinde yükselen bir inilti olduğu doğru. Duyulmasını istediğim sesler var. Bu bilinç olmadan yazılamaz zaten”* diyerek mezkûr öykülere bir dipnot düşecektir âdeta...

* Bu Sefer Lila Olsun Saçlarım, s. 59.

ÖYKÜ

ABDULLAH KASAY

DAİMİ BİR SÜKÛT

Sabah böyle güzel uyanacağını asla tahmin edemezdi. Uzun bir uykudan sonra başı dahi ağrımamış, vücudu bir kaya parçası gibi ağırlaşmamıştı. Göz kapaklarını aralayıp sabah güneşini karşısında bekler bulunca yavaşça yataktan sıyrıldı. Gece yatağın dibine bıraktığı terliklerinin nerde olduğunu uzun bir yolculuktan dönüyormuş hissi ile anımsayamayıp bir süre aradı. Akli başına geldiğinde bugün güzel olacak diye içinden geçirdi. Etrafı dinledi, kulakları dört köşeyi, tüm sokağı aradı, bakir bir sessizlik bulunca keyfi ayyuka çıktı. Odalar arasında dolaşıp durdu. Çok sonra aklma ocağın altını yakmak geldi, hararetini tutuşan ateşe verip sakince sandalyeye çöktü. Göğsü hızla inip kalkıyordu, içine boşlukları doldurup tükürüyordu. Kalkıp alışkın ellerle masayı kurdu. Çayın demlenmesini bekledi. Güneşin üstüne vurduğu çaydanlık buhar değil, hayal tütürüyordu. Dalıp gitti. Uzun süre gerçeği ayırt edemez oldu, imdadına açlığı yetiştirdi. Tutup kollarından masanın başına yeniden çekti onu.

Çalışmak için bundan güzel bir sabah edinmemişti. Çok verimli geçecek saatlerini düşünüp seviniyor, yaratıcı kalemni bir an önce konuşturmak ve hayranlık bırakacak satırları bir bir dizmek için sabırsızlanıyordu. Her büyük şairin olduğu gibi, bizim şairimizin de kaprisleri, takıntıları, yazım alışkanlıkları vardı. En elzemi ise yalnızlık ve bilhassa sessizlikti.

Yazı masasına kurulup anında kendinden geçivermişti, gözleri bir başka âleme bakıyor, elleri bir başka âlemin eşyasını yokluyordu. Ne var ki bu dalıp gidişi çok fazla sürmedi. Karşı ağacın dallarına konan kuş sürüsü büyük çığırlarla düş âlemini parçalayıvermişti. Başlangıçta balkona çıkıp bir bağırış kuşları kaçırmaya yetiyordu, iki gün sonra buna da alışıverdiler, her zılgıta gevrekçe

güldüler. Ertesi gün şairin bahçelerden topladığı bir kucak taşı balkona istifleyişine dahi aldırmadılar. Bunlar şairin ulaşamadığı dallara yetişecek elleriydi, bilemediler. Şair yazmayı, çizmeyi bırakmış kuşları pataklayacağı anı bekler olmuştu. Bakın şu aksiliğe ki bahar yağmurları hışımla ağacın tepesine inmeye başladı. Peşin sıra kuşlar başını alıp bir bir gitti. Yağmurun tıptırtısından başka bir ses odayı dolduramaz olmuştu. İlk gün pencerenin dibinde husumetlisini gözler gibi, kuşların dönüp gelmesini bekledi, nafîle umduğu olmadı, bekleyip durmaktan sıkıldı ve yazı âlemine yeniden döndü. Aradan üç gün geçtiğinde tümünden unutmuştu kuşları. Balkonda, düşmana karşı her an hazır olda duran askerleri bir hafta boyu yağmurun altında boş boş dikilip durdu.

Yine bir sabah, o çok ehemmiyet verdiği bir dizeyi yazarken şen şakımlarla irkildi. Sabahtan beri özenle kurduğu kelimelerden kale bir anda çöküverdi. Şair soluğu balkonda aldı, ağacı doldurup taşıran kuş yumağına, çığırtkan ağızlarına tıkar gibi taşları hırsıla, nefretle savurdu. Taşları tükendiğinde, sessizliği yenilenmişti. Yeğnilmiş olarak enkazının başına yeniden döndü.

İnatçı yaratıklardı bunlar efendim, gidişleri hiç de uzun sürmemişti. İkinci üstü meskenlerine peş peşe yeniden sökün ettiler. Yan yana dizilip bu insanoğlunun kendilerinden ne istediğini şiddetle tartışıp durdular. Şair hırsından başını pencere camma vuruyordu, bir türlü anlam veremediler.

İşi gücü bırakmış gündür, gecedir ağaçta eksilmeyen kuşları tamamen kovmanın yollarını aramaya koyulmuştu. Birkaç gün araştırdı ve nihayet tam da aradığını buldu. Balkona aralıklarla patlayan bir kuş savar tüfek koyacaktı. Hemen nerden arayıp bulduysa sipariş etti makineyi. Kuşlara gününüzü göreceksiniz bakışları ile bakıyordu artık. Ne var ki tabancayı kurup çalıştırdığında çıkan sestten, kuşlardan evvel kendi sıçradı havaya. Uzun süre kulakları çınladı, ağzı kurudu, gelememi kendine. Kırk beş saniyede bir patlayan bu havalı tüfek tüm kuşları kaçırmıştı ama fellik fellik kaçtığı gürültüyü, kendi eli ile balkonuna götürüp kurmuştu. O andan tezi yok kuş savarı kapattı ve bir daha gün yüzü göstermemek üzere kaldırdı.

O gün hiçbir kuş ağacın semtine dahi uğramadı; lakin ertesi gün ne kadar eş, dost, akraba varsa toplaşp, bu yürek hoplatan sesi duymayanlara duyurmak için daha bir kalabalık geldiler. Gün boyu ağaçtan bir yere kıpırdamadan bekleyip durdular. Sesten ümidi tümünden kesince hep bir ağızdan uzunca tartışmalara giriştiler. Şairimiz pencere camının gerisinde hırsından tınaklarını kemiriyordu.

En köklü çözüm işte o an aklıma geldi; güzel bir tüfek sorunu tümünden çözebilirdi. Sabah alelacele evden çıkıp bir av bayı buldu; bol saçma atan, ceviz kabızalı güzel bir av tüfeğini pazarlıksız aldı. Yanma bir kasa da mermi katıp evin yolunu tuttu. Yol boyu kılıfı içindeki tüfeği okşayıp durdu, içi içine sığmıyordu.

Ağaçta manzara hâlâ aynıydı. Sesler şairin kulak zarını her saniye patlatıyor, sanki minik gagalar büyük çınlamalar ile beynini kemiriyordu. Çok dayanamadı tüfeği kılıfından çıkartıp balkona seğırtti. Kuşlar şaire ağız dolusu

güldü, kanatları ile işaret edip, “işte bu” diye hepsi yanındakine gösteriyordu. Sonradan fark ettiler elinde tuttuğu dal gibi ince ve parlak çubuğu. Kimisi çıkıp “bu bizi eğlendirmenin bir başka yolu” diye bağıyordu. Az sonra şair niyetini belli etti, hedef gözetmeksizin peş peşe tüfeğini ateşledi. Nefreti o kadar köpürmüştü ki defalarca tüfeğini baştan doldurdu. Kasadaki fişeklerin yarısı tükeninceye dek sıkı. Hırsı kesildiğinde tüfeğini indirdi. Ağaçta kuş değil yaprak dahi kalmamıştı. Yerde yeşil yapraklarla örtülü kuş ölüleri yatıyordu. Sevinç ile bir elinde tüfeği kollarını havaya kaldırdı. Daimi bir sükûta kavuşmuştu. Ellerini çırparak içeri girdi ve koltuğa kurulup süratle yazmaya başladı.

Günlerce dolup taşmış, ama bu hâl yüzünden kurguladıklarını bir türlü yazamamıştı. Kalemi eline alır almaz kelimeler arasına dalıp gitti. Caddeyi dolduran kalabalıktan yükselen feryatlar, homurtular kelimelerin elinden zihnini çekip aldı. Sirenlerin uğultusu peşi sıra evi inletti. Bu beklenmedik gürültüler karşısında hazımsız beyninin tahammülü yoktu, şair fenalık geçirdi. Baygın otururken kapısı çaldı. Kimseyi görmeye gücü yoktu, açmadı; kapı inatla çaldı, derman bulup yattığı yerden kalkamadı. Çok sonra kapısı kırılıp polisler elleri silahlı, çelik siperler ardında odayı doldurduğunda gözleri tavanda yarı baygın yerde yatıyordu.

İki kişiyi öldürmekten, üç kişiyi yaralamaktan çıktı mahkemeye, hâkim ilk celsede otuz iki yıla mahkûm etti şairi. Götürüldüğü f tipi cezaevi hiç de beklediği gibi kötü bir yer değildi. Günlerce etrafı dinledi, hiç ses yoktu.

ALİ GÜNEY

BİZİM JANGO GÖNÜLLÜ OLDU

Şehrin öte yakasında küçük bir kulübe. Çoğalan ama dağılması beklenen bir nöbet yalnızlığı. Coğrafyanın insanın içine üstüne yağdığı bir taşra iklimi.

Kırmızı Dodge kamyonetten indirilmişti eşyalar. Sokağın köşesindeki evi kiralık olarak tutmuşlar. Konya'nın eski köylerinden biri olan Bozhüyük'te. Kerpiç evlerin yer aldığı sokağa taşınırken, kendi yolunu arayan herkes gibi şaşkın ve öfkeli biri.

Sokağı bir anda hareketlendirmişti taşınanlar. Başörtülerini düzelterek sokağa çıkan teyzeler kapı eşiklerine oturuvermişlerdi. Yeni gelen misafiri gözlüyorlardı. Yeni misafir ise uzaktan çok uzaktan geliyordu.

Eşyalar indirilirken görmüştüm onu. Beyaz yüzü, yeşil gözleri ile on dört yaşımın ilk gününde kalbime bir şey olmuştu. Bizim arkadaşlar kızların eteklerini kaldırırken, âşık oldukları kızın eteği kaldırılamazdı tabii, sıklıkla bunu seven var mı, derdi. Bir kız görünce âşık olan arkadaşlarımı anlayamazdım hiç. Peki ama bu kız? Adını bile bilmiyordum ama hikâyem olacağını biliyordum.

* * *

Jango, bizim Hamdi'nin lakabı. Nisanın ceplerimize çağla olup yerleştiği bir gün, okulla gittiğimiz tiyatro oyunundan sonra Hamdi'ye Jango der olduk. Oyundaki iri yarı sarışına benzeyen Hamdi de kızmamıştı üstelik. Jango, hedefimize ulaşmada bize yardımcı olacaktı.

O kızla konuşmalıydım ama nasıl? Babam akşamları haber izlerken, doların yükselmesini işaret ederek ülkemizde kötüye giden şeyler olduğunu konuşurdu amcamla. Ben doların nasıl bir şey olduğunu merak ediyorum o sıra. Sonra Bir Demet Tiyatro çıkıyor. Babam bir çay daha demleyin diyor.

Akşamları aynı odada yattığımız amcama, âşık olmak ne demek diyorum? Vay hergeleyle bak, ne aşkı ulen bu yaşta. Adı ne kızın? Bilmiyorum ki. Nasıl yani? Adını bilmiyorum ki.

* * *

Birkaç kere görebilmiştim sokakta. O da bana bakmıştı uzun uzun, sanki. Adını öğrenebilseydim. Konuşabilseydim onunla.

Adını öğrenmek için ona mektup göndersem. Ne yazacağım ki mektuba? Boş bir kağıda ismimi yazmayı düşündük. Olur lan, dedi bizim Jango, ben de mezarlıktan kırmızı gül çalarım, gider tutuşturursun eline. Anlarsa artık, ne yapalım başka? Sokağın köşesindeki arsada cevizin altında, bir sevinçle sarılmıştım Jango'ya.

* * *

Babam iş çıkışları erkenden evde olur. Televizyonu açar ve yabancı ülkelerdeki maçları izler ve starking elma yer sıklıkla. O saatlerde evde olurum ama bizim çocukların çağırmasını beklerim. Pencereden sesleri duyulunca yalvarır gözlerle babama bakarım ve akşam ezanı evdesin, der. Güle oynaya çıkarım evden.

O gün planımızı gerçekleştirecektik. Gül hazırды. Ben telaşlıydım. İsmimi yazdım, “seni seviyorum” yazamadım. Akşam ezanına yakın, evlerinin önünde bizim çocuklar kavga edecekler, ben de arkadan bahçeye atlayıp ona gülü ve kâğıdı vereceğim. Tişörtümün içine atıyorum gülü ve kâğıdı. Kemerimi sıktırıyorum, tişörtümün altından düşmesinler diye.

* * *

Nasıl oldu anlamadım. Duvardan atlayınca, *hayatın* ortasında babasını gördüm. Heyecandan erken mi atladım? Beni öyle görünce, kulağımdan tuttuğu gibi iki tokat attı. Onu gördüm o an. Tokattan değil de utançtan kıpkırmızı oldum. Babası olacak adam, bağıırıyordu sürekli, sokağın ortasına beni yaka paça çıkarıp... Konu komşu toplandı, hayretle izliyorlar. Bana öyle davrandığını görenler, babama da haber etmişler. Babam yalın ayak fırlamış sokağa. İki yumruk attı adama ama şok içinde tabii. Ne oldu deyip duruyor bana? Jango fırladı hemen. Bahçeye topu kaçırdığını topu alması için beni gönderdiklerini, suçun onda olduğunu... Araya giren komşular sayesinde bu iş temizlenmişti. Gülün dikenlerini de kesmeyi unutmuşuz. Çizik çizikti karnım.

Taşındılar. Babam mı bir şey yapmıştı yoksa?

Suriye sınırında nöbetteyim. Şehrin ışıklarını izliyorum. Bulunduğum düzlüğün birazı Türkiye`nin birazı Suriye`nin toprakları.

İnsanın ilk gönül ağrısı yıllar sonra unutulduğu yerden nasıl da çıkıp geliveriyor yüziüne doğru? Yaz gecesinin yıldızları gökten yere iniverecek gibi. Hangi filmdi o sevdiği yıldıza dönuşen... İsmi bilmediğim, hikayem olduğunu unuttuğum o kız nerede acaba? Bazı hikâyeler bir bulut gibi geziniyor insanın içinde. Nerede acaba? Nasıl bir hayatı var?

Komutanın sesiyle uyandım.

-Nasıl uyursun ulan nöbette?

Komutanım uyumadım ki. Üzerime doğru geliyordu. Nöbet kuralları belli değil miydi? Herkesi ateşe nasıl atardım?

Ah, şimdi Jango olmalıydı...

EMİN GÜRDAMUR

SERANDER KUŞLARI

Öyle pat diye çıkıp gidemem sandınız bu kapıdan. Duvarlara, masalara ve kâğıtlara burnu havada onca söz bıraktıktan sonra hiçbir şey olmamış gibi boynumu bükemem, ellerimi cebime sokup gerisin geri gidemem, en başa dönemem sandınız. Yanıldınız! Asırlık künde-kâri kapılara sırtımızı dönerek gelmiştik buraya; ulu kapılara burun kıvrırarak şimdi bu derme çatma kulübeden çıkıp gitmeme şaşır-mamalı-sınız.

Sandınız ki dünyaya çattığımız kaşları ne kadar gevşetirsek gevşetelim yılların öfkesiyle derinleşen o dikine çizgileri kaybedemeyiz, içimize çöreklenen kini gizleyemeyiz, bir maske takmadan insan içine çıkamayız. Öyle değil, öyle değil! İnsan bir defa kendi olmaktan çıkmasın, yollar hep çatallanıyor. Yollar çatallandıkça dünyayı kuşağından tutup yere çalan kelimeler de yalpalamaya başlıyor. Ve insana sadece gitmek, giderek inşa etmek kalıyor.

Ben en zayıfımdım. O derme çatma kulübenin kapısı olmayı da bu yüzden seçmiştim. Bağırarak konuşmamın asıl sebebi buydu galiba. Şimdi bunları yüzüme mi vuracaksınız? Vuracaksanız da hangi yüzüme nişan alacağınızı iyi belleyin. Doğrular hayatın gizemli aynasında kırıldıkça, her bir hikâye başka hikâyelerin içinde uzadıkça ve nihayet sular dört bir yandan güverteye doldukça sadece ayakta durmanın anlamı kaybolmuyor, bağırıp çağırmanın, kelimelerle nişan almanın ve yüzlerin de kıymeti kalmıyor. Vaktiyle gıcır gıcır şarjörler gibi cebimizde taşıdığımız aforizmalar solmadı mı? İnsana dair, dünyaya dair, hayata dair anlamlar aşınmadı mı? Orman, yolları kısaltan patikaları geri almadı mı? Şimdi kalkıp bütün bunlardan beni mi mesul tutacaksınız? Beni mi sigaya çekeceksiniz?

Sizi aldatmak için değil, kendimi inandırmak için en çok ben bağırıyordum. Dedim ya en zayıfımdım. En az ben inanıyordum. Köyde doğdum ben, toprak yollarda düşüp dizimi sıyırdım, kabuklu armut ağaçlarının altında boş kibrit kutularıyla hafriyat çektim. Merak edip toprak yedim. Abdestsiz teravihler kıldım. Köy çocukları kolay ikna olur, zor inanırlar. Anlıyorsunuz değil mi? Dava dediğimiz şey, gerçek dünyanın pürüzlü sırtında duramayacak kadar düz, dümdüz bir şeydi. Galiba her şeyi dönüştürmek üzere kurduğumuz cümlelerin hayat duvarına toslayıp patır patır yere dökülmesi de bundandı. Eskimiş, tavsamış bir yanılgının kollarındaydık; tarihin en önemli kesitinde, en önemli vazifesini icra ettiğimizi zannediyorduk. Yanlış iliklediğimiz ilk düğme buydu. Bunu bilmek acımı hafifletmiyor. Bilmek, bir yaraya merhem olsun, görülmüş şey midir?

Dedemi tanımadınız mesela. Kahve pişirirdi. Halvete girerdi. Allah'a sevgilim derdi. Niyazi Mısrî'den beyitler okurdu. Karadeniz'in kendini tekrarlayan yeşil dağlarında toprağa bir derviş gibi nasıl basılır, iri yarı onca iş gücü arasında o sükûnet nereden, nasıl devşirilir, hiç bilemedim. Dedem, sırtı yeşil kadifeyle yamanmış Mushaf'ının içinde şeyhinin siyah beyaz fotoğrafını saklardı. Size bundan söz edemezdim. Yedi cecdi müşrik adamların takdir edildiği ayetlerle yedi cecdi Müslüman adamları vurmaya marifet sanırdık çünkü. Bize göre tepeden tırnağa şirk içindeydi dedem! Önce bahçemizden ayrıkıları temizleyecektik değil mi? Dedemi temizleyecektik doğrusu. Kahve pişirirken anlattığı menkıbeleri, öldüğünde tabutuna refakat eden kırlangıç sürüsünü temizleyecektik.

Bu ihtiyar dünyanın sırtında yeteri kadar yenilgi tadanlar bilirler, durduk yerde hiçbir şey olmaz. Azar azar olur ne olursa. Bağ bahçe bahara azar azar durur, deniz azar azar ısınır. Yapraklar öyle pat diye düşmez toprağa. Önce yollar çizilir, sonra rüzgâr gelir. En önemlisi, kaçtığın şeye doğru yürürsün biraz da. Bu yüzden biraz da seçeneksizdir insan. O uzun muharebelerin sonunda anladım ki, dedemi öldüremezsiniz. Duman altı odalarda sözü yorarak sabahladığımız gecelerde tepemde dikilen bir ruhaniyeti ben de öldüremem. Yosun tutmuş mezar taşı gibi her şeyi sahiplenmiş, her şeyle bütünleşmiş, her şeyin özüne kök salmış bir ruhaniyeti iyi hesaplanmış, sınıksız dokunmuş sözlerle yenemeyiz. Tarihin ve toplumun bir yanlışlığı üzerine oturduğunu iddia eden o kışkırtıcı, o şehvetli bilgilerin cerbezesindeyken bu basit gerçeği kavrayamıyorduk. Mevsimlerden payımıza amansız bir büyü bozumu düşmüştü sanki. Sanki ölümü metanetle karşılayan, toprağa huzur içinde yatan nesilleri ayağa kaldırıp silkeleyecek, doğduklarına ve öldüklerine pişman edecektik. Hatalarını yüzlerine vuracaktık. Sahi kimdik biz? Testilerimize o acı şerbeti kim doldurmuştu? Hayatı onunla didişerek teslim alacağımızı kulağımıza kim fısıldamıştı?

Müthiş bir bozgunun akabinde dünyaya gelmiştik, tamam. Asırlar devrilmiş, havalanan toz toprak üstümüze başımıza sinmişti, tamam. Öfkeliydik ve pençelerimize bir boğaz gereklidi, amenna. Ama tarihi boğazlamak da neyin nesiydi? Sarıklı mezar taşlarına hücum etmek? Bir şehir kurmak için bir şehir yıkacaktık. Ezberleri bozacak ve ister istemez yepyeni ezberler yaratacaktık. Yalan değil, her balta putları kırarken biraz da kendi heykeline yer açar, yalan değil. Savaştığı şeye benzer Ademoğlu yalan değil, öldürdüğü adam olur.

Sayın ki ilk ben vuruldum, ilk ben düştüm. Ellerimi enseme doladım ve teslim oldum. Zafer diye bir şey var mıdır, gerçekte yeryüzünde böyle bir şey vuku bulmuş mudur?

Yalan yok, tuhaf bir yerden vuruldum; yıllar boyu üzerine zırh ördüğüm bir yerden. Yaramı çok yadırgadım. Galiba yaktığımız dünyaların dehlizlerinden sızan duman zırhımı eskitti. Dört yıldır aynı sınıftaydık. Dört yıldır dünyanın en berrak ırmağı yanımda çağlamaktaydı. Dört yıldır kenarında yürüyor, yürürken

söyleniyor, fakat dönüp yüzüne bakmıyordum. Her şeyin görünen yüzünü nasıl da aşağılardık. Böylece nasıl da bütün özleri ıskalardık! O günlerde size çok anlatmak istedim, özlerin biçimlere tabi olduğunu. Anlatamadım. Cesaret edemedim. Dehşetli bir mağlubiyet kapımı çalmıştı, yalnız bunu görebiliyordum. Henüz ben bile başıma gelen şeyin adını koyamamışken dönüp yoldaşlarıma, savaş yaralarımı iyileştirecek iksiri bulduğumu nasıl anlatabilirdim? Hem hiç-biriniz inanmazdınız, iksirlerin insanların arasında uluorta dolanabileceğine.

O gülünce güneş ansızın pencerenin gri pervazından içeri sığıyor, sınıfı boydan boya dolduruyordu. El değmemiş ormanlarda bir kuş kanatlarını açıyor, kendinden arta kalan her şeyi, gökyüzüne varıncaya kadar tüylerinin ucuyla siliyor, beni ve bütün diskurları onulmaz bir hiçliğe mahkûm ediyordu. Hasbelkader kulağıma ilişen kısacık sözlerinin geceler boyu ateş parçacıkları gibi başımın içinde uçtuğunu, bu ateş sağanağı altında çaresiz kaldığımı, vaktiyle özetleyip kenara attığım meselelerin sindikleri köşelerden birer birer ayağa kalkıp istihzayla bana güldüğünü nasıl anlatabilirdim? Lügatin yaktığımız sayfalarından imtihan edilmekteydim. Sizin bana yararınız dokunamazdı. Cebinizdeki aynaları bilirim. O aynalarda insan tek boyutludur.

Onu düşünmemek için, bütün kalelerimi ona teslim etmemek için çabaladıkça hayalinin iyileştirici balçığına daha çok gömüldüm. Yıllar geçmiş olmasına rağmen bugün bile onun hatırasından bahsederken evhamlı bir kedinin yarı mermer yarı nur heykeller arasında gezinmesi gibi tedirgin oluyor, yorgun düşünüyorum. Hâlen bir ırmağa benziyor ve hâlen kenarında yürüyorum. Bir pencere önünde kuğu gibi kurumlu, düşünceli oturmuş dışarıyı seyrediyor, dünyaya şekil veriyor. Simsiyah gözleri, dünyaya şekil verdiğinden haberi olmayan lirik bir şiir gibi yanıp sönüyor.

O simsiyah gözler tarafından defalarca yaralandım. Kıyısında korkuyla yürüdüm. Kulaklarıma kesintisiz uğultular doldu. Sadece kış boyu yağan karlarda değil, dolmuşların buğulu camlarında, yastığının uçuruma benzeyen kenarlarında, bir küçük zeytin tanesinin parıltısında, baharla uyanan yeryüzü gözeneklerinin her birinde ve hatta hayatın kalbi dediğimiz o mübarek Kitap'ta onun gözlerini gördüm. Hayret ederek, kendimi aşağılayarak, kendimden utanç duyarak...

O yıl sizinle neden konuşmadığımı bilmediniz, neden sustuğumu da. Sınıfta, dergide, dernekte topluca konuşurduk hâlbuki. Ama yalnız susuyordum. Dünyanın döşüne saptadığım sözleri birer birer çıkarmakla meşguldüm. Dünya ile ilk kez aramızda herhangi bir düşmanlık olmadan yüzleşiyordum. Bu yüzden sözleri dünyanın döşünden çıkartıyordum ama kan benim döşümden akıyordu. Böylesi daha güzel ve fakat daha acıydı. İlk kez birbirine tutulmuş aynaların arasında yürüyor, birbirine ne kadar bağlı olduğunu bilemediğim hayalleri, hatıraları, sesleri, renkleri hamarat bir kadın marifetiyle boşluğa dizi-yordum. Görüyorsunuz ki, sizden çok şeyi saklamama rağmen dünyayla barışık

olmanın bu kadını yanını saklamıyorum. Belki beni sizden ayırdığı hâlde ona da vardırmanın yolları tam burada düğümlenmişti.

Dersteydik. Dağlar dışarıdaydı, kuşlar dışarıda. Gökyüzü dışarıdaydı. Biz dersteydik. Sınıf ansızın onun sesiyle arındı. En uzun konuşmasını yapmak üzere olduğunu hemencecik anladım. Irmak çağlıyordu, ırmağın neden çağladığını sadece ben biliyordum. Yine cam kenarına oturmuş dünyaya şekil vermişti. Hurafelerden bahsediyor, hurafelere saldırıyor, hurafelerle didişiyordu. Az önce onun sesiyle arman sınıf şimdi kelimenin tam anlamıyla büyülenmiş, peşinden sürükleniyordu. Kimi satışmalar karşısında sendelese de atından düşmüyor, doğruluyor, kelimeleri daha kararlı, daha dikkatli seçip yoluna devam ediyordu. Ara sıra arkaya bakıp bu yolların eski savaşçısından bir ilave, bir katkı, bir onay bekledi. Bense gözlerimi ondan kaçırdım. Sesini söylediklerinden arındırıp bir ayine çevirmekle meşguldüm. O artık kusursuz bir hurafe olarak gözümde büyüyor, deminden beri balta vurduğu kuru bir dilek ağacının yerine bu kez kendisi çok daha amansız, çok daha davetkâr yükseliyordu. Bana küstü. O suskunluğu, o kaçışı hiç affetmedi. Ben de olsam affetmezdim.

Okulun sonunda, suyundan içilmesi imkânsız bir ırmak gibi gitti. Kıvrımlı yatağında bir damla su bile bırakmadan çekildi. O son yıl olanları okunaklı hâlde getirmek çokça zamanımı aldı. Ne zaman ki bunda muvaffak oldum, sizi terk ettim. Artık niçin onu anarken dedemi, dedemi anarken onu düşündüğümü biliyorsunuz; duvarlara, masalara ve kâğıtlara burnu havada onca söz bıraktıktan sonra hiçbir şey olmamış gibi en başa nasıl döndüğümü biliyorsunuz.

Şimdi bütün bunların üzerinden yıllar geçtikten sonra, onun simsiyah gözlerini ve daha başka uçurumları yoklamış kalbimle dedemin döşegine oturuyorum. İkinci vaktidir, yeryüzünü esir alan burukluğu yadırgamıyorum. Döşegin baş ucundaki dolabı açıyorum. Eskimiş tahta ve kâğıt kokusu her zamankinden müşfik. Sırtı yeşil kadifeyle yamanmış kahverengi Mushaf yerinde duruyor. Usulca açıp sayfaları çeviriyorum. İçinde ne dedemin şeyhinin siyah beyaz fotoğrafı ne de belli belirsiz bir mahcubiyetle yokladığım gözler var.

Küçük bölmeleri olan pencerede ince bir titreme beliriyor. Avluda dedemin takunyalarının o müstağni sesi geliyor. Tahtaları kararmış ev bu sese aşına, ev canlanıyor. Dedem çömelmiş, yanı başında duran ibrikten eline azıcık su döküyor. Avucundaki suyu bileğinden yukarı sürerken, kollarının cansız etleri dalgalanıyor. Abdestini tamamlayınca ne yapacağını adım gibi biliyorum; yeleğinin cebinden çıkaracağı tarakla sakallarını tarayacak; sanki sakallarını bahane edip her şeyi yoluna koyacak. İşte tam da böyle! Şimdi de şalvarının bolluğunu kucağında toplamış bir hâlde başını sağ eline yaslayıp mahalle tarafına bakacak. Ezanı böyle beklerdi. Sanki ezanı değil de sevgilim dediği Rabbinden haber beklerdi. Birazdan kendisi gibi mahalle camiine gidemeyecek kadar yaşlanmış iki akrayı daha nefes nefese çıkagelecek. Seranderin dört kara direğinin

arasında namaza duracaklar. Bu vakitlerde kuşlar da saçaklardaki yuvalarına dönmüştür çoktan. Seranderi ayakta turan dört kara direğe tepeden geçirilmiş koca tekerlekler, balkona asılan mısırlar kadar serçelerin, incirkuşların ve kır-langıçların yuvalarını kedilerden ve sürüngenlerden korumaya devam edecek.

Seranderin önünde dikiliyorum. Mahalle tarafından ezan sesi gelsin istiyorum. Lakin sadece sizin sesleriniz geliyor. Birbirinden yüz bulan, birbirinden beslenen, birbirini sivrilten sesleriniz. Bu seslerden kurtulamıyorum. Sizden kurtulamıyorum. Kimseden kurtulamıyorum. Alkışlarınız kulaklarıma doluyor. Beni utandıran alkışlarınız! Avuçlarınız iki alaycı kuş gibi! Beni bu seranderin dibine vardırان serencama başınızı sallıyorsunuz. İncelikle değil, asla öyle değil; küçümseyerek, biraz da hesap sorarak... Biliyorum içerlediniz bana. Bütün bildiklerimi bir çift siyah göze, bir çift siyah gözü bir dilek ağacına, dilek ağacını dedemin seranderine ve hepsini bir hayata, hayatı da bir hikâyeye dönüştürecek kadar takatimin kalmasına içerlediniz. Kapıdan öyle ansızın çıkıp gitmemden ziyade buna içerlediniz. Üst üste yığılan seslerinizden anlıyorum, beni buraya vardırان hesaba içerlediniz.

Olsun. Hep birlikte içerleyelim bir zaman. Şifa olur belki, içerleyelim. Muhtemeldir ki, dedem de içerlemişti dünyaya. Onu kardeşlerinden, komşularından, derelerin şarılısından, yaylaların sisinden, birbirinin ayağına basa basa akıp giden günlerden alıp bambaşka rüyalara erdiren, adını meczuba çıkaran yalnızlığa o da gücenmişti. Rengiyle, sesiyle, kokusuyla insanı bir başka kıskırtan, bir başka kendine çeken bu dağlarda dedem, ucunda titrek kandillerin, ruhani zevklerin bulunduğu yollara sapmış, o yolların kanaat kurnalarından içmiş, gölgeliklerinde konaklamış ama son nefesini verinceye, gözlerini tavanın kararmış tahtalarına ebedî bir sükûnetle konduruncaya kadar bir huzura erememişti. Kırık gönlünü bu seranderin gölgesinde, saman kokan minderlerin üstünde nasıl teselli etmişti, nasıl avutmuştu kim bilir? Dağlara bakarak mı? Hayır, hayır! Burada dağlara bakamazsınız, dağlar size dört bir yandan bakar. Bakmakla kalmaz, sizi en başa iter, hep başladığınız yere.

Neden sonra dedemin eski yazıyla Mushaf'ın son sayfasına düştüğü Niyazi Mısri beyti dilime dolanıyor; "Topuğuna çıkmayan suyu deniz sanırsın / Sen katreyi geçmeden ummanı arzularsın."

Islanan gözlerimi yeşilin envaiçeşidi karşısında yummaktan başka çare bulamıyorum. Uzaktan bir derenin sesi duyuluyor. Seranderin balkonunda teredüt dolu cıvıldaşmalarla gezinen son kuşlar da usulca yuvalarına çekiliyor.

EMRAH KANLIKAMA

EKSİLMEK

Nofa`nm çığlığı gecenin koynuna zehirli bir hançer gibi saplanıp kaldı. Keskin, ince, ipince, ustura ağzı gibi, can kesiği, tiz bir çığlık... Ürkütücü! Birkaç saniye kadar havada öylece asılı kaldı. Yer çekiminden azade boşlukta salındı, uzadı, çoğaldı. Birikti, en nihayetinde de taşı. İlk, bu hâlde ne yana seğırtceğine karar veremedi, şaşaladı. Müteredit ekseni etrafında döneleyip durdu, kıvrandı, huzursuz. Afalladı. Ardından ipsiz bir uçurtma gibi boşluğa savruldu, şuursuz; sağa sola yalpaladı. Kendini oradan oraya çarptı. Neden sonra aniden durdu; geride bir şey unutmuş gibi tedirgin, olduğu yere çakılı kaldı.

Olabildiğince sakin; toparlar gibi oldu, toparladı da; kanatlandı, cana gelip süzüldü. Baharm esrikliği ile pervaz vurup göğe ağan alıcı kuşlar misali güne-ye –geldiğimiz yöne öte– aldı yattırdı; bir iyice gözden ıradı, imi timi seçilmez oldu; silindi, yitip gitti.

Göz alabildiğine bir düzlükte uzanan bu kıraç, kuru, ot bitmez, yalım sarısı ovanın üzerine Nofa`nm çığlığı hedefsiz, iğrenç, serseri bir bomba gibi düştü. Kampın konuşlandığı arazinin tam orta yerinde büyükçe bir krater oluştu. Ses yankılandı, sündü, çekti; çelik konteynerlere çarpa çarpa eridi. Suyu düşen bir kaya parçası nasıl düştüğü yeri merkeze alıp da dalga dalga haleler oluşturarak suyu çoğaltırsa Nofa`nm çığlığı da öyle sökün etti geceye; karanlığa karıştı. Ürpertici! Göğü bir uçtan bir uca kadar yardı ve üzerindeki bütün ağıyı büyük bir soğukkanlılıkla cerahatin içine zerk edip tekrar dışarı fırladı, geceyi soluksuz bıraktı. Belki üç saniye kadar sürdü bu korkunç sesin tınısı, belki de daha azdı ama kesinlikle bundan fazlası değil.

O an, ne olduysa oldu, tüm sesler bir anda kirp diye kesildi. İnanılır gibi değil! Yer gök sustu. Bir karınca ayağını sürtse yahut bir sinek kanadını çırpısa işitilecek ya, yok. İmkânı yok! Biraz evvelki hengâmeden, curcunadan, tantanadan eser yok.

Ketum bir sessizlik mülteci kampının üzerini örümcek ağı misali usul usul sardı.

Ölüm sessizliği, ölenin sessizliği...

Nofa`nm hırıltısı kesildi!

Önce en sevdiği oyuncacı –kar küresi– elinden kayıp yere düştü, yuvarlandı. Ardından da Nofa! Saklandığı yerden çıktı. Meydanın ortasına kadar sürüne sürüne ilerledi. Karaya vurmuş bir balık gibi bir iki çırpınıp patırdadı, sonra devinimi kesildi, hareketsiz kaldı.

Bir serçe ölüsü gibi cansız...

Nofa sobe!

Cam küre içerisindeki milyonlarca kar taneciği aynı anda gökyüzüne havalandı. Kürenin tam ortasına oturtulmuş ayakları çıplak bir Kibritçi Kız figürünün etrafında dans etmeye başladı. Kibrit çöpünün alevi sönünce de kürenin içi yeniden karanlığa gömüldü. Kibritçi Kız başını yeniden dizleri arasına aldı. Nofa`nm henüz düşmüş iki süt dişi arasından sızan bir avuç kan, biraz evvel dağıttıkları Rapunzel baskılı bembeyaz tişörtünü boydan boya kırmızıya boyadı. Rapunzel`in saçlarından kan damladı.

Büyükler ne kadar da tuhaf! Masal kahramanlarıyla avutup bombalarla susturuyorlar çocukları. Fazla şımarmamalı. Tırlar dolusu yardımlar gönderiyorlar buraya; biz bu yardımlar için ellerimizi havaya kaldırıp onlara dua ederken bu kez bombalar düşüyor kucagımıza.

Kimin elinde kalırsa:

Nofa istop!

Gümmmmmm.

Sessizlik...

Nofa öldü; eksildik.

Bir yıldız kayar gibi oldu, belki de kaydı. Bilmiyorum. Belki de bana öyle geldi. Yani nasıl olduğunu bilmiyorum ama ben bunu gördüm. Kimselerin görmediğini gördüm. Görmek bilmektir, hissetmektir; ben gördüm. Nofa`nm iri iri açılmış kara, kapkara, zifirî kara gözlerinde bir şimşek çaktı, damar damar, ipil ipil. Milyonlarca cam parçacığı aynı anda ve istisnasız onun vücudundaki hiçbir zerreyi atlamadan Nofa`nm küçücük bedenine saplanıp kaldı. Tarifi imkânsız bir acı! Yalnızca bir ân kadar sürdü ya da bana ayan olanı bu kadardı. Bilmiyorum. Ama yetti. Nofa`nm bedenini saran o katıksız, lanet olası acının iliklerime değin işlemesine yetti.

Nofa işte o vakit düşle gerçek arası bir zaman diliminde asılı kaldı. Arafta! O dem her yan ışıdı, balkıdı, aydınlandı, ışığa batıp da çıktı, apak oldu. Kimsecikler görmedi, göreme(z)di de; ama ben bunu gördüm. *"İkizlerden birinin acısı ötekine ayan!"* derdi babam; ben gördüm. Ölümü gördüm. Nofa`nm ciğerini parçalayıp öte yanından çıkan şarapnelin ettiğini gördüm. Görmek bilmektir, hissetmektir; ben gördüm.

Dayanılır zul değildi; dayanamadı da.

İkizim Nofa...

Gözleri öyle kocaman...

Gizli bir el sanki soğuk metali gecenin koynundan kanırta kanırta çekip aldı. Nofa`nm beli hizasına uzanan kara, kapkara, zifirî kara dalga dalga saçları topırağa serpiliverdi.

Ünsiyetimiz bir ananın rahmini mekân eylemekten çok öteydi.

Eksildik!

Annem, şimdi Nofa`nm üzerine kapaklanmış; çığlık çığlığa yaktığı ağıtlar arasına bir “Geri dur!” sıkıştırıyor benim için:

“Noor kızım sen geri dur!”

Geri mi durayım?

Geri durayım öyle mi? Peki ya ne kadar anne? Ne kadar geri durayım? Okyanus ötesi füze denemeleri yapıyorken şimdi insanlık Noor`un kaç adımı onu menzil dışına taşımaya yeter ki? Tanrı`nm yerine aklını koyduğundan beri insan bu coğrafyanın gerisi de ilerisi de bir değil mi?

Atomu parçalamak değildi insanlığın sorunu; hatta bu, binlerce yıllık insanlık mirası için bir çocuk oynucağıydı. O parçaladıkları atomları bir araya getirip bunlardan bombalar üretmek de maharet değildi. Çünkü Allah insanı kendi suretinden yaratmıştı; ona kendi ruhundan üflemişti; insan yaratıcıydı. Ama haddini bilmeliydi. Bilmedi. İnsanlığın sorunu o bombayı harekete geçirecek düzenden uzak durmaktı. Bunu başaramadı; insan, içindeki Tanrı`yı öldürdü; vicdanını öldürdü.

Nerede öldüğümüzün bir önemi var mı? Ya da nasıl öldüğümüzün? Sınırlar bombalara set çekemediğine göre olduğumuz yerde uslu uslu oturup sıramızı beklememiz gerekmiyor mu? Ölüm zaten bu coğrafyada bir şekilde gelip bizi buluyor; mukavemetimiz bir şeyi değiştirmeye yetmiyor; katilimizi biraz daha eğlendirmekten başka.

Sınırlar mülteci cesetleri ile çiziliyor artık. Denizler mülteci öğüten kocaman yel değirmenlerine dönüştü. Mülteci kusuyor! Küçücük botlar üzerinde ellerine kürekler tutuşturulmuş şövalyeler modern çağın Don Kişot`unu oynuyor. Yeni dünya düzeni bu. Kamyon kasalarında ölüyoruz; yol kenarlarında, kaldırımlarda... Midesini bulandırıyoruz insanlığın; hepimiz öldüğü vakit daha yaşanılır bir dünya olacak(!)

Babamla abimin sistem dışına çıkma çabaları Akdeniz`in serin sularında bittiğinden beri sıramızı savmaktan vazgeçtik biz.

Sırayla eksiliyoruz işte; azar azar, hepsi bu!

Öyle gizli saklı da değil, insanlığın gözüne soka soka eksiliyoruz.

Bombayla istop oynuyoruz!

Oyun çok basit.

Sınırın öte yanında bombalar üzerine resimler çiziyor akranlarımız. Kuru kafa resimler yanma isimlerini ekliyorlar. Sebebini bilmedikleri bir savaşın hiç tanımadıkları düşmanlarına savaş ilan ediyorlar sonra. Bizden nefret ediyorlar. Terörist oluyoruz biz; onlar kahraman. Oyunun değişmez kuralı bu. İlk önce bir ıslık sesi yükseliyor; tiz bir ses; kafamızı kaldırıp bakıyoruz. Hiçbir yere kaçmıyoruz; kaçmanın bir faydası yok. Elimizi açıp bekliyoruz. Yalnızca üç saniyemiz var. Ses yaklaşıyor. Hızla! Son sürat... Buraya düştüğünde birer

puzzle`a dönüşüyor bombalar. Her bir parçası birimizin bedenine saplanıyor; mesaj alınıyor.

Nofa öldü; onun artık bir vatani var. İşkenceleri, tecavüzleri, açlığı, sefilliği, rezilliği, ezilmişliği, pisliği; dahası adını bildiğim/bilmediğim bütün iğrençlikleri sınırın bu yanında bırakıp da gitti.

Nofa azatlı bir kuştı; uçtu gitti.

Bütün Ortadoğu çocukları için aslanan tek bir sınır var aslında; yaşıyorsanız mültecisiniz, öldüğünüzde özgür. O yüzden bir yanım özgür şimdi benim. Diğer yanım olabildiğince geri duruyor. Bugünlük sırasını savdı!

Sustum.

Avazım çıktığı kadar sustum.

Aksırıncaya, tıksırıncaya, ciğerlerimdeki hava hançeremi patlatmcaya değin sustum. *Dünyadaki en sağır edici ses, acı çeken bir mazlumun suskunluğu imiş!*

Ben hep sustum.

Ta ki ak kâğıt kelama kucak açmcaya kadar...

Malum-u beşer yürek ağrısı bütün afili sözcükleri bugün havsalamdan tiksinererek işbu sahifeye kustum.

Harfler birden kızıla boyandı.

Kan kustum!

Nice zaman sonra fark ediverdim ki “*kalemin kılıçtan keskin olduğu*” yalnızca lafûgüzaf değilmiş. Dokunduğum her yerde onulmaz cerihalar açıldı. Nakşettiğim harfler karşımda kanlar içinde acıdan kıvranıırken söze zulmedebilmenin hazzı bütün benliğimi sarıverdi. Hayret! Kalemi kan tuttuğunu bilmezdim, olduğu yere yığılıp kalıverdi biçare. Harp meydanında silahını yitiren erde şecaat ne arar? Korktum. Ürperdim. Tükendim.

En nihayetinde şimdi yeniden ve yine kimsecikler görmeden...

Sustum!

Ne yalçın dağlar dayanabildi bu feryad-ı sükûtuma ne merhamet yoksunu taşlar... Ne yerde gezen karınca ne de gökte uçan kuşlar! Ahraz bulutlar âhuzârımı Sûr`un nağmeleri belleyip benliğini şaşırdı. Nuh Nebî`den beri durulan ummanlar olmayan aklını kaçırdı. Bircümle kâinat kulaklarını tıkayacak ellerden mahrum, lâl ü ebkem öylece kalakaldılar.

Sustular!

Nofa öldü!

Eksildik.

Sağır âlimlerin kıyamete alamet arama çalışmaları hız kazanmışken şimdi, çağın garabetinde yitip gitti benim sessizliğim. İşte o zaman anladım ben şairin dilindeki hakikatin yüzüstü kahpeliğini. İştittiğini inkâr edebildiğine göre insan, yaratılmışların en şerefsizi de olabiliyormuş!

“Bir masumu öldüren bütün insanlığı öldürmüş gibidir.”

Habil'den beri...

Habil'e kıyan Kabil'den beri...

Neslimin hüküm sürdüğü binlerce yıldan beri...

Ve dahi şimdi...

Sus-tum!

Sözün vebali asırlar öncesinden boynuma geçirilmiş yağlı bir ilmektir oysa.

Haksızlık karşısında susan dilsiz Şeytan'mış!

Hurufu yıkıntılar arasında yitmiş bir imparatorluğun diliyle sustum...

Ben Noor! Nofa'nın yarısı, geri kalanı, mülteci olanı...

Duyuyor musunuz sesimi?

Mazlumum dilindeki *âh*'ım ben. *Ateş olsam cürmüm kadar yer yakan* nev'inden. İnsanlıkla bir yaştayım. Ebed müddet boşlukta yalnızca bir nefes yankılanacak benim saltanatım. Sükûtum âlemi sağır eylemiş. Ey *âh*'ımı alan sefil –sağır dünya– kork benden! Sanma ki zail olurum! And olsun geleceği mutlak o gün ulaştığında tek birini dahi heba eylemeden hepsini nâr-ı cehenne-me körük eylemezsem...

Ama o güne değin susmak yeğdir.

Sıramı bekliyorum, buradayım, ellerimi açtım ve...

Sustum!

ZEYNEP SATI YALÇIN

SANDIK

Bir kapının önündeyim. Vuruyorum çaresiz ellerimin ince tınısıyla... Kafamda en yükseği sessizliğin. Kapıyı da kaybetmekten korkuyorum. Ben hep kaybediyorum Her birine bu son olsun diyorum, olmuyor. Bir daha, bir daha, bir daha, ben hep kaybediyorum.

İlk kaybedişin görüntüsü, bir filmin ilk bölümü gibi akıp geçiyor. Her kaybedişte o ilk bölüm canlanıyor zihnimde. Hava ağır mı ağır, sis mi duman mı ayırt edemediğim bir yoğunlukla dolu her yer. Yüzler eksik, bedenleri eksik bu kayboluşta. Kimi kulaksız, kimi gözsüz, kimi bacaksız, kimi kolsuz. Gövdesiz başlar, başsız gövdeler sıralanmış art arda. Uzun ve parlak tahta bir sandık taşıyor uzuvlar. Ben havaya kaldırdığım başımla ürkiyorum bu kalabalıktan. İki el yakalıyor beni koltuk altlarımdan, havadayım. Sıcak ve güvenli bir kucak, yüzüme batan sakallar...

Aynı boydayım kalabalıkla. Sandığın yeşil örtüsü kaymış bir yana. İbrişim tellerden yazılar bir büyüün toprak kayması gibi akan etkisi hâlinde dökülüyor sandığın örtüsünden. Sesler birbirine karışıyor. Ürkünç gelmiyor, boğuk, kaba, sert sesler. Ürkmem gerekiyor gibi bir bilinç var belleğimde. Bir ince sızı duyuyorum. İçimden yükselip gözlerime dayanan kuvvet, bir damlaya dönüşüyor, anlıyorum ki, bu korkak kuvvet içindeki bitimsiz sızı. Bütün bu sesler, bir sızı imgesine dönüşüyor. İki iri parmak, kenarları sertleşmiş tarazlı iki parmak, incecik süzülen o yaşa dokunuyor. Sis mi duman mı olduğunu anlayamadığım bir yoğun havayla birlikte "Korkma, ağlama kuşum." sesi uçuşuyor kulağıma. Sesin çıktığı boğaza sarılıyorum güçsüz kollarımla. Yanağıma batan sakalları seviyorum.

Tahta sandığı taşıyan kolsuz eller, elsiz parmaklar değişiyor durmadan. Ben de bir el olmak istiyorum sandıkta. Bir parmak olarak yer almak istiyorum. Yeter ki dokunayım, dokunduğumun bir parçası olayım. Uzanan parmaklarım elime, elim koluma, kolum gövdem, gövdem başıma bağlı. Tek tek inceliyorum emin olmak için. Eminim, bir bütünü.

Elim belli belirsiz değişiyor yeşil örtüye. Yumuşak, kaygan. İbrişim harfler pütürlü, bir tel koparıyorum harflerden, örtü kayıyor, tırnağı uzamış bir el çekip düzeltiyor örtüyü. Sis ya da duman her ne ise bir türlü dağılmıyor. Tek gözlü, burunsuz, tek kulaklı, bazen ağızsız insanlar sandığın altından değişiyorlar durmadan. Hiçbir kadın yok çevrede. Onlar çoktan çok geride kaldılar. Ağıt sesleri içinde kayboldular çok çabuk. Zaten onlar hep geride bırakılırlar. Her zaman ve her yerde.

“Annem neden yok o kadınların arasında? Burda da yok, erkeklerin arasında.”

“Annemi kaybettik kuşum.”

“Bulalım o zaman.” Elim kulağının yumuşağında sakalları boynumu kaşındırıyor. Sis ağırlaşıyor, katmerleniyor.

İçimde bir çırpımış ki kelimesi yok. Umutsuz bir kaybedişin kara ve soğuk boşluğundayım.

“Babam nerede?”

“Babanı kaybettik.”

Boşluk büyüyor, büyüyor. Ben bile yokum neredeyse. Bir resim beliriyor kafamda kim çizmiş bilmiyorum. İki asker babamı tutmuş, sırtlarında tüfekleri, ayaklarında postalları, başlarında kaskları, yürüyorlar.

“Babama ne yapıyorlar? Bileziklerini neden birbirine bağlamışlar, nereye gidiyorlar?”

“Uzağa, çok uzağa.” diyor dedem. Çıglıklar, şuruplar, sis, duman, içime çöken acı, belirsiz bir ayrılık, uzuvları eksik insan kalabalığı arasında kendimi kaybediyorum. Ne resim var, ne babam, ne annem... Bir dedem var bir de ben.

“Sandığın içini arayalım, annem veya babam biri belki ordadır, oraya saklanmıştı. Gidip arayalım.” Ellerim sakallı yanaklarda dolaşıyor. Bu benim ikna çabam. Çabam boşa gidiyor. Ben kaybedenim. Ne sandığı arıyoruz ne kimseye soruyoruz kaybettiklerimizi. Sineye çekiyoruz, kırgın bir teslimiyetle.

Koca bir şehirdeyiz. Her yer ev, her yer araba. Bir minik evdeyiz, bahçesi yok. Kimsemiz de yok. Bir dedem var bir de ben...

Kaybetmek alın yazısı benim için. Okulda defterim, silgim; evde kazağım, çorabım kaybolup durdu yıllarca. Hiç üzülmедim, aramadım da. Kimini buldum, zamanla döndü bana. Aramanın faydasızlığına inanmıştım bir kere döneceği varsa dönerdi kaybolan. Ben dönmeyeni özledim.

Bir dedem vardı bir de ben... Ne arkadaşım oldu ne sevgilim. Kaybetmekten korktum da sevmeye yanaşamadım. Sevmek de mi kaybolmuştu belleğimde? Yok, kaybolmamış. Ara sıra çıktı ortaya sessizce. Saklandığı kuytu bucaktaki bir sandıktan bir parçasını göstermeye görsün, ittim geri sandığa. Kıpır kıpır eden içimin yeşerdiğini görmek ne güzeldi. Kaybolacak güzellik içime girmesindi.

Bir kül torbası alıyordum elime çıpıyordum yukarıdan dünyama, her şey, her yer boz bulanık bir toz, sis, pus altında kalıyor, kayboluyordu yeşeren ne varsa.

Bir güzel gözlü adam vardı, kara kıştan sonra aniden gelen deli bahar gibi bakardı. Bir yumuşak sesi vardı, içime yayılan külü kiri pası siler paklardı. Titredim gözü gözüme değdiğinde, sesi beni baharlara, gül bahçelerine, bülbül yuvalarına taşırdı hafifliğiyle. Bir, üç, beş, yedi. Yedi yıl boyu titretti kalbimi. Sonra kayboldu, kaybettim onu bir sabah. Baharına bahar olamadım, paklığında çiçekler açtıramadım. Eline el uzatamadım. Döndü ardını gitti sessizce.

İçin için ağladım sisli puslu dünyamda. Uçup da gitmesi gereken bendim oysa. Kuş bendim, külü, sisi, pusu yayan bendim, kaybeden bendim. Kaybolan ben olmalıydım.

Güneş yemin edilen vakte girmişti, dedemi yerleştirmişlerdi bir sandığa. Beş on adam taşıyordu onu omuzunda. Ne sis ne pus ne kül ne toz... Arı duru seçiyordum elleri, ayakları, gözleri, kulakları...

Ayan beyan el üstünde gidiyordu dedem. Kimsesizdim, yapayalnızdım, omuz veremiyordum sandığa. Kadın taifesi içindeydim, kalmıştım geride bırakmamışlardı beni. Onların içinde geride kalmıştım.

“Bir sakal boynumu gıdıkla, bir nasırlı el gözlerimi silse...” diyordum. Bir resim vardı belleğimde. Kim, ne zaman çizmişse. Bilezikleri bağlı adam. Sandıktan çıkmış eliyle ‘gel’ diyordu bana.

Güzel gözleri, güzel sesi, unutulmayan sevgiyi özleyip de sızlandığım gecelerden birinde bir telefon sesi “Babanız döndü!”

Babam sandığından çıkmıştı. Tek başınaydı. Kaybolan bulunmuştu, lakin bulunanı ben unutmuştum çoktan. Tepemde bir torba bulutla düşünüp durdum.

Şehir, ev, bahçe, her yer; boz, bulanık, toz, sis içinde. Ben bir kuşum, uçup gitmeliyim beni çağıran ele doğru.

Kül torbam başımm üstünde çıktım yola. Bir kapının önündeyim. Açılmazsa döneceğim çırpınışlara. Kapı açılırsa ne yapacağımı bilmiyorum. Ya külü serpeceğim yine her yana, ya da sandığa saklayacağım bir daha açmamak kaydıyla...

MUSTAFA UÇURUM

ÜÇ DAKİKA

Ağaç. Öylece duruyor parkın bir kenarında. Yokuş bir alanda sıkıca tutunmuş toprağa. Adını kestirmek zor. Parkta gelip geçenler, piknik yapanlar var. Onlar da kesin, ağacın adıyla ilgili bir şey söyleyemeyecek. Herkes aklıma gelen bir şeyler söyler ama ağacın adını bilene rastlamak zor. Çünkü öyle her yerde rastlanan ağaçlara benzemiyor. Yaprakları var mı yok mu o da belli değil. Rengini bile kestirmek zor görünüyor. Ne desek olmayacak. Çevresindeki hiçbir ağaca da benzemiyor. Yalnız bir ağaç. Kim bilir kim getirmiş, böyle tek başına parkın en kalabalık yerine terk etmiş ağacı?

Hani kavak ağacı olsa sormaya ne hacet. Yoldan kim geçse tanır, hatta birkaç çeşidini sayar; “baharda tüylenir kavaklar.” bile der. Aklımda bir kavak hikâyesi varsa anlatır, işi daha da ileriye götürenler “Uzun kavak gıcım gıcım gıcılar / iliklerine kadar işlemiş sızı /Artık iflah olmaz bu kavak ağacı / Bu türkünün yüreğinde sancı var.” deyip bir şiire kaptırır kendini.

Şu simitçi çocuk; elleri cebince, simit tablasını ustalıkla taşıyan, çevresine karşı son derece duyarlı, müşteri kovalayan çocuk. O olsa kesin ağacın adını bilmez ama kavak ağacını sorsalar, tablasını bırakmadan gözlerini kapatıp; “Uzun kavak ne gidersin engine/ Yaprakların benzemiyor rengine/ Anne beni verecek misin dengime?” türküsünü okur.

“Sen biliyor musun ağacın adını?” dedi usulca. “Bak.” dedi “Şu ağacın altında mor çiçekler, çiçekler ağacın gölgesinde, gölge çiçekleri nasıl da saklamış?” Saklanmak üzerinde durmak gerek biraz. İnsan saklanmayı ister, saklanma arzusuyla yaşar sürekli. Soğuktan, sıcaktan, acıdan, korkudan saklanır. Bir sığınmak arar durur.

“Beni sakla.”

Ağacın etrafı hiç boş değil. Topu kaçan bir çocuk, yokuştan keyifle yuvarlanan çocuklar, bir gelin, bir damat, nefes nefese kalmış yaşlı bir teyze. Mübarek sanki dilek ağacı. Belki kimse farkında değil ağacın. Öylesine gelip geçiyorlar etrafından. Pembe nişanlıyla bir gelin adayı biraz durdu, ağacın dalından tutup öylesine bir poz verdi arkasından nefes nefese yetişmeye çalışan damat adayıyla, o kadar.

“Uzaklara gitsek, çok uzaklara, pusulasız, sualsiz.”

Bir uçak geçiyor, bir tane daha, sonra başka bir uçak. “Üç dakikada bir.” dedi. Ne olur ki üç dakikada? Bir kuş yuvasına küçük bir çalı taşır, bir yaprak daldan düşer, anne çocuğuna sarılır, bir çiçeğe su düşer can olmak için.

Üç dakikada bir geçiyor uçaklar. Alçalmaya başlıyor ve iniyor usulca. Ağaca gölgesi düşüyor uçakların. Rengi değişiyor gölgeyle birlikte ağacın,

sonra tekrar güneşle birlikte gerçek rengine bürünüyor ağacın dalı, yaprağı. Yaprığı var mıydı ki ağacın?

“Nedir bu ağacın rengi?”

Parmakları oynuyor, hareket hâlinde parmak uçları. Sanki konuşuyor gibi. Söyleyecek dünya kadar sözü varmış da konuşamıyormuş da parmakları dile gelmişti sanki.

Bir şiir okunur üç dakikada. Bülbül güle en içli nağmesini sunar, bir anne çocuğunu alır bağrına basar.

Uzun bir yolculuğa çıksak. Ağır ağır giden bir trenle. Bitmesin yol. Girdiğimiz her şehri güllerle karşılasak. Şehir gülse bize. Hızlanan dünyaya inat yavaş olsak. Ağır yaşasak, tadına vararak her şeyin.

“Alışmak farkı bir tat gibi. İnsan bir tada alışır da sonra onun müptelası olur ya aynı onun gibi bir şey.” dedi bu kez parmaklarını oynatmadan. Huzur gibi bir şey aslında. Olması, durması, bakması, konuşması.

Çocukların topları yuvarlandı yuvarlandı, ayaklarının ucuna kadar geldi. Çocuk çekine çekine geldi, aldı topunu, gitti.

Yaslanılmayı bekleyen bir omuz, okunan bir şiir, kalkmayı bekleyen bir otobüs. “Hayat nasıl da akıyor su gibi. Kimse dokunmasın, mevsimler geçsin, gitsin, temmuz gelsin. Hatta temmuzun adı bahar olsun. Bütün çiçekler kendini temmuza saklasın.”

Bunları söylerken bir şiiri mırıldanır gibiydi sesi. Bir uçak daha geçti üstlerinden. Kimse bakmadı uçağa.

Şimdi kalabalık her yer. Kimse kimsenin yüzüne bile bakmadan yürüyor. Çarpışmadan, hatta birbirlerine değmeden yürüyor kalabalık. “Bu şehir insana kalabalıklar arasında yaşamayı öğretiyor. Ben sevmiyorum bu kalabalığı. Biraz sessizlik olsa, bir ağaç gölgesi, çokça çiçek.”

“Sen severdin bu şehri.” dedi. “Yok, artık sevmiyorum. Az seviyorum. Bir nefeslik. Kalabalık yoruyor artık.”

Beni saklamak için kelimelerden duvarlar ör.

Ne olduysa bir anda oldu. Hiç hesaba katılmamış bütün cümleler art arda geldi. Söz söze bağladı kendini. Cümle sonlarına uzun süre üç nokta kondu. Uzak bir adı oldu şiirin. Şehirlerin arasına dağlar, nehirler, denizler girse de üç nokta yerini uzun cümlelere bıraktı. Mesafesi yoktu yaşanacak her şeyin. İnsan güzel yaşamasını da bilir. Kalabalıklar içinde de yaşar. Bak bu kadar insan yaşayıp gidiyor.

Bazen bir sese ihtiyaç duyar insan. Gürültüden azade, tüm seslerin dışında bir ses arar durur. Çok değil, üç dakika. Bu ses dünyayı durdurur, mevsimi sabitler, çiçekleri tazeler.

Uykunun da güzel bir yanı var. Bazılarına çok yakışır uyumak. Sen uyu, öyle bir uyan ki sesin yeni bir mevsim olsun. Sen konuş, adını bilmediğimiz ağaçlar çiçek açsın. Üç dakikada bir olsun ne olacaksa.

Çok güzel seviyorsun, yeni bir anlam kazanıyor sevilmek.

“Sadece üç dakika daha, sonra varsın dünya tersine dönsün.”

ŞEYDA ARSLAN

BEKÇİNİN SENFONİSİ

(Bu metin oluşturulurken hiçbir canlıya ve tarihi esere zarar verilmemiştir. Aslına bakarsanız bunu yazarken yanınızda ikisinden de herhangi bir numune bulunmuyordu zaten. Kendimiz de dâhil olmak üzere)

Böyle yazdım daktiloya bir türlü düzgün takamadığım kâğıda. Kalktım, kirlileri makineye attım. Sonra tekrar oturdum masanın başına. Biz haddi aşmıştık artık da şu masa da benim kadar vardı. Hani nereden baksan elli beş altmış yaşındaydı. Rahmetli dedem yapmıştı. İçimden, “geçmiş hiç geçmemiş” temalı bir nara atıp yazdığımı tekrar okudum. Sonra devam ettim:

“Mezar taşları kursakta kalışlarla doludur sevgili okur. Bütün o iç kanamalara da yalnızca mezarlık bekçileri şahit olur. Bekçi Necmi de yeni kazılmış bir mezarın başında ağlayan genç kızı gördüğünde vahli, tühlü ünlemlerini dizmişti bakışlarına. Ama belediyenin her gün önüne koyduğu teatral defin merasimlerinin arasından slalom yaparak ilerlemeye alışık olduğundan, “Allah rahmet eylesin” deyip işine dönebildi. Kulübede toparlanacak eşyalar vardı. Sonra cemaate yeni katılan merhum ve merhumeleri kayıtlara eklemeliydi. Çalıştı. Bir saat iki saat derken yorulup bıraktı. Çocukluğundan beri âdeti üzere aynı işle uzun süre meşgul olamazdı. Hemen kafası dağılır, hayallere daldardı. Ha bu arada mezarlık bekçisi Necmi’nin, günleri sayılı bir ihtiyar olduğunu sananlar olmuş. Hayır efendim o, yirmi beşinde bir delikanlıydı. Yirmi beş yaşındaki adamın KPSS sonucunu beklemek yerine neden mezarlık bekçiliği yaptığı ise apayrı bir hikâyedir. Bu bahsin detayına burada girmeyeceğiz. Ne diyorduk, Bekçi Necmi elini çenesine dayamış oturuyordu kulübesinde. Hayatının Tim Burton filmlerini andıran ıssız ve karanlık sokaklarından geçerken aklına takılmış, cevapsız kalmış soruları düşünüyordu. Mesela o yıldızlar nasıl olur da pattadak düşmezdi tepelerine? Dünyadaki en uyuz köpek bile niye o yanından geçerken saldırı potansiyelinin farkına varırdı? Neden hep konuşan annesi, dinleyen babası olmuştu? Ya da hangi sebepten otobanlarda yol kenarlarındaki yüksek gerilim hattı direkleri, vatkalı kadın elbisesi şeklinde olurdu? Sorular böyle hız kesmeden arka arkaya gelmekte idi ki hayli keskin bir fren sesi düşünce balonlarının hepsini patlattı. Sonra patır patır ayak sesleri. Ve kulübesinin üflesen dağılacak kapısını yumruklayan, ihtimal zor bir çocukluk geçirmiş aceleci eller. Kalkıp kapıyı açtı Necmi. Karşısında üç adet herkül. Üç adet zevksiz takım elbise. Üç adet tekinsizlik alameti.

– *Nasıl yardımcı olabilirim size?*”

“Çamaşırları diyorum Fehmi Bey, ne zaman attın makineye?”

Oda nüfusuna hangi ara, nasıl dâhil olduğunu anlamadığım eşim Belkıs Hanım, soran gözlerle karşımda dikiliyordu.

“He? Oldu bi` yarım saat.”

İç geçirdi. Bizim gelin yapmaz bunu. Cevap verir de verir. Belkıs Hanım ise çoğu müşkülü iç geçirerek telafi eder. Benden on küsur yaş küçük olduğuna inanmak pek güçtür. Ceylan gözlü yârim benim! Odadan çıkmak üzereyken birden döndü:

“Bizim dünür aradı bu sabah. Orta yaş sonrası beslenme düzensizlikleri mi, her ne zamazingoysa artık bir seminer verecekmiş. Seni de mutlaka bekliyormuş.”

“Bizim dünür” derken dudağı sola doğru muzipçe kıvrılmıştı. Elle tutulur bir alay vardı konuşmasında. Ne o, ne de ben severdik dünürü. Nemrut herifin tekiydi. Yani demek istiyordu ki biricik aşkım: Dünürümüz toplu kafayı yeme seansları düzenliyormuş, bir uğramak gerek. O kadar senelik hukukumuz boş a mı gitsin, Fehmi Bey? Göz kırıp elimle “amaaan” nev`inden bir işaret gönderdim. Güldük. Her karşılıklı gülüşümüzde 20 yaş gençleşirdik, yine öyle oldu. O, karanfilli çay kokan saçlarını toplayarak odadan çıktı, ben de hikâyeme döndüm:

– *Nasıl yardımcı olabilirim size?*

Herküllerden en önde olanı, kafasıyla arkadaki arabayı işaret etti. Bekçi Necmi medeni bir insan olduğundan –bir de döşemenin altındaki tüfeği şu anki konumuna azıcık uzak olduğundan– sakince bindi arabaya. Önce gözlerini bağladılar klişe herifler. Sonra sessiz soluksuz bir saate yakın yol gittiler. Necmi, taşı kardisi tutmuş ellerini gömleğiyle oyalıyordu. Yol boyunca son iki düğmesini tam 318 defa açıp kapattı. Sonra indirdiler onu arabadan. Kapılardan geçirdiler, merdivenlerden indirdiler derken en son, büyükçe bir kapıya ait olabilecek gıcırtılı bir ses eşliğinde hedefe ulaştılar. En azından esaslı karakterimiz Necmi, olayları böyle yorumladı. Açtılar gözlerini. Aşırı basık, aşırı büyük bir oda. Yanındaki herküllerin sayısı ikiye düşmüş. Tam karşısında ise baya baya tahtta oturan hacmi iki metreküp bir adam. Yeraltı dünyasına hızlı bir giriş yaptığını düşündü Necmi. Tahtındaki adam, odadaki iğneli sessizliği bozmadan marşmelovumsu eliyle Necmi`nin yaklaşmasını işaret etti.

– *Bak aslanım, çok vakit ayıramayacağım sana. Az, öz konuşacağım. İyi dinle. Senin bekçisi olduğun mezarlığa, geçen hafta multimilyoner Şemsi Hodbin gömüldü. Görmüşstündür Ankara`nın yarısı ordaydı.*

Necmi hatırlıyordu. Hani isim kişinin kaderine dâhil olur derler ama bu adamın, ismi aksine çok cömert olduğunu duymuştu. Okuttuğu çocuklardan oluşan bir ordu da cenazede hazır ve nazır bulunmuştu.

– *İşte o Şemsi beyimizin bir vasiyeti vardı. Annesinden yadigâr kalan elmas bir bibloyla beraber gömülmek.*

“Elmas” kelimesini telaffuz ederken adam biraz daha genişlemiş gibi geldi Necmi’ye.

– Mevzu basit koçum. Biz bu gece gelip mezardan bibloyu çıkaracağız. Sen de üç maymunu oynayacaksın. Tabii karşılığında sana da bir güzellik düşüneceğiz. Kapiş?

Necmi’nin cevabını ya da tepkisini beklemeden kolundan tutup çıkardılar odadan. Yine gözleri bağlandı, arabaya tıktırıldı ve alındığı noktaya, yani kulübesinin kapısına iade edildi. Her şey o kadar çabuk oldu ki, Bekçi Necmi ısınlandık mı diye düşündü. Ee Don Corleone tiplmeli adamın başındaki tek dava o olmamalıydı. Meşgul adamlardı nihayetinde. Yalnız bilmedikleri bir husus vardı ki, yerküre üzerinde “emanet” kavramına en takik adama bulaşmışlardı. Şöyle bir ortalığa baktı Necmi. O yokken okunmuş birkaç Fatih’a’nın havaya bıraktığı mahmurluk dışında pek bir değişiklik yoktu mekânında. Tabii bir de onu gözetlemeleri için mezarlığın her köşesine yerleştirilmiş promosyon herkülör vardı. Kulübesinin kapısına bırakılmış tencereyi alıp içeri girdi. Anlaşılan haminnesi gelmiş ama onu bulamamıştı. Biz size söylemeyi unuttuk sevgili okur. Bekçi Necmi’nin lügatinde, aile namına ne varsa hepsinin karşılığı haminnesidir. Eski meseleleri açıp Necmi’nin yarasını dağlamamak gerek. Bu yüzden bunu bilin, kâfi. Şu mafya bozuntusu marşmelov takılmıştı aklına. Utanmaz herif mezarı açıp annesinin hatırasını Şemsi’nin koynundan koparacaktı ha? Onun mekânında böyle bir şey tabii ki olamazdı. Siz bakmayın Necmi’nin böyle sessiz sakin oluşuna çok sevgili okur. Yürekli adamdır vesellem. Usulünce polisi arayıp yardım istemesi gerektiğini biliyordu. Ama cebindeki telefonu bulamadı. Anlaşılan arabadayken araklamışlardı. Tabii kulübedeki sabit telefonu da unutmamışlardı. Dımdızlak ortada kalmış gibi hissetti Necmi. Böyle zamanlarda olaylardan birkaç dakikalığına sıyrılmak iyi geliyordu ona. Gidip pencereyi açtı. Mevtaıyla fazla takılmaktan olsa gerek, telepati yeteneği gelişmişti. Mesela şu an hayli yakınında olan ile telepati kurabilirdi. Hayli yakınında fakat bir o kadar da ulaşılmazında olan ile. Zira aralarında, biri toprak üstü, biriye toprak altı vatandaşı olmak gibi es geçilmez bir fark bulunuyordu. “Gidenin tesellisi kalan olmamak mı?” dedi Necmi. Bir kadına sitem ediyordu. Belki kokulu bir anneye, belki de haddi aşmış gamzeleriyle gülen bir sevdiceğe.

– Kılığın da iyi duruyor aslında. Hasta mısın Necmi?

Konuşan Dimne’ydi. Kafasının içi çift çarşısına döndüğünde illaki bir uğrar hâl hatır sorarlardı Kelile’yle beraber.

“Takılma çocuğa, derdi başından aşkın baksana. Ruhu panikatak krizi geçiriyor sanki.” dedi Kelile.

Onlardan yana döndü Necmi:

– Belki de buraya kadardır gençler. Bu herifler her yeri tutmuş. Hem zaman bile aşma uğradı, ben kendimi aşamadım. Hani burada durup devam ederim kendi öyküme ama özlemek de klişe duruyor üstümde artık.

– Ah baksana Kelile 'ciğim, nasıl da balıklama dalıyor trajediye bu çocuk? Ver desem de vermezsin Şemsi 'nin emanetini onlara, biliyorum. Anne yadigârına can verilir değil mi, Necmi? Verme lan, bir de pay ayıracakmış sana.

Kelile kaşlarını çattı:

– Sakin ol Dimne. Hiç bilgece konuşmuyorsun. Kaç asırdır bi' adam olmadın gitti!

– Aşk olsun kardeşim. Bilmek dediğine erişmek için daha kaç ölüm görmeye ihtiyacımız var? Kaç terk ediliş? Daha kaç saçma mı sapmış yolda bir başımıza yürümemiz zaruret arz edecek? Yalnızlık Allah'a, yılgınlık insana mahsustur Kelile 'ciğim. Bırak Necmi de hakkıyla yılsın.

Bekçi Necmi, Kelile 'nin cıklayan bakışlarını da Dimne 'nin dudak bükmelerini de alıp raşa kaldırdı. O raşlar da fazlaca dolmuş olmalıydı ki ittire ittire zar zor yer buldu onlara.

Kabristanda bir hareketlilik vardı. Anlaşılan beklenen an gelmişti. Hızlıca pencereyi kapattı. Döşemenin altına sakladığı tüfeğini sırtına takıp Şemsi Hodbin 'in mezarına ilerledi. Oraya dokunanın alnını karıştıracaktı. Karşısına ilk çıkan adama sağlam bir sağ kroşe indirdi. Sonra karnına, kafasına, dizlerine itinayla çalıştı. Yaptığı işin neticesinden memnun kalınca yoluna devam etti. Mezarın başında iki tane daha vardı. İki el ateş etti ve adamlar yere serildi. Ama şerefsizler mitoz bölünüyordu mübarek! Beş tane daha çıkıverdi önüne. Necmi tam en öndekine nişan alıyordu ki kuvvetli bir el ensesinden tutup kafasını albenili bir mezar taşına hızla vurdu. Hayli uzun bir zamandır yeri düşlediğinden, yere düştüğü de güzel oldu. Daha önce böylesine rast gelmediği bir uyku kulağına eğildi: “Sessiz kalma hakkına sahipsin,” dedi. Necmi 'nin bileklerine çam kolonyası kokulu kelepçeler geçirdi. “Avukat isteme ben seni kurtaracağım,” diye de ekledi. Aslında bir şeyler daha dedi ama sözünü tutup onu kurtarmış olmalıydı ki Necmi hiçbirini duyamadı.

Ertesi sabah ellerinde çiçeklerle kabristana gelen birkaç özledimci, Şemsi Hodbin 'in talan edilmiş mezarını ve yerde hareke(t)siz, tasasız yatan bekçiye yan yana buldu. O sırada da fonda, ölülerden mürekkep bir orkestra, gıygıdı keman senfonisi çalıyordu.

(Ve perde kapanır. Seyirciler isteğe bağlı olarak ayakta yahut oturur pozisyonda alkışlarını iletirler. Ya da bambaşka bir ihtimal, selam vermek için birazdan sahneye dönecek olan yazara, yanlarında “er kişi tedbirli olmalı” niyetine getirdikleri yumurta, domates vesaire ne varsa atmak için ellerini teçhizat torbalarına götürürler –ki evvelinden ayaklarının altına itinayla saklamışlardır.–) ”

Parmaklarını teker teker kütlettim. Bu esnada odaya dalan miniğim Zeliş boynuma atladı. “Dede! Ben geldim!” Gül lokumu yanaklarını öptüm. “Hoş geldin bi'tanem!” Merakla daktiloya baktı. “Yine mi bununla oynuyorsun?” Zeliş 'in bal bakışlarına heyecanlanan kâğıtlar, biraz da açık pencereden odaya hücum eden rüzgârın etkisiyle oraya buraya uçuştı. Güldüm, güzel bir kız olaya dâhil olunca yine tüm satırlar birbirine girdi diye düşündüm. Hikâyeler karıştı.

ÖZLEM GÖKTAŞ

TEZGÂHTA YARALI DİL

Gün ağarmıştı. Güneş, şehrin yan duvarından yükselmeye hazırlanıyordu. Yorgun, bezmiş güneş artık erken doğup erken batmaya başlamıştı.

Taksimetreye baktı, mahalleye yakın bir yol ağzında indi. İçinde ne olduğunu çok bilmediği tekerlekli valiz ve sırt çantası ile yokuşu tırmanıp mahalleye geldiğinde, ter içinde kalmıştı. Soluklanmak için durdu, geriye doğru baktı. İçinden çıkıp geldiği şehir, gece boyunca kırılan, dökülen, düşen, itilen, kesilen, savrulan, sayılan sövülen onca şeyi bir sis tabakası olarak püskürtmüş, kusmuştu... Ne yer, ne gök bu sisi kabul ediyordu. Güneşin mızrak gibi sapladığı ilk ışıklar da sis tabakasının içinde kayboluyordu.

Mahalle, şehrin bir parçası olduğunu yalanlayan bir sessizlikteydi. Ortada kedi köpek bile dolaşmıyordu. Meydandaki büyük bir çınarın kalm gölgesinden yayılan serinlikte kuşlar, çekirdek kabuklarıyla uğraşıyorlardı. Kızıl, sarı yapraklar tek tük düşmüştü ağacın altına. “Bu ağaca kızılık yakışıyor” dedi, sanki şu an her şey yolundaymış da, ağacın yaprağına kafa yoracak kadar rahatmış gibi, şaştı kendine. “Belki de düşünecek şeyler gücümü aşıyor” diye, iç geçirdi. Valizin tekerlekleri o kadar ses çıkarıyordu ki, perdelerin arkasından ona bakan gözler olduğunu hissetti. 29/3 numarayı bulmalıydı. “Salih nasıl bir ev tutmuştu acaba?” diye düşünürken “Karşıdaki kasap 19, yanındaki 20 numara, demek ki sol tarafa gideceğim” diye, mırıldandı. Gene biraz yokuş tırmanacaktı. Bu sefer valizi eline aldı. 29 numaranın önüneydi, yeşil ahşap ev. Bu ahşap evleri neden hep yeşile boyarlar diye düşünmek, sıraya koyamadığı düşünceler arasında öne geçmişti.

Alt iki katın girişi ortak, üst kat girişi yan taraftaydı. Girişin ortak olmamasına sevindi. “Kimseyi uyandırmadan girsem iyi olur” dedi, içinden. Öğrenciye verilir yazıyormuş emlakta. Eve girip şöyle bir göz gezdirdi. Eşyaların biraz destekle biraz tamiratla yeniden şekil alması, kanepenin mermer parçasından ayağı, tek tek sandalyeler, Türk filmlerinin perdeleri... “Olsun sonuçta hepsi temiz görünüyor” diye düşündü.

Buzdolabının uğultusu kesilir belki diye hafif salladı. Arka odada üç tane tek kişilik bembeyaz örtülü yatak vardı. Pantolonun ceplerini boşaltmak için ellerini cebine sokunca karakol komutanı geldi aklına. “Üç gün şu sandalyede sabahladın, iki yumruk yedin ama paçayı gene iyi yırttın, al bunlar da eşyaların.” deyip cüzdanı, saati, kimliğini poşet içinde eline vermişti. Sıcak su olmasa bile suyun o rahatlatan etkisine ihtiyacım var diye banyoya girdi. Banyoda aynı

terliğin farklı renklerinden yeni bir çift terlik yapılmıştı. Geldiği şehrin artistleri, zenginleri bunu yapsa moda olurdu ama burada bunun adı tasarruf herhâlde, diye gülümsedi.

Derin bir uykunun içinde zil sesi duyuyor, sesi her duyduğunda dönüyor ama kalkamıyor, gözlerini açamıyordu. Bir süre sonra gözlerini tavana dikti. Bu yatak, oda, zil sesi, karakol, kamera, gazetede ki işi... Hepsini zihninde sıraya sokmaya çalıştı. Zil sustu. Kalkıp baktı kapıya, yemek dolu bir tepsi vardı, alıp masaya bıraktı. Salondaki kanepeye uzandı. Gün batmak üzereydi, kaç saat uyumuştı, hiç düşünmedi. “On yıldır sakın sakın muhabirlik yapıyordum. Patron paparazzi haberleri masasına almasaydı bütün bunlar olamayacaktı” diye söylenerek ağrıyan yerlerini ovuşturdu. Bir de Kerem’in tavsiyeleri “Caddenin ön taraflarındaki sakın, nezih eğlenen insanlardan haber çıkmaz oğlum, ne oluyorsa, arka sokaklarda olup bitiyor, git sabaha kadar fotoğraf çek, kayıt yap, sabah gel gazeteye ekle, kes, biç, uydur. Flaş flaş... diye başlıklar gazetenin ilk sayfasında.” Yazdığı onca yalan haberi düşününce, derin bir “Offffff!” çekti. Çocukken “Yalan deme oğlum, dilin şişer.” derdi annesi. Dilinde bir acı hissetti...

Arada bir bu yalan haberlerden şikâyet olsa da son olay ummadığı bir anda tokat gibi yüzünde patlamış, sarsmış, sallamıştı. İlk sayfadaki haber yüzünden kıskançlık krizi yaşanıp silahlar konuşunca patron “Cem Ardıç gazetemiz yazarı değildir.” diye tekzip yayımlamış, bunu duyunca, “Ahmet zaten adım, Ahmeect!” diye bağırıyordu.

Üç gün karakolda, sorgu sual...

Bütün gece düşündü, döndü, uyudu, uyandı, düşündü... Düşündükçe söylediği yalanları dili şişmiş, ağzına sığamaz hâle geldi.

Gün geçtikçe mahalleye alıştı mahalle de az konuşan, sessiz bir üniversite öğrencisi olarak ona alışmıştı. Hatta ev sahibi teyzenin kardeşinin kasap dükkânında çalışmaya bile başladı. Temizlik işlerini yapıyordu. Az konuşuyor. Konuşacaksa da dişlerini sıkarak, ağzının ucundan konuşuyordu. Ağzını açsa, dili bir tuvalet kâğıdı rulosu gibi ortalığa yayılır, dilindeki cerahat, kan, irin etrafa saçılır diye korkuyordu. “Nasıl toplarım dilimi, ya herkes anlarsa yalancı olduğumu...” Dişlerini fırçalarken lavaboya akan kanın dilinden sızdığını düşünüp tekrar tekrar fırçalıyor, gargara yapıyordu.

Dükkânda iş çok erken başlamıyordu. Kasap Arif eti parçalıyor, bölüyor sonra kahvesini alıp tuhafiyeci ile kapı önünde sohbet ediyordu. Temizlik onun işiydi. Her yeri siliyor, yıkıyordu. Sonra bıçakları siliyor ve sırayla duvardaki yerlerine asıyordu. İşe başladığında ustanın ilk tembihi “Bıçakların sırası önemli, elimi attığımda, bulmalıyım.” olmuştu. Bu bıçaklarla bir koyunun yarım saate kalmadan parçalanıp, doğranıp vitrindeki buzdolabında yerini almasını hayranlıkla seyrediyordu.

Kurban bayramı dükkân geç vakte kadar açıktı. Usta iş yetişmeyince, onun da eline bıçak vermiş etleri doğratmıştı. Eli epey alışmıştı bu işe. Hz. Ali kılıcına benzeyen bir bıçakla etlerin sinirli, kanlı, yağlı, yenmeyecek yerlerini ayıklamayı bile öğrenmişti. “Bu artıkları arka bahçedeki tabağa at, köpekler yer.” diye tembih etmişti ustası. Bayramın son günü geç vakitte bütün iş bitmiş, “Evlat temizle, çık.” deyip, usta gitmişti. Sıcak su, bol deterjan ile her yeri sildi, yıkadı. Sıra bıçaklara geldi. Hepsini silip yerine asarken ustanın, “Bayramdaki performansından memnun oldum, haftalığını yükselteceğim.” dediği geldi aklına. Güldü. Gülmesiyle dili, dişlerinden kurtulup tezgâha düştü, rulo gibi açıldı. Tezgâhın üzerine yayılmış dilinden kanlar, irinler akıyordu. Hatta bu cerahat ayaklarına doğru akmaya başladı. İyi ki kimse yoktu. Fırsat bu fırsat diye bıçaklara baktı, girişti tezgâhın üzerine. Satır, ince uçlu bıçak, hepsiyle parçaladı dilindeki bu birikmiş yükü. En son Hz. Ali kılıcına benzeyen bıçağı alıp, diline sinmiş zarları temizledi. Masada biriken bu irin, kan çöpünü köpeklerin tabağına attı. Yine sıcak su, deterjanla her yeri sildi. “Kurtuldum” dedi, “Yaşasın kurtuldum!”

Omzundan bir el onu sallıyordu. “Kalk oğlum, uyan! İnsan hiç elinde bıçakla, burada uyur mu? Madem çok yorgundun, bıraksaydın, sabah yapardık.” dedi ustası. Uykulu, şaşkın etrafına baktı. Elindeki bıçağı yerine astı. Tezgâh temizdi. Arka bahçeye çıktı, köpeklerin tabağı bomboştu. Ustası “İki çay söyle!” diye seslendi.

Dişlerini sıkmadan, gülererek “Tamam usta!” dedi

Çay, taze yaraları yakan o sıcaklığıyla içini ısıttı.

SEGÂH GÜMÜŞ

KÜLLÜK

S. S. adındaki memure kadının, iş yerinde tiz kahkahalar attıktan sonra kaçıp gittiğini bir daha da işe gelmediğini çaycı Melahat'tan öğrenen; işsizlikten canı sıkılmış memurlar başlarını iki yana sallayarak; “Cık cık cık...” dediler. “Bakışlarından belliydi. Kadın bir tuhaftı zaten.”

Sıcak bir yaz gecesi. Hava yeni serinlemiş. Odadaki tüm ışıklar kapalı. Bir mum yanıyor sadece. Sezen inceden ortamı buğulamış. Ortam demini almış. Sevgi elindeki tahta küllüğe bakıyor. Küllüğün içinde. “Zehir de olsan insanların ihanetinden acı değilsin.” yazıyor. Sevgi için küllük, sahile vurmuş bir deniz kabuğudur. Sahil boyu satıcılarının şahit olduğu küçücük bir sırdır ona gelişi. Kulağına duyulmamış masallar fısıldar. Canı sıkıldığında, üzüldüğünde, yalnız kaldığında küllüğüyle dertleşir. Küllüğün içindeki yazıdan; “ihametinden ve acı” kelimeleri silinmiş. Fakat orada ne yazdığını biliyor kendisi.

Sigara sağlığa zararlıdır. Ve Sevgi onu içmeye kararludur. Her gece küllüğe bastırıldığı kirli izmarit saatlerini çok sevmektedir. Kirli izmarit saatlerinde Sevgi Söylemez derin düşünür. Derin düşününce varoluşsal sıkıntılar başlar. Varlığa ilişkin sorgulamalar sisteme yönelik eleştirilere döner bazen.

Geceleri böyle düşünen Sevgi Hanım, gündüzleri kendini sekiz beş denilen bir sistemin içinde bulur.

O sabah da zorla yataktan kopardığı bedenini, dairedaki masasının başına götürdü; gelen evrakları gözden geçirdi, dosyalar hazırladı, amirine sundu.

Bu zaman diliminde ikinci bir karakter alır yanma bayan Sevgi; topuklu ayakkabı, kısa ceket, dizde etek. Siyah çerçeveli gözlüğünü de taktı mı memur Sevgi Hanım göreve hazır demektir.

Hazır görüntüyü alıp daireye götürdü o gün de ve “buyrun efendim”ler eşliğinde müdüre sundu.

Müdürlere saygı duyulmalı, egoları parlatılmalı. Düğmeler ilikli, başlar hafifçe öne eğik. Önce hafifçe öksürerek ses kontrolü sağlanmalı ki ses çatallaşmasın. Hafif bir tebessüm yüzde, dozu iyi ayarlanmış. İyi günündedir inşallah. Yüz şekline bakılırsa değil.

Müdür yine; “gözünüzün üstünde kaşınız, omzunuzun üstünde başınız var” dedi. “Tüm bunlar sizin suçunuz. Görevinizi yerine getirmemişsiniz. Sormadınız, yanlış yaptınız.” deyip “Cık cık cık...” eklemeyi ihmal etmedi.

Başarılsa ondan sorulur. “Tabii canım benim sayemde elbette. Ben istedim de oldu. Benim desteğim olmasa olmazdı. Ben, ben, ben...” dedi başka birine de.

“Efendimiz... Siz... Hep siz. Olmasaydınız ne yapardık biz. Çok yaşayın efendimiz.” dediler tüm memurlar da.

Olmadı mı? Sayın patron ve yardımcılar hep birlikte üstüne yürürler. Koro hâlinde sallarlar başlarını, bir sağa bir sola. Aynı anda açılır ağızlar ve yine hep birlikte; cık, cık, cık...

O gün de böyle bir anın ertesinde utançtan kıpkırmızı kesilen Sevgi Söylemez, ellerinin neden birdenbire büyüdüğünü anlayamadı. Aceleyle “tabii efendim”, “hemen efendim”lerle biraz yumuşattıktan sonra çıktı müdürün huzurundan. Başarılı olmak için koştı görev mahalline.

Varoluşsal sorunlar yaşayan Sevgi’nin, başardıkça varlığına kanıtlar bulması kolaylaşır. Sevilip onaylanacağını, parmakla gösterileceğini bilir o zaman. Parmaklar, güzelliğinden mi, başarısından mı, yoksa bilmediği bir sebepten mi kendisini gösterir merak eder. Fakat o anda düşünmez bunu. Gece olmalıdır, küllüğünün yanma gidip düşünmeye başlamalıdır.

Üzerindeki son rol artıklarını da küllüğe bastırıp öyle dalar derinlere. Gecenin örten sessizliği sarıp sarmaladı mı duygularını, dertleşmeye durur seilmeyen yanlarıyla. Gündüz öldürüp gece dirilttiği esmer bir hayaldir, seilmeyen yanları. Gecenin şahitliğinde öperek uyandırır esmer sevgiliyi. Sohbetler eder sabahlara kadar. Sorar, güler, şakalaşır. Aldığı cevapları beğenmezse sinirlenir, küser. Sonra özürler diler tekrar tekrar. Güneşin ilk ışıkları yeryüzüne değince kaybolur esmer gölge. Bir düzene uyanmak üzeredir yeryüzü. O da biraz dinlenmek üzere gömer yastığına hülyalı başını. Faizli sisteme inat gözü gibi saklar, yastıkaltı hayallerini. Karın tokluğuna çalışır onun zihnini.

Her şey aydınlanmamıştır zihninde ve henüz Sevgi, sıradan bir kadındır.

Utançtan ellerinin büyüdüğü günlerden birindeydi. O’nunla yeni tanışmışlardı. Bir deniz serinliğinde küçüldü elleri. Sevimli sıcacık küçük bir çift el oldular. “İşte! tahta küllük, ne şirin” “yazı da yazdıralım içine” “Kaya Bilgegil’den olsun.”

Sonra olanlar oldu. Gönü aktı. Olmadık bir yere kıvrıldı nehrin yönü. Depremler, devrimler ve ışık huzmeleri. Ne çok mucize vardı dünyada. Ve o, bunu yeni fark ediyor.

Sistem memuresinin kalbi cehennem meyvasına durdu ve (s)istemsiz atıyor artık.

Kalp tek başına yetiyor mu peki? Buna bir çift göz ekledi, bir çift el, bir çift ayak ve gövde, bir kafa. İşte bir adam doğdu nihayet. Saat on ikiyi vurmadan kaçmalı onunla. Yoksa sabah olduğunda her şey için çok geç olacak.

Hadi kaçalım diyemedi adam bir türlü. Sevgi de ayakkabısını aldığı gibi uzaklaştı yanından. Anladı ki bir ahmak ıslatandı aşk. Hazırlıksızdı ve ıslanmıştı çoktan. Dünya çok tatsızdı. Tatlı bir esinti gibi yaladı geçti ömrünü. Güneş de çıkmıyordu bir türlü. Üşümüştü. Böylece yarım kaldı öykünün bu bölümü.

Bohçasındaki iki çocuk ve tek katlı bahçeli ev düşlerini sandığa gömdü. Elinde kalan tek küllükle bir artı bir dünyaya sığdı. Geceleri açardı bir tek sandığın kapağını.

İşte o gece de yine uzun ve derin düşündü küllüğüne bakarak. Çayından bir yudum almayıp, soğuduğunu dahi fark etmeden öylece karanlıkta oturdu sabaha kadar. Karanlıkta kızıl bir ışık, küllükle Sevgi arasında gidip geliyordu.

Sabah olunca her günkü gibi; giyindi, süslendi, hazırlandı. Aynada uzun uzun kendini seyretti. Sevgi Hanım'ın o gün servis aracına binip devlet dairesindeki işine gitmesi bekleniyordu. Ama o sabah servisteki yeri boştu kendisinin.

Sevgi Söylemez'in, bir gün önce tiz kahkahalar attıktan sonra kaçıp gittiğini bir daha da işe gelmediğini çaycı Melahat'tan öğrenen; canı sıkılmış, işi olmayan memurlar başlarını iki yana sallayarak; "Cık, cık, cık..." dediler. "Bakışlarından belliydi. Kadın bir tuhaftı zaten."

Sevgi Söylemez o gece sigarasından son bir nefes çekti ve bütün küllenmiş hatıraları hınçla küllüğün içinde ezdi.

SAADET KÜLEKÇİ

SAMBEREK

Bir gün bir baktım pılını pırtısını toplamış güneş, almış başını gidiyor. Gidiş o gidiş. Mehmet abi kafamın etini yedi. Vay efendim, benim yüzümden buğdaylar güneş görmediği için mahsul alamamış, ektiğim samberek çevrede kalan tüm güneş ışınlarını emiyormuş, bilmem ne. Ne yapayım yani?

Aldım başımı gittim oradan, alın ateş yumağınızı ne yaparsanız yapın diyerek. Gitmeye kalkmak kolay tabii, dik tuttuğum bir kafa, kafamdan büyük gururum başladım yürümeye. Birkaç yüz metre gitmemiştim ki suni sarı saçlarını kahverengi suratının üzerine yerleştirmiş, ellilerinde bir hanım teyze çıkıverdi. Kocaman yüzünün iki kenarına konan, kediden dönme gözlerini dikerek baktı bana ve başladı söylenmeye:

“Yavrum o elindekiyle sen nereye böyle, hayırdır?”

“Gidiyorum ben teyze, yoksa hiç güneş doğmayacak buraya.”

“İyi ama o elindeki samberek ancak burada yetişir.”

“Yok, yanlış biliyorsunuz siz. Ortamını severse nere olursa büyümüş o, bu memlekete bağlı değilmiş yani.”

Sinsi bakışlarını geldiğim yöne çevirdi ve beni bir elvedaya dahi layık görmeden çekip gitti yanımdan. Neyse, ardımdaki karanlıktan kurtulmayı başardığım için Everest Dağı’nın tepesine ulaşan özümle güvenimle birlikte ilerlemeye devam ettim. Ben ilerledim ilerlemesine ama sorun gittiğim her yerden güneşin yaka paça kaçmasıydı. Bu yüzden hep bir noksandım ben ve kimin memleketine gitsem ucube gözüyle bakacaklardı. İyi ama elimde değil ki, ben mi istedim gitsin güneş?

Uzunca bir zaman yürüdüm, ben diyeyim beş, sen deyiver altı gün. Ancak yalnızca 700 metre gidebilmişim. Önümü göremiyordum ya milim milim ilerleyebiliyordum ancak. Bir Allah’ın kulu da fener yakmaz mı? Yakmadı. Karşıdan, ışıklı yerlerden birinden yirmili yaşlarında bir kız yaklaştı yanıma.

“Nedir bu hâlin, neden karanlıktasın böyle?”

“Sorma hiç, güneşe dert yanayım dedim, sonum bu.”

“Ah, o güneş yok mu? Anlat anlat diye tutturuyor ama anlatmaya başladı mı koşturarak gidiveriyor.”

“Sana da mı yaptı?”

“Yaptı da iki güne geldi geri, çok büyük mesele değildi benimki. O elindeki samberek mi?”

“Evet, güneşe güvenip diktim, ama şimdi öylece ortada kaldı. Solup gitme-
se bari. Soran olursa, yok uygun ortam, yok bilmem ne diyerek geçiştiriyorum.
Ama ileride meyvesiz, kuru, sıska bir şey olacak diye de korkmuyor değilim.”

“Bak şu dost görünümlü ateş yığının yaptığına. Ne diyeyim, güneşsiz ve
elinde sambereğinle hiçbir memleket kolay kolay kabul etmez seni.”

Bu, güzel kestane saçları bembeyaz yüzünün etrafına narince düşen kız
‘yaşayacak yer yok sana ama umudunu kaybetme’ diyen bir gülümsemeyi
yüzüne yerleştirip uzaklaştı yanımdan. Kızı yolculayıp döndüm yoluma. Yavaş
yavaş alışmaya başlamıştı gözlerim karanlığa. Ama bilirsin samberekler güneş
görmedikleri zaman ağırlaşır. Benimki de ağırlaştı doğal olarak ve kolumu
koparacak sandım. Bıraksam yere, çok narin, hemen kırılır. Yanımdan geçen
birine vermek istesem almaz. Hoş, ben de vermem. Yapacak bir şey yok, beni
bu hâllere düşürdüğü için güneşe ancak hayıflanabiliyor, onu hayatımdan bir
türklü atamıyordum. Atamıyordum. Çünkü... Dedim ya, tam karanlığa alıştım
derken samberek ağırlaşıyor ve bana hain ateş yumağını hatırlatıyordu. Geriye
bakmayı, çıktığım yerlere güneş gelmiş mi diye göz atmayı çok istiyordum
ama o kafamın üstündeki gurur yok mu? O tuttu boynumu, mümkün değil
dönemedim. Ama farkındaydım, Everest’e tırmanmaya niyetlenen özgüvenim
ben daha bir kilometreyi tamamlamadan asfalta iniş yapmaya başlamıştı bile.
Sanki kolum ağırdan kopmayacakmış gibi. Sanki yanımdan geçenler karanlığı-
ma bakıp benden tiksiniyormuş gibi. Yine de dimdik bir kafayla devam ettim
yoluma. Bu sefer yan taraftan otuz beş yaşlarında, güneşte durmaktan yüzü
yanmış, siyah, çalılı andıran saçları tam tepeden toplanmış bir kadın geliyordu.
Hem de elinde kendi sambereğiyle. O kadar sevinmişim ki... Çünkü bir sambe-
reği diğerinin yanına beş dakika olsun koysanız hemen normalleşir, hafiflerdi.

“Pardon hanımefendi, rica etsem beş dakikalığına sambereğimi sizinkinin
yanına koyabilir miyim?”

“Ne münasebet be! Güneşi yok bir şeyi yok, zarar verir benim sambereği-
me, olmaz. Hadi başka kapıya kadın.”

Üzerinize afiyet, dilenci olmuşum. Ah hain güneş, alacağın olsun ne hâl-
lere düşürdün beni diye hayıflanırken karşıdan parlak bir ışık çarptı gözüme.
Sonunda bir kul, fener getirmeyi akıl etmişti. Ben koşar adım giderken ona
doğru, fenerin 6 yaşlarında bir erkek çocuğunun elinde olduğunu gördüm. Ona
yaklaştım, yaklaştım tam alacaktım elinden feneri, yere atıp üstünde tepinmeye
başladı. Demek bu yaştan yetişiyordu bu veletler. O kadar çok sinirlenmişim
ki bu olaya, olduğum yerde duramadım ve hırsıyla başladım koşmaya. Ne koşuş
ama! Karşıdan kakhaha atarak ellilerinde bir adam bana doğru gelmeye başladı.
Şaşırdım, benim bu hızlı koşuşuma nasıl yetişebildiğini düşünerek. Sandım ki
o da en az benim kadar hızlı koşuyor. Ama hayır, koşmuyormuş. Aslında ben
de koşmuyormuşum. Samberek o kadar ağırlaşmış ki ilerlemek şöyle dursun,

olduğum yerde ağır çekimde hareket ediyormuşum meğer. Uzun suratlı, hafif kirli sakallı ve beyazlamış seyrek saçlı bir adam, muhtemelen içtiği sigaralar yüzünden, sapsarı olmuş ve bazıları kırılmış dişlerinin görünümüne aldırmaksızın pis pis gülüyordu karşımda.

“Ne baktın bey amca?”

Hâlâ o sinir bozucu ağzını açarak çirkin sesine aldırmaksızın kakhaha atıyordu. Gülmek bir insana bu kadar mı yakışmaz. En sonunda kesti gülmesini ve çatmalı kaşlarıyla bir suratıma bir samberliğime baktı:

“Güzel kızım, bu gencecik yaşında ne ettin de karanlıkta kaldın? Dilersen gel ben sana güneş büyüklüğünde fenerler temin ederim, şu sambereğinden de kurtuluruz rahat edersin. Birlikte güneş gibi yaşar gideriz.”

Bunları söylerken leş yiyen kargaların bakışlarıyla bakıyordu.

“Bey amca, bey amca! Kendine gel! İstemem senin fenerini.”

“Eh başlatma amcana! Şu hâline bakmadan bir de kafa tutuyorsun bana! Pis rezil, senin gibiler yüzünden yürüdüğümüz yollar ışıksız kalıyor zaten.”

Hani üzerim, etrafım karanlıktı ya bana yaklaştıkça onlar da karanlığın içine giriyorlardı. İyi ama yaklaşmasınlar o zaman, ben mi diyorum gelin dibime girin diye?

“Bana yaklaşımadan yürüyün siz de, sanki silah zoruyla yanımızdan yürütüyoruz.”

“Hem suçlu hem güçlü! Uğursuz, bir de eline almış sambereğini, nereye gidebilirsin ki başka? Kim kabul eder seni? Güneşin beslemediği sambereği el âlem niye beslesin?”

“Sizden bunu talep eden mi oldu?”

“Bir daha görmeyeyim seni buralarda!”

“Ben çok meraklıyım sanki!” diye bağırdım arkasından ama duymamışçasına ilerledi, koşarak. Herkes koşmaya başlamıştı, ben olduğum yerde anıtlaşmaya. O kadar hızlandılar ki fark edemez oldular beni de, içinde hapsediğim karanlığı da, samberekten bahsetmiyorum bile. Onlar koştukça rüzgârları beni savuruyordu, kâh yüz metre geriye kâh üç kilometre öteye. Gururmuş, güvenmiş, özmüş yalan oldu hepsi tabii. Elimdeki samberek güneşsizlikten o kadar ağır o kadar şişkin olmuştu ki, az kalmıştı patlamasına, emindim.

Çaresizdim, bir başımaydım, edebiyatı yapmayacağım ben sana.

“Neden illa birisi feneri getirsin diye bekledin? Neden gidip sen almadın, neden aramadın?”

“Bunu düşünmedim mi sanıyorsun, ama elimde sambereğimle...”

“Samberek deyip durma şuna, anladık işte benim o! Sanki karşımda 6 yaşında çocuk var, bir de evire çevire anlatıyorsun.”

“Bana bak, seni karşıma alıp kimseye anlatmadığım, anlatamadığım hayatımm trajedisini, anlatabileceğim en masum kalıbın içinde sunuyorum sana .

Karşımda ukala ukala durup beni affet dememi bekleme, demem çünkü. Ne yapsaydım? Bir elimde sen bir elimde üç beş parçadan oluşan valiz. Yol parasını zor çıkarmıştım o gün. Dışarıda yağmur kendini parçalıyor, sen de soğuk, yüzünü çatlatacakmış gibi can havliyle bağırabildiğin kadar bağırarak ağlıyordun. Fener alacak parayı bırak, aramaya gidecek imkânım yoktu.”

“Sen de beni bıraktın yani, valiz zaten ağır, bir de bu çocukla uğraşmayayım dedin herhalde!”

“Demedim, benim valizim yeterince ağır, bu çocuğunki de ağır olmasın dedim.”

Sözde kendini acımdırmayacaktın. Sizin olayınız bu, değil mi? Yap yap sonra süttten çıkmış ak kaşık mübarekler.

“Acındırmak? Komiksin. Aç da gözlerini bak etrafına realiteler bunlar!”

“Neyse ne, hemen seni kabullenmemi beklemiyorsun değil mi? Kabullenemem çünkü. Senin yaşadığın trajedi de benim ki ne? Altı üstü herifin teki ortada bırakmış seni. Beni o herife ilave bir de sen bıraktın.”

“Nasıl basite indirgeyebildin, hayret ediyorum. Ama haklısın tabii ki beni hemen kabullenmeni beklemiyorum, aslında beni kabullenmeni de istemiyorum. Büyük şeyler isteyemeyecek kadar çok yıprandım ben. Sadece varlığımı bil istedim, bir gün beni affedince gözlerinde pazarlık yapan tüccar manzarasını değil, anneye bakan oğul manzarasını göreyim, yeter.”

Bitirdi konuşmasını Handan, bir kez daha baktı oğluna ama o artık kendisine bakmıyordu. Profili olduğu gibi o herifi andırıyordu. Ne zordu, yıllar sonra oğluna bakınca yine onu hatırlaması. Sevmek, sevilme ya da başka türlü naif işler değildi mesele. Mesele onurdu, güneşin kendisini bir başına bırakıvermesiyle soğuktan donan ve etraftan gelen ufak tefek darbeler sonucu paramparça olup gökten yere yağın ve toprakta eriyerek ölümlerin ruhlarına karışın onuru.

Çıktı dışarı yurttan, önce oğlula yaptığı konuşmayla birlikte yeniden gün yüzüne çıkan geçmişinin ağırlığıyla sakince ilerledi. Sonra kafasını kaldırdı ve binaları seyretmeye başladı. Kimisinin üzerinde yavaş yavaş batıyordu gün, kimisi çoktan zifiri karanlığa gömülmüş bile. Dayanamadı ve yıllar öncesindeki gibi yeniden koşmaya kalkıştı. O zaman elindeki samberek müsaade etmemişti, şimdi yıllanmış hücreleri; yıllanmış ve kararmış otuz yaşındaki kadın hücreleri.

SENANUR LAFCI

5N1K'SIZ HİKÂYELER

Rüzgâr o gece iflah olmaz bir hırçınlıkla sokaklarda gezinmişti. Kâh kâğıtları çatılara doğru savurmuş kâh camları parçalamıştı. Ancak esintisinin takıldığı hiçbir engel, elektrik tellerini kırbaçlamasına mani olmamıştı. Hikâyeleşemeyen hikâyelerin evlerinde ise ışıklar, elektrik tellerinin başına gelenlerden bihaber odaları aydınlatmaya devam etmekteydi. Bu evlerdeki karakterler, vakitlerinin çoğunu elektrik akımıyla hayat bulan kutucuklara ayırdığından, kendi hikâyelerine dair yeterince bilgi sahibi değillerdi. Öyle ki zihinleri nerede, ne zaman, nasıl, niçin sorularını yanıtlayabilmekten bir hayli uzaktı. Ne yazık ki onlar sayfaların dört duvarı arasında yer ve zaman kavramından yoksun hapsolup kalırken, hikâyeler de evlerin bir köşesinde hikâyeleşmeden yaşamlarını sürdürmekteydi. Fakat neticede sığ kutuların hayalhanesini yağmalamasına göz yuman her karakterin hazin sonu böyle bir mahzend. Sahi, kitaplardan haydutmuşçasına kaçan, şarkılara dil-beste, esrarengizdir ki şiirlere yabancı bu karakterlerin neresi olmalıydı meskeni? Kutucuklara göz kırpmaktan bir çift göz gördüğünde salisede 80 mm hızla küçülen göz bebeklerinin sığmağı karanlık dehlizlerden başka neresi olmalıydı? Peki, kim olmalıydı kelimelerin belini kırmayı unutmış ses tellerinin misafiri hissizlikten başka?

Rüzgâr'ın hışımına, cevabı bulunamamış bunca soru eşlik etmekteydi. Görünen o ki esas muhatabı da esintisinden bir parça taşıyan elektrik telleri değildi. Rüzgâr, nehirlerin omuzlarına istiflenmiş yükün dörtнала destekçisi olmuştu. Ancak duyularının yetiştği her icadı büyük bir iştahla tüketen insanoglunun açlığı dindirilememiş devasa pervaneleri de bir başına sırtlanmıştı. Şüphesiz, bunca eziyete ne insanlığın bu denli mahkûmiyette boğulması için ne de dostlarının tek tek yitip gitmesi için katlanmıştı.

Rüzgâr kadim dostu Allianoî'nin kapısından içeri süzülürken taşları incitmekten korkardı. Şifa sırlanmış suların ab-ı hayat ikram ettiği beldeydi Allianoî. Beyazın gözleri dehşete düşüren tonunun yegâne sahiplerindendi. Allianoî'nin sedef işlemeli mermerleri hiç irkilmemişti bir çocuğun kanı çekilmiş elleriyle. Bu kentin suları derinlerde nefessiz kalan çocukların çılgınlıklarıyla kulaklarını hiç yırtmamıştı. Tarih boyunca mabetlerinin taşları cinnet anıyla bir defa olsun sökülmemiş, sütunları da is karası nedir bilmemişti. Zira mişli geçmiş zamanda savaş her ruhu zulmet kiniyle zehirlemiş dahi olsa şifa dağıtılan meskenlere ilişilmezdi.

Rüzgâr bayağılaşan insanlıktan dostunu korumak istemişti ki tane tane kumların altına gizlemişti bu kenti. Asırlar sonrasındaysa bedenleri delip deşen

ağır silahlara karşı tıp tarihinin eksik kalan parçalarını ifşa etmek istemişti. Öyle ki günlerce aylarca Allianoî'nin yüzeyindeki katman katman toprağı aşındırmaya metrelerce ötede başlayan baraj inşaatına inat devam etmişti. Sıcak bir mayıs sabahı kimi sesler titreştirdi esintisini. Bu sesler gözlerin köşe bucak sorgulamalarını anlamlandırma çabası içerisindeydi. Hakikaten nasıl olurdu da 45 derece ılıcaların ve böylesine taşları ağarmış bir Roma köprüsünün ikametgâhında yüzyıllar öncesine ait bir yerleşke bulunmazdı? Rüzgâr'ın bünyesinde hissettiğı ses dalgalarıyla nefesi buz kesilmişti. Hatırından baraj inşaatında kökünden sökülen yüzlerce ağaç süzölmüş, Allianoî'yi de tıpkı onlar gibi yerin derinliklerinden umarsızca sökeceklerini düşünmüştü.

Kaç zaman iş makinelerini volta atarak bekledi. Ancak bu süre boyunca esintisi ne bir tekerleğe ne de bir uğultuya takıldı. Günler sonrasında toprağı aşındırırken esintisini takip eden fırçalara rast geldiğinde zihni hayrete düşmüştü. Tozu dumana katmaktan da vazgeçmişti artık. Zira bu fırçalar Allianoî'ye onun gibi kıymet verenlerin bulunduğu göstergesiydi. Olan bitenlerin nihayetinde fırçalar esintisine aylarca yıllarca Yortanlı'da eşlik etti. Yortanlı Allianoî için kazı çalışmalarının yapıldığı yerdi. Her hamlede Allianoî'nin başka parçaları keşfediliyordu. Tamamlanan her bir kısmı hayretengiz ifadelerle karşılanıyordu. Hakikaten nasıl olurdu da yüzyıllar öncesine ait bir kent böylesine sağlam kalıp asırlarca yerin derinliklerinde dokuz bin iki yüz metre kare kaplıcaya ev sahipliğı yapabilirdi? Ve de böylesine bir kent inşası devam eden Yortanlı barajının kapaklarının açılmasıyla varlığını ne şekilde sürdürebilirdi?

Rüzgâr Allianoî'yi sonsuza dek yerin metrelerce altına hapsedecek bütün ihtimallere karşı ayak diretmişti. Esintisine senelerdir şevkle katkıda bulunan insanlar da Allianoî için tüm çıkış yollarını denemişti. Fakat her şeye rağmen Allianoî'nin tek bir taşını dahi itinayla gün yüzüne çıkaran bu insanlar, Allianoî'nin önce metrelerce kumun altına gömölmesine sonrasında da metrelerce suyun altına hapsedilmesine tanıklık etmişti. Rüzgâr da dostlarından birinin daha katline şahit kılınmıştı. Rüzgâr Allianoî'nin infazının ertesinde bir hışım soluğı Hasankeyf'te aldı. Hasankeyf insanlığın hikâyesinin yazılmaya başlandığı kentti. Dicle ve Fırat nehirlerinin birleştiğı noktada nice uygarlığı topraklarında misafir etmişti. Hasankeyf'i her ziyaret edişinde Rüzgâr'ın içi içine sığmazdı. Ancak o gün uğradığı her bucakta huysuzluğu artan asabiyeti ona eşlik etmekteydi. Keza Allianoî'nin gün ışığına veda etmesi diğer dostlarının da benzeri biçimde yitip gideceğinin işaretiydi.

Rüzgâr, bir an yeni hikâyelere seyirci olmasının hışımını dindirebileceğini düşünmüş, evlerin pencerelerinden içeri süzölmüştü. Fakat karakterleri nerede, ne zaman, nasıl, niçin, kiminle olduklarından bihaber gözlerini önlerindeki kutucuklara dikmiş vaziyette buldu. Karşılaştığı bu manzara hırçınlığını dindirmemiş aksine daha da artırmıştı. Evlerin odalarında gezinirken, kaybolmuş bir kız

çocuğuyla da karşılaşmıştı. Bu kız çocuğu avuçlarından firar eden fındıklardan habersiz önündeki kutucuğun ekranına dalıp gitmişti. Rüzgâr'ın zihniye yere düşen her fındığın tik takıyla dolmuştu. Bu kız çocuğunun hayalhanesi, kutucuklara esir edilmeseydi eğer, avucundaki fındıklarla kendisine koca bir çiftlik kurabilecekti. Zihinler kutucuklara mahkûm edilmeseydi şayet Allianoî'nin katledilmesiyle asırlara meydan okuyan tıp bilgini Galenos'un hikâyesi kör kalmayacaktı. Gözler kutucuklara dalıp gitmeseydi bu evler için için hikâyelerin meskeni olabilecekti...

Rüzgâr, aklına hücum eden tüm bu düşüncelere karşı koyamamış, saldırmıştı elektrik tellerine. Zifirî karanlığı önce sessizlik, ardından da ağlayan bir kız çocuğunun sesi karşılamıştı. Ne karakteri olduğu hikâyeden ne de kendisine miras bırakılan hikâyelerin katledilmesinden haberdar olan bu kız çocuğunun gözyaşlarını şefkatle okşamıştı Rüzgâr.

O gece arıza bir türlü giderilememiş, tan yeri ağarana kadar evler karanlıkta kalmıştı. Öte yandan kahramanlar kendilerine seçtikleri dört duvar arasında teker teker toplanmış, rollerini gerektiği gibi sergilemeye başlamıştı. Rüzgâr nihayet karakterlerin telafi edilemeyecek hatalarına rağmen bir gece olsun zafelerini ilan edebilmişti. Ne yazık ki hırçınlığı yine de dinmemişti. Son kalan umuyla dostlarından birini daha ziyaret etmeye karar verdi. Açık bir pencereden içeri süzülürken masanın üzerindeki bir kaleme çarptı esintisi. Kalemin bütün mürekkebi yere düşmesiyle zemine saçıldı. Bütün bunların ertesinde bir çift göz şaşkınlıkla aralandı. Çocukluğundan beri ıslık çalarak ziyaret ederdi dostu odasını. Bugünse esintisinin şiddetinden kalemi boylu boyunca yere uzanmakla kalmamış mürekkep kaybindan işlevselliğini yitirmişti. Besbelli ki bu gece dostunun mürekkebe ihtiyacı vardı.

Zifirî karanlığa aldırmaksızın kalemlerinden birisini seçti. Ardından da odasının perdelerini sonuna kadar araladı. Görünen o ki kızıl gökyüzü eşlik edecekti bu gece satırlarına. Kalemi kâğıdını selamlayarak başladı serüvenine. Rüzgâr'ın esintisine eşlik ederek ince ince süzülür harfler "Rüzgâr o gece iflah olmaz..." Nihayet kızıl bulutlardan firar etmişti yağmur damlaları. Geçici süreliğine de olsa hışmı dinmişti Rüzgâr'ın. Zira bir rüzgârın hışmını ancak mürekkep ve yağmur damlaları dindirebilirdi.

KAHRAMANIMA MEKTUPLAR

TUBA DERE

BİR GÖLGE OYUNU GECESİ¹

“Hakikatin resmidir hayal perdesi
Dünya hâlinin hâl diliyle ifadesi”²

Hayali;

Sana ben de Reyan gibi, çok sevdiğin “zıll-i hayal/gölge oyunu” ustalarının adı ile ve isimlerinin arasında sana en yakışanıyla hitap edeceğim. Düşle gerçek arasında bir yerde, gölge oyunu karakterleriyle buluşturuyor bu isim seni. Meşhur eski eser kaçakçısı Sami Bey’in dışarıdan bakınca asi, maceraperest oğlu Hayati; bütün hayatını, seni, saadetinizi aşkı uğruna yakıp yıkıp giden güzel Yurdanur’un oğlu Hayal Ali, sevgili roman kahramanım, Kara’nın dostu ve “üst ben”i Hayali...

Öykü ve roman kahramanlarını gerçek hayattaki insanlardan çok sevdiğimi hep söylerim. Algılanan her şeyin, bir boyutta gerçek olabilirliğine dair inancım sizi yeterince sahici kılıyor bence. Zamanın bir yerinde yaşıyorsunuz. Hatta bizden daha uzun ve daha güzel. Öykü ve roman kahramanlarının hepsi içimde aynı dostluğu ya da aşkı konuşturmaz. Bazıları senin gibi okuma süreci boyunca sohbeti çeker beni, okumamı yavaşlatır. Konuşup dertleşir, dururum. Senin hikâyeni ağır ağır okudum, acelem yoktu. Uzun süre içimde dolaştırdım. Kitap bitince senden bana çok şey kalsın, dostluğumuz uzun sürsün istiyordum. Her okur dahası her insan gibi seni kendimce, anlamak istediğim gibi anlamış olabilirim. Ama bil ki çok sevdiğim için şimdi sana yazıyorum.

Seni bana bir arkadaşım getirdi. Siz onunla Safran Sarı’dan tanışıyor-muşsunuz. Bilmiyordum. Orada okurlar tarafından çok sevilip benimsenince

yazarının içinde de parlamış olmalısın. Ben de seni Londra`da Reyan`ı beklediğin ve Kara ile söyleştiğin o barda gördüm ilkin. Barın loş aydınlığında aynaya düşen suretinden ziyade ıslıl ıslıl zihninin ve hayal gücünle ilk anda göz kamaştırıcıydın. Aslında hüznü bir ândı, bir yüzleşmenin içinde boğulur gibi allak bullaktı yüzün. Ama iyi eğitim görmüş, iyi bir ailede yetişmiş olduğun hatta üzerine titrenmiş bir çocukluk geçirdiğin her hâlden belliydi. İnsanları yaşam biçimlerine göre yargılayacak biri değilim. Seni yakından tanıdıkça da sana dair kanaatim değişmedi. Kirli işlere bulaşsa, kötü şeyler yapsa(!) da kim senin kadar güzel kalabilirdi Hayali? Anne babasının aşkla dünyaya getirdiği bu çocuk, yalnızca babasının değil, yazarının da şefkat ve koruması altında büyüüp olgunlaşmış olmalı. Çünkü sen zaafların, korkuların, yanlışların velhasıl en insan taraflarınla gözler önüne serilmiş, usta elinden çıkmış bir kahramansın. Yalnızca sen değil, aslında hikâyene karışan hemen herkes böyle... Kötülere bile kızamadım okurken. Ne babanın kendisinden prenses yaratma çabalarını sonuçsuz bırakan, çocukluğunu zehirleyip giden, varoşun dilberi Yurdanur`a; ne de seni babana karşı silah olarak kullanıp piyasadaki itibarını kurtarmayı düşünen kocamış eşcinsel, sefil kaçakçı Niyazi`ye tam olarak kızabildim mesela (İnsanı, hayatı tüm gerçekliğiyle, derinliğiyle anlamaya, anlatmaya çalışan yazarının büyük başarılarından biri budur bence, yarattığı kahramanlara içeriden bakmamızı sağlar.). Anlayınca kızamazsın ve anladıkça bağışlırsın. Tıpkı senin Dilda`yı, Niyazi`yi, Reyan`ı hatta zamanla anneni, babanı bağışlayan gibi.

Konforlu ve rahat görünen yaşamların içinde bile acı gelir, insanı bulur, onu merkezinden vurur. Kalbimiz acımızın olduğu yerde atar. Bilirim, çocukluk yaraları iyileşmez, çocukken yaralananlar da iflah olmaz Hayali. Seni 2011 senesinin Mart ayında tanıdığımızda kırk yaşındaydım yani artık olgunluk ve hesaplaşma çağında. Londra`ya gelene kadar birtakım dönemeçlerden geçmiş, bazılarında hız kesmiş, kırılıp yara almıştın. Yakın zamanda kötü bir ticari oyunun içinden yine baban tarafından çekilip çıkarılmış, rahat ve huzurun için yurt dışına kaçırılmıştın. Aslına bakarsan Reyan`m hayatına girişi, bir savruluşun ertesine denk düşer. Zaten çocukluğunun orta yerinde, beklenmedik bir ayrılıkla yapayalnız bırakılmış, terk edilmiş; aşktan, bağlanmaktan korkuyordun. Geçmişte hem kadınlar hem de erkeklerle karmaşık ilişkiler yaşamıştın. Annenin ölümü, ilişkilerinde tekrar eden düş kırıklıkları, sevgili imgesindeki çözülme-ler hatta tıp okuduğun hâlde doktorluk yapamayı, her şeye rağmen babana yenik düşmelerin, zannederim seni başkalarına değilse bile kendine kırgın bir adam yapmıştı. Sen sana karşı zalimdin bir kere. Üstelik hep kendiyle, kalbiyle savaşmış biri olarak “kendinden hoşnut” da değildin. Londra dönüşü içinde sular duruldu biraz. Evet, ne yazık ki babanın ölümünden sonra.

Yalnız bir çocuktun. Yurdanur sizi terk etmeden evvel de... Gölge oyunu karakterleri çocukken girmişti hayatına. Annenin gidişinin ardından yaşadığın yalnızlığı ve acıyı onlarla sağaltmış, onun yokluğunun yarattığı derin boşluğu onlarla doldurmuştun. Merakının baban tarafından desteklenmesi yaratıcılığını ve estetik arayışlarını tetikledi. Tiyatroya, resme hatta görsel sanatlara –Reyan’la birlikte belki modaya– buradan yola çıkarak ilgi duydun. Kendin için kurguladığın, bir gün perdeden kaçıp sana sığınan Karagöz’ün oğlu Kara; çocukluğuna ait iç sesin, masum yanın yahut “ikinci ben”indi. Onun ara sıra görünüp kaybolan hayali kendinle, insanlarla, hayatla yüzleşmelerini somutlaştırıyordu. Her şeyi ona anlatmaya karar vermiştin, bu sırada biz de işittik. Neden onu sırdaş olarak seçmiştin? Gölge oyunu tiplerleri arasında Karagöz’ü kendine yakın buluyordun. Açık sözlülüğü, mizah anlayışı hoşuna gitmiş olmalı. Ama bence onu sevmenin en büyük nedeni “gözü kara”lığı idi.

Baban çok akıllı ve güçlü bir adamdı, biliyorsun. Terkedilişin ardından o da kederle dağılmıştı fakat sana sahip çıktı. İkinci eşi Canan, olgunluğu ve sevecenliği sayesinde yaşamınıza istikrar getirdi elbet. Yine de babana göre hayatı talihsiz bir ayrılıkla gölgelenmiş bahtsız bir çocuktun, sen. Bunun vicdani mesuliyetiyle daima kuşatıcı davrandı. Ondandır yüz çevirdiğin, öfke duyduğun, onun tarafından onaylanmayacak işler yaptığın vakitlerde bile seni uzaktan takip ederek korudu, kolladı. Hayatındaki her şeyi ona borçlu olmak can sıkıcı bir şeydi, pek çok evlat gibi sen de “babanın oğlu olmak”la “kendin olmak” arasında kaldın ve mücadele ettin. Tüm çocuklar ana babalarını aşır “kendini” oluşlarını gerçekleştirmek isterler. Ee, Sami Bey gibi koca bir çınarın kolları arasından göğe uzanıp baş göstermek, “ben de varım” demek hiç kolay değildi.

Sahipsiz hikâyelerden söz ediyordun başlangıçta, hikâyelerimize sahip çıkamayışımızdan ve ancak geriye dönüp bakarsak kim olduğumuzu söyleyebileceğimizden. Hayatta kabullenmekte güçlük çekeceğimiz hatalar, unutmak mezarlarına gömüp bir daha yanma uğramak istemediğimiz anlar vardır. İnan bana, sen cesurdun Hayali. Karanlıkta kalan yerlerine ışık tutmak, önce parçalanıp ayrışarak hayatına bakmak, hesaplaşmalardan sonra ona tekrar sahip çıkmak ne kadar da zor.

Roman boyunca kadın, erkek ayırt etmeden yaşadığın çok sayıda ilişkiden söz ediyorsun. Aralarında yalnızca cinselliğe dayalı, günübürlük ilişkiler de var. “Sahil”de tanıdığın, sana ilk aşk acısını yaşatan T., onaylanabilir bir ilişki yaşamaya umudunu söndüren Begüm, Doğu’da askerliğin sırasında tanıştığın güzel kadın Dilda ve Londra’da hayatına giren yakışıklı genç Reyan... Sende derin izler bıraktılar, acı verdiler ve mutlu ettiler. Tüm aşklar kadar girifti hepsi de. Belki bu nedenle ilişkilerinde “cins gözetmeyişin”e hiçbir gerekçe aramadın ve göstermedin. Ben de bir okur olarak yalnızca seni anlamak istedim. Cinselliğe yaklaşımın ruhsal bir temas gibi daima üst perdeden bir anlayıştı, eril bir dili

değil, hep estetik bakışı benimsedin. Bu nedenle hiç çirkinleşmedi ve bayağlaşılmadı yaşadıkların. Evet, senin için sevgililerinin kadın ya da erkek oluşları hiç fark etmiyordu. Gariptir, sanki cinsiyetsizdin. İlişkiler yaşadığın insanlar da öyle. Ne kadın ne erkek, hem kadın hem erkektiler. Sadece insandı hepsi de ve çok güzeldiler. Arzulanan bedenleri ve cinsiyetleri değil, güzellikleriydi. Sen de zannederim çok defa o güzellikle, ait ya da sahip olmanın ötesinde, ruhsal bir bütünleşme gerçekleştirmek istedin. Çünkü sevgililerin aslında sana kendini yeniden tanıyıp anlama, kendinin ötesine sıçrama olanağı sağlıyorlardı ve aşkın tek bir biçimi de yoktu.

Fantastik bir imge gibi görünen, dramatik bir çıplaklığın yaşandığı “hayaletler sahili”nden söz edelim biraz. Hangi arayıştı seni ve diğerlerini oraya sürükleyen? Sahiden var mıydı, yoksa senin için de bir rüya mıydı? Bütün rollerden, kurallardan, yasaklardan azade, çırılçıplak kalarak, yalnızca içgüdüsel bir arzuya dönüşüp sahile sığmıyordu insanlar. Her gece hem her çeşitten özgürlüğü hem de türlü kir ve günahı üzerinde barındırıyor, sabahına bunların izleriyle çıkıyor, yine de sırları saklıyordu sahil. Yaşanılıp unutulmuş belki hatırlamamakla kurtulmuş şeyleri... Dünya üzerinde geçmişi, geleceği olmayan ilişkilerin; gözü dönmüş, aç, sefil cinselliğin sınırsızca yaşandığı böyle yerler elbette var. İsimleri, tarifleri farklı. Mesele cinsellikten öte, insanoğlunun sosyal rollere bürünmüş, çok katmanlı hâlden anne kammı, doğumu hatırlatan bir çıplakla soyunması, en ilkel hâle yani öze dönüşümüydü sanırım. Çünkü hiçbir zaman olduğumuzu zannettiğimiz insan değiliz. Bütün oluşları, kim ve ne’likleri terk edersek var oluşun nüvesi ortaya çıkacak. Tıpkı doğum ve ölüm gibi mahremiyetlerimizde de...

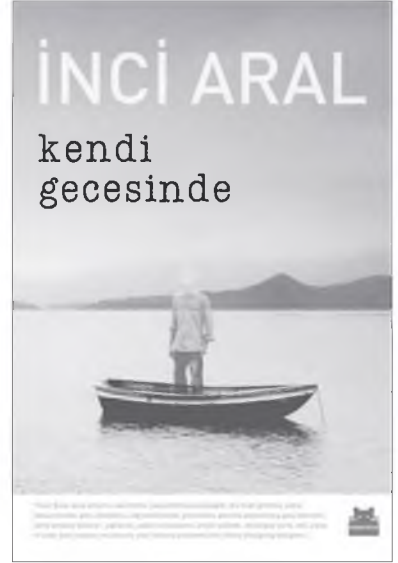
Üstelik sen aşktan korktuğun hâlde sahilde bile aşkı buldun. İşte, daima kendini yaşıyor insan.

Tarihin delili eşya karşısında heyecana kapılmasam seni, babanı, yaptığınız işi anlayamazdım. Babanın ölümünden sonra Knidos’ta dönüp dolaşıp tekrar sana gelen “su perisi”ni gördüğünde benim bile içim titretti. Evet, mazi-nin bizi kendisine çağıran sesini sen de işitiyordun. Gölge oyunu da bunun bir parçasıydı zaten. Eşyanın bize daima geçiciliğimizi hatırlatan kalıcılığı ürperticidir. En sonunda sonsuzluğun gölgelerden oluşmuş sessiz bir parçası olacağız. Sen eşyanın ruhunu duyup neye temas ettiğini bilmenin hüznü ve gururuyla, eşsiz bir hazla sonsuzluğa çok kez dokundun Hayali. Yoksa babanın seni içine çektiği bu kaçakçılık işine sahip çıkabilir miydin?

80’lerden bu yana memlekette yaşanan sosyopolitik hayat, serüveninin zemininde akıyor. Yazarının toplumsal analizdeki başarısını ve öngörülerindeki isabetli tutumu önceki romanlarından biliyoruz. Sen siyasetten, güncel hadiselerin rüzgârından uzun uzadıya söz etmedin. Ancak yeri geldiğinde tespitlerde bulunup usul usul tenkitlerini dile getirmekten de çekinmedin. Hatta sonunda söylemek iste-

diklerini Hacivat ve Karagöz'e de söylettin. Londra'dan İstanbul'a döndüğünde şehrin geçirdiği değişim, çocukluk mekânın, Bebek'i bile sana yabancılaştırmıştı. Modernleşme adı altında topluma sunulan tuhaf ve ironik başkalaşma kaba saba, zevksiz ve kimliksizdi. Sadece mekânlar değil, insanlar da değişiyor, kendine yabancılaşıyordu üstelik. Zengin yoksul ayrımı yapmadan sevebilirliğinin eseri, çocukluk arkadaşın –sevgili Hacivat'ın– Cevat da sonunda bir televizyon kanalı yöneticisi olmuş, eli para görmüş, itibar edinmişti. Modern, dalkavuk ve ukala yeni Hacivat prototipi "Hacı Cevat"tı artık. Onu son gördüğümüzde gösterişinin altında yatan zavallılık, ezilmiş ve bayağılık nasıl da sırtıyordu. Kendinde kaybolmuş, yitip gitmişti.

Baban, yılların iş adamı, çok para kazanmanın yönetime yakın durmakla ilgili olduğunu biliyordu elbette. Fakat işleri eskisi kadar iyi gitmese de sahip olduğu siyasi duruştan hiç vazgeçmedi. Aslında onun da senin gibi öyle politika ile yakın bir teması yoktu. O, geçmiş, eski medeniyetleri tanıyan, sanatın hazzını tadabilen adamlardan. Yaptığı yasal olmadığı hâlde, hayatını kazandığı işin bir ruhu olduğuna inanıyordu ve sanırım önceliği çok para kazanmak filan da değildi. Eski eşyayı koruyup saklayabilecek ellere teslim etmekle geçmişe hizmet ettiğini düşünüyordu hatta. Bu, yasa dışı işler yapan bir adamın suçuna kutsal sebepler yükleyerek kendini aklama yöntemi miydi yoksa haklılık payı var mıydı? Bu hususta sen de hiçbir zaman görüşlerini belirtmedin.

En son babanın yazdıklarını okurken, yazarken kullandığı dil(seninkinden çok farklı ki bu da yazarının başarısı) ve Yurdanur'a nefreti içimi burktu. Geçmiş aslında hiç geçmez. Koyu, kirli bir kan gibi insanının yüreğinde tortulanır. Daha mutlu bir adam olabilir miydin sen Hayali, hayatta bir kez terk edilmiş olmanın acısını içinden atabilseydin, daha mı mutlu bir adam olurdu acaba? Çocukluğunda eksik bırakılmış, yarım kalmış bu "şey" böyle anlatıp hesaplaşınca tamamlanacak mıydı?

Sonunda sen de anladın. Reyan, o güzelim genç adam, sevgisinde ısrarı sayesinde sana, taze çiçek kokularıyla dolu ılık bir rüzgâr gibi gelmiş, aslında bahar getirmişti. Yaralı iki erkeğin gururlarını ve aralarındaki güç mücadelesini aşıp beraberlikte karar kılması zordu. O seninle birlikte kendi gerçeğini

abartmadan ve yadsımadan kabullendi, dinginleşip olgunlaştı. Sen güçlü ve umursamaz görünüyordun ama kırılığandın; derinlerindeki dip akıntılarıyla başın dertteydi ve esintiden korkuyordun. Reyan haklı, “Düğümünün çözül-
dü.” Birlikte kendi dağlarını aştınız, ortak bir iş yapmanın, zaferle çıkmanın, akmanın ve durulmanın, yaşamının dahası mutlu olmanın hazzına vardınız. Dostluk ve aşk sanatla taçlandı. Karagöz ve Hacivat yüzyıllar sonra yeniden sizinle sahneye çıktı.

Hepimizin hem kabuslarla hem de uyanmak istemeyeceğimiz kadar güzel rüyalarla dolu kapkaranlık gecelerimiz var Hayali. Henüz adım bile atmadığımız mahzenler, kıvrımlarını keşfetmediğimiz dehlizlerle dolu içimiz. Her şey ortaya çıkmak için birinin onlara ışık tutmasını bekliyor.

Mektubun büyük bir kısmını, babanın son isteği Rahmaninof’un “Ölümler Adası”nı dinleyerek yazdım. Babanın senin doğumunda Yurdanur’a aldığı o koca elmas taşlı yüzüğün ışıltılı kederi içimde kaldı. Biliyorum ki bütün hayaller onları yok sayan bir gerçeklik tarafından daima talan edilir. Ve sordum kendi kendime... Bütün bu hikâyeyi kime anlattın sen Hayali, sahi neden anlattın ki?

¹ İnci Aral’ın *Kendi Gecesinde* romanının kahramanı Hayali’ye yazılmıştır.

² Karagöz perde açılış manisi / *Kendi Gecesinde* s.334.

BAKIŞ

MUSTAFA ORÇAN

MODERN DÜNYADA HAKİKAT VE EVRENSELLİK

Evensel denildiğinde etnik, dinî ve coğrafi farklılıklara rağmen tüm insanlarda ve toplumlarda geçerli olan ya da kabul edilen cihanşümul benzerlikler ve kabullerdir diyebiliriz. İnsanların ortak yönlerini ifade eder. Bazen de evrensellik insan tabiatı ya da doğası ile ilişkilendirilir.

Bilim, Edebiyat ve Sanatta Evrensellik

Yine evrensellik denilince daha çok bilimdeki evrensellik akla gelmektedir. Özellikle pozitivist anlayışın etkisiyle yakın zamanlara kadar “tek doğru bilgiye” ulaşmak, her yerde ve zamanda bunu ispatlayabilmek bilimin ve bilim adamlarının işi olarak görülmüştür. Bu anlayış sadece fen bilimleriyle sınırlı kalmamış belli bir döneme kadar sosyal bilimlerde de kabul görmüş bir yaklaşımdı. Fakat edebiyat ve sanattaki evrenselliğe gelince evrensel olan “tek doğru bilgiye” ulaşmak değil; tam tersine insanlar, bireyler, toplumlar ve kültürler arası farklılığı anlamak ve ifade etmektir. Farklılığın, çeşitliliğin, renklerin ve desenlerin olmadığı yerde sanat ve edebiyat barınmaz. Bu da edebiyat ve sanatın doğasında var olan bir olgudur ve bu nedenle edebiyat ve sanatta tüm dünya toplumlarında farklılık ve çeşitlilik hali evrensel bir durum arz eder. Bu yüzden bilim ile edebiyat ve sanat evrensellik konusunda çok farklı yerlerde durmaktadır. Biri daha çok teklige diğeri ise çeşitliliğe dayanmakta ve buralardan beslenmektedirler.

Bazı insanlar için bilim tanımlayıcı, sınırlayıcı bir hâl iken; edebiyat ve sanat ise fikirde ve eylemde özgürce dolaşabilmenin, gezebilmenin kendini yeniden anlama ve anlamlandırmanın, bunu elindeki ya da tercih ettiği imkânlarla ve araçlarla yapmanın bir yolu olarak da görülebilmektedir. Örneğin mizah

tüm toplumlarda var olan bir olgudur, fakat her toplumun ve kültürün mizah anlayışı birbirinden farklıdır. Birinin katıla katıla güldüğüne diğeri gülmek için ona bir anlam veremeyebilir, hatta sahip olduğu değerlerden dolayı üzülebilir de. Her iki durum birbiriyle çelişkili gibi gözükse de kendi doğaları içinde tutarlı ve aynı zamanda evrenselidirler. Çünkü mizah, farklı kültürlerle göre çeşitliliğe dayanır. Müzikte olduğu gibi; her insanın ve toplumun doğasında tatmin edilmesi gereken duyular ve duygular vardır. Bu duyguları ortaya çıkarmak için farklı toplumlar farklı enstrümanlara sahiptir. Birinin çok zevkli bulduğunu diğeri rahatsız edici bulabilir. Biri bağlamadan, dombradan diğeri gitardan bir başkası uttan zevk alır ve diğerini rahatsız edici bulabilir. Ama bütün bu enstrümanlar aynı duyguyu besler ve bu şekilde evrensellik kazanır. Bu nedenle bilim daha çok geneli yakalamaya çalışırken, edebiyat, sanat ve kültür, kendine ait olanı, özeli ve özgün olanın peşinde koşmaya çalışır. Ama her ikisi de evrensel-dir. Bu argümandan hareketle evrensellikle ilgili tanım ve anlama hatalarından biri: Evrensel olan demek tüm dünyada herkes için kabul edilmiş “tek doğru” olanı kabul etmek böyle görmek değil, işin doğasına uygun olanın her yerde, toplumda rastlanması ve yaklaşık olarak geçerli olması demektir.

İdeolojik Evrenselciliğe Tepkiler

Süreç içerisinde evrensellik kavram ve olgusunun anlam karmaşasına uğradığına tanık olduk. Kapitalist dönemde liberalizm, sosyalizm ve komünizm rekabetinde evrensellik ideolojik bir mahiyet kazandı. Her iki ya da üç ideoloji de kendi anlayışlarının ve sistemlerinin evrensel olduğunu diğerlerinin ise dünya ölçeğinde kabul edilebilirliğinin olmadığını, asıl gerçekliğin ve mutluluğun kendi sistemlerini kabul etmekten geçtiğini öne sürerek propaganda yapmışlardır. Bu propagandanın en güçlü dönemleri 19. yy.dan başlayıp ancak 1960’ların sonlarına kadar sürdü. 1968 olaylarından sonra ve 68 kuşağı olarak bilinen gençler tarafından her iki ideolojinin vadettikleri mutlu günlere ve huzura kavuşamayınca, gençler katı ideolojilere başkaldırıp bohem hayatına yönelmeye başladılar ve evrensellliği eleştirmeye hatta reddetmeye başladılar. Ve bu tarihten sonra başta Avrupa ve Amerika olmak üzere özellikle kapitalizmin hâkim olduğu ülkelerde ve toplumlarda yoğun olarak marjinal gruplar türemeye başlamıştır. Ayrıca bütün sistemleri, düzeni ve evrenselliklere karşı olan anarşizm denilen ideolojileri reddeden bir ideoloji ortaya çıktı. İlk önce kolektivist sonra bireyci anarşizm akımı Avrupa ve Amerika’da belirdi. Bu marjinal gruplardan en ilginçlerinden biri “Heavy Metal” müzik akımı olmuştur: 1960’lı yıllarda İngiltere’nin Orta İngiltere Bölgesinde ve ABD’de gelişmeye başlayan bir rock müzik türü olarak ortaya çıktı aslında. Savaşa, nükleer bombalara karşı sürekli olarak depresif, sisli, karanlık ve ölümcül temalarla ön plana çıktı. Öz olarak, 68 kuşağı ve sonrasında marjinal grupların önemli bir kısmı ideolojilerin önerdikleri “evrensel sistemler”in (!), insanlara özellikle gençlere mutluluk değil, savaşlar ve ölümler getirdiğini düşündüler. Bunun uluslararası açılımına “soğuk savaş dönemleri”

denilmektedir. Bütün bu değişmeler ve karmaşa içerisinde insanın hakikatle bağı koptu. İdeoloji ve modernizme karşı ortaya çıkan ve gösterilen tepkiler, bu yanlış gidişin frenine basarak kısmen bu gidişin hızını yavaşlattı, ama durduramadı. Soru işaretleri oluşturdu ama cevaplar bulamadı. Buna rağmen bu tepkisel hareketlerin Batı medeniyeti içerisinde bir anlamı ve değeri vardır.

Sanattan ve Edebiyattan Tepkisel Çıkışlar

Sanat ve edebiyata bakıldığında ise, katı akılcı ve evrenselci monist yaklaşımı savunan pozitivist ve modernizme karşı postmodernizm akımı neşvüne ma buldu. İlk önce mimaride, resimde ve edebiyatta kendini gösterdi. Aslında mimaride, sanatta ve edebiyatta gerçekleşen bu çıkışlar dört kalıp arası köşeli evrensellik tanımına ve yaklaşımına karşı, karşı bir çıkıştı. Tek doğrudan, tek yönden, tek tabiat yaklaşımından sıyrılarak, çoğulcu ve farklılıkları benimseyen bir yaklaşımı savundular. İnsanlar bu ideolojik kalıplar içinde kendini mahkûm gibi görüyor ve kendine özgür alanlar açmak istiyordu. Çünkü sanayi sonrası modernleşmenin ve modernizmin insanlara sunduğu ve vaat ettiği birey ve toplum tipinin gerçekleşmediği anlaşıldı ve bireylerin daha önce hiç yaşamadıkları başka sorunlarla tanışmalarına ve bunlarla mücadelesine şahit oldular. Toplumun ve kültürlerin bir parçası olan bireylerin, cemaatvari yapılarından koparak hem çevresine hem de kendilerine yabancılaştığı görüldü. Emile Durkheim’ın da üzerinde çalıştığı ve “anomik intiharlar” dediği modern intihar türleri gibi toplumda yeni sosyal vakalar ve yeni suç türleri ortaya çıktı. Sanatçılar bu yaşananlardan sonra 1924’te şair André Bréton sayesinde sürrealizmle (gerçeküstücülük) tanıştılar ve sürrealizm özellikle resimde ciddi bir akım hâline geldi. Aşırı soyut ve sanatçının bilinç dışıyla kendini tabloya yansıtmamasını ifade eder. Aslında realizme, katı akılcılığa karşı bir reddiyedir. Bütün bu çıkışların temeli modern ideolojilerin bireylere dayatmış olduğu tek tip yaşamı dayatmaya karşı, irrasyonel olarak ona tepki göstermeye bazen de onunla mücadele etmeye dayanmaktadır. Modernizme karşı, insanın ve gündelik hayatın yabancılaşmasına karşı bu tepkisel akımlara ve çıkışlara rağmen bu hareketlerin evrensellik olgusu konusunda insanları tatmin edici bir hakikate/gerçekliğe ulaştırdığı söylenemez.

Sonuç olarak, modernleşmeyle ve modernizmle birlikte evrenselliğin hakikatle bağı koparılmıştır. Buna karşı ortaya çıkan tepkilerin aslında yaşamakta olan bu hakikat boşluğundan kaynaklandığı söylenebilir. Fakat hakikati perdeleyen oldukça geniş manipüle edici ve oyalayıcı hareketler söz konusudur. Bu konuda liberal kapitalist sistem oldukça mahir çıkmıştır. Tüm bunlara karşı özellikle edebiyat, felsefe, din ve sanat gibi alanlar hakikat arayışında daha becerikli olabilirlerse, hakikat ve evrensellik arasında kopan bağın yeniden kurulması gerçekleşebilir. Evrenselliğin ölçüsü sadece bilimin öngördüğü gibi akıl değil, aynı zamanda edebiyatı ve sanatı besleyen duygu ve duyular da ayrıca dinin beslendiği inançlar da evrenseldirler.

ÖMER AYHAN

ÖLÜM VE DİĞER MESELELER

Hilary Mantel, şimdiden edebiyat tarihine geçmiş bir yazar. İngiltere'nin en prestijli ödülü Booker'ı iki defa alabilen ilk yazar olarak her zaman hatırlanacaktır. Mantel, Booker Ödülü'nü aldığı tarihî roman üçlemesinin ilk ikisinden (üçüncü bölümü hâlen yazmakta) önce yazdığı romanlarla hangi türe yakın olduğunu baştan belli etmişti. Öykülere gelince, uzun bir zaman diliminde yazılıp kitaba adını veren öykü haricinde önceden dergilerde ve öykü antolojilerinde yayımlanmışlar. Margaret Thatcher Suikasti, kabul etmeli ki son derece kışkırtıcı bir kitap adı ve okur algısını ister istemez edebiyat kadar siyasetin parametrelerine de yönlendiriyor. Öykü kitabın sonunda yer alıyor ve oraya gelene kadar biraz yolumuz var. Kitabın açılış öyküsü *Rahatsız Ettiğim İçin Özür Dilerim*, daha önce bir anı olarak yayımlanmış. Dolayısıyla, bir kurmacanın içinde saldırdığımızı varsaysak bile Mantel'in başından geçenleri yazıya döktüğü ön bilgisi öyküye ve özellikle anlatıcıya dair bakış açımızı değiştirecektir. Mantel ömrünün dört yılını Suudi Arabistan'da geçirdi ve bize hayatının boğucu, ilaçlarla baş edilmeye çalışılan bir dönemi olarak anlatıyor o yılları. Öykünün girişine bir bakalım.

“O günlerde kapı zili sık çalmazdı, üstelik çalsa bile ben iyice evin içine çekilirdim. Ancak ısrarcı bir zilse halılara usulca basa basa gözetleme delikli ön kapının yolunu tutardım. Sürgülere, panjurlara, sürmeli kilitlere, gömme kilitlere, emniyet zincirlerine, yüksek ve demirli pencerelere düşkündük.”

Yabancılaşma, izolasyon, ürküntü, panik dalgası... Günümüzün yazınsal temalarında ne zamandır başrolde değiller mi? Anlatıcının bu huzursuz saklama-baç oyunu, beklenmedik bir ziyaretçiyle alt üst olur. Ötekileştirme, yüz yüze bile gelmeden, anahtar deliğinden başlar.

“Gözetleme deliğinden gümüş rengi takım elbisesi buruş buruş olmuş, sıkıntılı bir adam gördüm; otuzlarında, Asyalıydı.”

Takım elbisenin renginin gümüş olması bir an için olumlu bir tasvire kapı açacak gibi görünse de, buruş buruş oluşu ve adamın sıkıntılı hâli bu imayı ortadan kaldırır. Asıl vurgu cümlelerin sonundadır. Günlerini gizlenerek geçiren İngiliz anlatıcıyı Cidde'de ziyaret eden Asyalı, bizi bu Batılı gözlemin sonunda üçüncü dünya imasına iki defa ışınlara. Beklenmedik ziyaretçinin Amerika'da eğitim aldığı bilgisi bu önyargıyı bir parça hafifletirken oryantalist bakışı perçinler: “...Batıda geçirdiği zaman, davranışımı daha normal göstermişti ona...” Pakistanlı iş adamı Ijaz'ın ziyaretleri devam eder, anlatıcı kocasının işi dolayısıyla Suudi Arabistan'dadır ve bu ziyaretleri hayatında küçük bir değişiklik olarak görse de, zaman içinde Ijad'ın kadına ilgi duyması işleri karıştırır. Bu noktada Cidde'deki hayatın bunalıcılığı-

ğından dem vurulur, komşularla ilgili gözlemlere, lokantaların sıkıntılı atmosferi eklenir. Martel, 1980'lerde geçen anı-öyküde, günümüzde yarı sanal yarı reel bir kavrama dönüşen küreselleşmeye inanmadığım şu sözlerle ifade etmiş.

“Komşumla iki saat geçirdikten sonra, diyor günlüğüm, kültür uçurumunu biraz daha genişlettik.” Anlatıcı depresyondadır, bunu sık sık dile getirir, evin odalarını betimlerken koyu ahşap kapıların tabut kapağı kadar ağır olduğunu ifade eder. Tabut benzetmesi başka bir öyküde, farklı bir coğrafyada yine karşımıza çıkacak. Evin her köşesinde hamam böcekleri gezinir, cehennemî bir dünyadır anlatılan. Karı koca İjad'ın evindeki davete gittiklerinde ortamın boğuculuğu değişmez. Önüne konulan yemekleri bir türlü yiyemez anlatıcı. Sonunda zamanları dolar ve karı koca Cidde'den ayrılır. Ancak huzursuzluk anlatıcıya miras kalmıştır. Bu noktada Mantel'in öykülerindeki erkeklere, özellikle eşlere baktığımızda ortak bir noktanın varlığından söz edilebilir. Mutsuzdur bu kocalar ve eşlerine de mutsuzluk aşılırlar. *Rahatsız Ettiğim İçin Özür Dilerim*, Mantel'in yazarlık gücünü ortaya koyduğu öyküler arasında öne çıkanlardan. Bununla birlikte bir zaafтан söz edilebilir, öyküdeki eşin bir otomattan farkı yok. Az konuşur, duygularını belli etmez, ev içinde kendisinden söz edildiğinde ya uyumak üzere yatağa gider, yahut hamam böceklerini öldürdükten sonra duş alır. Mantel'in eşiyle boşanıp yıllar sonra tekrar evlendiğini öykünün bir anı olduğu bilgisiyle birleştirirsek, kendi özel yaşamını açmaktan sakındığı düşüncesine ulaşabiliriz. Gelgelelim bizi psikanalitik okumaya gönderen böylesi bir yaklaşım, edebî metni okumada çoktan geride bırakılmış bir yöntemdir. Öyküde anlatıcının bunalımları, yalnızlığı ve tereddütleri iyi yansıtılmışsa da, anlatıcının kocası aynı hareketleri tekrarlayan tek boyutlu bir karakterden ileriye taşınmamış görünüyor.

Kitabın ikinci öyküsü *Virgül*'ü okurken Joyce Carol Oates'un grotesk öykülerini bir araya getirdiği *Hayaletler*'i hatırladım. Mantel de groteskten çok sık besleniyor, yine erkeklerin ortada gözükmeyeceği bir kasabada iki küçük kızın kasabanın "lanetli" evini gözetlemeleri ve evin sırrını ortaya çıkarmaları Kitty'nin yıllar sonrakı anımsayışlarıyla anlatılır. Gelgelelim grotesk, bu tuhaf keşifte Kitty'ye eşlik eden Mary Joplin'de vücut bulmuştur. Hayatımızdaki yanlışlıkları görmezden gelmek konusundaki maharetimizi tedirgin edici bir kararlılıkla anlatıyor Mantel.

Erkeklerin olumsuzlandığı iki öyküyü kitaba peş peşe yerleştirmiş Mantel. Uzun QT, bir ev partisine şehvet duygusuna yenik düşen evli bir adamın bir kadınla yakınlaşmasına odaklanırken, öykü beklenmedik bir felaketle sonuçlanır. Bu felaketten daha ürkütücü olan, adamın eşine yakalandığı esnada eşini cezalandırma isteğiyle dolup taşmasıdır. Mantel kuşkusuz güçlü bir yazar, modern öyküde anlatılan hikâyenin çarpıcılığının bir anlam taşımadığını, O. Henry gibi son anda okuru ters köşeye yatıran bayat numaraların nitelikli okurda mayhoş bir tat bırakacağını biliyor olmalı. Bütün bu felaketleri yalın ama keskin cümlelerle, sarkastik bir edayla iletiyor. *Kış Tatili* öyküsündeki olumsuz koca için karton bir tip denilebilir ne yazık ki. Üçüncü tekil anlatıcının vurgularından yola çıkarsak

Phil'i olumsuz bir karaktere dönüştüren başat neden çocuk istememesidir. Eşinin isteklerini hiçe sayıp bastırmıştır ve bencilliğini açımlayan yollar her seferinde salt çocuksuz bir hayat sürme isteğine bağlanmış. Bir kış tatili için bindikleri takside, istemeden de olsa şoförün suç ortağı olurlar. Öyküde kurban dışında kimse masum değildir. Mantel, bu öyküde kötü bir istisna yapmış, gerekmediği hâlde yukarıda değindiğim O. Henry efektini öykünün sonuna yerleştirmiş. *Harley Caddesi*, adında bir metafor gizleyen öykülerden. Anlatıcı caddede yer alan bir hastanede çalışır. Bize sürekli hastaneden, orada birlikte zaman geçirdiği iki iş arkadaşıyla küçük sürtüşmelerinden dem vurur, orta alt sınıf sınırındaki insanların hayatında işten başka bir dünyayım var olamayacağını gösterir 'gibi yapar'. Anlatıcı rüyasında da görür *Harley Caddesi*'ni, yolun bir tarafını kat eden demir parmaklıkların sivrildiğini fark eder. İş yeri hayatın sınırlarını çizen bir hapisanedir, haddizâtmda bize başka mahallelerden de söz eder anlatıcı, metro istasyonlarından. Ne yazık ki bu mahallelerin bir ruhu varsa bile anlatıcı bunu fark etmez, tüm bu durak ve mahalleler her seferinde *Harley Caddesi*'ne –hapis hayatına– varış için birer aracıdırlar. Öykünün sonunda Mantel yine okuru ters köşeye yatırmayı tercih eder, bu defa O. Henry'nin yöntemine gönül indirmez, öykü kahramanları boğuntulu yaşamdan kurtuluşu marjinal bir çıkış'ta bulacaktır. Elbette öykülerde İngiliz toplumundan söz edildiği unutulmamalı, kendini sınıf farkı, dolayısıyla geriliminden yola çıkarak ifade eden bir toplumda, yaşamsal farklar daha derindir ve Mantel, *Harley Caddesi*'nde bunu bize âdeta hissettirmeden anlatmanın yolunu bulmuştur.

Sizi Nasıl Tanıyacağım?, kitabın en iyi öyküleri arasında. Yazdığı üç novella ile üne kavuşan, ardından bilmediğimiz bir nedenden ötürü biyografi çalışmalarına yönelen bir yazarın küçük edebiyat turları ekseninde gelişen hikâyenin art alanını sosyal hayata dair pek çok imge, gönderme ve ima doldurur. Öykünün girişindeki alaysama, uzaktan uzağa bize de yöneltiyor sorgulama oklarını.

"Doksanlı yılların sonunda bir yaz, bir edebiyat topluluğuna konuşma yapmak için Londra'nın dışına çıkmam gerekmişti. Geçen yüzyıl kapandığında bile eski moda olması gereken bir topluluktu."

Kitap okumak ve analiz etmek için bir araya gelen toplulukların, kimi zaman internet ortamındaki grupların sosyal faaliyetindeki son halka, yazarın gruba katılması ve soruları cevaplamasıdır. Bizde nispeten yeni denilebilecek, İngiltere'de ise hayli köklü bir oluşumu iğneleyen yazar da, tıpkı diğer öykülerdeki karakterler gibi yabancılaşmadan mustarip. Belki çok sık okuduğumuz, filmlerde de karşımıza mebzul miktarda çıktığı için yabancılaşma'nın romanesk bir olgu olduğuna dair kuşku duyabiliriz. Gündelik ilişkilere belli bir mesafe ayarının ucundan bakan İngiliz toplumu kadar, bunu her ne kadar birlikten ayrılmış olsalar da Avrupa'nın bir sorunsalı olarak da okuyabiliriz, yabancılaşma bir tehlike sinyalidir. Mesafenin gerekenden daha fazla açıldığını ve makasın bir türlü kapanmadığını söyleyip duruyor bize kurmaca yapıtlar. Yazar anlatıcı bir boşluktur, çalıştığı dosyayı bir türlü kitaba dönüştüremez ve ülkenin dört bir yanında yaptığı bu kısa konuşmalar,

her ne kadar olayı hafifse de, ona iyi gelir. 23 sayfalık öyküde yazar taşraya yaptığı ziyareti anlatırken dalda dala atlar ve hayatındaki kişiden sadece bir yerde söz eder. Elbette yine bir yoldaşdan ziyade hayaletten söz ediyor gibidir.

“Çift kişilik yatağımdan usulca kalkalı beri (öteki tarafta uykusu hafif biri yatıyordu, bazen hâlâ bana yabancı gelen biri)...”

Hilary Mantel, grotesk öğeleri bu öyküde âdeta köpürtmüş. İngiliz edebiyatında güçlü bir temele sahip gotik’e sık sık gönderme yapmanın, görünen o ki tadını çıkarmış. Ziyareti süresince kalacağı Eccles Konağı, salaş, bakımsız, handiyse tarihî eser konumundaki halılardan yayılan ağır kokularla tahammül sınırlarını zorlayan bir mekândır. Ancak grotesk unsurlar, konağın atmosferi kadar, içine dolmuş insanlardan da çıkar gelir. Yazarın bavulunu tavan arasına taşıyan küçük kız hilkat garibesinden hallicedir ve olayları algılayıp yorumlaması da gerçekle gerçeküstü arasında gidip gelir. Bir de kahkahalarını duyup uzak durduğu görevliler ve konuklar vardır. Burada yine hayalet imgesini öne sürüyor Mantel, onları öykü boyunca görmeyiz, böylelikle rahatsız edici varlıkları önce anlatıcıya, yazarın cümlelerinden de bize sirayet eder. Yazar-okur ilişkisi de öyküde öne çıkarılmış ve Mantel âdeta bizimle dalga geçiyor. Yazar-okur ilişkisinin sadece kitaplar aracılığıyla var olabileceği, buluşmaların ise iki tarafı da bir pandomime sürükleyeceğini apaçık ifade etmiş Mantel.

“Sonra olağan sorular geldi. İlk kitabınızın başlığı nereden?.. (Her zamanki gibi adı sanı bilinmeyen, aslında var olmayan Ruslardan oluşan listemle cevap verdim).”

Kitabın son iki öyküsü kanımca en başarılıları. *Son Durak*, aslına bakılırsa ‘günümüzde iyi bir öykü nasıl yazılır’ soruna apaçık bir yanıt niyetine parıldıyor *Son Durak*. Mesela öykünün girişi.

“9 Ocakta, sulusepken yağın kapalı bir havada, saat on biri henüz geçmişken, Clapham Kavşağından Waterloo’ya giden bir trende merhum babamı gördüm.”

Böyle çarpıcı bir girişin bizzat yazarını tuzağa düşürebileceği kolayca görülebilir. Çok satan roman yazarlarının böyle bir ana fikri allayıp pullayarak ortaya koyacağı kurmaca teknikleri ve buluşlar, okurun dikkatini geniş zamandan ziyade âna çağıran bir öykü yazarının kaleminde kendine bambaşka yollar bulmalıdır. Bir süre sonra anlatıcı şunları söyler.

Seçtiği vagonda ışık yanmıyordu. (Lambalar ya çalmıyor ya da tahrip ediliyordu.)”

İlk cümle bize Mantel’in sık sık ruhunu çağırdığı gotik edebiyatın diliyle seslenir. Ancak parantez içindeki cümleye ne demeli? Toplumun bir kısmındaki bastırılmış şiddet duygusu birdenbire önümüze fırlatılmıştır. *Son Durak*, öyküyle deneme arasında zikzaklar çizerek ilerler. Tahkiyeye dayanan klasik öykü barikatını aşamayanlar için dağınık, odağından sapmış bir anlatı gibi görünecektir öykü. Oysa hayata veda edip de zihnimizden atamadığımız sevdiklerimiz, kimi zaman düşmanlarımız ile, bir ölüden farksız yaşayanlar arasındaki yaman çelişkiyi anımsatmanın bir yordamını bulmuş Mantel. Ölüm bu öyküle-

rin çoğunda karşımıza çıkıyor. Genellikle de beklenmedik anlarda ve tahmin edilmeyecek biçimde. Oysa bu öyküde ölüm araçsallaştırılmıştır, hayata teğet geçme duygusunu yazar gerçeküstü bir deneyim yoluyla ifade ediyor.

Kitaba adını veren *Margaret Thatcher Suikasti*, İngiltere’de ortalığı karıştırdı. Martel’i bir kısım Tahatcher hayranları lanetledi. Böyle bir tema, bir kurmacanın konusu olmamalıydı. Neyin kurmacanın konusu olup olmayacağı, edebiyatın insanın dünyadaki varoluşu, yekdiğerıyla ve nesnelerle ilişkisi üzerine devasa bir sanatsal laboratuvar olduğunu bilmeyenlere elbette anlatılamaz. Bununla birlikte öyküyü yayımlamak için neden Thatcher’ın ölümünü beklediniz sorusuna Mantel’in verdiği cevabın da pek takdir edilecek yanı yok. Öyküyü bir türlü bitiremediğini, son noktayı koyamadığını söylemiş Mantel. Anlamsız bir muhalefete verilmiş gereksiz hatta belki samimiyetsiz bir yanıt gibi gözüküyor az çok. Etik’i bir kenara bırakıp öyküye dönersek, burjuva değerlere düşkün üst orta sınıftan bir kadın, dönemin Başbakanı Thatcher’ın gözünden operasyon geçireceği gün evine bir tamirci çağırır. Eve tamirci kılığında gelen Ira militanı suikasti kadının dairesinde düzenleyecektir. Anlatıcının da Thatcher’dan nefret etmesi ortaya ilginç diyaloglar çıkarır. Öykünün girişinde Thatcher’ın dünyanın öbür ucunda, Arjantin’in burnunun dibindeki Falkland’a İngiliz ordusunun yaptığı çıkarmayı kutlaması verilir. Thatcher’ın mesajı elbette emperyalist-kolonyalist bir alt metinle bezelidir.

“Beyaz Bandıranın Güney Georgia’da İngiliz bayrağı ile yan yana dalgalandığını Majestelerine kıvançla haber verin. Tanrı Kraliçeyi korusun.”

Günümüzde kozmopolit yapısıyla Nuh’un Gemisi’ne benzetebileceğimiz Londra’da 80’li yıllarda yaşanan değişimler anlatıcının rahatsızlık duyduğu göçmenlik olgusuna işaret eder. Bugün İngiltere’nin tartışılan ve toplumu ortadan ikiye ayıran seçimi için bir anahtar işlevi görebilecek düzeyde bir yorumdur bu.

“1980’li yılların başlarında İngiltere yanık kokusuna teslim olmamıştı henüz. Hafta sonu barbekülerinden yayılan kömür kokuları nehir kıyısındaki Maidenhead ve Bray pubları dışında bilinmiyordu.”

İngiltere-İrlanda gerilimi anlatıcı ile suikastçinin diyaloglarında zekâ dolu cümlelerle okura iletilir. Öyküde diyalogun işlevsel olması hâlinde metnin çıktısının ne kadar yukarı çıktığını gösterir bu bölümler. Ve elbette tersinin bir edebî metni nasıl yavanlaştırdığı da aynı anda akla gelebilir. Burada da karşımıza sınıf çatışmasının gerilimi çıkacaktır. Belki kitaptaki kimi öykülerin teması ve göndermeleri bize fazla ‘İngiliz’ gelebilir. Örneğin *Harley Caddesi*’nde anlatıcı bir karakterden söz ederken şöyle bir cümle kurar:

“Staines’de oturuyor (bana çok yakın olmakla birlikte daha havalı bir muhit)...”

Staines’in Londra’nın yaşamak için en az arzu edilen banliyölerinden biri olduğu bilgisi bu cümleyi elbette başka türlü okumamıza olanak verir. Yine de bu detaylar Martel’in öykülerinden edebî bir tat almaya engel değil. *Margaret Thatcher Suikasti*, günümüzün ürkek, edilgen, içinde fırtınalar esip gürleyen insanına dair bir ağıt niyetine okunabilir.

ALİ NECİP ERDOĞAN

ZEYNEP HİCRET'İN ÖYKÜ PARADİGMASI YA DA DENGELİYİCİ UNSUR OLARAK “ANLATI”

Paradigma, değerler dizisinin oluşturduğu modeli ifade etmektedir.¹ Belirli ilkeler ve değerleri barındıran kişinin bizzat kendisi de (her bir insan) paradigmadır. Aynı zamanda toplum içinde yaşayan insanın dâhil olduğu “değerler dizisi” söz konusudur. Öyleyse “öykünün paradigması”, bu toplumsal değerler dizisi ile kişinin (anlatıcının) değerler dizisi arasında şekillenir. Kişi bir olaya bakarken (gözlemlerken, incelerken ve sonuçlar çıkarırken) kendi değerler dizisi ile baktığı gibi, toplumsal değerler açısından da bakar. Tespit ettiği eksikliği, zayıflığı, dengesizliği “anlatıya” (bir başkasına aktarım konusuna) dönüştürür. Böylece “anlatı” vasıta rolü üstlenir. Söz konusu eksikliğin/dengesizliğin anlatı ile belirginleştirilerek “dengenin” sağlanması, “yeni değerler dizisinin” oluşturulması amaçlanmış olur. “Anlatı”yı, dengesizliği tespit eden, çözüm üretmeyi amaçlayan ve “yeni değerler üreten” “unsur” olarak tespit edebiliriz.

Zeynep Hicret gözlemlerini kendi değerleri ile şekillendirip, toplumsal değerlerin içinden söyler. Hicret’in paradigmasının en belirleyici kavramı “denge”dir. Yazma isteğini tahrik eden saik, “bir eksikliği” hissetmesi, bir “sıkışmışlığı” fark etmesiyledir. “Anlatı” ile bunu “görünür” kılıp (okuyucuya hissettirme), toplumsal değerlerin yeniden üretilmesini amaçlamaktadır.

Kendisinin, “bir yüz gördüğümde onu fotoğraflarım, o yüze birtakım olaylar, renkler, sesler giydiririm ve bu yüzün bende bir acısı, hayali ve beklentisi oluşur; tasvirlerle, imgelerle, mizahi ve kıvrak bir dille onu anlatırım”² ifadelerinden öyküleme sürecinin nasıl şekillendiğini anlıyoruz. Her yüzün öykücünün dikkatini çekmediğini, “bir yüzün” dikkatini çektiğini ve o yüzü fotoğrafladığını; daha sonra belki kendi değerler dizisine göre enteresan/etkileyici bulduğu dengesizlik barından bir olayla bu “yüzü” eşleştirip, “renkler ve sesler giydirerek” anlatıya dönüştürdüğünü görüyoruz.

Çolak Hattat, Zeynep Hicret’in Hece Yayınları tarafından yayımlanan ve 10 öyküden oluşan ikinci öykü kitabı. Kitabın ilk öyküsü, sol kolu çolak olan bir hattatın, babasının onu ısrarla evlendirmek istemesi nedeniyle istedikleri her kız tarafından “daha hayırlı kapıların açılması temennisiyle”³ reddedilmesi, ancak son istedikleri kızın (çolak hattatın kendisinin de anlamlandıramadığı bir özgüvenle) kendisine kahve ikram ederken ki hâlini unutamayan ve ona âşık

olan çolak hattatın bu aşkı sanatın ateşi olur. Bu ateş kaleminden kağıda “gıcırdayıp, inleyip, ağlayarak” akıp harflere dönüşürken yıllar geçer ve bir gün, âşık olduğu bu kadın, elinde yazıya dönüşmesini istediği bir eskizle çıkıp gelir. Öykünün kurgusu işte bu karşılaşma üzerinedir. Zira bu noktadan sonra “asıl âşığım” kadın olduğunu, kadının kendisi ile birlikte okur olarak biz de anlarız.

Aşk ateşiyle kaleminden kâğıda akan harflerin inleyen nağmeleri, çolak hattatın aşkının nağmelerine dönüşürken, hat sanatında harflerin ne anlama geldiği, öykünün karakterleri ile harfler arasında nasıl bağ kurulduğu da anlatılmaktadır. “Elif’in nokta olduğu, noktanın göz gibi ağlamaya başlamasıyla göz yaşlarının aşağı doğru süzülmesi ve bu göz yaşı izine “Elif” denmesi, be harfi, nun harfi, vav harfi...”

Çolak Hattat öyküsünün hangi zamanda geçtiği bilinçli olarak belirtilmemiştir. Öykü başladığında Osmanlı döneminde yaşanmış bir “olay” hissi uyandırmakta ve bu his ile ilerlerken öykünün bir yerinde, “..telefonları, alarmları kapattı, rahatsız edilmek istemiyordu”⁴ ifadesiyle karşılaşınca, telefon ve alarmdan öykünün Cumhuriyet döneminde geçtiği, hatta 2000’li yıllardan sonra yaşandığı anlaşılmaktadır.

Hikâyedeki en dikkat çekici yön, çolak hattatın “bedensel eksikliğinin” kendisini bir “yalnızlığa” hapsedmesi ve çolak hattatın bu “yalnızlıktan” sanatı ile çıkması gibi gözükmetedir. Ama aslında işin iç yüzü bununla sınırlı değildir. Anlatıcının hikâyenin “bir alt katmanına” yerleştirdiği “maşukun” asıl âşık olduğu gerçeğidir. Çolak hattatın âşık olduğu bu kadın, aslında “asıl âşık” konumundadır. Bir kadının sevmesi/aşkı, benzemez başka sevmelere. Leyla’ya sorarlar, “sen mi daha çok sevdin, Mecnun mu?” Leyla der ki, “elbette ben daha çok sevdim. Zira ben sevgimi içime gömdüm, söylemedim kimselere. Oysa Mecnun öyle mi?..”

Roland Barthes’in belirlemesiyle, Çolak Hattat sevdiği kadının karşısına “yok oluşunu koymuştur.”⁵ Kadın tam aşkının farkına varmışken ve kendini bulmuşken sevdiği adamın “yok oluşuyla” karşılaşır. Dramatik bir karşılaşmadır bu! Sanatıyla bedensel eksikliğini aşmış bu adamın yine sanatıyla yok oluşudur. Kadının elinde sadece adamın ismi kalır: İbrahim. Zira çolak oluşu ismini gölgelemiş, herkes onu çolak diye anmış, daha sonra sanatıyla varlık kazanıp çolak hattata dönüşmüş ve yine sanatı isminin önüne geçmiştir.

Kadın, âşık olunan kişiden “âşık olan” özneye dönüşürken, çolak hattatın aşkının da sonsuza kadar kadının kalbinde “yaşayacağını” anlıyoruz.

Saatçinin Kızı ve Uşakları isimli öykü, dokuz kız doğurmuş bir annenin kocası Osman Efendiye bir erkek evlat verememiş olması nedeniyle hem dokuz kızının hem de kendisinin sıkışmışlığı üzerinedir. Toplumsal değerler bakımından erkek evlada verilen önemin, annenin ve kızların sinik ve gizli varlıkları üzerinde nasıl da bir “baskı”ya dönüştüğü, anneyi ve kızları nasıl köşeye sıkış-

tırdığı anlatılmaktadır. Öyküde en dikkate değer yan, kuma olarak gelen saatçinin dul kızının, evdeki kızlara ve anneye “varlık” kazandırmasıdır. Saatçinin kızı evde kendine bir alan açmaya çalışırken, evdeki kızların bu alanı daraltma çabaları öykünün gerilimini zirveye çıkarmaktadır. Bu mücadelenin toplumsal bellekteki karşılığı nedeniyle okuyucuya “kadın dünyasının” zorlukları sade bir dille aktarılmaktadır.

Kırılan Dallar, kitabın en ilginç ve sıra dışı öyküsü. Anlatım tekniği bakımından da diğer öykülerden ayrılıyor. Boyaya alerjisi olan dört çocuk annesi bir kadının “sanat eserim” diye nitelediği “iki oğlan iki kız olmak üzere, sıra dışı isimler verdiği (dört mevsim yarattım) dört çocuğu ile kendisi arasındaki, hem var eden hem yok eden “sevgi”nin öyküsü. Öyküdeki “denge” unsuru, ölmek üzere olan bir annenin çocukları ile kendisi arasındaki “kaçınılmaz sonun” aynı zamanda bir başlangıca nasıl çevrileceği üzerine kurulmuş. Öncesinde dengesizliği (çocuklarına sıra dışı isimler vererek) yaratan anne, kendi varlığını bir “denge” olarak kabul ettirip, daha sonra kaçınılmaz son geldiğinde oluşacak yeniden oluşan dengesizliğin “ne yaparak” giderileceğini belirliyor ve böylece öyküdeki “gerilim” son ana kadar ayakta tutulmuş oluyor. Sevginin mahiyetinin “verenle alan arasında” belirleyici bir “var ediş/ yok ediş” olduğunun sorgulandığı bu öykü, anne olmanın vericiliği ile evlat olmanın yükümlülüğünün (bu arada toplumsal değerlerin belirleyiciliği içinde yaşanan zorlukla birlikte) nasıl bir “son”a evrileceğini göstermesi bakımından oldukça ilginç. Zeynep Hicret bu öykü ile çok uğraştığını vermiş olduğu röportajda belirtmiş. Öyküyü okuyunca bu zorluğu hemen anlıyor insan.

Zeynep Hicret’in öyküleri, insanın köşeye sıkışmasına sebep olan “şey” ile (aleyhine dengesizlik oluşturan özellikler) onu bu sıkıştığı yerden çıkaracak olan “şeyin” aynı dengesizlikten kaynaklandığını, anlatı ile bu “farkı” tespit edip hem kişisel değerler hem de toplumsal değerler bakımından “nasıl” üstesinden gelineceğini “arayan” öyküler olduğu gibi, bu arama eylemi neticesinden “üreyen” anlamların keşfedildiği bir evren de oluşturarak okuyucu ile muhatap etmektedir.

¹ TDK Türkçe Sözlük.

² <http://www.dunyabizim.com/soylesi/24144/zeynep-hicret-ile-colak-hattat-uzerine-konustuk>.

³ Zeynep Hicret, *Çolak Hattat*, Hece Yayınları, (s.8).

⁴ Age. (s.17).

⁵ Roland Barthes, *Bir Aşk Söyleminden Parçalar*, Metis Yayınları.

HATİCE EBRAR AKBULUT

KIRIK HAYATLARIN ÖYKÜLERİ

Öykücünün mekânları, şehirleri vardır. Öykücü, o mekân ve şehirlerle bütünleşir, kendisi orada ve oralı olduğu gibi okuyucuyu da orada ve oralı yapar. Sibel Eraslan'ın öykülerinde okur, İstanbul'un semtlerini dolaşır. Hiç İstanbul'u görmeyen bir okur, İstanbul'un semtlerini, mekânlarını bu öykülerde tanır, aşına olur. Eraslan, tam anlamıyla bir İstanbul öykücüsüdür.

Öykü, akıp giden hayatı dikkatli gözlerle, hisseden bir kalple izlemektir. Dil ve göz, öykücüyü tamamlayan unsurlardır. Göz hayatı okumayı, dil okuduklarını anlatmayı sağlar. Göz ile dil arasında kurulan diyalektik ne kadar sağlam ve özgünse, öykücünün anlattıkları da o denli sağlam ve kendine özgüdür. Eraslan, göz ve dil arasındaki ilişkiyi sıkı kuran öykücülerimizden. Gördüklerini zenginleştirerek okurun zihninde tasarlamasını, canlandırmasını sağlayabilecek kadar etkili ve dokunaklı anlatır. Bu nedenle Eraslan'ın öykülerinde tamlamalar ve betimlemeler oldukça fazladır. Kişileri, mekânları, olayları, durumları yüzeysel anlatıp geçmez, iyice anlatır. Eraslan'ın öykü kişileri, karakterleri ve konuşmaları itibarıyla bütünleşmiştir. Mekânlar da gelişen olayların içeriğiyle uyumludur.

Eraslan'ın öykülerinde iyi bir insan, iyi bir kul, mümin tavırlı insan tiplemelelerine rastlarız. Eraslan, bir başka dünyanın varlığına inanan, tüm sınırları ve yasaları koyanın yalnızca Allah olduğuna derinden inanan, tüm umutların tükendiği yerde vicdan ve merhamet sahibi insanların bir şekilde çıkıp geleceğine inanan karakterleri ön plana çıkarır. Tıpkı, *Babam İçin Beyaz Bir Kuğu* öyküsündeki karakter gibi. Her şeyini kaybettiğini, dünya yansa kendisinin yanacak bir samanı ve kalburu bile olmadığını düşünen bir karakter, öykünün sonunda, nice güzelliklere, manevi anlamda zenginliklere erişir. Öykü, insanların gözlerine bakarken orada gördüklerimiz ve hissettiklerimizdir. Eraslan, karakterlerini gözlerinden tanıyan, onların kişilik yapılarını gözlerinden analiz eden bir öykücüdür. *İskele* öyküsünde anlatıcı, arkadaşı Ayşe'yi gözlerinden tanır, onun gözlerine koca bir hayat sığdırır. "Gözleri... Otuz yıllık aşinasıyım o zümrüt çayırların. Zekâ elbette hürmete çağırır her bakını, ama illa hüznün, illa merhamet, o zaman başka bir şey kaynayıp da taşıveriyor aynı gözlerden dışarı. Lodos sonrası deniz kenarında dolaşır gibi oluyor insan, Ayşe'nin gözlerinin kıyısında..."

Öykülerde, bazen birinci tekil, bazen üçüncü tekil şahıs kullanılır. Genelde, birinci tekil şahsın kullanıldığı öyküler, anlatıcının hayatının izini sürüyormuş hissi verir okura. Öykülerde, ayetlere, kıssalara atıflar yapılır. Bazen ayet ve kıssa doğrudan kullanılırken, bazen anlatılan olaym/durumun içine yedirilir. Öykü ve imge, nerdeyse birbirinden ayrı düşünülemez. Eraslan'ın öyküleri de

çoğu zaman imgelere yaslanır. Babam İçin Beyaz Bir Kuğu kitabının öykülerinde, koku ve tül en çok öne çıkan imgelerdir. Koku imgesi, anlatıcıda çağrışımlar uyandırır. Geçmişte yaşadığı acı tatlı olayları anımsatır. Tül imgesi, hayatın hiçbir gizinin kalmadığını, her şeyin, buna mahremiyet de dâhil, şeffaflaştığını anlatır. *Amber Hanım'ın Çekim Gücü* öyküsünde tül imgesi, varlığıyla yokluğu belirsiz olan kadınları anlatır, tül burcundan olan kadınları...

Eraslan, iletişim ve hız çağının insanlarını anlattığı gibi, geçmişte insanların gönlüne inşirah salan muhabbetleri, birlikte büyütülen neşelerin, dostlukların tadını da anlatır öykülerinde. Anlatıcı, bunaldığı, kırıldığı anlarda geçmişe ait anılarını canlandırır gözünde. Modern dönemin insan ilişkilerini bayağılaştırması, zayıflaştırması, koparması öykülerde alt tema olarak göze çarpar. Babam İçin Beyaz Bir Kuğu öyküsünde, telli duvaklı evden çıkan bir kadının, çocuğunun olmaması ve evliliğinden boşanması sonucu, hem çocukluk evini hem de gelin gittiği evi kaybetmesi üzerine gelişen olaylar, kadının kalbinde büyüyen yaralar ilk tema olarak anlaşılırken, kadının boşandığını cep telefonundan öğrenmesi, keza eski eşinin yeniden evlendiğini de telefonuna gelen SMS ile öğrenmesi modern çağın/iletişim ve hız çağının insan ilişkilerini anlatması bakımından alt tema olarak anlaşılır.

Ke Ennehu/Sanki O öyküsü, anlatıcının yazmaya dair fikirlerini içeriyor. Öykü, bir tariz ile açılıyor. “Niçin hikâye,” diye soruyorlar bana... “Sanki başka ihtimal var da...” diyorum başımı sallayarak... Hem hikâyedir bu. Oyun ile akraba ve koku ile arkadaş...” Öykü, imgelerin anlatıcıda uyandırdığı hislerle ilerliyor. İmgenin anlatıcının kavram dünyasında neye karşılık geldiği irdeleniyor. Kokunun ve oyunun anlatıcıdaki karşılıkları, kimi zaman olumlu kimi zaman olumsuzdur. Gül suyunun kokusu bir taziyeyi hatırlatırken, gül reçeli kokusu anneannesini, anasonla karışık kırmızı biber şişesi babaannesini, Rebul Lavanta Kolonyası annesini hatırlatır. *Sanki O* öyküsünün sonunda, yazmaya dair fikirlerini paylaşır anlatıcı: “Evet yazmak, tek kişilik ve çokça sabır isteyen, içinden geçtikçe bitmeyeceğine biraz daha kani olduğum, uzun, upuzun ve maceralara açık ve nice seraplar eşliğinde gidilen bir çöl yolculuğuna benziyor... Sanki...”

Eraslan, kırık hayatlara ve kırılmış kadınlara değiniyor. Yeryüzünde adı hiçbir şiire, destana, öyküye girmemiş; ama bunlara konu olmaktan daha fazlasını hak eden kadınları anlatıyor. *Halam Frankfurt'a Hiç Gitmedi* öyküsünde, kendini kimseye vermemiş, kimseye açmamış kadınların öyküsü anlatılır. Bu öykü bir bakıma kadınların hayatını, yaşamların sorgular. Bir kadın ihanet

etmeden edebiyatın öznesi hâline gelebilir mi, cinayet işlemedikçe, bir maşuku peşinden sürüklemedikçe edebiyatın öznesi olabilir mi, türünden sorular üzerinde durulur. Bu öyküde, öykünün akışı sık sık değiştirilir. Anlatıcı bazen halasını anlatır, bazen kendi düşüncelerine yer verir, bazen konuya ilişkin örnekler sunar ve eleştiriler getirir. Öyküde parçalı bir anlatım vardır. Öykünün *Optik Eleştiri* başlığını taşıyan bölümde, bir iğneleme, ironi ve eleştiri vardır. “Ah, dedikodu mu dediniz yeniden? Edebiyat tarihinin ilk büyük dedikoducusu bir erkektir: Cervantes. (Aldınız mı ağzınızın payını?)” Kadınlara yakıştırılan dedikodu, gevezelik gibi davranışlara yönelik eleştiriler getirir. Yazan kadının özelliklerini açıklar. Anlatıcı, tüm bunları hasta olan halası üzerinden yola çıkarak anlatır. *Halam Frankfurt’a Hiç Gitmedi*, tam anlamıyla muhalif bir öyküdür. *İnce Hastalık* öyküsünde, nişanlısının ani ölüm haberiyle sarsılan, çeyizini, gelinliğini yakınlarına veren, kâğıt fabrikasında çalışarak ailesine bakan ve sonunda ince hastalığa yakalanarak hayatını kaybeden bir halanın öyküsü anlatılır. *Hotel California* öyküsündeki karakter, tramvayın penceresinden gördükleriyle kendi hayatı arasında benzeşim kurar. Kendi hayatının da tramvayın penceresinde hızla akan görüntüler gibi geçip gittiğini düşünür. Bu öyküde de yaralı, kırık bir kadın karakter vardır. Başörtüsü sebebiyle okuyamamış, babası gibi öğretmen olamamış, hasta annesine bakan ve kardeşlerini büyüten bir kız evlat anlatılır. Asıl karakterin öyküsünü dillendiren, okurun gözleri önüne seren öyküdeki bir başka karakterdir: Meraklı amca. Meraklı amcanın kadına evlilik teklif etmesiyle bir kez daha yıkılır kadın. Oğluna düşündüğünü zannettiği amcanın kendisine evlilik teklifinde bulunması kadını bir kez daha yaralar. *Miray’ın Yeni Arkadaşları* öyküsü, annesinin ölümüyle olumlu manada değişiveren bir kadını anlatır. Miray, annesi öldükten sonra mahalleliyle ilişki kurar, komşularıyla tanışır. Bu öyküde de alt tema olarak iş hayatının en yakın insanlarla olan iletişimden bile mahrum bırakması anlatılır. “İş hayatı böyledir işte, profesyonel yaşam en yakınlarımızla bile konuşacak vakit bırakmıyor hiçbirimize.” *İskele* öyküsünde, başörtüsü yasağı sebebiyle son sınıfta tıp fakültesini bırakan Ayşe’nin öyküsü üzerinden yazı meşki, hüsnuhat yolculuğu anlatılır. *Mazeret Kâğıdı* öyküsü ironik bir öyküdür. Anlatıcı, âdeta Hızır’la hesaplaşır. *Frankfurt Notları* öyküsü, yolculuk ve ölüm teması üzerine kuruludur. Anlatıcı, yolculuk boyunca geçmişe gider ve sık sık ölümü hatırlar. Bu öyküde “Ten mi aldanır, yoksa ruh mu?” konulu bir tartışma açıyor anlatıcı. Yalnızca tenin değil, ruhun da aldanabileceği sonucuna varıyor.

Babam İçin Beyaz Bir Kuğu’nun öykülerinde, yaşama arzusuyla değil, yaşatma arzusuyla huzura erenlerin öyküleri anlatılıyor. Her şey bitti, tüm umutlar tükendi, diye düşünürken, ilahi bir elin hazırladığı sürprizlerle artıracığımız teşekkürler hatırlatılıyor. Eraslan, “bir kibrit çakımında” gördüklerini, derinlerde kalanları öyküleştiriyor. Öykülerinde duygu ve düşünce dengesini sağlayabilen Eraslan, lirik ve yer yer şiirsel anlatımıyla duygularımızı, öykülerde açtığı konular ve sorduğu sorular yönüyle düşüncelerimizi ateşliyor.

HECEÖYKÜ MEKTUBU*

D. D. KORKUT

KARANLIKLAR... AYDINLIKLAR...

Türkiye Cumhuriyeti devletini, milletini, vatanını, kurumlarını, namusunu, bayrağını, bağımsızlığını velhasıl bütün varlığını düşmana karşı korumak için teçhiz edilerek yetkilendirildiğini unutan gözü dönmüş birtakım vicdan ve merhamet yoksulu, milletin silahını millete doğrultma küstahlığını gösterdi. Peygamber ocağımızın içinde yuvalanmış birtakım karanlıksever, milletin geleceğini karartmak için akla hayale gelmez hile ve tuzaklar kurdu. Fakat Türk milleti karanlıkla tehdit edildiği bir yaz gecesini, birkaç saat içine sığdırdığı binlerce cesur kahramanlık öyküsüyle, yeniden aydınlığa çevirdi. Karanlıkseverlerin tuzaklarını bozmak için, hadiseyi haber alır almaz cansiparane bir şekilde harekete geçen her vatan evladını alnından öpüyor, şehitlerimize rahmet, yaralılarımıza acil şifalar diliyoruz.

Dedelerimizin, ninelerimizin o veciz duası hep dudaklarımızda: Allah, devlete, millete zeval vermesin...

* * *

Yaşadığımız bu zor günlerde başkaca bir şey söylemek istemiyordum fakat bir hususu da açıklamak zorundayım. Genel yayın yönetmenimiz *Rasim Özdenören* başta olmak üzere yayın kurulumuzun, *Heceöykü**'ye gönderilen bütün metinleri titizlikle okuduğunu hatırlatmam gerekiyor. Zira sayıca az da olsa aksini düşünenlerin varlığından haberdar olduk. Okuyucularımızdan, yazarlarımızdan ya da yazar adaylarımızdan bir kişi bile böyle düşünüyor olsa onu ikna etmek gerektiğine inanıyoruz.

Bir kısmını burada yayımladığımız değerlendirme mektuplarını, takdir edersiniz ki bütün gönderilen çalışmalar için yapmamıza imkân yok. Aksi hâlde

* Hikâye çalışmalarınızı, kendinizi yeterince tanıtan (yaş, tahsil, meslek, şehir vs.), okuma-yazma sürecinizi özetleyen ve –varsa– daha önce yayımlanmış çalışmalarınızdan bahseden kısa bir açıklamayla dergiye göndermenizi tavsiye ederiz. Çeşitli sebepler ve çekincelerle, çalışmalarınız hakkında Heceöykü Mektubu'nda bir değerlendirme okumak istemiyorsanız, bu durumu lütfen bildiriniz.

bütün mesaimizi bu işe harcamamız gerekir. Ancak belli bir olgunluğa ulaşmış ya da ulaşacağını sezdiğimiz metinler üzerinde durmaya çalışıyoruz. Ayrıca daha önce ilan ettiğimiz ve her sayımızda dipnotta tekrarladığımız şartlar gereği, bazı çalışma sahipleri gönderdikleri metinler hakkında bu sayfalarda bir değerlendirme yapılmamasını talep ediyor. Biz de bu talepleri göz önünde bulunduruyoruz. Dergiye gönderilen bütün metinler hakkında yayın kurulumuzun bütün değerlendirmelerini burada göremiyor oluşunuzun birçok sebebinden biri de bu.

Heceöykü, ilk çıktığı günden beri, Türk ve dünya edebiyatının hikâye birikimini olabildiğince geniş bir yelpazeyle yansıtan bir dergi olmaya çalışıyor. Gönderilen çalışmaların değerlendirme ölçütlerini merak edenler, buradaki kısa mektupları düzenli olarak takip edebilirlerse, eminim bizzat kendileri bazı çıkarımlarda bulunacaklardır.

Şüphelenenler için bir kez daha tekrar edelim:

Biz yazdıklarınızı okuyoruz. Ya siz?

Sağlıcakla kalm.

Şaşırtıcı bir sonla biten *Oğlan Dayıya Kız Halaya* adlı aile içi bir yaşanmışlığı anlatan metninizi okuduk. Çalışmanızı gönderirken ilave ettiğiniz özgeçmişinizde de vurguladığımız senaryo yazarlığınızın ipuçlarını gördük metninizde. Günlük konuşma dilini

etkileyici bir şekilde kullanıyor olmanız, hikâye için önemli bir fırsat gibi algılanabilir fakat bu dili sadece diyalog oluşturmada kullanmanızı öneririm. Zira anlatıcı sesin metnin tümünde bu dille konuşması, diyaloglardaki dilin farklılığını ortadan kaldırıyor ve böylece bu etki zayıflıyor gibi sanki. Bir de şunu söylemek isterim: Bir hikâyenin illa çok şaşırtıcı bir sonla bitmesi gerekmiyor. Bahsedilen hususlar üzerinde biraz daha dikkatle yoğunlaşarak kaleme alacağınız yeni çalışmalarınızı bekliyor, *Heceöykü* dergisine gösterdiğiniz ilgiye teşekkür ediyoruz.

Kısa fakat yazıyla ilişkinizi çok iyi ifade ettiğiniz mektubunuzda şiir, deneme ve hikâye gibi birçok edebî türde eser vermeye çalıştığınızı ifade ediyorsunuz. Bu elbette sizin yazma çalışmalarınızı çeşitlendirerek zenginleşmesini sağlıyor olabilir fakat bun-

lardan biri üzerinde yoğunlaşmak acaba daha mı iyi olur diye sormak da mümkün. Tabii ki diğer çalışmalarınızı görmediğimiz için bu soruyu temkinli bir soru olarak algılamamızı isteriz. Dolayısıyla bu konudaki en iyi kararı elbette siz verebilirsiniz. Dergimize gönderdiğiniz *Efe'nin Uğurböceği* başlıklı çalışmanızdan hareketle, kısaca şunları söyleyebiliriz. Sizin yazmaya çalıştığınız türden bir hikâye, ilk cüm-

lesinden başlayarak bir merak doğurmalı ve bu merak metnin sonunda okuyucuyu etkileyici bir şekilde belirli bir sonuca bağlanmalı. Hikâye çalışmalarınızda merak unsuru üzerinde biraz daha yoğunlaşmanızı tavsiye edebiliriz. *Heceöykü* dergisine gösterdiğiniz ilgiye teşekkür eder, yeni çalışmalarınızı bekleriz.

Büyük bir bölümü diyaloglarla ilerleyen *Meydandaki Meczip* adlı çalışmanızı okuduk. Ele aldığımız konu ve buna dayanarak oluşturmak istediğiniz rüya ya da sis etkisi itibarıyla metninizin biraz karmaşıklaştığını söylemek zorundayız. Bu karmaşıklık met-

nin sonuna doğru dağılıyor fakat bu sefer de bir deneme havasına bürünüyor yazdıklarınız. Özellikle son cümleleriniz, bende, bir hikâyenin bitişinden çok bir deneme yazısının bitişini okuyormuşum gibi bir his uyandırdı. Bunun önüne nasıl geçilebilir acaba diye düşündüğümde –katılır ya da katılmazsınız bilemiyorum– şöyle bir çözüm yolu buldum söz konusu çalışmanız için: “*Biri diğerini umursamadı.*” cümlesi, sizin metninizin son cümlesi olarak daha güçlü bir son cümle gibi göründü bana. Çünkü bu cümleden sonra gelen altı cümle, hikâye bittikten sonra fazladan yapılan açıklamalar, yorumlamalar gibi duruyor. Hikâye çalışmalarınızda bu tür fazlalıkları atma konusunda cesur olmanızı tavsiye ederim. Böylelikle daha güçlü metinlere ulaşacağınızı düşünüyorum. Yazdıkça çalışmalarınızı görmek ve elbette bir gün dergimizin sayfalarında yayımlamak isteriz.

Dergimize gönderdiğiniz *Tut Elimden, Tut Çantam* başlıklı metninizi okuyan yayın kurulundaki arkadaşım ‘deneme gibi’ tespitiinde bulunmuş. Ben bu tespiti bir adım daha ileri götürerek metninizin ‘*şairâne bir deneme*’ gibi görüldüğünü söylemek isterim. Bir

şairin (ve elindeki çantasının) öyküsünü dile getirdiğiniz bu metinde, hem Yahya Kemal, Sezai Karakoç, Orhan Veli gibi şairlere gönderme yapıyor hem de metindeki cümlelerin birçoğunu bir şair titizliğiyle mısra kurar gibi düzenliyorsunuz. İçerik ve biçim arasında bir uyum oluşturma düşüncesinden mi yola çıktınız bilemem ama sonuçta birçok cümlelentin bir hikâye cümlesinin sınırlarını fazlasıyla zorladığını söyleyebilirim. Mesela metninizden bir örnek cümle: “Cananın gelme ihtimalinin olmadığı yerde durmak rüya haline mugayyirdi.” Bu tür cümleler yerine daha basit ve meramını daha kesin bir dille ifade eden cümleler kurmanızı öneririm. Yazdıklarınız hakkında daha isabetli yorumlar yapabilmemiz için, siz de kabul edersiniz ki, daha fazla çalışmanızı görmemiz gerekir. *Heceöykü* dergisine gösterdiğiniz ilgiye teşekkür ediyor, yeni çalışmalarınızı bekliyoruz.

YENİ KİTAPLAR

ARAP VE FARŞ KADIN ÖYKÜCÜLERDEN İNCİLER

GAMZE YÜCETÜRK
SERPİL YILDIRIM

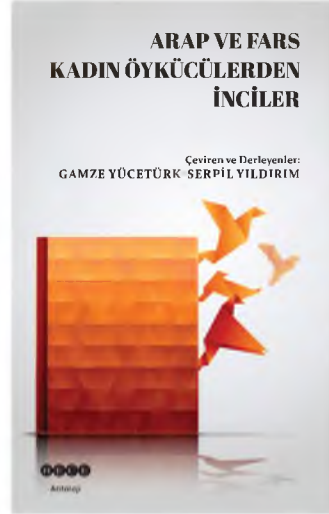
HECE YAYINLARI

Gamze Yücetürk ve Serpil Yıldırım'ın çevirip derlediği *Arap ve Fars Kadın Öykücülerden İnciler* isimli kitap Nisan 2016'da Hece yayınlarından çıkarak okuyucuyla buluştu.

Kitap, ön sözde belirtildiği gibi "15'i Arapçadan 19'u Farsçadan olmak üzere toplam 34 öykünün" bulunduğu bir antolojidir. Çevirmen ve derlemeciler ön sözde yazar seçimini nasıl yaptıklarını şöyle açıklamışlar:

"Öncelikli olarak kendi ülkelerinde ün yaptıkları gibi ünleri ülke sınırlarını aşan, birçok tabuyu yıkarak dönemlerinde önemli eserlere imza atan yazarlara yer vermeye çalıştık. Daha sonra ise gerek kullandıkları teknikler gerekse de eserlerinde işledikleri temalarından dolayı isimleri daha arka planda fakat tanınmasının gerekli olduğunu düşündüğümüz yazarların öykülerine yer vermeye özen gösterdik" (s.7, 8)

Antolojide Arap yazarlardan Nevâl Es-Sa'adâvi, Selvâ Bekr, Hanân Eş-şeyh, Leylâ Ba'albekki, Emîlî Nasrullah, Ğâde Es-semân, Semîra 'Azzâm, Leylâ Osman; Fars yazarlardan Sîmîn Dânişver, Golî Tereggi,

Zoyâ Plîrzâd, Şehmûş Pârsîpûr, Feribâ vetî, Monîrû Revânîpûr, Ferhûnde Agâyî, Mîtrâ Dâver, Feride Hiredmend, Âzâde Fâhri, Şîvâ Erestûî, Yasemin Şokrgozâr, Minâ Hejebrî'nin öyküleri yer almaktadır.

Kitaptaki Arapça öykülerde iç hesaplaşmalar, kaderini değiştirmek isteyen, ezilen, gelenekler ve kendi arzuları arasında sıkışıp kalan kadınlar, zayıf erkeklere karşılık zorluklara direnen güçlü kadınlar, eşler arası iletişimsizliklerden doğan sorunlar, mutsuz evlilikler, sevgiye, samimiyete duyulan özlem ve savaş gibi sosyal konular işlenir. Farsça öykülerde ise daha çok kadınların yaşadıkları ya da hayal edip de yaşamadıkları hayatlar, erkekler tarafından

kullanılan ezilen kadınlar, ikiyüzlülükler, bir ideali olmayan gençler ve sıradan insanların günlük hayatları ele alınır. Bu öykülerde bilhassa bireyselleşmeye bağlı temaların öne çıktığını söyleyebiliriz.

Kitaptaki öykülerde merak unsurunun ön planda olmadığı, diyaloglardan ziyade düz anlatımın ve iç konuşmaların daha etkin olduğunu söyleyebiliriz. Olayların değil daha çok durumların ele alındığı öykülerde farklı teknikler kullanılmış. Özellikle Farsça öykülerde sembolik anlatıma da rastlamak mümkün.

Çalışmada öykücülerin biyografilerine de yer verilmiş. Kitabın sonunda bir de kaynakça yer alıyor. Bu kaynakçanın Arap ve Fars öyküleriyle ve öykücülerle ilgilenen okuyucu ve araştırmacılara faydalı olacağını düşünüyoruz.

Arap ve Fars Kadın Öykücülerden İnciler, Arap ve Fars kadın öykücüler hakkında okuyucuda bir fikir oluşturacak ve bir değerlendirme yapabilecek kadar yazar ve öykü çeşidi barındırmakta. Arap ve Fars öykücülüğünün özellikle kadın yazarların öykü profilini merak edenler için önemli bir başlangıç eseri olduğunu söyleyebiliriz. Eser, ayrıca sosyal içerikli öykülerden Arap ve Fars toplumunun sosyal zihniyetine dair ipuçlarını da öğrenme imkânı sunuyor.

TÜRKAN BAYRAKÇI

AY VE GÜNEŞ KUMPANYASI

NAİME ERKOVAN

ŞULE YAYINLARI

Beşinci Düğme, *Soğuk Taht* ve *Asılsız Hikâyeler* öykü kitaplarından sonra 2015 Edebiyat Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği (ESKADER) tarafından yılın öykü kitabı seçilen dördüncü öykü kitabı *Ay ve Güneş Kumpanyası*’yla fantastik öykü severlere yeniden merhaba diyor Naime Erkovan.

Emniyet kemerlerinizi şimdiden bağlamanızı öneririm zira on dört öyküden oluşan kitapta okuyucuyu bilindik öykülerden bilinmedik sonlara, Doğu’dan Batı’ya, Batı’dan Doğu’ya uzun ve maceralı bir yolculuk beklemekte.

“Pencerelerinin ardındaki insanlar masalcının sözlerini duymamak için kulaklarını kapatsalar da sese engel olamadılar. Şehrazat’ın var gücüyle yukarı fırlattığı kelimeleri, suratsız pencerelere çarpıp paramparça sesler olarak odalara döküldü.” (s.15) Doğu’nun usta masal anlatıcısı Şehrazat’ın yolu Batı’ya düşerse ne olur?

“Hava karardıkça evler çocukları yakalıyordu. Kapılarını açtıkça oyunlarını bozuyor, boynu bükülen çocukları bir bir topluyordu. Arkalarından kapanan kapıyı yalnızca güneş açabilir, yalnızca o salıverebilirdi sabahleyin onları” (s.17) Güneş doğuncaya kadar hükümrانlık sahibi Kum Adam bir Ramazan vakti kendini Doğu’da bulursa ne olur?

“Kızgın bir adam gibi ilerliyordum. Yüzümü, denizi yolumdan çekerek sağa sola itiyordum.” (s.25) Denizci Sinbad’ı bir gün bir girdap Batı’ya savurursa ne olur?

“Rahat rahat hareket edebilse de hücrelerinin kapısını hiç zorlamadı. O kadar

yorgundu ki kapı açık tutulsa dahi özgürlüğe tenezzül etmezdi.” (s.36) Dillere destan bir aşkın müsebbibi Leyla’yı acı ve ıstırap çöltün yakıcı sıcağından Batı topraklarına getirirse ne olur?

“Gemi, insanların korkularına çapa atarak dosdoğru kendilerine doğru geliyordu.” (s.43) Eski bir denizci efsanesindeki Uçan Hollandalı batı denizlerinin çemberini kırıp farkında olmadan kendini Doğu’nun sularında bulursa ne olur?

Bir gün şiddetli bir fırtına Anka’yı koparılamaz sanılan Kaf Dağı’ndan çekip alırsa, Noel’in habercisi, çocukların sevgilisi Noel Baba Doğu’da bir yerlerde Noel’i karşılarsa, İngiliz Kralı Artur zamanında yaşamış bir kahraman olan Parsival kendini Mekke’ye giden bir kervanın içinde bulursa, zenginlerin korkulu rüyası fakirlerin dostu Robin Hood sadaka taşıyla tanışırsa neler olur? Şirin’i için dağları delen Ferhat, Türklerin atası Dede Korkut kendi zamanlarından ve mekânlarından, kendi hikâyelerinden çıkıp aklımızın sınırlarını zorlarsa ne olur? İşte bütün bu soruların cevabı pembe kapaklı bu kitabın sayfa aralarında sizleri bekliyor olacak.

Çocukluğunu geçirdiği Berlin’den 1990 yılında İstanbul’a dönen Erkovan, hayatındaki Doğu-Batı sentezini kahramanlarına âdeta çeşitli taklalar atırarak eserinde işlemiştir. Güçlü bir hayal gücünün izlerine sıkça rastladığımız masal tadında fantastik hikâyelerden oluşan eser gerek yalın, akıcı anlatımı gerekse ustalıkla kurulmuş cümle yapısıyla dikkat çekmekte.

Detaylara boğulmadan anlatılan öyküler kendi gerçekliklerinin zincirini kırarak “Neden olmasın?” sorusunu sorduruyor bize. Klişelerle yaralanan düş dünyamıza merhem niteliğindeki eser, başka dünyaların kapılarını aralıyor.

Elinizden bırakamayacağımız bu kitap soğuk çay sevmeyenler için bir hayal kırıklığı olabilir şimdiden uyaralım. Keyifli okumalar.

ZEYNEP TUBA ÖTER

BEHİRE’NİN TALİPLERİ

SUAT DERVİŞ

İTHAKİ YAYINLARI

Selim İleri’nin yitlik bir hazine olarak nitelendirdiği Suat Derviş’in yazarlığının erken dönemine ait ve ilk olarak 1923’te yayımlanan *Behire’nin Talipleri* isimli öykü kitabı İthaki Yayınları tarafından yeniden yayımlandı.

Aynı dönemlerde yaşayan edebiyatçıların, eserleriyle geçmişten günümüze taşınmasında yayınevleri tarafından kadın yazarlar ikinci planda tutulmuştur diyebiliriz. Kadın-erkek ayrımının edebiyat dünyasındaki bu yansımalarının bir sonucu olarak Suat Derviş de uzun yıllar unutulmuş yazarlarımız arasında yer almış, sadece *Fosforlu Cevriye*’yle özdeşleştirilmiştir.

Behire’nin Talipleri, kadın ve evlilik imgesi üzerine kurulu sadece bir duygu üzerinden ilerleyen tek yönlü öykülerden oluşur. “Behire’nin Talipleri, Doğruluk Yüzünden, Saniha Sayfiye’de, İstanbul Hamamları Niçin Dedikoduya Sebep Olurlar?, Saf Bir Delikanlının Hikayesi” başlıkları da temayla doğrudan ilişkilidir.

Osmanlı toplumunda kadının bireyselleşmesi ve çalışmasının yazar tarafından olumlandığı öykülerde Suat Derviş, kadın kahramanların gözünden kadın-erkek ilişkilerini, aşkı, evlilik hayatını, toplumda kadının yerini sorgular.

Yedi bölümden oluşan *Behire’nin Talipleri* isimli öykü, kadın ve evlilik teması üzerine kurulmuştur. Çok malumatlı ve yüksek zümreden bir ailenin kızı olan Behire, “Türkçe’yi unutacak kadar” çok iyi derecede Fransızca bilmektedir. Sık sık Fransızca kelimeler kullanmaktan, bunların Türkçe karşılıklarını da unutmuştur.

“Sana basit ve bayağı bir adamla ‘mariyaj’ düşünen bir genç kız tasvir edemem. Benim ‘futura’üm akıllı, malumatlı,

güzel ve zengin olacak. Zannederim, içinde yaşadığım sosyetedeki bir 'mari' istemeye yerden göğe kadar hakkım var. 'Primo' çirkin değilim...." (s.7)

"Futur, Türkçe nasıl söyleniyor? dedi. Gene bana Türkçe konuşmuyorsun diye darılma. 'Müstakbel zevce' diye tekrar etti. Görüyor musun ne soğuk, ne yabancı bir kelime. Müstakbel zevcim dediğim zaman sanki 'futur'ümden değil de köşe başındaki bakkalın damadından bahsediyorum gibi geliyor." (s.8)

Körü körtüne yapılan bir Fransızca eğitiminden sonra Türklere ve Türkçeye karşı bakış açısı da değişmiştir:

"Esasen bizim lisanımız neye yarar ki? Bu lisanda müfid bir kitaba daha rast gelmedim. Türkçe öğrenmeyi, Çerkezce veya Arnavutça öğrenmek kadar 'bet' bulurum!..."

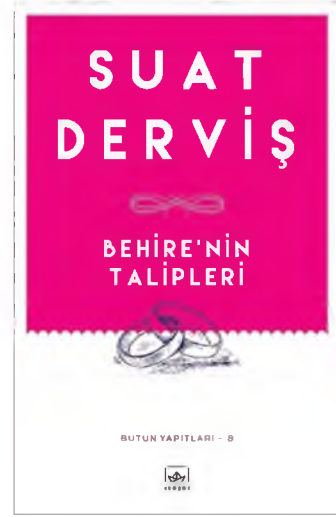
Behire, sabırsız: Şimdi de istihza mı, dedi. Türk mekteplerinde aldığın terbiye mi seni böyle değiştirdi? Dame de Sion'da iken hiç de böyle değildin!" (s.8)

Behire'nin futur adayının özellikleri ise şöyledir:

"Herhalde dedi. Sana bir çocuk gibi, avukat olacak filan diyemem. Benim 'futur'üm, ay, müstakbel zevcim, tuttuğu işi anlayarak yapmalı. Bu kâfi. Bir de beni çok sevmeli ve hayatının gayesi sadece beni mesut etmek olmalı! Sonra mühim şartlardan biri de, hem zengin hem cömert olmalı. Sonbahar ile ilkbaharı İstanbul'da geçirebiliriz. Fakat banyo mevsimleriyle kış muhakkak Avrupa'da geçirmeliyiz." (s.9)

Bu istekler, hikâyenin anlatıcısı Sabiha tarafından imkânsız görülerek: "Hülya ne tathî şeydir" (s.9) şeklinde değerlendirilir. Yedi kısa bölüm boyunca Behire'nin bu uğurda yaşadığı hayal kırıklıklarını okuruz, artık idealinden vazgeçen Behire, Şişli'deki konaklarından taşınarak yengesinin evinde yaşamaya başlamıştır.

"Doğruluk Yüzünden" isimli öykü her zaman, her yerde ve her koşulda doğruyu söylemekten vazgeçmeyerek yalan söyleyemeyen

Emine'nin yirmi beş senelik hayatından kesitlerin sunulduğu altı kısa bölümden oluşur.

Doğru sözlülüğü Emine'nin hayatını olumsuz yönde etkiler; şahadetname alması na bir ay kala mektebi terk etmiş, sevdiğinden ayrılmış, çalıştığı iş yerinden kovulmuş ve eşinden boşanmasına neden olmuştur. Boşandıktan sonra amcasının evinde yaşamaya başlayan Emine, doğru sözlülüğü yüzünden herkesin gönlünü kıran, kendine dost edinemeyen, kimse tarafından sevilmeyen birisiyken bir gün amcazadesi Mevhibe'nin ısrarlarına dayanamayarak doğru sözlülüğünden taviz vermeye başlar: "Hamd olsun! Ben artık kusursuz, mesut bir kadınam. Bana haset etmeyiniz! Eğer siz de tuttuğumuz işte muvaffak olmak, hayatta mesut olmak, zevciniz tarafından sevilme, herkes tarafından beğenilmek istiyorsanız, yalan... utanmadan, sıkılmadan, çekinmeden yalan... daima, her zaman, hiç durmadan yalan söyleyiniz! Sade, sade yalan!" (s.77) diyerek yaşadıklarından ironik bir ders de çıkarır.

"Saniha Sayfiye'de" öyküsünün kahramanlarından Münir Bey, zevcesi ile kızına daha iyi bir hayat sağlayabilmek umuduyla harp senelerinde tüccar olmaya heves etmiş, sahib-i servet bir kalem efendisidir. Ancak işler ters gidince bütün varını yığını kaybetmiş, yıkık dökük eski bir konakta ailesiyle

yaşamaya başlamıştır. Geçim sıkıntısıyla bazı harcamaları kısıtlamışlar ama kızlarının sağlığı için elzem olan hava tebdiline yetecek kadar paraları olmadığı için Saniha'yı kısa bir süreliğine Moda'daki teyzesinin evine yollamaya karar verirler. Saniha'nın bu mecburi tatili evlilikte kadın-erkek-çocuk-akraba ilişkileri üzerine yaptığı gözlemlerle son bulur.

“İstanbul Hanımları Niçin Dedikoduya Sebep Olurlar?” diyalog tekniğiyle yazılmış sekiz bölümden oluşur. Evlilik, aldatma, flört, boşanma, komşuluk ve akraba ilişkileri gibi temalar, tiyatral bir tarzda öyküleştirilir.

“Saf Bir Delikanlının Hikâyesi”nde ise eş seçimi ve evlilik meseleleri, hiç aklında yokken annesinin isteğiyle izdivaç arayışları içine giren genç bir erkeğin gözüyle dile getirilir. Dâhiliye Nezareti’nde kâtiplik yapan Edip, yirmi beş yaşında, hayat tecrübesi olmayan, tahsilli, kültürlü, bu zamana kadar ailesini *dilgîr* edecek şeyler yapmamış bir gençtir. Edip’in hikâyesini okurken bu meşakkatli arayış yolculuğunu başarıyla tamamlayıp tamamlayamayacağını merak ederiz.

Toplumcu gerçekçi edebiyatın önemli isimlerinden Suat Derviş’in kaleminden çıkan bu eser bizi Meşrutiyet yıllarına götürür. Böylece “*elektriklenmeyle*” başlayıp şiddetli geçimsizlikle son bulan beraberliklerin sıklıkla yaşandığı günümüzde, geçmişe açılan bu pencereden eski İstanbul’un toplumsal yapısına, kadın erkek ilişkilerine, *izdivaç* kurumuna ve Türkçenin inceliğine şahit oluruz.

HÜLYA SEZEN

UNUTKAN AYNA

GÜRSEL KORAT

YKY

Gürsel Korat’ın son romanı *Unutkan Ayna* raflarda yerini aldı.

Nevşehir’de 1915 Haziranında geçen roman, tarihsel gerçeklikle karşımıza dikili-

yor ve dünü, bugünü, geleceği sorgulatarak içine alıyor okuyucuyu. Roman, tıpkı atın boynuna asılmış fener gibi okuyucuyu önüne katıp, arıyor.

Roman, anlatıcının sesiyle başlıyor. Tarihlerle, gündeğümü, kuşluk, öğle, öğle sonu, ikinci üzeri, ikinci, akşam ve gece ile ilerliyor. Anlatıcının kurmacasından uzaklaşıp âdeta olayların içinde yaşıyoruz. Yazarm, anlatıcının varlığını unutturuyor. Bu romanı diğer kurmaca romanlardan ayıran, her ne kadar yazar “görmediklerini yazdığını” söylesen de romanda geçen yer, mekân, zaman ve olaylar âdeta bir tür gerçeğin ta kendisi izlenimi bırakıyor. Ve Korat, gerçeğe kurmaca arasındaki bağı “ustalıkla” örüyor. Bu yüzden *Unutkan Ayna*, gerçeğin tıpatıp aynısı değilse bile, gerçekliğin okuyucuya hatırlatılarak sunumudur.

Roman, dönemin hükümetinden çok, hükümet adına yetkilendirilenlerin bu görevi hürs ve kişisel çıkarları için kullanan bir hükümet görevlisini ve Ermeni tehcirini konu alır. Üstlenilen görev ön yargı ile beslenirse vahşeti doğurur mu? “*Miralay, kam ve şiddeti görmeyen insanın büyümediğini düşündürdü.*” (s.94) Bu örgü içinde, insana dair her türlü hâl ve duygular, romanı hayatın içine kolaylıkla taşıyor. Korktuğumuz diktalar, çekindiğimiz sevdalar yok mudur? Romanın satır aralarına gizlenmiş felsefesini soyup çıkarmak ve özetlemek imkânsız gibidir. Olay örgüsüyle kişileşmiş ruh hâlleri hayata dair işaretleri verileri ile bir bütündür çünkü. Olaylar akıp giderken okuyucuyu kahramandan uzaklaştırır, kendisiyle yüzleştirir.

Kadın hâlleri, erkek hâlleri yani insan hâlleri vardır romanda. Kadın erkek ilişkisinin hem gerçeklik hem gereklilik olduğunu, safların duruşla belirlendiğini işaret ediyor. “*Zabel’e göre özgürlük, kadının yalnızca kendi özgürlüğü olduğu zaman değerliydi, erkeklere mutluluk verdiği zaman değil.*” (s.33) İnsanoğlunun bütün ayrıntısı geçmişinde saklı iken çoban Muharrem’in öfkesini ve hayata cılız tutunuşunu nasıl yadsıyabiliriz? “*Çünkü sadece çok şey yitirmemişle-*

rin geleceği olur... ” (s.124) Ve Şadiye'nin aşkla değil gelecek kaygısıyla yoğrulmuş karakterine kim itiraz edebilir? Bir kadının aşkı mı kurnazlığı mı kazanır? “Hal böyleyken birinin kurnazlığına girmek, unutulmuş bir eylem değil, doğrudan umutsuzluktur; kendini teslim ediyordun ama biliyordun: Payına düşen, çoğunlukla itilmek ve gölgede kalmaktır. ”... “ Bir erkek tarafından açıkça aşağılanmış kadının kınıyla bir erkeğin kurnazlığına girdiği halde sevilmemiş kadının kını arasında fark yoktur. ” (s.160)

Hayat masaldan ibaretse, masallar gerçeğin saklanmış hâli midir? Bakıp da gördüğümüz, görüp de geçtiğimiz kimi kez devrimle kimi kez öylece duran gerçeklerdir. “Unutkan aynalar satarmış Bağıs: Önünde ne yaşanmışsa, aradan çok uzun zaman geçtikten sonra olanı biteni anımsayan bu aynalar her şeyi gösterir ama gösterdiklerini yok etmeyi unutturmuş. Resimlerdeki cansız kişiler, bu aynada canlı olurlar. Olanı biteni gösteren bu aynalarda sesler duyulmazmış. ” (s.173) Aynalar unutursa geleceğin şahidi olmak için unuttur.

Sınırsız dünya coğrafyasının ne güzel-likte olabileceğini düşündürüyor roman. Dünya sadece bir ev olsa dişi, mezhebi insanlar kendi içinde yaşasa, sürgün denen ruhları parça parça eden eylemelerden dünyada hiçbir tohum kalmasa... Irklar bu kadar iç içe iken topraklardan sadece bedenlerin sürüleceğini ruhların sürüleceğini herkes bilse... “...O sırada bütün ömrünü gözünün önünden geçiren Hurşit, ışıklı dere boylarını, sazlıkları, kırbağa seslerini, gülümseyen nineleri, babasını, annesini, Rumeli'ni, Yunancayı, Yunanca bilmeyen Rumları; elleriyle mezara koyduğu,

Yunancayı Türkçeden iyi konuşan kardeşi Emine'yi, Arapçayı, İstanbul Türkçesini, Ferhunde Hanımı, Ermeniceyi, Türkçeden başka dil bilmeyen bazı Ermeni köylerini ve Zabel'i düşündüğünü fark etmeden gövdesini bir boşluğa düşer gibi hissederek, debelenecek can vermekteydi. ” (s.264)

Belki de acının derinliğinde saklıdır alışmak.

Unutkan Ayna, roman türünden farklı bir teknikle yazılmış olmasa da her zaman dilimi sonunda yeni öykülere hazırlık cümlesiyle bitirilmiş olması okuyucuda merak uyandırarak akıcılığı tetiklemiştir. Şive ile kurulan diyaloglarla da roman farklı bir ses bulmuştur.

“Görmediklerimi bildiğim yerde yazdım” diyen Korat, bu coğrafyada anıların, olayların, acıların bitmeyeceğine mi işaret ediyor? Atın boynuna astığı fenerle bize yol mu gösteriyor?

NİLGÜN ÇELİK

FOTOĞRAF/ÖYKÜ

ZEYNEP HİCRET

